İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEN KONUT ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA MODERN MİMARİDE TEKNOLOJİ VE YENİLEME İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İpek FETİL

Mimarlık Anabilim Dalı

Çevre Kontrolü ve Yapı Teknolojisi Programı

EKİM 2019

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEN KONUT ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA MODERN MİMARİDE TEKNOLOJİ VE YENİLEME İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İpek FETİL
(502161511)

Mimarlık Anabilim Dalı

Çevre Kontrolü ve Yapı Teknolojisi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülten Aslıhan ÜNLÜ

EKİM 2019

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502161511 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi İpek FETİL, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "TÜRKİYE'DEN KONUT ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA MODERN MİMARİDE TEKNOLOJİ VE YENİLEME İLİŞKİSİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. Gülten Aslıhan ÜNLÜ** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Doç. Dr. Funda UZ** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
	Prof. Dr. Nur ESİN Okan Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : 19 Eylül 2019
Savunma Tarihi : 18 Ekim 2019

Ender, Ali ve Sencer'e,

ÖNSÖZ

Öncelikle, "Türkiye'den Konut Örnekleri Bağlamında Modern Mimaride Teknoloji ve Yenileme İlişkisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmamın tüm aşamalarında desteğini ve anlayışını her zaman hissettirerek mesleki bilgi ve deneyimi ile beni yönlendiren ve çalışma süresince heyecanımı taze tutmamı sağlayan tez danışman hocam Aslıhan Ünlü Tavil'e, tez ile ilgili tüm yardımları ve yapıcı eleştirileri nedeni ile jüri üyelerim Funda Uz ve Nur Esin'e katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında sonsuz desteğini hissettiğim biricik aileme; her kararımda arkamda olduklarını bildiğim annem Ender Fetil ve babam Ali Rıza Fetil'e, tüm tez sürecini kendi çalışması gibi sahiplenen hayattaki en büyük destekçim olan kardeşim Sencer Fetil'e ne kadar şanslı olduğumu bana bir kez daha hissettirdikleri için çok teşekkür ederim.

Lisans dönemimden bu yana ikinci ailem olan dostlarıma; ilham veren karakterleri ile kendimi geliştirme motivasyonumu yüksek tutmamı sağlayan Canan Baş ve Başak Eren'e hayatımın her anında olduğu gibi tez sürecimde de yanımda oldukları için, ortabahçe sohbetlerinin ve kütüphane çalışmalarının ayrılmaz bir parçası olan Buse Özçelik ve Uğur Sarışen'e Taşkışla'yı yeniden evim yaptıkları için, mesafelerin hiçbir öneminin olmadığını bana bir kez daha öğreten Büşra Ekici'ye dostluğu ve anlayışı için, her depresyon anını paylaşılan bir kahve sonlandırabilen Atıl Aggündüz'e hep yanımda olduğu için minnettarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince verdikleri destek ve gösterdikleri anlayış için Hikmet Balcı'ya ve Yapıkur ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Kasım 2019

İpek Fetil
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxi**
1. GİRİŞ: MODERN KAVRAMI, MODERNİZM VE TÜRKİYE'DE MODERN HAREKET **1**
1.1 Problemin Tanımı 5
1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 7
1.3 Varsayım 9
1.4 Çalışmanın Yöntemi 9
2. TÜRKİYE MODERN DÖNEM KONUT BİNALARININ TEKNOLOJİSİNE GENEL BAKIŞ **15**
2.1 Modern Binaların Teknolojik Özelliklerinin İncelenmesi 15
2.1.1 Binaya ilişkin kütle özellikleri 18
2.1.2 Taşıyıcı sistem özellikleri 19
2.1.3 Çatı sistemi özellikleri 20
2.1.4 Cephe sistemi özellikleri 20
2.1.4.1 Dış duvar 20
2.1.4.2 Pencere 21
2.1.4.3 Balkon 21
2.1.4.4 Cephe bileşenleri 22
2.1.5 Merdiven sistemi özellikleri 23
2.1.6 Servisler 23
2.2 Modern Binalarda Kullanılan Yapı Teknikleri ve Malzemeler 23
2.3 Yaklaşıma Temel Teşkil Eden Örnek Yapıların Analizi 26
2.3.1 Rıfat Yalman Evi 27
2.3.2 Rıza Derviş Villası 32
2.3.3 Adnan Kunt Villası 38
2.3.4 Sirer Yalısı 46
2.3.5 Kangotan Evi 54
2.3.6 Muammer Aksoy ve Akrabaları Evi 61
2.3.7 Konservatuar Evleri 68
2.3.8 Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları 74
2.3.9 Cinnah 19 80
2.3.10 Mobilgaz Sitesi 88
3. KONUT BİNALARININ YENİLENMESİNDE TEKNOLOJİNİN ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR YAKLAŞIM **95**
3.1 Seçilen Örnek Yapılar Üzerinden Teknolojik Değerin Ortaya Konması 95

3.1.1 Binaya ilişkin kütle özellikleri 95
3.1.2 Taşıyıcı sistem özellikleri 96
3.1.3 Çatı sistemi özellikleri 98
3.1.4 Cephe sistemi özellikleri 100
3.1.4.1 Dış duvar 100
3.1.4.2 Pencere 101
3.1.4.3 Balkon 103
3.1.4.4 Cephe bileşenleri 103
3.1.5 Merdiven sistemi özellikleri 105
3.1.6 Servisler 106
3.2 Yaklaşıma Dair 107
4. ÖNERİLEN YAKLAŞIMA GÖRE ÖRNEK YAPILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ 111
4.1 M.K. Apartmanı 112
4.2 Hukukçular Sitesi 125
4.3 Genel Sonuç ve Tartışma 151
KAYNAKLAR 159
EKLER 165
ÖZGEÇMİŞ 177

KISALTMALAR

CIAM	**:** Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (Uluslararası Modern Mimari Kongresi)
DOCOMOMO	**:** Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern Movement
TÜBİTAK	**:** Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
VEKAM	**:** Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
yy	**:** Yüzyıl

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıfat Yalman Evi analiz tablosu. **31**
Çizelge 2.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıza Derviş Villası analiz tablosu ... **37**
Çizelge 2.3 : Çalışma kapsamında oluşturulan Adnan Kunt Villası analiz tablosu. . **45**
Çizelge 2.4 : Çalışma kapsamında oluşturulan Sirer Yalısı analiz tablosu. **53**
Çizelge 2.5 : Çalışma kapsamında oluşturulan Kangotan Evi analiz tablosu..... **60**
Çizelge 2.6 : Çalışma kapsamında oluşturulan M. Aksoy ve Akrabaları Evi analiz tablosu. **67**
Çizelge 2.7 : Çalışma kapsamında oluşturulan Konservatuar Evleri analiz tablosu. **73**
Çizelge 2.8 : Çalışma kapsamında oluşturulan Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları analiz tablosu. **79**
Çizelge 2.9 : Çalışma kapsamında oluşturulan Cinnah 19 analiz tablosu. **87**
Çizelge 2.10 : Çalışma kapsamında oluşturulan Mobilgaz Sitesi analiz tablosu. **93**
Çizelge 3.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan binaya ilişkin kütle özellikleri karşılaştırma tablosu. **96**
Çizelge 3.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan taşıyıcı sistem özellikleri karşılaştırma tablosu. **97**
Çizelge 3.3 : Çalışma kapsamında oluşturulan çatı sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu. **98**
Çizelge 3.4 : Çalışma kapsamında oluşturulan dış duvar özellikleri karşılaştırma tablosu. **100**
Çizelge 3.5 : Çalışma kapsamında oluşturulan pencere özellikleri karşılaştırma tablosu. **102**
Çizelge 3.6 : Çalışma kapsamında oluşturulan balkon özellikleri karşılaştırma tablosu. **103**
Çizelge 3.7 : Çalışma kapsamında oluşturulan yardımcı cephe bileşenleri özellikleri karşılaştırma tablosu. **104**
Çizelge 3.8 : Çalışma kapsamında oluşturulan güneş kırıcı özellikleri karşılaştırma tablosu. **104**
Çizelge 3.9 : Çalışma kapsamında oluşturulan giriş saçağı özellikleri karşılaştırma tablosu. **105**
Çizelge 3.10 : Çalışma kapsamında oluşturulan merdiven sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu. **106**
Çizelge 3.11 : Çalışma kapsamında oluşturulan servis sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu. **107**
Çizelge 4.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan M.K. Apartmanı analiz tablosu. **116**
Çizelge 4.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan Hukukçular Sitesi analiz tablosu. .. **133**
Çizelge A.1 : Apartman blokları kaynak listesi. **166**
Çizelge A.2 : Müstakil konutlar kaynak listesi. **168**
Çizelge C.1 : Analiz tabloları. **170**
Çizelge C.2 : Malzeme tablosu. **173**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Çalışmanın yöntemini açıklayan akış diyagramı..... **13**
Şekil 2.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı. **17**
Şekil 2.2 : Rıfat Yalman Evi: (a)Bahçe cephesi, (b)Balkon görünüşü (Hancı ve Cansever, 1952)..... **27**
Şekil 2.3 : Rıfat Yalman Evi: (a)Bodrum kat, (b) Zemin kat, (c) Normal kat planları (Mamalı, 2018)..... **28**
Şekil 2.4 : Rıfat Yalman Evi yan cephe görünüş (Hancı ve Cansever, 1952)..... **28**
Şekil 2.5 : Rıfat Yalman Evi bahçe cephesi: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Suzan Yalman arşivi, 1958)..... **29**
Şekil 2.6 : Rıfat Yalman Evi iç merdiven özellikleri (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016). **30**
Şekil 2.7 : Rıfat Yalman Evi: (a)Özel tasarım çalışma masası (Hasan Çalışlar arşivi, 2014), (b)Portmanto (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016), (c)Perde (Hancı ve Cansever, 1952)..... **30**
Şekil 2.8 : Rıza Derviş Villası bahçe cephesi: (a)Denizden görünüş, (b)Bahçeden görünüş (Salt Araştırma arşivi). **33**
Şekil 2.9 : Rıza Derviş Villası: (a)Normal kat, (b)Zemin kat planları (Salt Araştırma arşivi)..... **33**
Şekil 2.10 : Rıza Derviş Villası: (a)Çatı detay çizimi, (b)Çatı çörtenleri (Salt Araştırma arşivi)..... **34**
Şekil 2.11 : Rıza Derviş Villası: (a)Deniz cephesi, (b)Yol cephesi pencere ve balkon özellikleri (Salt Araştırma arşivi)..... **35**
Şekil 2.12 : Rıza Derviş Villası güneş kırıcı elemanlar (Hasan Çalışlar (2013) ve Salt Araştırma arşivi)..... **35**
Şekil 2.13 : Rıza Derviş Villası şömine tasarımı (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016). .. **36**
Şekil 2.14 : Adnan Kunt Villası deniz cephesi (Salt Araştırma Arşivi). **39**
Şekil 2.15 : Adnan Kunt Villası: (a)Zemin kat, (b)Normal kat planları (Mutlu, İzgi ve Suher, 1968). **40**
Şekil 2.16 : Adnan Kunt Villası iç mekan fotoğrafı (Salt Araştırma arşivi). **40**
Şekil 2.17 : Adnan Kunt Villası: (a)Batı, (b)Doğu görünüşler (Mutlu, İzgi ve Suher, 1968)..... **41**
Şekil 2.18 : Adnan Kunt Villası: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Salt Araştırma arşivi)..... **42**
Şekil 2.19 : Adnan Kunt Villası: (a)Güneş kırıcı, (b)Giriş kapısı (Salt Araştırma arşivi)..... **43**
Şekil 2.20 : Adnan Kunt Villası iç merdiven: (a)Önden görünüş, (b)Yandan görünüş (Salt Araştırma arşivi). **43**
Şekil 2.21 : Adnan Kunt Villası: (a)İç mekan tasarımı, (b)Seramik panolar (Salt Araştırma arşivi)..... **44**
Şekil 2.22 : Sirer Yalısı deniz cephesi (Salt Araştırma arşivi). **47**
Şekil 2.23 : Sirer Yalısı: (a)Zemin kat, (b)Normal kat planları (Eldem, 1971)..... **48**

Şekil 2.24 : Sirer Yalısı: (a)A-A kesit (Eldem, 1971), (b)Çatı detayları (Salt Araştırma arşivi). **49**
Şekil 2.25 : Sirer Yalısı: (a)Deniz cephesi, (b)Yol cephesi görünüşleri (Salt Araştırma arşivi). **50**
Şekil 2.26 : Sirer Yalısı: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcı (Salt Araştırma arşivi). **51**
Şekil 2.27 : Sirer Yalısı giriş kapısı (Salt Araştırma arşivi). **51**
Şekil 2.28 : Sirer Yalısı iç merdiven: (a)Karşıdan görünüş, (b)Tavan özellikleri (Salt Araştırma arşivi). **52**
Şekil 2.29 : Sirer Yalısı deniz cephesi güncel durumu (İpek Fetil arşivi, 2019). **52**
Şekil 2.30 : Kangotan Evi kütle eskizi (Url-1). **55**
Şekil 2.31 : Kangotan Evi: (a)Zemin Kat, (b)Birinci kat, (c) İkinci kat planları (Salt Araştırma arşivi). **56**
Şekil 2.32 : Kangotan Evi: (a)Ön görünüş, (b)B-B kesiti ve yan görünüş (Salt Araştırma arşivi). **57**
Şekil 2.33 : Kangotan Evi cephe bileşenleri (Salt Araştırma arşivi). **58**
Şekil 2.34 : Kangotan Evi iç merdiven: (a)1-1 kesiti (Salt Araştırma arşivi), (b)Görünüş (Url-2). **58**
Şekil 2.35 : Kangotan Evi güncel durumu (Url-3). **59**
Şekil 2.36 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi sokak görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi). **62**
Şekil 2.37 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi birinci kat planı (Sivil Mimari Bellek arşivi). **62**
Şekil 2.38 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi kesit ve görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi). **63**
Şekil 2.39 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi sokak görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi). **64**
Şekil 2.40 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Balkon korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi). **64**
Şekil 2.41 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi apartman ortak merdiveni (Sivil Mimari Bellek arşivi). **65**
Şekil 2.42 : Konservatuar Evleri bahçeden bir görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi). **69**
Şekil 2.43 : Konservatuar Evleri normal kat planı (Sivil Mimari Bellek arşivi). **70**
Şekil 2.44 : Konservatuar Evleri bahçe cephesi görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi). **70**
Şekil 2.45 : Konservatuar Evleri balkon özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi). **71**
Şekil 2.46 : Konservatuar apartman ortak merdiven özellikleri. **72**
Şekil 2.47 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları: (a)Sokaktan, (b)İç avludan görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi). **75**
Şekil 2.48 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları sokak kotundan çatı saçakları (Sivil Mimari Bellek arşivi). **76**
Şekil 2.49 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları: (a)Balkon, (b)Pencere özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi). **77**
Şekil 2.50 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blok girişi (Sivil Mimari Bellek arşivi). **77**
Şekil 2.51 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları apartman ortak merdivenleri (Sivil Mimari Bellek arşivi). **78**
Şekil 2.52 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları iç mekan tasarımı (Sivil Mimari Bellek arşivi). **78**

Şekil 2.53 : Cinnah 19: (a)Kuzey, (b)Güney cephe fotoğrafları (Cengizkan, 2002b). **81**
Şekil 2.54 : Cinnah 19: (a)Kuzey, (b)Güney cephe kütle özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi). **82**
Şekil 2.55 : Cinnah 19: (a)Dubleks giriş, (b)Dubleks üst kat planları (Url-4). **82**
Şekil 2.56 : Cinnah 19 çatı planı (Cengizkan, 2002b). **83**
Şekil 2.57 : Cinnah 19: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Url-5). **83**
Şekil 2.58 : Cinnah 19 balkon korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi). **84**
Şekil 2.59 : Cinnah 19: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcılar (Url-4). .. **85**
Şekil 2.60 : Cinnah 19 apartman ortak merdiveni (Cengizkan, 2002b). **86**
Şekil 2.61 : Cinnah 19 iç merdiven: (a)Taşıyıcı eleman, (b)Yandan görünüş (Url-5). **86**
Şekil 2.62 : Mobilgaz Sitesi: (a)Sokak kotundan görünüş, (b)Sirkulasyon kulesi görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi). **89**
Şekil 2.63 : Mobilgaz Sitesi kesiti (Sivil Mimari Bellek arşivi). **90**
Şekil 2.64 : Mobilgaz Sitesi pencere ve balkon özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi). **90**
Şekil 2.65 : Mobilgaz Sitesi arka cephe: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcılar (Sivil Mimari Bellek arşivi). **91**
Şekil 2.66 : Mobilgaz Sitesi merdiven korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi). ... **92**
Şekil 4.1 : M.K. Apartmanı sokak cephesi (Bayhan, 1957). **112**
Şekil 4.2 : M.K. Apartmanı zemin kat ve normal kat planları (Bayhan, 1957). **113**
Şekil 4.3 : M.K. Apartmanı çatı planı (Bayhan, 1957). **113**
Şekil 4.4 : M.K. Apartmanı cephe detayı (Bayhan, 1957). **114**
Şekil 4.5 : M.K. Apartmanı cephe görünüşü (Bayhan, 1957). **114**
Şekil 4.6 : M.K. Apartmanı ortak merdiveni: (a)Merdiven görünüş, (b)Korkuluk detayı (İpek Fetil arşivi, 2019). **115**
Şekil 4.7 : M.K. Apartmanı güncel durumu (İpek Fetil arşivi, 2019). **118**
Şekil 4.8 : Çalışma kapsamında üretilen M.K. Apartmanı kütle modeli: (a)Orijinal durum, (b)Güncel durum. **119**
Şekil 4.9 : M.K. Apartmanı ek katların sokak kotundan görünüşü (İpek Fetil Arşivi, 2019) **120**
Şekil 4.10 : M.K. Apartmanı dış duvar detayları: (a)Orijinal cephe modeli, (b)Güncel cephe modeli, (c)Güncel cephe fotoğrafı (İpek Fetil Arşivi, 2019). **121**
Şekil 4.11 : M.K. Apartmanı pencere müdahaleleri: (a)Orijinal cephe, (b)Güncel cephe **122**
Şekil 4.12 : M.K. Apartmanı dış duvar – doğrama birleşim detayı: (a)Plan, (b)Kesit (Bayhan, 1957). **123**
Şekil 4.13 : M.K. Apartmanı balkon korkulukları müdahaleleri: (a)Orijinal korkuluklar, (b)Güncel durum (İpek Fetil Arşivi, 2019). **124**
Şekil 4.14 : M.K. Apartmanı ortak merdiven: (a)Korkuluk, (b)Küpeşte detayları (İpek Fetil Arşivi, 2019). **124**
Şekil 4.15 : Hukukçular Sitesi Güney cephesi (Baysal ve Birsel, 1968). **125**
Şekil 4.16 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi (Baysal ve Birsel, 1968). **126**
Şekil 4.17 : Hukukçular Sitesi kesit (Arkitekt Dergisi, 1961). **127**
Şekil 4.18 : Hukukçular Sitesi: (a)Dubleks alt, (b)Dubleks üst, (c)Çatı katı planları (Arkitekt Dergisi, 1961). **128**
Şekil 4.19 : Hukukçular Sitesi Kuzey cephesi (Salt Araştırma arşivinden). **128**
Şekil 4.20 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi (Baysal ve Birsel, 1970). **129**
Şekil 4.21 : Hukukçular Sitesi kiralık daire balkonu (Url-6) **130**

Şekil 4.22 : Hukukçular Sitesi giriş saçağı (Salt Araştırma arşivi). **130**
Şekil 4.23 : Hukukçular Sitesi apartman ortak merdiveni: (a)Merdiven alanı doğramaları, (b)Merdiven yan görünüş (Funda Uz arşivinden). **131**
Şekil 4.24 : Daire iç mekan kullanımına dair: (a)Kesit, (b)Plan (Arkitekt Dergisi, 1961). **132**
Şekil 4.25 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi güncel durum (İpek Fetil arşivinden). **135**
Şekil 4.26 : Çalışma kapsamında üretilen Hukukçular Sitesi: (a)Orijinal durum, (b)Güncel durum kütle modelleri. **136**
Şekil 4.27 : Hukukçular Sitesi çatı katı: (a)Özgün tasarım, (b)Güncel durum (Uz ve Özsoy, 2006). **138**
Şekil 4.28 : Hukukçular Sitesi teras kat güncel zemin kaplamaları: (a)Kumlu membran, (b)Seramik kaplama (İpek Fetil arşivinden). **139**
Şekil 4.29 : Çocuk yatak odası – mutfak kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **141**
Şekil 4.30 : Çocuk yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **143**
Şekil 4.31 : Özgün cephede metal kullanımı: (a)Güney cephesi, (b)Yakından görünüş (Salt Araştırma arşivinden). **144**
Şekil 4.32 : Ebeveyn yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **145**
Şekil 4.33 : Hukukçular Sitesi apartman merdiveni: (a)Cephe sistemi, (b)Deformasyon detay fotoğrafı (İpek Fetil arşivinden). **147**
Şekil 4.34 : Hukukçular Sitesi giriş saçağı: (a)Taşıyıcı sistem (Uz ve Özsoy, 2006), (b)Güncel durum (İpek Fetil arşivinden). **148**
Şekil 4.35 : Hukukçular Sitesi apartman ortak merdiveni güncel durum: (a)Genel görünüş, (b)Detay fotoğrafı (İpek Fetil arşivinden). **148**
Şekil 4.36 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi güncel durum (İpek Fetil arşivinden). **149**
Şekil 4.37 : Hukukçular Sitesi Kuzey cephesi yangın merdiveni: (a)Sokak kotundan, (b)Kat içinden görünüş (İpek Fetil arşivinden). **150**
Şekil B.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı. **169**
Şekil D.1 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / çocuk yatak odası – mutfak kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **174**
Şekil D.2 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / ebeveyn yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **175**
Şekil D.3 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / çocuk yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale. **176**

TÜRKİYE'DEN KONUT ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA MODERN MİMARİDE TEKNOLOJİ VE YENİLEME İLİŞKİSİ

ÖZET

Çalışmada, Türkiye modern dönem konut binalarının yenilenmesinde dönem teknolojisinin önemine odaklanılarak dönemin karakterini yansıtan örnek yapılar kapsamlı bir inceleme ile ele alınmış; elde edilen çıktılar neticesinde varılan sonuçların belkemiğini oluşturduğu bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

Bu amaçla öncelikli olarak modern kavramının ve bu kavramdan temellenen terimlerin açıklamaları yapılmış ve birbirlerinden farklılaşan yönleri ele alınmıştır. Bu bölümde amaçlanan; terimlerden kaynaklanabilecek karmaşayı ortadan kaldırmak ve modern kavramının ortaya çıkması ile yaşanan kırılmayı daha net anlatabilmektir. Mimaride geçirilen değişimi her yönü ile doğru bir şekilde yorumlayabilmek ancak bahsi geçen ön bilgilerin verilmesi ile sağlanabilir.

Modern kavramı ile ilgili gerekli bilgiler aktarıldıktan sonra modern hareketin ve mimari ile kurulan ilişkinin geçmişi araştırılmıştır. Bu kısımda Batı ülkelerinin ve Türkiye'nin gelişimine ayrı ayrı değinilmektedir. Modern hareketin gösterdiği gelişim ve günlük yaşantıda yarattığı etki; modern düşüncenin doğduğu yer olan Batı'da, bu kavramları sonradan benimsemeye çalışan Türkiye'deki seyrine göre farklılık göstermektedir. Modern hareketin özü olarak Batı ülkelerinin durumu hakkında genel bilgiler verildikten sonra, Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ile girilen dönem zaman çizelgesine ayrılarak aktarılmaktadır. 1950 yılının ülkede yaşanan siyasi değişimler, farklılaşan ekonomi politikaları ve dünyada yaşanan savaşın etkileriyle Türkiye'de mimarlık için yeni bir dönemin başlangıcı sayılması ve 1980 yılının da "modernitenin aşılmaya başlandığı" zaman olarak tanımlanması sebepleriyle tez 1950-1980 arası döneme odaklanmaktadır. Odaklanılan dönemde konutlara ilişkin yeni yasaların düzenlenmesi ve Türkiye modern mimarlığının özellikle konut mimarisine yoğunlaşan tavrı nedenleriyle çalışma konut tipolojisi üzerinden ilerletilmiştir.

Bu noktada modern dönem mimarisi ile teknolojinin kurduğu bağdan ve teknolojik değer kavramından bahsetmek gerekmektedir. Mimari ile teknoloji "etle tırnak gibi" birbirine bağlıdır. Modern dönemde teknolojinin mimari üzerindeki güçlü etkileri nedeniyle modern yapılarda teknolojik değerin tanımlanması hem modern mimarlık mirasının hem de yapılardaki yenileme amaçlı müdahalelerin önemine dair farkındalığı arttıracaktır. Yapı elemanlarının bu kriterlere cevap verecek bir anlayış ile tablolaştırılması ve alt başlıklarla detaylandırılması araştırma kapsamında yer alan her yapının analizi için kullanılan tabloların temelini oluşturmuştur. İnceleme için seçilen 10 konut yapısının çalışma kapsamında üretilen tablolarla sağlanan elemanter bakış açısı ile analizi yapılmıştır. Analiz tablolarının oluşturulma sürecine bakıldığında; başlangıç noktasını modern dönem konut binalarının teknolojik özelliklerinin kütle, taşıyıcı sistem, çatı sistemi, cephe sistemi ve merdiven sistemi özellikleri başlıklarına ayrılarak literatür araştırmaları ve yerinde gözlemler ile incelenmesi oluşturmaktadır.

İnceleme için seçilen 10 yapının özelinde farklılaşan ve ortak görülen özellikler belirlenmiştir. Tablolar üzerinden yapılan yorumlar; örnek yapılar üzerinden okunması hedeflenen Türkiye modern dönem konut mimarisinde daha baskın ya da kıyasla daha silik kalan özellikleri belirtmekte ve uluslararası üsluptan farklılaşarak ulusal mimari ile kesişen noktaları teknolojik değer olarak ortaya koymayı hedeflemektedir. Bahsi geçen tespitler Türkiye'de modern dönem konut yapıları (1950-1980) için; tezin sonucunda önerilen yaklaşımın da belkemiğini oluşturmuştur. Tabloda yer alan örnek yapıların kronolojik sıra ile sunulması Türkiye'de modern mimarinin serüveninin de okunmasını sağlamaktadır.

Türkiye modern dönem konut yapılarında yenilemeyi amaçlayan müdahalelerin göz önünde bulundurması gereken hususlar, ortaya konan yaklaşım ile netleştirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde kentin aynı gelişim aksında konumlanan M.K. Apartmanı ve Hukukçular Sitesi'nin önerilen yaklaşım çerçevesinde incelemeleri yapılmış; yapıların güncel durumu ve geçirdikleri müdahaleler yaklaşım açısından değerlendirilmiştir. Yaklaşım çerçevesinde incelenen iki örnek yapıda günümüze kadar gerçekleştirilen müdahaleler yorumlanmış, yaklaşıma uygunluğu sorgulanarak bundan sonra gerçekleştirilecek yenileme projelerine yol göstermek amaçlanmıştır. Yapılan yorumlar neticesinde çalışma kapsamında oluşturulan yaklaşımın modern dönem konut yapılarının teknolojik değerini ortaya koyduğu ve yenileme projelerinde yol gösterici bir rota çizebildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Yapıların zaman içerisinde yenilemelere ihtiyaç duyması olağandır ancak önemli olan özgün tasarım anlayışına ve teknolojik değerlere zarar vermeyen disiplinler arası çalışma anlayışından temellenen yenilemelerin uygulanmasıdır. Ancak bu şekilde ilerleyerek modern dönem konut binalarının özgün tasarımları ve teknolojik değerleri korunabilir, toplumda yeterli bilinç ve duyarlılığın gelişebilmesinin önü açılabilir.

TECHNOLOGY AND REFURBISHMENT IN MODERN ARCHITECTURE RELATIONSHIP IN THE CONTEXT OF HOUSING EXAMPLES IN TURKEY

SUMMARY

The study focuses on the importance of technology in case of refurbishment of the modern era residential buildings in Turkey. The example residential buildings reflecting the character of the modern era have been studied in a comprehensive manner. Outputs, which are obtained from the examination of the example residential buildings, form the backbone of the refurbishment approach.

In accordance with this purpose, modern concept and the terms based on this notion are explained initially. Their differences from each other have been put forward in order to eliminate the confusion that may arise from the terms and to explain the breakage with the emergence of the modern concept more clearly. Accurate interpretation of the change in architecture can only be achieved by giving the aforementioned informations.

After imparting the necessary information about the concept of modern, the history of the modern movement and the relationship with architecture were analyzed. The progress of the modern movement in Western countries and Turkey is mentioned separately. Western countries which are the birthplace of modern thought and Turkey which have been tried to adopt these concepts much later have different progress of modern movement and its effect on daily life. After giving the general informations about the status of Western countries as the essence of the modern movement, the period which Turkey has entered with the proclamation of the republic is transferred in its own timeline. The political changes in Turkey, new economy strategies with the change of power and global effects of the Second World War are the reasons why 1950 is the beginning of a new era for architecture in Turkey. This new era ends in 1980 which is defined as “the time when modernity is started to be exceeded”. Because of these reasons, the study focuses on the period between 1950 and 1980 in Turkey. Aforementioned period is the time in which new laws are regulated on housing problems. Thus, there is an attitude focusing on housing typology of modern architecture. From all these reasons above, the study analyzes the modern residential buildings in between 1950 and 1980 in Turkey.

At this point, it is necessary to talk about the connection between architecture and technology in the modern era and the concept of technological value. Architecture and technology are intertwined like “flesh and nail”. Technological value concept for modern buildings should be defined clearly due to the strong effects of technology in the modern era. Hereby, the awareness of the modern architectural heritage and the refurbishment in buildings will be increased. The technological features of the buildings reflecting the modern understanding constitute the technological value criteria. In order to archieve this purpose, examination tables were created for each example residential building by tabulating the structural elements according to

determined the technological value of the modern era buildings in Turkey. Examination tables divide the technological features of modern residential buildings into features of mass, structural system, roof system, facade system and stair system which are elaborated with subheadings. Within the scope of the study, 10 selected residential buildings were analyzed from elementary perspective provided by examination tables in order to define the characteristics of the buildings reflecting the modern understanding. The technological features of the buildings were arranged by the tabulating. Dominant and faint features of modern era residential buildings in Turkey are determined by the commentaries on example buildings. Thus, revealing the intersection between international style and national architecture is aimed. Aforementioned determinations put forward the technological value of modern residential buildings in Turkey and constitute the backbone of the refurbishment approach which is proposed as a result of the study. The examples examined by the tables in chronological order provide to read the adventure of the modern architecture in Turkey.

The technology of the residential buildings which take part in the study context and the technological value concept which should be considered in the course of refurbishment projects are presented by the study. Interventions which aim the refurbishment of modern era residential buildings in Turkey should be performed with the light of the refurbishment approach. At the last chapter of the study; M.K. Apartment and Hukukçular Sitesi which are placed at the same development zone in the city are examined. The scope of the approach and its adequacy in the context of refurbishment projects were evaluated based on the reviews of Hukukçular Sitesi and M.K. Apartment. Within the framework of the approach, the interventions that have been carried out at two example residential buildings until today have been interpreted. The suitability of the approach has been questioned and it was aimed to guide the refurbishment projects to be realized thereafter. It can be concluded that the approach created within the scope of the study demonstrates the technological value of modern residential buildings and can lead a guiding route for refurbishment projects.

In addition to the structural results obtained from the examination of example residential buildings and the refurbishment approach, it is necessary to mention the lack of a multi-disciplinary culture in our country. The example buildings examined in the scope of the study necessitate a combination of both the design and original detail analysis. This combination can only be provided by harmonization of the life philosophy, conservation philosophy, building philosophy and architectural design philosophy. It is obvious that the problems which are experienced at the present time can not be solved in full sense without intercultural understanding. Another point to be mentioned at this point is the inadequacy of archiving the architectural projects. Contradictory informations and inconsistences between the technical drawings of the example buildings were determined during the researches progressed within the scope of the study. This makes it difficult to understand the original design, materials and details. It constitutes the biggest obstacle to the protection of technological value of the modern era in Turkey.

It is usual to need refurbishments for modern buildings over time. However, what is important is the implementation of interventions. It should be appropriate to the original design approach and interdisciplinary work approach. Hereby, that does not harm technological value of the modern era. Archiving of the original information about the structures can be considered as a starting point for the society to reach sufficient consciousness. When all the deficiencies mentioned are taken into

consideration, the original designs and technological values of the modern era residential buildings can be preserved and the way to develop sufficient awareness and sensitivity in the society can be opened.

1. GİRİŞ: MODERN KAVRAMI, MODERNİZM VE TÜRKİYE'DE MODERN HAREKET

Modern mimarlığın geçirdiği gelişimin ve günümüzde geldiği noktanın tam olarak anlaşılabilmesi; modern düşünce ile toplumun her yönünde meydana gelen değişimlerin açıklanması ile mümkün olmaktadır. Modern mimarlığın bu değişimlerin etkisi ile şekillenmesi; öncelikli olarak bireylerin, toplumun ve bilincin geçirdiği gelişimin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Modern kavramını açıklarken iki önemli bağlantının üzerinde durulması gerekir.

Bunlardan ilki modern ile zaman olgusunun ilişkisidir. Yüzyıllar boyunca kullanılan modern kelimesi zaman içinde yeni anlamlar kazanarak günümüze ulaşmıştır. Heynen (1992) modern kelimesinin anlam değişiminin dikkat çekiciliğine ve sürekliliğine işaret eder. Modern kelimesinin kendisi anlamsal olarak değişim içerisinde olduğu gibi etkisi altına aldıkları da bu sürekli değişime tabi kalır. Modern dünya sürekli yapım ve dönüşüm içindedir ve bu nedenle bugün dünden farklı görülürken; yarın da bugünden farklı görülecektir (Heynen, 1992). Üzerinde durulması gereken ikinci bağlantı ise modern ile toplum arasındaki ilişkidir. Modern, toplum yaşantısını yeni bir epistemolojik temel ve sorgulama sistemi ile değerlendirmiş ve toplum, bu değerlendirmelerin sonucuna göre hareket etmeye başlamıştır. Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza adlı eserde modernlik "bir zihniyet, dünyaya bir bakış ve bu bakışın yöntemleri, yaklaşımı ve bilgi kuramsal araçları bakımından belli bir tarzda belirlenişi" olarak tanımlanmış, bahsi geçen tarz metnin devamında "evrenselci ve akılcı" olarak tariflenmiştir (Bumin, 2003, s.7). Her iki bağlantıda da dikkat çeken temel ilkeler modernin sürekli devam eden değişimi ve dönüşümüdür. Bu nedenle denilebilir ki; modern ile değişen düşünce ve toplum hem modern ile şekillenip hem de moderni yönlendirirken sürekliliğini sağlamaktadır. Bu durum modern kelimesinin kökenini oluşturan modernus kelimesinin sürekli yeniyi arama anlamıyla da bağdaştırılabilir. Karakurt (2006) modernus kelimesinin Hristiyan dönem ile Pagan dönemi karakterlerinin birbirinden farklılığını vurgulamak amacı ile kullanıldığını belirtmiştir. Eski toplumun pagan olması ve pagan inancına göre şekillenmiş yaşantısı,

Hristiyanlığın ortaya çıkması ile temelinden değişikliğe uğramıştır. Yeni inancın getirdiği yeni düşünce yapısı toplumun yaşantısının her alanında kendini göstermiştir. Yeni dini inanca göre yeniden şekillendirilen hayatın, eski düzenden farklılığının vurgulanması ve yeni olanın getirileri anlatılarak anlayışın topluma yerleştirilmesi amacı ile modern kelimesi kullanılmaya başlamıştır. Ancak; 16. yüzyıla gelindiği zaman bu anlamlandırma değişmiştir. Touraine'e göre (2002) modern toplum olabilmek için merkeze Tanrı yerine bilim konulması, siyasi ve dini etkilerin kültürel ve sanatsal aktivitelerde rol almaması gerekmektedir (s.25-26). Dolayısıyla, Cevizci'nin (1999) de belirttiği üzere modern kelimesi artık Hristiyanlığın ve skolastik düşüncenin baskınlığının kırılışını ve özgür düşüncenin egemen oluşunu tanımlamaya başlamıştır (s.598). Bağce (2004) bu değişkenliği modernin bugünkü anlamı ile ilk kullanıldığı anlamı arasında karşıtlık bulunduğu ifadesi ile belirtmiştir (s.3-59). Ancak modern kelimesinin içerdiği anlamların zaman içerisinde değişmesi, modern kavramının temel anlamında karşıtlık bulunduğu algısını yaratmamalıdır. Modern kavramının temel anlamı olması gerektiği gibi zaman olgusu ile bağdaştırıldığı zaman, tarihsel süreç boyunca anlamsal bir değişiklik geçirdiği söylenemez. Çünkü, modern kelimesi "yeni, şimdi, güncel olan" demektir ve her zaman yeni olana işaret eder. Zaman içinde güncel olan durum değiştikçe modern kelimesinin temsil ettiği durumlar ve özellikler de doğal olarak değişkenlik göstermektedir. Her iki durumun temelinde de toplumun köklü bir şekilde yeni bir düşünce sistemine yönelişi söz konusudur. Modern bir gelecek için yapılması gereken en büyük fedakarlık geçmişten ve geleneklerden uzaklaşmaktır. Berman (2013) modernin geçmişe karşıtlığını sahip olunan ve bilinen her şeyi yok eden bir tehdit olarak nitelendirirken aynı zamanda kendimizi ve dünyayı geliştirme olanakları sunan bir serüven olarak tanımlamaktadır (s.27). Frisby, 19. yüzyılın ikinci yarısı sürecince sürekli değişim, hareket ve akış halindeki toplum düşüncesinin sanatsal ve yazınsal hareketlerin de odağında olduğundan bahseder (Şoher, 2017'de atıfta bulunulduğu gibi). Modern düşüncenin beslediği bu modern hareketler modernizm olgusu altında toplanabilir. Akıl egemenliği, mantık, bilimsel doğrular, bilimsellik, algoritmik, sistematik düşünme ve pozitivist düşünceyi temel ilkeleri olarak kabul eden modernizm genel tanımlamada, insanlığın endüstrileşme ve sekülerleşme ile geçirdiği ekonomik, siyasal ve toplumsal bir değişim olarak nitelendirilir (Kale, 2002). Aynı metninde Kale (2002), modernizm ile toplumların giderek daha iyi ve üstün olanı hedeflediğini, bu durumu da modernizmin temelindeki sürekli ilerleme gayesi ile ilişkilendirdiğini belirtmiştir.

Modernleşme; modern düşünce ve modern hareket ile kuvvetli sebep sonuç ilişkileri kurar. Modern düşüncenin açtığı yeni kapılar modernleşme sürecini tetikler ve bu süreç devam ederken elde edilen çıktılar modern düşüncenin sürekli gelişimini ve yeni fikirlerin sisteme katılmasını sağlar. Bu fikirlerin eylemde kendine karşılık bulması ve bir ürün ortaya çıkarması ile modern hareket başlamış olur.

Modern hareketin etkileri Batı ülkelerinde ve Türkiye'de olmak üzere iki aşamada incelenmiştir. Modern düşüncenin doğduğu yer olan Batı ülkelerinin modernleşme süreci, bu süreci sonradan benimsemeye çalışan Türkiye'ye göre farklılıklar içermektedir. Bozdoğan (2015) bu durumu; "Modern'in, Batıdışı ötekilerin ancak ithal edebilecekleri, benimseyebilecekleri ya da belki direnebilecekleri, ama hiçbir zaman içeriden yeniden üretemeyecekleri, sadece Avrupa'ya ait bir kategori olduğu varsayılıyordu" sözleri ile açıklamıştır (s.21). Bu varsayımın doğruluğu tarihsel süreç incelendiği zaman daha net görülmektedir. Batı'da modern düşünce ve modern hareket birbirlerini bir döngü içinde besleyip geliştirirken; Türkiye'de ise bazı başarısız denemelerle başlayan modernleşme süreci birçok karşıt düşünce ve reddediş ile karşılaşmıştır.

Batı modern hareketinin incelenmesine endüstri devriminin etkisinden bahsederek başlamak gerekir. Endüstri devrimi ile birlikte gelen yenilikler mimarlık alanında yaşanan gelişmeleri başlatan bir dönüm noktası yaratmıştır (Birol, 2006). 1765 yılında buharlı makinelerin kullanımı ile başlayan süreç, endüstri bölgelerinin oluşmasını ve yeni kentlerin kurulmasını tetiklemiştir. Endüstri devrimi ile ihtiyaç duyulmaya başlanan yeni yapı tipolojileri ve kentlere yaşanan işçi göçleri mimarinin de yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. Omay Polat bu dönemi endüstrileşmenin etkisi ile şehirlerde yoğunlaşan kitleler nedeniyle temel tasarım problem olarak konutun ele alındığı bir süreç olarak betimler ve bu dönemde üretilen yapıların gelişen teknolojinin malzemeleri ve yapım sistemleri ile inşa edilen sağlıklı, hijyenik ve yeni yaşam kültürünün farklılaşan yönlerini de yansıtan yapılar olduğunu belirtir (2008). Bu gelişmeler ile modern hareketin mimarideki ilk örnekleri de Batı ülkelerinde verilmiştir. 1932 yılında modern hareket New York Modern Sanat Müzesi'nde açılan aynı adlı sergi ile Amerika'da da örneklerini göstermeye başlamış, bu olaydan sonra "uluslararası üslup" terimiyle kullanılmaya başlanmıştır (Bozdoğan, 2015, s.17). Bozdoğan aynı eserinde pek çokları tarafından bu hareketin öncüleri olarak Le Corbusier, Walter Gropius ve Mies van der Rohe'nin kabul edildiğini belirtir (2015).

Türkiye'de modern hareketin başlangıcı Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar dayandırılsa da kendisini Cumhuriyetin ilanı ve yeni devletin kurulması ile göstermiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile modern kavramının yerleşmesini sağlayacak zemin ve anlayış oluşmuştur. Modernizmin temelini oluşturan bilimsellik, rasyonellik ve sekülerlik yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de temel ilkelerinin başında gelmektedir. Bozdoğan'a göre, modernizmin cumhuriyetin ilk yıllarında bu denli benimsenmesinin esas nedeni ideolojiktir. Yeni kurulan devletin kendisini yıkılan imparatorluktan ve onun geleneksel kültüründen radikal bir biçimde ayrıştırmaya olan tavrı modernizmi tam olarak yeni kurulan devletin ideolojik ilkelerine uyan, tarihsel çağrışımlardan yoksun türden bir soyutlama ve biçimsel yenilik içermektedir (Bozdoğan, 2015, s.76). Geçmişine bir sünger çekerek kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti modernizmin gelişmesi için de bir "tabula rasa" oluşturmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında iktidarın gerçekleştirdiği çok yönlü ve kapsamlı modernleşme hareketleri dönemin mimari anlayışını da etkilemiş ve Batı'da yaşanan gelişmelerin yakından takip edilmesini sağlamıştır. Bozdoğan (2015), modern mimarinin geçmişten ayrılan ve tam anlamıyla batılılaşan laik bir ulus yaratma çabasının en etkili simgesi haline geldiğini belirtir (s.18). Modern mimari; ulusal bilincin geliştirilmesi ve güçlendirilmesinde, eski düzenin kaldırılması ile yerine kurulan yeni, ileri ve çağdaş toplumsal düzenin benimsenmesinde ve kaldırılan eski düzene ait toplumsal kurumların yerine yeni ortaya çıkan mimari gereksinimlerin karşılanmasında en büyük yardımcılardan olmuştur (Alsaç, 1976). Ayrıca, savaş sonrası dönemde zanaatkar işçi bulmanın güçleşmesi, ekonomik yetersizlikler nedeni ile modern formların sadeliği ve basitliğinin daha cazip hale gelmesi gibi pragmatik nedenler de yeni kurulan devletin modern mimariyi benimseme sebepleri arasında sayılabilir (Bozdoğan, 2015, s.76). Bu noktada cumhuriyetin ilk yıllarında etkili bir rolü olan yabancı mimarlardan bahsetmek gerekir. 1930'lu yıllarda mübadele ile giden yabancı mimarların yerine Ernst Egli, Bruno Taut, Clemens Holzmeister ve daha birçokları davet edilmiştir. Bu noktada amaç, yerli mimar yokluğu çekilen Türkiye Cumhuriyeti'nde yabancı eğitimli mimarların toplumu eğitmesi, yerli mimar yetiştirmesi, yeni ülkenin kurulmasında önemli adımlar atılmasını sağlamalarıdır. Bu nedenle, bu dönem yabancı mimarları hem devletin önemli kurumlarında rütbeli pozisyonlarda çalışmış hem de okullarda öğretmenlik yaparak yeni neslin modern eğitim almasına ön ayak olmuşlardır. Bu dönem için Bozdoğan (2015), ithal fikirler ile yerel gerçekliklerin karşı karşıya geldiğinden ve Türkiye'de karmaşıklık ve

çelişkilerin yaşandığından bahseder (s.18). Aslanoğlu bu dönemdeki mimari üretimin eskiyi yaşatmaya yönelik bir anlayışta olduğunu bu nedenle devrimlerin yapıldığı yeni ortamla çelişkiye düşüldüğünü belirtir (2001, s.31). Yabancı mimarların ülkeye getirdiği modern mimari anlayışı; yerli mimarlar tarafından teknik ve malzeme bilgisinin yanı sıra sıradanlık ve tekdüzelik ile eleştirilmiş, bunun nedeni olarak da mimaride modern hareketin yerel ile tam kesişememesi gösterilmiştir. Nicolai'nin (2011) aktardığına göre, bu durumu Ernst Egli de ülkenin kendine has koşullarından nadiren etkilenildiği, ülkede ne sanatın ne de tekniğin temelleri mevcut olduğu için ülke özelliklerini tasarımlarına yansıtamadıkları şeklinde belirtecektir (s.41). Bu muğlak dönemin bitişi için Doğan Hasol "20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı" adlı eserinde; Türkiye'de uluslararası modern mimarlığın İkinci Dünya Savaşı sonrasında her alanda kendisini gösteren globalleşmenin etkisi ile kendisini tam olarak gösterebildiği 1950'leri işaret eder (2017, s.134-207). Alsaç bahsedilen globalleşmenin etkilerinin 1949 yılında yapılan İstanbul Adalet Sarayı Yarışması'ndan okunabileceğine dikkat çeker (1976). Mimarlık dergisinin 1949 yılında yayınlanan 5.-6. sayılarından ulaşılabilen jüri raporunda birinci seçilen Emin Onat ve Sedad Hakkı Eldem'in projesi "mütevazı, orijinal, muhiti ile de pek güzel bir ahenk teşkil etmekte" şeklinde yorumlanmış, biçim açısından uluslararası üsluba yakın özelliklerin övülmesi yeni bir döneme geçildiğini göstermiştir. 1950 sonrası mimari anlayışa ilişkin olarak Sözen, Türkiye'de Batı'nın bütün akımlarına yönelik örneklerin görülebileceğini belirtir (1984). Hüseyin Kahvecioğlu'nun İhsan Bilgin ile söyleşisinde ülke içi nüfus hareketlerinin hızlandığı dönemin başlangıcı olarak belirttiği 1950 sonrası yaşanan değişiklikler çok partili sisteme geçilmesi ve ekonomide liberalleşme kararı ile özel sermayenin faaliyet alanının genişletilmesiyle de açıklanabilir (2010). Ekonomik atılımların etkisi ile 1950 yılında girilen yeni dönem, devletin yeni çıkardığı yasaların etkisi ile kendisini özellikle konut mimarisinde göstermeye devam etmiştir (Ünlü Tavil ve Erdoğan, 2016).

1.1 Problemin Tanımı

Modern mimarlık akımı 1970'lerin sonuna gelindiğinde etkisini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Özkaban, bu dönem içerisinde Tokioter Imperial Oteli (F.L. Wright), Pruitt-Igoe konut kompleksi (Minoru Yamasaki), Philadelphia Sağlık Müdürlüğü (L. Kahn) gibi modern mimari üslubun önemli yapılarının yıkılmasının

çoğu kuramcı tarafından modern mimarlığın sonuna gelindiği yönünde yorumlandığını ve bu gelişmeler nedeniyle modern dönem yapılarının mimarlık mirasına dahil edilmesinin gerekliliği üzerine tartışmanın başladığını belirtir (2014). Modern dönem yapıları ait oldukları döneme dair sosyal, kültürel, mimari ve teknik birçok konuda çok çeşitli bilgilerin okunabildiği yapılardır. Bu nedenle, bahsedilen bilgilerin gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarılması toplumsal belleğin korunabilmesi açısından büyük önem taşır. Çünkü; toplumsal belleğin yapılar üzerinden okunabilmesi zamanın sürekliliğini sağlayarak toplumun bilinçlenmesini ve tarihsel geçmişinin farkına varmasını sağlar. Türkiye'de modern dönem yapılarının incelenmesi ve belgelenmesi 20. yy sonunda modern mimarlık mirası anlayışının gündeme gelişi ile kendini göstermiştir. Uzun bir süre boyunca modern mimarlık dönemi eserleri, tarihi kabul edilen yapılara kıyasla daha yakın tarihli olmaları nedeni ile mimari bir değer olarak belgelenememiştir. Bu durum, birçok yıkımı ve yenileme projelerindeki hatalı müdahaleyi beraberinde getirmiş; ancak bu kayıplar yaşandıktan sonra modern dönem yapılarının korunması gereken bir değer olarak ele alınmasına dair farkındalık oluşabilmiştir.

Bu noktada birbirine karşıt iki yaklaşımdan bahsedilir. Omay Polat ve Can (2008) bu yaklaşımlardan ilkinin var olan değerlendirme ölçütlerinin ve pratiklerinin modern mimarlık mirası yapılarını incelemeye yeteceği yönünde olduğunu belirtirler. İkinci yaklaşım ise modern yapıların teknik bilgi ve uygulamasının hem birbiri içinde hem de eski dönem yapılarından çok farklılaşması nedeniyle var olan değerlendirme kriterlerinin yetmeyeceğini ve yenilemeye gidilmesi gerektiğini savunmaktadır (Omay Polat ve Can, 2008). İkinci görüşün belirttiği gibi modern mimarlığın kendinden önceki dönemden farklılaşan tasarım anlayışı; yeni teknolojilerin, malzemelerin ve yapı sistemlerinin kullanılması ve modern hareketin günceli takip eden dinamik tavrı göz önüne alındığında yapıların teknolojik değerinin belirlenmesi bir gereklilik halini almaktadır. Teknolojik değerin belirlenmesi ile yapıların tasarım değerine katkıda bulunan etkenler, yapı elemanları düzeyinde sağlanan özgünlük ve gelişmiş bina teknolojilerinden etkilenen malzemeler ve detaylar ortaya konabilir (Ünlü Tavil ve Erdoğan, 2016).

Türkiye modern dönem yapılarında yeni malzemeler ne uzun dönem performans ve güvenilirlikleri ne de uygun detay çözümlemeleri tam olarak anlaşılarak uygulanmıştır (Omay Polat, 2008). Bu sebeple, yapıların yenileme kapsamında müdahalelere ihtiyaç

duyması olağandır. Modern dönem yapıları için dikkat edilmesi gereken nokta, müdahalelerde yapının mimari kimliğini oluşturan teknolojik değerinin göz önünde bulundurulmasıdır. Türkiye'deki modern mimarlık yapılarının belirlenen kapsamda teknolojik değerini ortaya çıkaracak bir yaklaşımın geliştirilmesi çalışmanın ele aldığı problemdir. Çalışma kapsamında oluşturulan yaklaşımın modern dönem mimari anlayışına zarar verecek ya da yok edecek yapısal müdahalelerin önüne geçilmesine yardımcı olacak nitelikte olması hedeflenmektedir.

1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışma ile amaçlanan; modern kavramının tüm dünyada yarattığı değişimlere değindikten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yaşanan toplumsal gelişmeler sayesinde modernizmin Türkiye'de kendini bulma sürecini incelemek, modern mimarinin Türkiye'deki gelişimini göstermek, belirlenen kapsam çerçevesinde teknolojik değer kavramını ve teknolojinin yenileme projelerindeki önemini ortaya koyan bir yaklaşım üretebilmektir.

1950 yılında tek partili sistemin son bulması ile yönetimin değişmesi, ülkenin içine girdiği ekonomik kriz ve bu krizi atlatmak amacı ile alınan kararlar ülke mimarisinin tarihinde de bir dönüm noktası yaratmıştır. Bozdoğan'ın (2015) bu duruma dair yorumu "1950'lere kadar, Türkiye'de modern mimari, ülkenin kendi iç dinamikleriyle modern bir topluma dönüşmesinin doğal sonucu değil, arzulanan ama henüz mevcut olmayan bir modernliğin zorlama bir temsilinden ibaretti" şeklinde olmuştur (s.318). 1950 yılında başlayan bu değişim 1980'e kadar ülkenin mimari anlayışını şekillendirmiştir. Bu dönemi İlhan Tekeli, Ali Cengizkan ile yaptığı söyleşisinde "popülistik modernite" olarak tanımlamıştır (2007). Bu tanımın temelinde uluslararası üslubun kendisini en çok gösterdiği (Hasol, 2017) 1950 sonrası dönemin aynı zamanda çok parti dönemi olması nedeni ile popülist kaygılara daha açık bir ortamda gerçekleşmesinin yattığını açıklar. Aynı söyleşide Tekeli; 1980 sonrası için de "modernitenin aşılmaya başlanması" tanımını kullanarak (2007) modern mimarinin "tekdüze, sıkıcı, soyut, sıradan, insanla ilişki kurmayan seçkinci tavrına karşılık bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmış" post-modern harekete işaret etmiştir (Karasözen ve Özer; 2006). Çalışmanın odaklandığı 1950-1980 dönemi yapı sektörünün kısıtlı imkanları nedeniyle de öncesi ve sonrası dönemlerden ayrılmaktadır. 1950'lerde gittikçe artan yapı üretimine yeterli miktarda ve çeşitlilikte malzeme temin

edilememektedir (Tanyeli, 1997a). Bu nedenle dönemin mimari ürünleri kısıtlı imkanlar çerçevesinde özgün detay tasarımları ile çözülmektedir. Ancak, 1980 sonrasının gelişmeler ve malzeme çeşitliliği ile bu sıkıntılar oldukça azalmıştır (Tanyeli, 1997b).

Modern mimarlığın yeni bir yaşam biçimini tanımlaması Tanyeli tarafından, "Modern mimarlık, mücadelesini konut üzerinden vermiştir" sözleri ile ortaya konmuştur (Dağaltı, 2010'da atıfta bulunulduğu gibi). Müstakil konut örnekleri modern mimarinin malzeme zenginliği ve biçim karakteri ile ön plana çıkarken; belirlenen dönem kapsamında Türkiye'nin apartmanlaşma sürecinde yaşanan gelişmeler apartman bloklarının da inceleme kapsamına alınmasına neden olmuştur. Tekeli (2010), Türkiye'de apartmanlaşma sürecinin iki aşamadan meydana geldiğini ve bu aşamaların ayrımının "kat mülkiyeti kanunu" ile yapıldığını belirtir. İlk aşama 1930-1955 yılları olarak tanımlanmış, bu dönemde yapılan apartmanların refah düzeyi yüksek kesimin yaptığı ve şehrin prestijli yerlerinde konumlanan yapılar olduğu belirtilmiştir. Bu durumun nedeni olarak, bina mülkiyetinin bölünememesi ve çok katlı bir apartman yapmanın büyük bir birikim istemesi gösterilebilir. Döneminin büyük ölçekli yapılarından olan apartman bloklarının tekil mülkiyette olması bu nedenle inşasının tek bir kişi tarafından gerçekleştirme zorunluluğu gibi nedenler sebebiyle üst gelir grubunun simgesi haline gelmiştir (Balamir, 1994). Ülkenin ekonomik durumuna bağlı olarak kendi müstakil konutunu ya da apartmanını yapamayacak durumda olan orta ve üst-orta kesim de kiracı olarak gereksinimlerini sağlar (Tekeli, 2010). Bu durum bir süre sonra kat mülkiyeti kurulma ihtiyacını arttırır ve ilk adımları 1948 yılında atılan 1954 yılında ise Tapu Kanununda değişiklik ile başarıya ulaşan düzenleme yapılır. Emlak kredi bankasının da kredi olanakları ile apartmanlaşma orta sınıfa da inerek oldukça yaygınlaşır ve her yıl imarlı konut stoğuna yapılan eklentilerin büyük bir kısmını apartmanlar oluşturmaya başlar (Tekeli, 2010).

Araştırma şehir kısıtlaması konulmaksızın ilerletilmesine rağmen yapılan incelemelerde İstanbul ve Ankara'da konumlanan konutlar çoğunluğu oluşturmuştur. Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni başkenti olması nedeni ile yeni eğitim ve kamu yapıları ile donatılırken bu durumun bir sonucu olarak aldığı iç göçler ile bir memur kenti haline gelmiştir (Vanlı, 2006). İstanbul ise kültürün, ekonominin ve ticaretin merkezi halini almıştır (Ünlü Tavil ve Erdoğan, 2016). Her iki şehrin de nüfusunun

artması ve modern hayat anlayışının kendini göstereceği yeni konutlara ihtiyaç duyması araştırmanın İstanbul ve Ankara ağırlıklı ilerlemesine neden olmuştur.

1.3 Varsayım

Tez çalışması, Türkiye'de modern dönem yapılarının yenilenme çalışmalarında teknoloji ile kurulması gereken bağlantının zayıflığına dikkat çekmektedir. Dönem mimarisinin teknolojik değerini konut tipolojisi üzerinden yapılan okumalar ile ortaya koyan bir yaklaşım belirlenmesi ile yenileme çalışmalarının hatalı müdahalelere mahal vermeksizin gerçekleştirilebileceğini savunur.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamlı bir literatür araştırması ile ilerletilmiştir. Modern kavramı, modern hareketin gelişimi ve Türkiye'deki etkileri ön araştırma olarak sunulduktan sonra tezin konusu ve çerçevesi kapsamında Türkiye'de modern dönem konut yapılarının teknolojik değerini ortaya koymaya yönelik araştırmalar yapılmıştır. Dönemin teknolojisi ve malzemeleri ilgili çalışmalar ve kitapların yanı sıra dönemin yeniliklerinden haberdar eden makalelerin yayınlandığı mimarlık dergilerinin arşivleri de incelenmiştir. Dönemin mimarisini özgün kılan teknolojik değerlerden temellenen yaklaşımın strüktürü, çeşitli örnek yapıların seçilmesi ve incelenmesi ile oluşturulur. Bu aşamada örnek yapıları tespit etmek için yapılan literatür taramasında 1950 – 1980 arası yapılan ve dönemin özelliklerini yansıtan konut yapılarından bahseden kaynaklarda yer alan yapıların bir listesi oluşturulmuş ve birkaç kaynakta birden kendisine yer bulan yapılar öncelikli olacak şekilde örnek yapı seçimleri yapılmıştır. Bahsi geçen kaynaklar,

Konutlar: Villalar, Toplu konut ve Siteler, Yenileme Çalışmaları (YEM Yayın, 1999): Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları'nın "Yapı'dan Seçmeler" dizisi konutlar, turizm yapıları, iş-alışveriş merkezleri, kültür yapıları, sanattan yansımalar, çağdaş mimarlar, anılarda mimarlık ve mimari akımlar olmak üzere sekiz farklı başlığa odaklanır. Dizinin ilk kitabı olan "Konutlar", seçilmiş örnek yapıların detaylı incelemesini sunduktan sonra yenileme geçirmiş örnekleri de projeleri üzerinden değerlendirir.

Dosya: Soruşturma 2003 Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor (Mimarlık Dergisi (311), 2003): Editörlüğü Ali Cengizkan tarafından yapılan yazı dizisi "Sizce, 1923-

2003 arasındaki 80 yıllık dönemde gerçekleşen, Türkiye çağdaş mimarlığının önde gelen 20 eseri hangileridir?" sorusunu mimarlara yönelterek nitelikli çalışmalardan oluşturan bir seçki düzenlemeyi hedeflemiştir. Cengizkan (2003) bu tip çalışmaların ülkemizde daha önce edebiyat, sahne sanatları, görsel sanatlar ve plastik sanatlar için yapıldığını ancak mimarlık alanında bir ilk olduğunu belirtmiştir. Mimarlık Dergisi'nin 311 numaralı sayısında "Yapılar Sıralaması" başlığı ile katılımcı mimarların seçtiği tüm yapılar aldıkları oy sayıları ile birlikte listelenmiştir.

Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları (do.co,mo.mo_tr, 2004-2016): DOCOMOMO, 1990 yılında oluşturulan ve kamuyu bilinçlendirerek modernizm ürünlerini belgelemeyi ve korumayı amaçlayan uluslararası bir kuruluştur. Türkiye çalışma grubu 2002 yılında kurulmuş ve ilki 2004 yılında gerçekleştirilen Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları isimli poster sunuşları ile çalışmalarını genişletmiştir. 2004 yılından itibaren (2006 ve 2017 yılları hariç olmak üzere) poster sunuşları bildiri halinde yayımlanmıştır. DOCOMOMO, Türkiye modern mimarlık mirasına dikkat çekmek amacı ile Türkiye'nin tüm illerinden çeşitli tipolojilere ait yapılara, özet bilgi metinleri eşliğinde yapının belgelenmesi ve tescillenmesi amacıyla bildirilerinde yer vermiştir.

Mimariden Konuşmak: Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı, Eleştirel Bakış (Şevki Vanlı, 2006): Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı tarafından yayınlanan çalışma 3 ciltten oluşmaktadır. Öncelikle mimarlığın geçirdiği değişimden bahseden yazar, incelemesini 20. yüzyılın ilk yarısı ve 20. yüzyılın ikinci yarısının ilk otuz yılı olarak iki aşamada aktarır. Serinin üçüncü cildinde yer alan dördüncü bölüm "Konutlar ve yerleşimler" dönemin konut mimarisini örnek yapılar üzerinden anlatmaktadır.

Sivil Mimari Bellek Ankara: 1930-1980 (Koç Üniversitesi VEKAM, 2014): Proje, Ankara'daki konut yapılarına odaklanarak; bu yapılara dikkat çekmeyi, mimarların bilinir kılınmasını ve kullanıcı ile kurduğu yaşamsal niteliklerin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Koruma ve kültür kavramlarını odağına alan proje, modern yapıların korunmasını sağlamak amacı ile bazı ölçütler geliştirmeyi hedefler. Proje kapsamında incelenen tüm yapılar ile bir "Sanal Kent Arşivi" kurmak projenin varmak istediği nihai sonuçtur. Proje Başkent Üniversitesi kapsamında yürütülmüştür. VEKAM ve TÜBİTAK tarafından desteklenmiş, katalogları VEKAM tarafından yayımlanmıştır.

Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme (3. İstanbul Tasarım Bienali: BİZ İNSAN MIYIZ?, 2016): İstanbul'da düzenlenen üçüncü tasarım bienali için başlatılan proje Türkiye tasarım tarihinin son 200 yılına odaklanmaktadır. Bu kapsamlı konu ambalaj, aydınlatma, grafik, iletişim ve reklam, konut, mobilya, müzik, oyuncak, peyzaj, sağlık, sanayi yapıları, seramik ve sivil örgütlenmeler başlıklarına ayrılarak detaylıca incelenmiştir. Günlük hayatın belirli parçalarına etki eden bu başlıklara dair içerikler, incelediği tarihsel süreç nedeni ile Türkiye'de modern düşüncenin bu alanlara etkisini de net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın kapsamı dolayısıyla projenin İpek Akpınar ve Funda Uz tarafından hazırlanan "konut" başlığı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Konut çalışmasında öncelikle "eşikler ve yasalar" başlığı ile Türkiye'de konut yapımını etkileyen hamlelere yer verilmiş, daha sonra ise yer ile insanın ilişkisini tanımlayan toplumsal ve kültürel kodlara göre şekillenmiş barınma biçimleri 5 ana başlığa ayrılarak incelenmiştir.

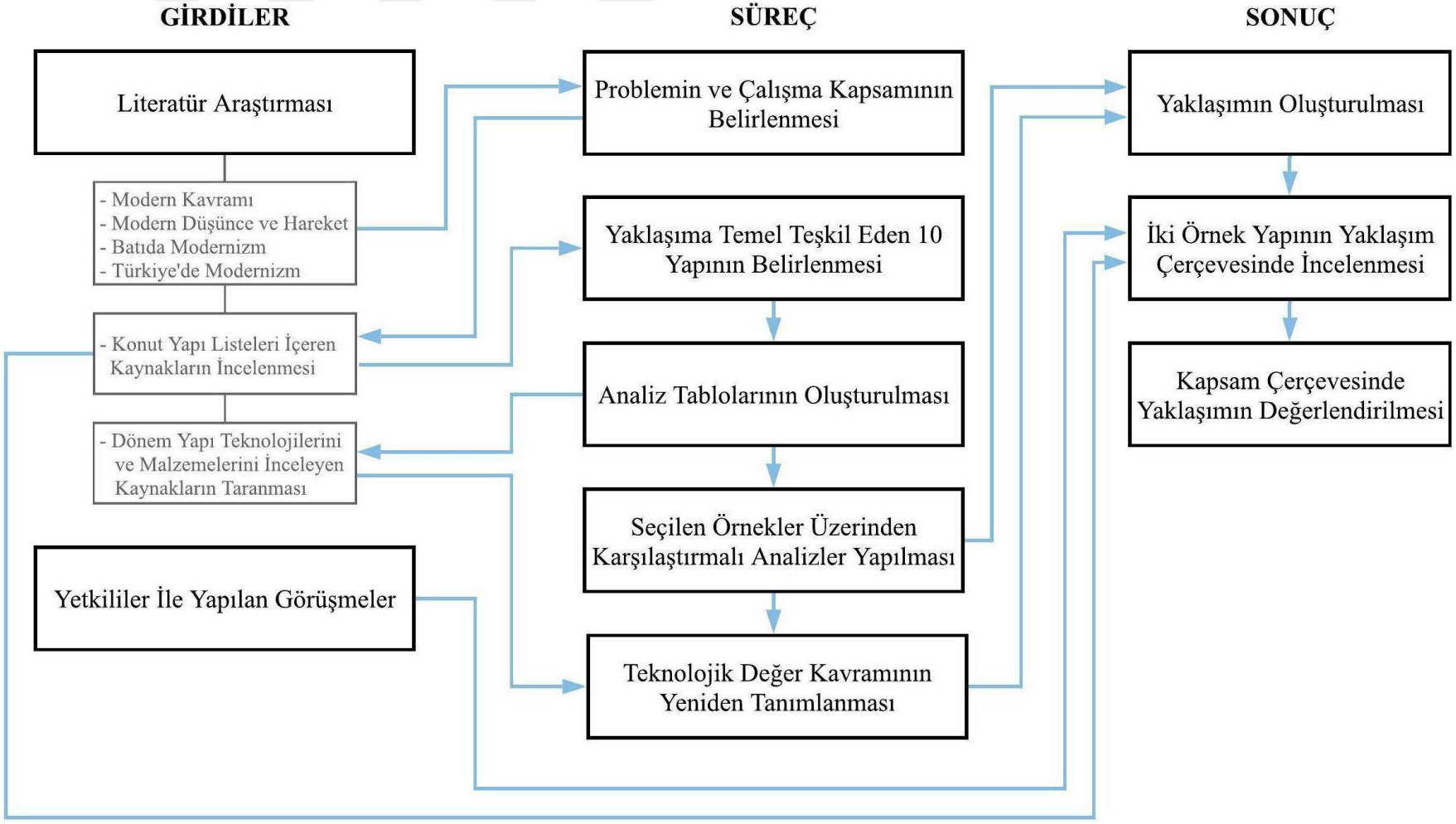
Ankara'da İz Bırakan Mimarlar (Koç Üniversitesi VEKAM, 2019): Elvan Altan, Nuray Bayraktar ve Umut Şumnu tarafından yürütülen proje, Ankara'da yer alan modern dönem yapılarını mimarlarına odaklanarak anlatır. Mimarlara dair bilgiler ile birlikte, öne çıkan eserlerinin yapı listesi halinde sunulduğu projede kentte iz bırakan mimarların ve eserlerinin bilinirliğinin artması amaçlanmıştır.

Bahsi geçen kaynakların yanı sıra Arkitera arşivi, Arkitekt Dergisi veri tabanı ve Mimarlık Dergisi arşivlerinden yararlanılmıştır. Bu kaynaklardan elde edilen yapı listesi genel hatları ile incelenmiş, en çok kaynağın kesiştiği yapılar çalışmanın örnek yapılarını oluşturmuştur. Kaynak taramaları sonucunda Muammer Aksoy ve Akrabaları Evi, Konservatuar Evleri, Yeşiltepe-Yıldıztepe Blokları, Cinnah 19, Mobilgaz Sitesi apartman blokları içerisinde; Rıfat Yalman Evi, Rıza Derviş Villası, Adnan Kunt Villası, Sirer Yalısı ve Kangotan Evi de müstakil konutlar içerisinde ön plana çıkmıştır. Örnek yapılar seçilirken belli şehirlerin ağırlık kazanması dönemin mimari gelişimi ve günümüzün arşivleme çalışmalarında bu şehirlerin ön planda olması ile ilişkilidir. Yapıların sıralaması kronolojik sıralama ile verilmiş, böylelikle Türkiye konut mimarisinin modernleşme serüveni göz önüne serilmek istenmiştir.

Örnek yapıların incelemesi kapsamlı literatür araştırmaları ve yerinde yapılan gözlemler ile oluşturulan tablolar ile özetlenmiştir. Elde edilen tabloların karşılaştırmalı analizleri sonucunda yapılan yorumlar ile yenileme projeleri için bir

yaklaşım önerilmiştir. Önerilen yaklaşım ile Türkiye modern dönem konut binalarının teknolojik değerini ortaya koyan yol gösterici bir harita elde edilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise aynı kaynak taraması sonucunda ön plana çıkan yapılar arasından her ikisi de Şişli – Harbiye bölgesinde yer alan M.K. Apartmanı ve Hukukçular Sitesi incelenmiştir. Kentin gelişim aksında konumlanan iki yapıdan M.K. Apartmanı dönemin sıradan apartmanları arasında; Hukukçular Sitesi ise Türkiye modern dönem konut mimarisi için kült kabul edilebilecek yapılar arasında gösterilebilir. Benzer dönemde benzer muhitte yapılmış ancak mimari ve toplumsal bellekte farklı yerlerde konumlanan iki yapının geçirdiği müdahaleler önerilen yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir. İncelenen kaynaklarda adı geçen tüm yapıların listesi ekte verilmiş (Ek A), çalışmanın yöntemi ise Şekil 1.1'de verilen akış diyagramı ile açıklanmıştır.

Şekil 1.1 : Çalışmanın yöntemini açıklayan akış diyagramı.

2. TÜRKİYE MODERN DÖNEM KONUT BİNALARININ TEKNOLOJİSİNE GENEL BAKIŞ

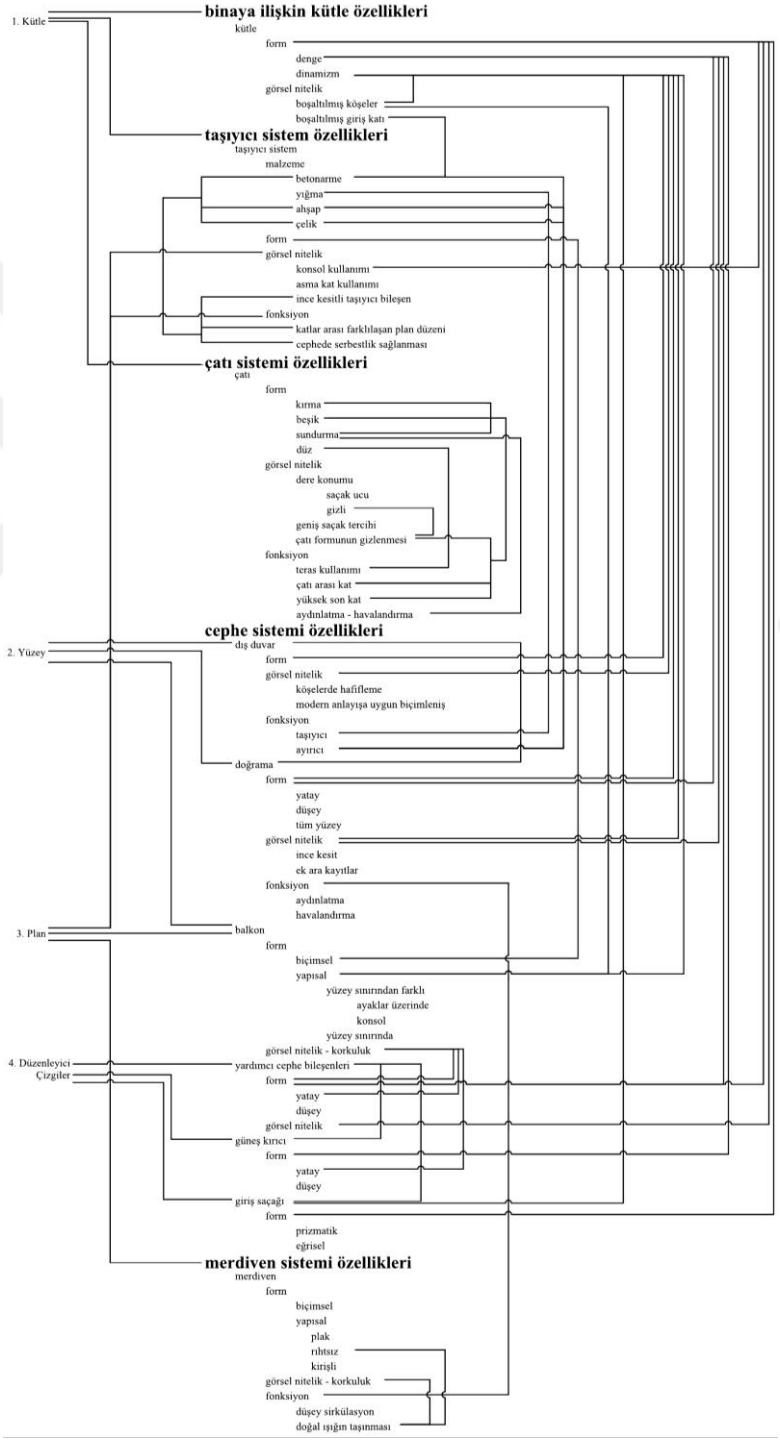
Mimari yapıların düşünce aşamasındaki soyut formlardan, yapım aşamasını tamamlamış somut formlara kavuşması mimarlık teori ve pratiğinin en temel amaçlarındandır. Burada vurgulanması gereken husus; bir sonuç ürün olan mimari yapının yarattığı etki ve algıyı büyük oranda şekillendiren yapı teknolojisinin önemidir. Taşıyıcı sistem ve yapı formuna dair alınan en temel kararlardan, kütlenin bulunduğu yer ile kuracağı ilişkiye; malzeme kararlarından, detayların tasarım ve çözümlerine dair belirlenen tüm kriterler yapının kullanımını ve kullanıcıya dair olası senaryoları şekillendirir. Mimari ile teknolojinin kurduğu ilişkinin temelleri Rönesans ve reform hareketleri ile güçlenen sanat ve bilim birlikteliğine kadar dayandırılır ve çok daha geniş etki alanına sahip olması sanayi devrimi ile başlayan makineleşme ile gerçekleşir (Ünlü Tavil ve Erdoğan, 2016). Tanyeli ise endüstrileşmeyi mimarlığın tarihsel evriminde yadsınmaz bir dönüm noktası olarak görmektedir (2015). Mimarlık – teknoloji ilişkisinin güçlenmesi, modern dönemin yeni tasarım anlayışını da şekillendirmiş ve geliştirmiştir. Modern mimarlık yapılarının tasarımda geçirdiği değişimin temelinde teknik imkanların, malzeme çeşitliliğinin ve dolayısıyla detay çözümlemelerinin çeşitlenmesi yatmaktadır. Vanlı (2006) bu ilişkiyi "mimari ve teknoloji arasındaki kuvvetli bağlantının (…) mimariye kattığı değer çok güçlü, belirleyici, benzersiz ve özeldir" sözleri ile ortaya koyar (s.623, s.629). Vanlı aynı eserinde, Louis Kahn'dan alıntılayarak "bir biçim doğasındaki yapısal ögelerden ortaya çıkar" sözü ile yapısal ögelerin ve bu arada teknolojinin de onurlandırıldığından bahseder (2006, s.25).

2.1 Modern Binaların Teknolojik Özelliklerinin İncelenmesi

Bir önceki bölümde bahsedilen modern mimari ve teknoloji ilişkisinin yapı elemanları düzeyinde incelenmesinde araştırmaya altlık oluşturması amacı ile Bozdoğan (2015) tarafından modernist bakış açısının beyni kabul edilen ve Türk mimarlar da dahil olmak üzere çoğu çağdaşının örnek aldığı belirtilen Le Corbusier'nin söylemlerinden

yola çıkılmıştır. Bir mimar olarak Le Corbusier'nin seçilmesinin arkasındaki değer Yıldız'ın (2005) "Le Corbusier'nin Öncüsü Olmak" metninde yer aldığı gibi Le Corbusier'nin analitik düşünce sistemini sosyal olgularla ve teknolojik gelişmelerle sentezleyebilmesi ile ilişkilendirilebilir. Le Corbusier'nin mimari anlayışını sosyal olgularla sentezlemesi kendisine kolayca dinleyici bulabilmesini ve demokratik katılım şansı tanıyan bir söylem ortaya çıkarmasını böylelikle; batılı olmayan kültürlerle de ilişki kurabilmesini sağlamıştır (Tanyeli, 2005). Türkiye modern mimarlığı kapsamında Le Corbusier'nin çağdaşı diğer mimarlara göre daha etkili olmasının sebepleri Atilla Yücel tarafından "Le Corbusier'yi Türkiye'de Aramak" isimli makalede açıklanmıştır (2005). Yücel aynı metinde Türkiye bağlamında etkisi ve önemi olan çağdaş mimarları kıyaslarken "Wright, neredeyse hiçbir ciddi etkisi yok; Mies, belki dolaylı olarak…" der ve Le Corbusier'nin ayrı bir yerde konumlandırılması gerektiğini, onun etkilerinin yeni ve özgün yorumlarla halen daha devam ettiğini ekler. Le Corbusier'nin yarattığı bu güçlü etkinin başlıca nedenleri arasında teknolojik gelişmelerin mimariye getirebileceği olanakları ilk hisseden ve deneyimleyen mimar olması yatmaktadır (Yücel, 2005). Bahsedilen teknolojik gelişmelerin yapı elemanları düzeyinde etkisi Le Corbusier'nin (1971) modernizmin temel ilkelerini sıraladığı ve modern mimarinin manifestosu kabul edilen "Yeni Bir Mimarlığa Doğru: Mimarlar için üç anımsatma" metni üzerinden incelenmiştir. Le Corbusier bahsedilen metninde modern anlayışınla gelen yapısal değişiklikleri "kütle", "yüzey", "plan" ve "düzenleyici çizgiler" sınıflandırması ile ele almış, bu sınıflandırma çalışma kapsamında üretilen analiz tablolarının başlangıç noktasını oluşturmuştur. Le Corbusier üç anımsatmadan ilkini "kütle" olarak tanımlar ve modern mimari anlayışa uygun olarak şekillenen yapılarda basit ve geometrik biçimlerin kullanılması gerektiğini belirtir. Asal geometrik biçimlerin mimarinin anlaşılabilirliğini sağladığını belirten Le Corbusier'in bu maddesi çalışma kapsamında yapıların volumetrik etkisinin incelenmesi amacıyla binaya ilişkin kütle özellikleri, taşıyıcı sistem özellikleri ve çatı sistemi özellikleri başlıklarına ayrılmıştır. İkinci madde olarak belirtilen "yüzey"in kütleyi sardığı, biçimi yarattığı ve tanımladığından bahsedilir. Kütleye karakterini kazandıran "yüzey" çalışma kapsamında dış duvar, doğrama ve balkonlar ile ilişkilendirilerek açıklanır. "Kütle" ve "yüzey"in belirleyicisi olan "plan" ise modern yaşamın gerekliliği olarak açıklanır. Çalışmada "plan" maddesi taşıyıcı sistem ve merdiven sistemleri ile kendisine karşılık bulmuştur. Bu üç maddeden sonra dördüncü bir madde ekleyen Le Corbusier yeni anlatım kapılarını

aralayan bir araç olarak tanımladığı “düzenleyici çizgiler” için mimari yaratının ruhsal doyuma ulaştıran parçasıdır der. Çalışmada oluşturulan tabloda bu madde cephe sisteminin ikincil unsurları olarak güneş kırıcılar, saçaklar ve yardımcı cephe bileşenleri başlıkları altında incelenmiştir. Bahsedilen yapı elemanlarının birbirleri ile ilişkisi çalışma kapsamında oluşturulan diyagram ile ortaya konmuştur (Şekil 2.1 ve Ek B).

Şekil 2.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı.

2.1.1 Binaya ilişkin kütle özellikleri

Modern dönem mimarisinin hem tasarımda hem de cephe dilinde sadeleşmeye gitmesi kütle hareketlerini ön plana çıkarmıştır. Geleneksel mimarinin gösterişli cephe süslemelerinin terk edilmesi ile ana kütlenin hareketi vurgulanmış, tasarıma hareket katmak için kütle özellikleri kullanılmıştır. Bahsi geçen özellikler iki ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar; form ve görsel nitelik özellikleridir.

Modern mimari yapılarının forma ilişkin değerlendirmesi yapılırken modern mimari ile sanat akımlarının ilişkisi göz önüne alınmıştır. Endüstri devrimi ile başlayan değişimler mimariyi etkilediği gibi sanatı da etkilemiş; yeni sanat akımlarının doğmasına neden olmuştur. Modern mimari ile aynı dönemde önem kazanan kübist sanat akımı aynı nesnenin farklı zamanlardaki durumunu resmederken küp, kare ve koni gibi saf geometrik formlardan faydalanır (Birol, 2006). Resim sanatındaki bu gelişmeler mimariye de etki etmiş, bu özellikler zamanla mimari tasarımlarda da kendine geniş yer bulmuştur. Yapının formu oluşturulurken denge unsurunun göz önüne alınması ve kütlede dinamizmin kaybedilmemesi esas amaçtır. Yapıda bu özellikler incelenirken taşıyıcı sistem şeması ve dış duvar-pencere dağılımı göz önüne alınır. Cephe bileşenlerinde ise balkonların ana kütledeki konumu, boyutu ve korkuluk tasarımları, güneş kırıcılar ve yardımcı cephe bileşenleri yatay-düşey dengesinin sağlanmasında ya da kütleye dinamizm sağlamak noktasında kritik rol oynar.

Görsel nitelik incelenirken yapıdaki doluluk-boşluk yerleşimi dikkate alınmıştır. Bu özelliğe en çok dikkat çeken mimarların başında Frank Lloyd Wright gelmektedir. Mimar, “destruction of the box – kutunun parçalanması” olarak tanımladığı özelliği “open space – açık mekan” ve “flowing space – akışkan mekan” kavramları ile pekiştirir (Brooks, 1979). Bu düşünce kendisine yalnızca bina kütlesinde değil, mimari planlarda da karşılık bulacaktır. Eski dönemin yığma yapılarının getirdiği kısıtlamalardan artık kurtulan ve eski kutunun sınırlarını aşan modern mimari, iç duvar yerleşimlerindeki özgürleşme ile iç mekanları; cephedeki özgürleşme ile kütleyi daha dinamik tasarlayabilme imkanı bulmuştur. Kutunun parçalanmasına köşelerden başlanır ve yapıda boşaltılmış köşeler yaratılır. Doğal çevre ile kuvvetli bağlar kurmayı hedefleyen modern mimarinin, yapıyı hafifletme amacı ile kullandığı boşaltılmış köşeler doğal çevre perspektifini genişletir. Binaya bakarken gökyüzünü ya da ağaçları görebilmek modern mimarinin temel tasarım kaygılarından biri olan doğayı yapıyla birleştirme gayesine cevap verir. Yapıyı hafifletmeyi amaçlayan bu

hareket kendisine, mimari planda öngörülen kullanıma göre iki şekilde yer bulur. Açık mekan kullanımının öngörüldüğü durumlarda balkonlar ile, kapalı mekan kullanımının öngörüldüğü durumlarda köşeleri dönen pencereler ile mimari rahatlatılır. Kütleyi hafifletmenin bir diğer yöntemi boşaltılmış giriş katı kullanmaktır. Yapıyı zeminden kısmen ya da tamamen kopartarak uygulanan tasarım Le Corbusier'nin Villa Savoye tasarımında kendini ilk kez gösterir. 1929 yılında toplanan I. CIAM, Le Corbusier tarafından belirlenen beş ilkeyi modern mimarinin uluslararası üslubunun temelleri olarak nitelendirmiştir (Birol, 2006). Bahsi geçen beş ilkeden ilki mimarın kaleme aldığı "Yeni Bir Mimarlığa Doğru Beş Nokta" isimli metninde "the supports" olarak belirtilir ve taşıyıcı, kolonlar, piloti şeklinde çevirisi yapılabilir. Le Corbusier (1971) yapının zeminden yükseltilmesi ile odaların da toprağın neminden kurtulacağını, doğal ışık ve hava alacağını, yapının bulunduğu arsanın da tamamen bahçe olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Çalışmada yapılan değerlendirmede zemin katın boşaltılması özelliği kolonlar üzerinde ana kütlenin yükseltilmesi ya da giriş katın kısmen geri çekilmesi seçenekleri ile değerlendirilmiştir.

2.1.2 Taşıyıcı sistem özellikleri

Modern mimari ile yaygınlaşan betonarme ve çelik taşıyıcı sistemler plan düzenini, kütle özelliklerini ve cephe tasarımını etkileyen büyük değişikliklerin önünü açmıştır. Yığma teknikle inşa edilen yapılarda bina iç ve dış duvarlarının taşıyıcı sistem elemanı olması, binanın büyük ve ağır tek bir kütle olarak okunmasına ve katlar arasında benzer plan düzeninin tekrar edilmesine yol açmaktadır. Betonarme ve çelik sistemler kolon ve kiriş gibi ince kesitli taşıyıcı elemanlarla yapının hafiflemesine olanak tanır. Bu durum; zemin ile kurulan ilişkinin yeniden tanımlanmasını, plan ve cephe tasarımlarında fonksiyon ve işlevselliğin ön plana alınarak özgürleşilebilmesini sağlamıştır. Çalışmada yapılan değerlendirmede taşıyıcı sistemin sağladığı görsel nitelikler konsol kullanımı, asma kat kullanımı ve ince kesitli bileşenler üzerinden incelenmiştir. Taşıyıcı sistemlerdeki yeniliklerle çeşitlenen kütlesel hareketler ve cephe tasarımları ile iç mekan ve dış mekan arasındaki keskin sınırlar ortadan kalkmış; akışkan plan düzeninin iç mekandan başlayarak dışarısıyla birleştirilmesi sayesinde işlevsel yapılar tasarlanabilmiştir. Çalışmada taşıyıcı sistemlerin fonksiyonları katlar arası farklılaşan plan düzenini sağlaması ve cephede serbest tasarıma izin vermesi kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

2.1.3 Çatı sistemi özellikleri

Çatı tasarımı modern mimari anlayışla tamamen değişmiş; yeni form, malzeme ve fonksiyonlarla yeniden ele alınmıştır. "Yeni Bir Mimarlığa Doğru Beş Nokta" isimli metinde "the roof gardens" olarak belirtilen modern düz çatı formu, teras ya da bahçe olarak işlevlendirilir ve kullanıcılar için yeni bir kullanım alanı yaratılır (Le Corbusier,1971). Modern mimari ile yaygınlaşan düz çatılar, yapının kütle özelliklerine ve prizmatik formlu tasarımına da uyum göstererek, cephede yaratılan etkinin çatıda da devam ettirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye modern döneminde çatıların durumu incelendiği zaman, Batı ülkelerinde görülen değişimin aynı keskin tavırla kendini göstermediği görülmektedir. Geleneksel çatı formları olan kırma ve beşik sistemler modern üsluba sahip betonarme yapılarda kullanılmaya devam etmiştir. Batur (1998) bu çekingen tavrı yeni formun büyük ölçüde ithal malzeme ve teknolojilerle sağlanmasına ve uygulamanın düzgün yapılmaması durumunda teras çatılı saçaksız binaların akan tavanları ile karşılaşma korkusuna bağlamaktadır. Kimi yapılarda geleneksel formlu çatılar kullanılmasına rağmen, saçak kullanımı tercih edilmemiş; çatı parapetleri ile çatı formu gizlenerek uluslararası üsluba yaklaşan bir görsel etki sağlama çabasına girilmiştir. Çalışmada çatılar formuna, görsel niteliğine, kullanımda yüklenen fonksiyonuna göre değerlendirilmiştir.

2.1.4 Cephe sistemi özellikleri

Yapı elemanlarında görülen farklılaşmaların temeli taşıyıcı sistemin değişmesine dayanmaktadır. Betonarme ve çelik sistemlerin önünü açtığı yeni olanaklar yapının her alanında farklı tasarımları ve kullanımları sağlamıştır. Modern mimaride karakteristik değişim geçiren elemanlar; dış duvar, pencere, balkon ve cephe elemanları olarak belirlenmiştir.

2.1.4.1 Dış duvar

Modern mimarinin etkisi ile dış duvar sistemlerinde ve tasarım anlayışında yaşanan değişiklikler doğrudan taşıyıcı sistemin değişmesi ile ilişkililerdir. Yığma teknikle yapılan binalarda cephe boşluklarının konumunun ve boyutlarının sınırlandırılması betonarme ve çelik sistemlere geçilmesi ile ortadan kalkmıştır. Geleneksel mimarinin etkisiyle taş duvarlar ya da taş duvar etkisi yaratan kaplama malzemeleri bazı yapılarda

tercih edilmeye devam edilse de klasik dolgu duvar anlayışı değişime uğramıştır. Tuğla, briket ve hafif pano sistemlerinin çoğunlukla kullanıldığı yeni duvar sistemleri geniş cam yüzeyler ile dengelenerek modern cephe kurgusunu oluşturur. Duvarların yarattığı görsel etki kütle köşelerinde hafiflemesi ve modern anlayışa uygun olarak taşıyıcı sistemden serbest olarak biçimlenmesi ile kendini gösterir.

2.1.4.2 Pencere

Modern dönem gelişmeleri ile duvar sistemleri taşıyıcıdan ayrı kullanılabildiği gibi, doğrama sistemleri de duvardan ayrılabilmeye başlamıştır. Yapılarda geniş cam yüzeyler ya da hafifletilmiş kütle etkisini veren köşe dönüşlerde sıklıkla kullanılan doğramalar, bir duvar sistemine ihtiyaç duymadan tüm yüzeyi kapatacak şekilde de kullanılabilmektedir. Cam duvarların yaratılması, modern mimari üslubun önde gelen özellikleri olan iç mekan ve dış mekan birlikteliği, hafifletilmiş kütle etkisini ve doğal ışığın tasarıma dahil edilmesini sağlamıştır. Doğrama sistemleri büyük cam modüllerden oluşabildiği gibi ek ara kayıtlar kullanılarak parçalara da ayrılabilir. Bu durum cam yüzeylerin yaratması amaçlanan etkinin cephe kurgusunda nasıl konumlandırıldığı ile alakalıdır. Çalışmada pencereler, genel kurguda cephede yaratılan doluluk – boşluk dengesi ile kurduğu ilişki açısından incelenmiştir.

2.1.4.3 Balkon

Modern dönemde balkonların tasarımı ve fonksiyonları yeniden yorumlanmış, dönemin özgün mimari özellikleri neticesinde değişime uğramıştır. Modern yapılar için iç mekan ile dış mekan arasında kurulması arzulanan güçlü bağın sağlanma yollarından biri de balkonlar olmuştur. İç mekanın devamı niteliğinde olan balkonlar kullanıcılar için oturma, yemek yeme, misafir ağırlama gibi işlevlerin gerçekleştirebildiği alanlardır. Balkon kullanımın Cumhuriyet dönemi konut yapılarında yaygınlaşması bahçeli müstakil konut edinme olasılığının azaldığı 1960'larda yaygınlaşmıştır (Karaman ve Erkman, 2008). Bu duruma ekonomik etkenler ile kentleşme ve kente göçme oranlarının artması neden gösterilebilir. Geniş balkonlar ile geleneksel mimarlığın kullanıcıyı iç mekana yönlendiren sınırlamaları ortadan kalkmış, ev hayatı sadece bahçelerle sınırlı kalmayacak şekilde farklı kotlarda yaratılabilen dış mekanlara taşmıştır.

Balkonların yapı tasarımındaki fiziksel etkisi en net cephelerden okunabilir. Cephede yaratılan yatay etkinin en önemli unsuru olan balkonlar aynı zamanda kütle

dinamizmini de sağlar. Balkonların bulunduğu yüzey sınırında ya da dışında konumlanması, konsol döşeme ya da kolonlar üzerinde taşıtılması ya da köşe dönüşlerde kullanılması kütle özelliklerine etkiyen en önemli kararlardır. Balkonların cephede yarattığı etki korkuluk tasarımları ile pekiştirilir. Metal profil, ahşap çıta ya da cam gibi hafif malzemeler ile arkasında devam eden cepheyi kapatmayan saydam tasarımlar elde edilirken; betonarme yapılan korkuluklar cephede daha vurgulu bir hareket sağlamaktadır.

2.1.4.4 Cephe bileşenleri

Cephe bileşenleri altında bahsedilmesi gereken ilk unsur eski mimarideki cephe süslerinin yerini alan yardımcı cephe bileşenlerdir. Mimarlıkta modern hareketin etkisi ile daha sade, yalın ve geleneksel unsurlardan uzak bir dilin yaygınlaşması cephe süslemelerinin tarzını derinden etkilemiştir. "Süsleme ve suç" adlı metninde Adolf Loos, süslemenin boşa harcanan bir işgücü ve buna bağlı olarak da boşa harcanan sağlık olduğunu belirtmiş; modern süslemecilerin çağın gerisinde kaldığını söylemiştir (1991). Sade cephe anlayışının temelinde modern mimarinin fonksiyonu esas aldığını ve kullanımda fonksiyona katkı sağlamayacak her türlü unsurdan vazgeçildiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Modern bina cephelerinde görülmeye devam eden unsurlar, geçmiş dönemlerdeki anlayıştan oldukça farklılaşarak kütleye hareket katmak, cephede yatay ve düşey etki arasındaki dengeyi kurmak gibi görevlerde yardımcı bir rol üstlenmiştir. Oldukça yalın formlar ve malzeme seçimleriyle tasarlanan yardımcı bileşenlerin cephe kurgusundaki asıl rolü modern mimarinin ulaşmaya çalıştığı dinamizmi yakalamaya yöneliktir.

Modern dönem yapılarında incelenmesi gereken ikinci cephe unsuru güneş kırıcılardır. Güneş ışığının kontrolünü sağlayan elemanlar böylelikle arkasında kalan mekanın aydınlanma düzeyini ve konforunu yönlendirir. Bu nedenle denilebilir ki; cepheye hareket katan tasarımlar olmalarının yanı sıra, güçlü bir işlevsel yönleri de vardır. Modern güneş kırıcıların Le Corbusier tarafından icat edildiği ve ilk kez 1938 yılında tasarladığı ancak uygulanamayan Grate-Ciel projesinde kullandığı söylenebilir (Güner ve Kutlu, 2004). Kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerde doğrama sisteminin dışına konumlandırılan güneş kırıcılar, zaman içinde doğrama sistemi ile arasında hacim yaratarak iç mekanın uzantısı niteliğinde ara mekanlar oluşturmakta da kullanılmıştır.

Çalışmada güneş kırıcıların malzemeleri ve formları incelenmiş; cephede yarattığı görsel etki ve fonksiyonellikleri değerlendirilmiştir.

Türkiye modern dönem yapılarının en önemli cephe unsurlarından biri giriş saçaklarıdır. Uluslararası üslubu yansıtan modern yapılarda da zaman zaman kendine yer bulan giriş saçakları genellikle prizmatik formda, sert dokulu beton kullanılarak inşa edilir ve kullanıcıyı bina girişine yönlendirme amacıyla cephede vurgu yaratan mimari bir unsur olarak kullanılır.

2.1.5 Merdiven sistemi özellikleri

Merdivenlerde gözlemlenen en önemli değişiklik taşıyıcı sistemlerin özellikleri ile farklılaşan formlarda gözlemlenir. Merdiven formları biçimsel ve yapısal olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmalıdır. En yaygın kullanılan U formu, tek kol ya da spiral biçimleri merdivenlerin plan düzenindeki konumuna ve merdivene ayrılan alana bağlı olarak belirlenmektedir. Merdivenlerin yapısal çeşitliliği ise plak, rıhtsız ve kirişli olarak sıralanmıştır. Bir tasarım ögesi olarak kullanılabilen merdivenler sadece katlar arasında düşey sirkülasyonu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda katlar arası ışık ve görsel geçişliliği de yaratır. Yaratılmak istenen etkinin kuvveti saydam korkuluk kullanımları ve rıhtsız basamakların tasarlanması ile hafifletilen merdiven özelliklerine göre değişkenlik gösterir.

2.1.6 Servisler

Modern yaşantı ile yapıların kullanıcılarına sağlaması gereken imkanlar çeşitlenmiştir. Konutun modernizasyonu konforun modernizasyonunu da beraberinde getirir (Bozdoğan ve diğ., 2008). Kullanıcı rahatlığını sağlamak amacıyla yapılarda asansör, depo alanları, araç park yerleri, havalandırma sistemleri ve çöp bacaları daha sık projelendirilmeye başlamıştır.

2.2 Modern Binalarda Kullanılan Yapı Teknikleri ve Malzemeler

Modern mimarlık, geleneksel tasarım anlayışını bir kenara bırakarak tasarımda yeni bir tavır sergilemiştir. Modern tasarım anlayışı döneminin malzeme ve tekniğinin gösterdiği gelişim ile yakından ilişkilidir. Walter Gropius, yapı biçimindeki değişimin yapı malzemelerinin değişimine bağlı olduğunu vurgular (Gropius'tan aktaran Erkol, 2009). Modern dönem ile elde edilen yeni malzemelerin sağladığı olanaklar ve

geleneksel malzemelerin özelliklerinde farklı kullanımlara olanak sağlayan değişiklikler modern mimarlığın yarattığı farklılığın en önemli nedenleridir.

Yeni malzemelerin en önemleri betonarme ve çeliktir. Geleneksel yığma sistemin taşıyıcı elemanlarına kıyasla çok daha ince kesitli ve hafif bir sisteme sahip olan modern taşıyıcı sistemlerin sağladığı en büyük avantaj her ikisinin de büyük açıklıklar geçebilmesidir. Geniş hacimlerin kolaylıkla ve daha ekonomik örtülmesi mümkün kılınmıştır (Richards, 1966). Modern taşıyıcı sistemlerin bir başka avantajı duvarda istenilen ölçüde boşluk yaratmaya olanak tanımalarıdır. Yığma yapılarda duvar boşluklarının konumları ve büyüklükleri duvarlarının taşıyıcı olması nedeni ile çok kısıtlanmaktadır. Modern taşıyıcı sistemlerde ince kesitli taşıyıcı elemanların kullanılmaya başlanması, iki taşıyıcı aks arasındaki boşlukların istenilen şekilde tasarlanabilmesine olanak tanımıştır. 1927 ve 1928 yıllarında Le Corbusier tarafından tasarlanan Garches ve Savoye villalarının taşıyıcı olmayan cephe yüzeylerinde pencere boşluğunun dolu yüzeyi boydan boya kesen devamlı bir yatay şerit şeklinde tasarlanması dikkat çekicidir (İzgi, 1983, s.9). Taşıyıcı sistemlerde yaşanan gelişmeler ile elde edilen bir diğer değişim yapılarda köşelerin boşaltılabilmesidir. 1911'de Walter Gropius ve Adolf Meyer Fagus Fabrikasında kütle köşesinde taşıyıcıya yer vermeyerek yüzyıllar boyunca süregelen "taşıyıcı köşe" geleneğine son vermiştir (İzgi, 1983, s.9). Binanın iskelet sistem ile taşıtılması yalnızca cephe duvarlarını değil aynı zamanda iç duvarları ve binanın zemin ile kurduğu ilişkiyi de etkilemektedir. Richards iç duvarın geçirdiği değişimi "…duvarlar sadece iç hacimleri sınırlandıran, havasını, sesin içeriye işlemesine engel olan perdeler durumuna girer." şeklinde açıklamıştır (1966). Richards aynı metninde binanın zemin ile kurduğu ilişkinin yeniden tanımlanmasını sağlayan iskelet sistemlerin binanın bütün ağırlığını zemine yalnızca birkaç noktadan aktardığını böylelikle zemin katın boşaltılarak bahçenin altından akıp gitmesini sağladığını belirtir. Taşıyıcı sistemlerde modernleşmenin diğer sonucu düz çatının doğmasıdır. Geleneksel eğimli çatıların yerini alan düz çatının Türkiye modern döneminde kendisini göstermesine engel olacak bazı durumlar vardır. Arkitekt Dergisi'nde yayımlanan bir makalede; geleneksel yığma binalarda yağmur sularının içeri sızmaması için kullanılan asfaltın yeni anlayışla değişen taşıyıcı sistemlere uyum gösteremediğinden bahsedilir (1939). Çünkü; asfalt malzeme ağırdır ve hareket ile çatlar. Betonarme ya da çelik gibi esnekliği yüksek binalarda kullanılması bu nedenle tercih edilmez. Tanıdık ve uygulamasına aşina olunan asfaltın

artık uygulanamaz olması ve alternatif yalıtım malzemelerinin de ithal olmasının getirdiği maliyet göz önüne alındığında düz çatıların yalıtım probleminin çözümsüz kaldığını gösterir. Bu düşüncenin kırılması uzun zaman alacaktır. Çatılarda bu çekingen tavır nedeniyle uzun süre geleneksel formlar ve kiremit kaplama beraber kullanılmıştır. Arkitekt dergisinde yer alan 1931 tarihli makalede Abidin Mortaş, modern mimarlık ile Batı ülkelerinde kullanılmaya başlayan çatı kaplama malzemelerini tanıtır. Kurşun, bakır, çinko ve alüminyum olarak listelediği yeni malzemelerin eğimi az olan çatılarda da kullanılabilmesi nedeniyle yeni mimariye daha yakın olduğunu belirtir (1931). Mortaş'ın bahsettiği malzemelerden kurşun yumuşak yapısı ve işlenme kolaylığıyla öne çıkan fakat ağır bir malzemedir. Bakır yalıtımın kritik olduğu ısı geçirgenliği fazla bir malzemedir. Ancak işlenme kolaylığı, dayanıklı ve sağlam yapısı ile tercih sebebidir. Çinko kaplamaların sıkıntılarından bahseden Mortaş (1931); ucuz, ince, kolay uygulanır ve hafif olduğunu belirttikten sonra hemen genleşme özelliğini ve nemden kolay etkilenmesini sıralar.

Modern mimarinin bir diğer temel malzemesi camdır. Modern dönemde cam yeni bulunmuş bir malzeme değildir ancak, modern mimarinin hafif kütleler yaratma çabası camı eskiden olduğu konumdan çok farklı bir yere taşımıştır. Modern dönemde her alanda yaşanan bilimsel gelişmeler, camın yapısını da geliştirmiş; daha büyük cam modülleri üretilebilmeye başlanmıştır. Modern taşıyıcı sistemlerle özgürleşen cephelerde camın duvara duvarın da cama dönüştüğünü belirten Köksal (2009), camın yeni kullanımı ile iç mekanın dışa, dışarısının da içe dönüştüğünü belirtir. Cam perde duvarlar strüktürün geri çekilmesi ya da doğramanın strüktürden geride konumlanması ile elde edilen, aydınlık ve şeffaf mekanlar yaratmak amacıyla kullanılan elemanlardır. Alsaç (1976) büyük cam yüzeylerin konut mimarlığında kullanımının Türkiye'de ilk cam fabrikasının kurulduğu yıl olan 1961'den sonra birden bire büyük bir hızla çoğaldığını belirtir (s.102). İzgi (1983) tarafından modern dönemde kullanılan pencere camları ince cam (1.8 mm kalınlık), yarım duble camı (2.5 mm kalınlık), duble cam (3,2 mm kalınlık) ve kalın cam (5 mm kalınlık) şeklinde sınıflandırılmıştır (s.81). Aynı metninde İzgi, duble camlarda 1.5 metrekareyi; kalın camlarda ise 2 metrekareyi bulan saydam alanların yaratılabildiğinden bahseder (1983, s.81). Doğrama sistemlerine ilişkin olarak İzgi (1983) modern dönemin başlarında ahşap malzemenin çok tercih edildiğini ve en yaygın kullanılan ebatların 45/60 mm olduğunu belirtir (s.95). 1960'ların ikinci yarısından itibaren açılan alüminyum fabrikaları ile cepheye

karakterini kazandıran pencere doğraması, pencere saçağı, pencere kalkanı, güneş kırıcı, hareketli panjur, bölme elemanı ve balkon korkuluklarında alüminyum kullanımının arttığı görülmektedir (Uz, 2019). Alüminyum doğramaların kullanımının yaygınlaşması ile kasa, kanat ve ek profillerin kalınlığı azalmış böylelikle iç mekan ile dış mekan sınırlarının silikleştrilmesi de sağlanmıştır. Aynı amaca yönelik olarak doğrama kayıtlarının kılıcına kullanımının yaygınlığından bahsedilir (İzgi, 1983, s.48). Pencere boşluğunun bir başka ögesi olan denizliklerin malzemeleri de modern dönemde çeşitlenmiş; doğal taş, yapay taş ve betonun yanı sıra mozaik, eternit ve alüminyum kullanımı da yaygınlaşmıştır (İzgi, 1983, s.17). Cam yüzeylerin büyümesi güneş kontrolü gerekliliğini de beraberinde getirir. Bu amaca yönelik tasarlanan güneş kırıcılar zaman içinde geliştirilmiş, hareket edebilen ve farklı fonksiyonları da karşılayabilen cephe elemanlarına dönüşmüştür.

Arkitekt Dergisi'nde yer alan makalede modern dönem döşeme kaplamaları arasında mermerin yerinden bahsedilir (1942). Döneminin prestij gösteren malzemesi olan mermer; genellikle lüks konutlarda, resmi dairelerde ve apartmanların antrelerinde kullanılır. Yazar, mermerin Türkiye'deki geçmişine de değindiği yazısında eskiden yerli üretimin yapılabildiğini fakat; 1940lı yıllara gelindiğinde artık ithal edilen mermerin lüks malzeme sınıfında olduğunu belirtmiştir (1942). Haluk Derman sonraki yıllarda mermerin yanına yerinde dökme mozaik, karo mozaik, ahşap parke ve plastik malzemeleri eklemiştir (1951). Aynı metninde en tercih edilebilir döşeme kaplamalarının yerinde dökülerek derzsiz birleşim sağlayan malzemeler olduğunu belirtir (Derman, 1951). Yerinde dökme mozaiklerin döşeme, süpürgelik ve merdiven basamaklarını tek parçada çıkarabilmesi modern dönem döşeme kaplamaları arasında ön plana çıkmasını sağlamıştır. Modern dönemde ön plana çıkan iki zemin malzemesinin temelinde yatan farklılık, maliyet ve uygulama kolaylığıdır.

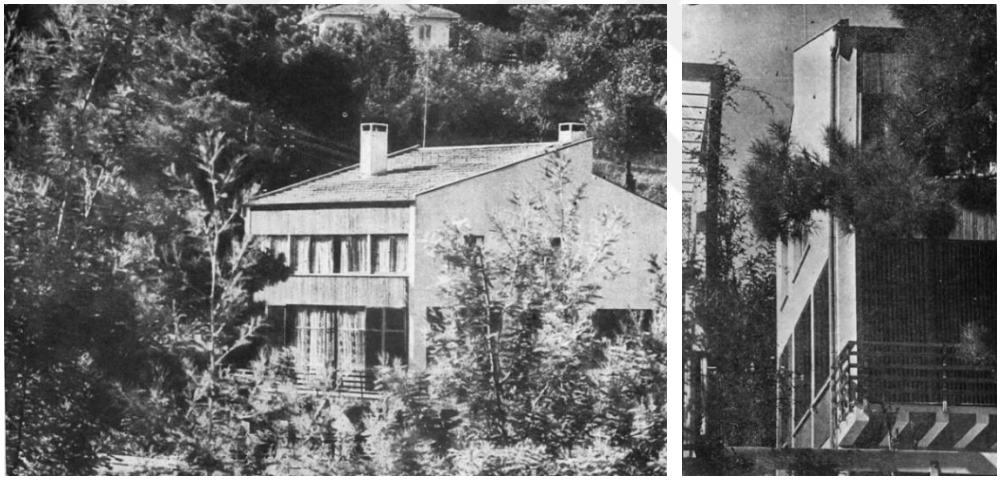
2.3 Yaklaşıma Temel Teşkil Eden Örnek Yapıların Analizi

Çalışmanın kapsamında detaylı bir şekilde açıklanan kaynak taramaları sonucunda belirlenen örnek yapılar önce müstakil konutlar (kronolojik sıra ile Rıfat Yalman Evi, Rıza Derviş Villası, Adnan Kunt Evi, Sirer Yalısı ve Kangotan Evi) sonra apartman blokları (kronolojik sıra ile Muammer Aksoy ve Akrabaları Evi, Konservatuar Evleri, Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları, Cinnah 19 ve Mobilgaz Sitesi) sıralaması ile incelenmiştir.

2.3.1 Rıfat Yalman Evi

İstanbul'un Adalar - Büyükada ilçesinde bulunan yapı Turgut Cansever ve Abdurrahman Hancı tarafından tasarlanmış, 1952 yılında onaylanmıştır. Günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

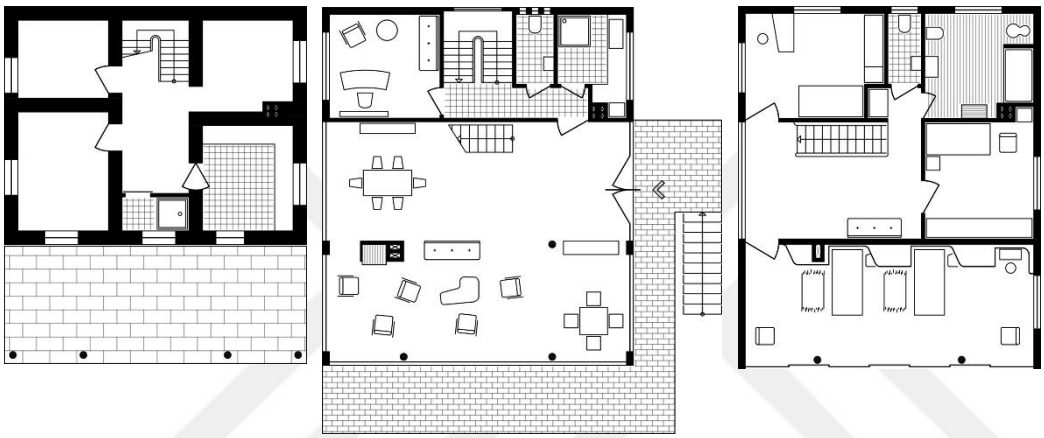
Yapı arsada var olan bir katlı yığma yapının üzerine inşa edilmiştir. Var olan yığma katı bodrum olarak değerlendiren yapı, zemin ve bir normal kattan oluşur. Arsanın eğimi bodrum kattan bahçeye çıkmaya olanak tanımaktadır. Bahçedeki merdiven ile yapının zemin katını kısmen çevreleyen teras alanına çıkılır ve bina girişine ulaşılır. Yapının sokak cephesinde takındığı tavır dikkat çekicidir. Cam alanının çok az tutulduğu bu cephe kurgusu ile yapının yüzü denize çevrilmiştir. Bahçe cephesi ile yol cephesinin tasarım kararları arasındaki bu keskin tavır, kullanımı da denizin ve bahçenin yer aldığı yönde yoğunlaştırır (Şekil 2.2). Bu durumu Hancı ve Cansever "küçük yaz evinde hayatın bahçede geçeceği düşüncesi" ile açıklamışlardır (1952).

Şekil 2.2 : Rıfat Yalman Evi: (a)Bahçe cephesi, (b)Balkon görünüşü (Hancı ve Cansever, 1952).

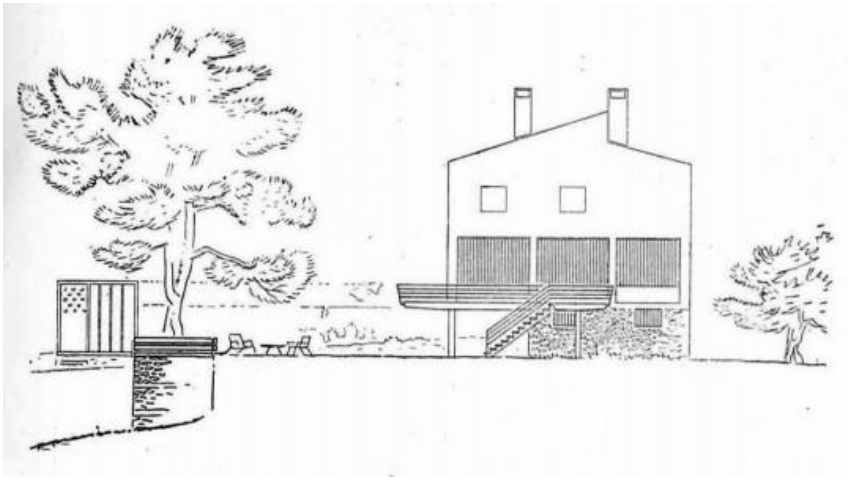
Bina dikdörtgen alana oturur ve bu sınır eski yığma yapıdan alınan referanstır. Giriş katta ise ana kütle denize doğru uzanır ve iç mekan hacmi arttırılır. Bu hareket aynı cephede yer alan ve giriş terası ile birleşerek yan cepheye de kıvrılan konsol balkon ile kuvvetlendirilmiştir (Şekil 2.3). Balkonun formu kütleye hareket katan en önemli unsurdur. Cephede yatay vurguyu sağlayan bu hareket zemin kattaki balkon korkulukları ve birinci kattaki yatayda sürekli cam yüzey ile desteklenir. Yapının iki yan cephesinde birbirine benzer doluluk – boşluk dağılımları kullanılmış, balkon korkuluğundan hizalanarak başlayan ve üst kat döşemesine kadar devam eden geniş cam yüzeyler ile kütle hafifletilmiştir.

Binanın bodrum katı eski yapı muhafaza edildiği için yığmadır (Şekil 2.3). Sonradan eklenen katlarda betonarme sistem kullanılmıştır. Var olan yapının çok küçük bir alana oturması nedeni ile giriş katı, doğrudan bahçeye inen kolonlar ile uzatılmıştır. Yeni oluşturulan kütle sınırı iç hacimlerin sınırını belirlemiş, balkon bu sınırdan konsol çıkarak cepheye dinamizm katmıştır. Bahçeye inen kolonlar ve balkon döşemesinin kirişlerinin gizlenmemesi, binanın taşıyıcı sisteminin cepheden net olarak okunabilmesini sağlamıştır. Yapının her iki normal katında da bahçe cephesi taşıyıcı sistemin önünde konumlandırılmış böylelikle, taşıyıcıdan bağımsız bir cephe tasarımı mümkün kılınmıştır.

Şekil 2.3 : Rıfat Yalman Evi: (a)Bodrum kat, (b) Zemin kat, (c) Normal kat planları (Mamalı, 2018).

Sundurma formdaki çatının taşıyıcı sistemi ahşaptır (Şekil 2.4). Sundurma çatının farklı kotlarda biten iki kanadı arasına Güneydoğu yönüne bakan sabit doğramalar yerleştirilerek doğal ışığın çatıdan da iç mekana alınması sağlanmıştır. Çatıda saçak kullanımı tercih edilmemiş, çatı ana kütle ile aynı düşey hiza korunarak bitirilmiştir.

Şekil 2.4 : Rıfat Yalman Evi yan cephe görünüş (Hancı ve Cansever, 1952).

Binanın bahçe cephesi duvar ve cam alanlarının dengeli dağılımı ile dikkat çeker. Giriş katta bulunan balkon ile iç mekanın bağlantısını kuvvetlendirmek amacı ile kat yüksekliğinde cam yüzeyler kullanılmıştır. Sürme ahşap doğramaların kullanıldığı sistem betonarme kolonların önünde konumlandırılarak taşıyıcıdan kopartılmış, kesintisiz cam alanı elde edilerek kütle hafifletilmiştir. Aynı anlayış birinci katta da devam ettirilerek, ahşap kaplama duvarların arasında devam eden yatayda sürekli düşeyde ek ara kayıtlar kullanılan pencereler tasarlanmıştır. Yataylığın vurgulandığı cephe anlayışı balkon korkuluklarında da uygulanmıştır (Şekil 2.5). Aralıklı yerleştirilen metal dikmelerin önüne yerleştirilen beş adet ahşap lata cephedeki yatay vurguyu güçlendirir. Yan cephelerde korkuluk yüksekliğinden hiza alan pencereler tavana kadar devam ettirilmiştir. Kolonlarla kesintiye uğrayan cam yüzeyler hem yatay hem de düşey etkinin dengelendiği bir tasarım ortaya koyar.

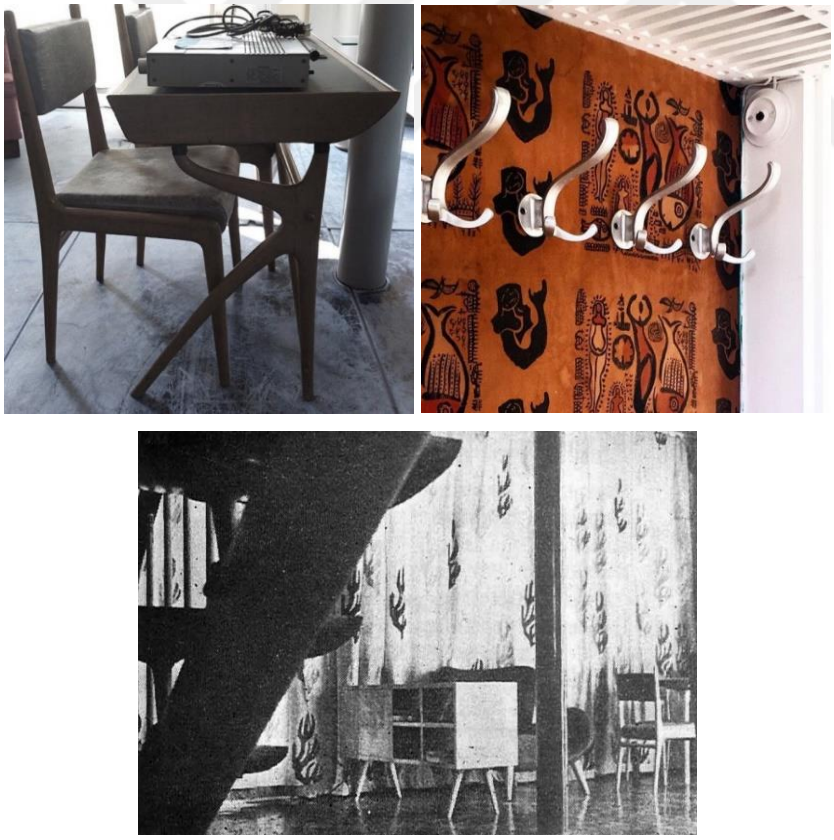
Şekil 2.5 : Rıfat Yalman Evi bahçe cephesi: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Suzan Yalman arşivi, 1958).

Konut iç merdiveni ahşap kirişler ile taşıtılmıştır. Tek kol formundaki merdiven rıhtsız ahşap basamaklar ile tamamlanır. Merdiven strüktüründeki oldukça hafif tasarım anlayışı korkuluklarda da devam ettirilmiştir. Ahşap küpeşteyi taşıyan sıkça yerleştirilmiş metal ayaklar ile düşey etki vurgulanır (Şekil 2.6). Merdivenin taşıyıcı kirişi ile merdiven basamaklarının birleşim detayları özel olarak tasarlanmıştır. Yapının özgün çözümlemelerinden biri olan detay malzeme seçimi bakımından da merdiven sisteminin genel kurgusu ile uyumludur. Birleşim elemanlarının gizlenmemesi ve bir tasarım elemanı olarak tasarlanması ve aynı malzemenin merdiven korkuluklarında da kullanılması bütüncül tasarım anlayışının bir ürünüdür.

Şekil 2.6 : Rıfat Yalman Evi iç merdiven özellikleri (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016).

Yapının tasarımında mimari ve sanatın birlikteliği dikkat çekmektedir (Şekil 2.7). Şömine, masa ve sandalye tasarımları mimarlar tarafından yapılmış; perde ve portmantoda ise ressam Rahmi Eyüboğlu tasarımları kullanılmıştır (Erkol Bingöl, 2018).

Şekil 2.7 : Rıfat Yalman Evi: (a)Özel tasarım çalışma masası (Hasan Çalışlar arşivi, 2014), (b)Portmanto (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016), (c)Perde (Hancı ve Cansever, 1952).

Yapının tablo bilgileri bahçe cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıfat Yalman Evi analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					RIFAT YALMAN EVİ / 1952
KÜTLE	FORM	denge			
		dinamizm			
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler		balkon	
				pencere	-
		boşaltılmış giriş katı		kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme			
		yığma			-
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı			
		asma kat kullanımı			-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen			
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni			
		cephede serbestlik sağlaması			
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
ÇATI	MALZEME	betonarme			-
		ahşap			
		çelik			-
	FORM	kırma			-
		beşik			-
		sundurma			
		düz			-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu		saçak ucu	
				gizli	-
		geniş saçak tercihi			-
		çatı formunun gizlenmesi			-
	FONKSİYON	teras kullanımı			-
		çatı arası kat			-
		yüksek son kat			
		aydınlatma-havalandırma			
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			
		modern anlayışa uygun biçimleniş			
	FONKSİYON	taşıyıcı			-
		ayırıcı			
PENCERE	MALZEME	ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
		tüm yüzey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		ek ara kayıtlar			
	FONKSİYON	aydınlatma			
		havalandırma			
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	
			yüzey sınırında		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-

Çizelge 2.1 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıfat Yalman Evi analiz tablosu

					RIFAT YALMAN EVİ / 1952
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			-
		ahşap			
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		
			spiral		-
		yapısal	plak		-
			rıhtsız		
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		-
			düşey		
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			-
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.2 Rıza Derviş Villası

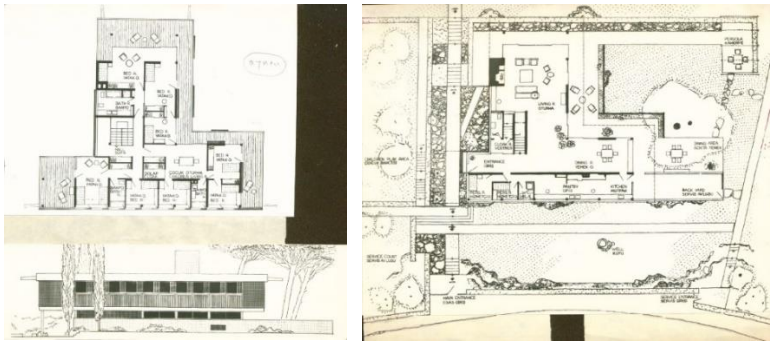
İstanbul'un Adalar - Büyükada ilçesinde bulunan yapı Sedad Hakkı Eldem tarafından tasarlanmış, 1957 yılında onaylanmıştır. Günümüzde de halen Derviş ailesine aittir ve konut olarak kullanılmaktadır.

Yapı Büyükada'da bir hafta sonu evi olarak tasarlanmıştır. Sedad Hakkı Eldem'in genel tasarım çizgisinin dışına çıkarak modern hareketin etkileri ile tasarladığı yapılardandır (Selcen, 2007). Geniş bir bahçe içinde konumlanan yapı L şeklinde bir plan şemasına sahiptir (Şekil 2.8). Prizmatik kütle; geniş kullanılan konsol balkonlar, kolonlar ve cephe unsurları ile hareketlendirilmiştir. Cephe kurgusu yapının baktığı manzaraların niteliğine göre farklılaştırılır. Cadde cephesinde cam yüzey alanını azaltarak üstte devam eden bant pencerelerin kullanılması kullanıcıların mahremiyetini sağlamaktadır. Denize bakan manzara cephesinde ise geniş cam yüzeyler tercih edilmiştir. Böylelikle hem manzaranın avantajı kullanılmış hem de iç mekanın bahçe ile ayrımı silikleştirilmiştir. Kütlenin hafifletilmesi için köşeleri dönen balkonlar ve pencereler kullanılmıştır.

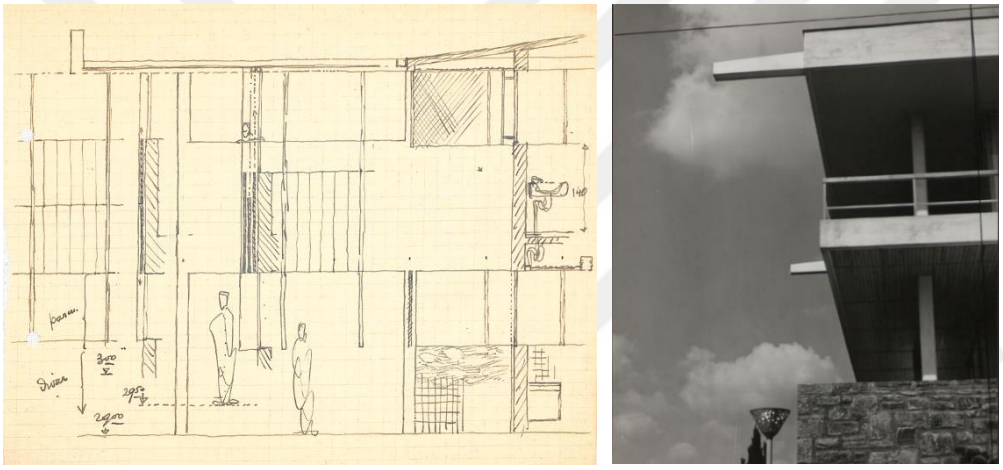
Şekil 2.8 : Rıza Derviş Villası bahçe cephesi: (a)Denizden görünüş, (b)Bahçeden görünüş (Salt Araştırma arşivi).

Yapı betonarme sistem ile inşa edilmiştir. Özellikle deniz cephesinde taşıyıcı sistemin özellikleri okunabilir. Cephe yüzeyinin taşıyıcı sistemden kopartılarak plan düzeninin ve cephe kurgusunun gerektirdiği şekilde konumlandırılması mümkün olmuştur (Şekil 2.9). Bu karar; balkonlarda betonarme kolonları ortaya çıkartmakta ve kapalı mekan sınırının tamamen cam yüzeylerle geçilmesine olanak vermektedir. Yol cephesinde ise betonarme kolonların herhangi bir kaplama malzemesi uygulanmadan brüt bırakılması ise taşıyıcı sistemin okunabilmesini sağlar.

Şekil 2.9 : Rıza Derviş Villası: (a)Normal kat, (b)Zemin kat planları (Salt Araştırma arşivi).

Betonarme sistem ile kapatılan son kat döşemesi üzerine bakır kaplama kırma çatı oturtulmuştur. Çatı saçaklarının cephe genelindeki etkileşimine bakıldığı zaman balkonlar ile sağladığı bütünlük saçakların okunabilirliğini azaltarak geleneksel bir mimari unsurun uluslararası üsluba başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamıştır. Saçakların ucunda konumlandırılan yüksek parapetler kırma çatıyı gizleyerek sokak kotundan okunmasını engeller (Şekil 2.10). Bu hamle ile binanın genel kütle özelliklerine hakim olan prizmatik etki çatı döşemesinde de devam ettirilmiş, kırma çatının gizlenmesi ile uluslararası üsluba yakın bir kütle hareketi izlenimi yaratılmıştır. Çatı deresi parapet arkasında kalacak şekilde çözülerek temiz cephe kurgusu zedelenmemiştir. Suyun binadan uzaklaştırılması için kullanılan çörten cephede yatay etkinin ana kütle dışında dahi devam etmesini sağlamaktadır.

Şekil 2.10 : Rıza Derviş Villası: (a)Çatı detay çizimi, (b)Çatı çörtenleri (Salt Araştırma arşivi).

Cephe kurgusu, binanın en vurgulu cepheleri olan deniz ve yol cepheleri üzerinden incelenmiştir. Deniz cephesinde taşıyıcıdan serbest biçimlenme avantajı kullanılarak duvar kullanımı minimumda tutulmuş, doğrama sistemi ile geniş cam yüzeyler yaratılmıştır. Bu karar yapının hafif bir cephe tasarımına sahip olmasını sağlamıştır. Akışkan plan şemasının dış mekanda da devamlılığını sağlamak amacı ile ek ara kayıtlarla bölünmeyen büyük ahşap doğramalar tercih edilmiş ve sürgülü sistem kullanılarak istenildiğinde iç mekan ile dış mekan arasındaki sınırın kaldırılabilmesi hedeflenmiştir. Yol cephesinde ise üstte devam eden bant pencereler ile yataylık vurgulanmış, kolonlarda kaplama kullanılmaması ise betonarme akslarının okunabilirliği sağlanmıştır (Şekil 2.11).

Şekil 2.11 : Rıza Derviş Villası: (a)Deniz cephesi, (b)Yol cephesi pencere ve balkon özellikleri (Salt Araştırma arşivi).

Oldukça geniş tasarlanan balkonlar deniz cephesinde kendini gösterir. Cam yoğunluklu cephenin balkonları, oldukça hafif tasarıma sahip korkuluklarıyla ince döşeme alınlarını ön plana çıkartır. Deniz cephesindeki yatay etkinin en önemli kaynağı bu tasarım kararıdır. Metal dikmeler ve ahşap küpeşte ile oluşturulan balkon korkulukları hem görsel bağlantıyı kesmez hem de balkon döşemeleri ile yaratılan yatay etkiye katkıda bulunur. Deniz cephesindeki baskın yatay vurgu teraslardaki betonarme kolonlar ve ahşap güneş kırıcı paneller ile dengelenir.

Cephede en dikkat çeken cephe elemanı yeşil boyalı ahşap malzemeden yapılmış güneş kırıcılardır (Şekil 2.12). Mekanın kullanımına ya da güneş ışığının açısına göre konumu değiştirilebilen yatay sürgülü panjurlar cephede düşey etkiyi sağlarken modern üslubun fonksiyonelliğini yansıtır. Yapıda giriş saçağı tasarlanmamıştır. Bina girişine birinci katın betonarme döşemesinin altından geçilerek ulaşılması ayrıca bir saçak tasarımını gereksiz kılmaktadır.

Şekil 2.12 : Rıza Derviş Villası güneş kırıcı elemanlar (Hasan Çalışlar (2013) ve Salt Araştırma arşivi).

Konut içindeki merdiven betonarmeden yapılmıştır. Sahanlıklı ve çift kollu olan merdiven mimaride görsel bir unsur olarak kullanılmayarak duvarlar arkasına gizlenmiştir. Yapıda bütüncül tasarım anlayışını yansıtan tasarlanmış mobilyalar, incelikle seçilmiş ve uygulanmış dikkat çekmektedir. Salonda bulunan şöminenin incelikli tasarımı modern yapı tasarımının geleneksel referanslar ile birleştirildiğini gösterir (Şekil 2.13). İç mekan tasarımında duvarlar beyaz renk tercihi ile sade tutulmuş, cam yüzeyler ve arkasındaki manzara ön plana çıkarılmıştır. Tavan kaplamalarında zemin kaplamasına benzer ahşap tercih edilmiştir.

Şekil 2.13 : Rıza Derviş Villası şömine tasarımı (Kerem Erginoğlu arşivi, 2016).

Yapının tablo bilgileri yol cephesi ve deniz cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıza Derviş Villası analiz tablosu

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957
KÜTLE	FORM	denge			
		dinamizm			
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler		balkon	
				pencere	
		boşaltılmış giriş katı		kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme			
		yığma			-
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı			
		asma kat kullanımı			-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen			
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni			
		cephede serbestlik sağlaması			
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
ÇATI	MALZEME	betonarme			-
		ahşap			
		çelik			-
	FORM	kırma			
		beşik			-
		sundurma			-
		düz			-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu		saçak ucu	-
				gizli	
		geniş saçak tercihi			-
		çatı formunun gizlenmesi			
	FONKSİYON	teras kullanımı			-
		çatı arası kat			-
		yüksek son kat			-
		aydınlatma-havalandırma			-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			
		modern anlayışa uygun biçimleniş			
	FONKSİYON	taşıyıcı			-
		ayırıcı			
PENCERE	MALZEME	ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
		tüm yüzey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		ek ara kayıtlar			-
	FONKSİYON	aydınlatma			
		havalandırma			
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	
			yüzey sınırında		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-

Çizelge 2.2 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Rıza Derviş Villası analiz tablosu

					RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		-
			cam		-
		form	yatay		-
			düşey		-
		görsellik	saydam		-
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			-
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.3 Adnan Kunt Villası

İstanbul'un Pendik ilçesinde bulunan yapı Utarit İzgi, Esat Suher ve Asım Mutlu tarafından tasarlanmış, 1964 yılında onaylanmıştır. Günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

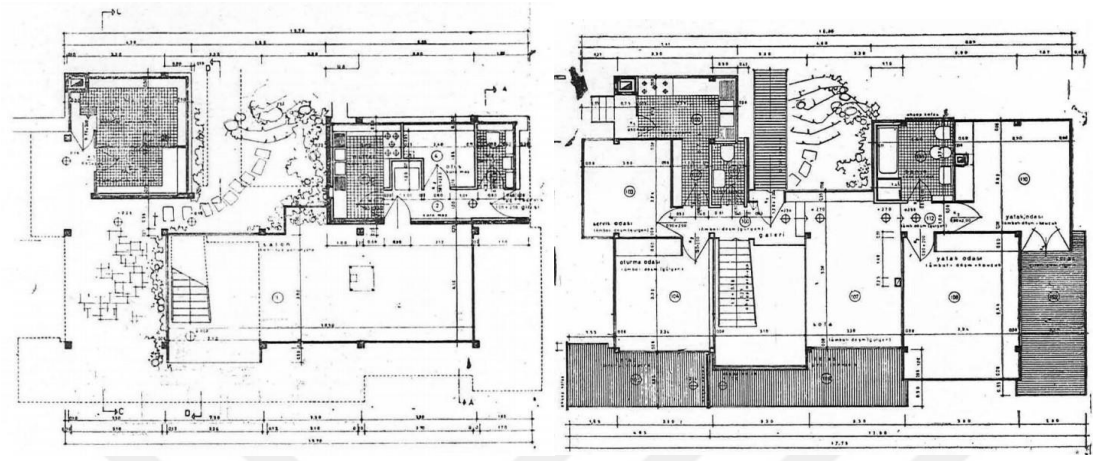
İki kattan oluşan yapı farklı boyutlarda prizmatik kütlelerin bir araya gelmesi ile kurgulanır. Zemin katta biri büyük biri küçük olmak üzere iki kapalı mekan yaratılmış, bu hacimler üst kat döşemesi ile kütlede birbirine bağlanmıştır. Üst kat döşemesinin kolonlar üzerinde yükselmesi ile boşaltılan bahçe kotu yapının ağırlaşmasını engellemiştir. Yapının dinamizmi üç cephe unsuru ile sağlanır. Özellikle deniz cephesinde kendini gösteren bu unsurlar; balkonlar, çatı saçakları ve görünür kılınan taşıyıcı sistem elemanlarıdır. Manzaranın da avantajını kullanmak amacıyla diğer cephelere kıyasla daha saydam tasarlanan deniz cephesinde balkon hareketleri dikkat çeker (Şekil 2.14). Balkon konsolunun yarattığı izi takip eden çatı, bu etkiyi desteklemektedir. Prizmatik kütlelerin köşeleri mekan kullanımına bağlı olarak pencere ya da balkonlar ile dönülmüş böylelikle hafif bir cephe kurgusu doluluk – boşluk dengesi sağlanarak devam ettirilmiştir.

Şekil 2.14 : Adnan Kunt Villası deniz cephesi (Salt Araştırma Arşivi).

Yapı betonarme sistem ve prefabrike üretilmiş ahşap pano sistemi kullanılarak inşa edilmiştir. Betonarme kirişe farklı kotlarda monte edilebilen ahşap döşemeler kat içi kot farklılıklarının yaratılmasına imkan vermiştir. Özellikle denize bakan cephede daha saydam bir cephe kurgusunun oluşturulması taşıyıcı sistemin okunabilirliğini arttırmıştır (Şekil 2.15). Tavan kaplaması yapılmaksızın iç mekanda, konsol altlarında

ve saçak altlarında taşıyıcı sistem elemanlarının görünür kılınması ince kesitli bileşenlerin göz önüne serilmesini sağlar (Şekil 2.16). Betonarme sistemin bir avantajı olarak yapıda kattan kata farklılaşan plan düzeni ve asma kat tasarımı kullanılmıştır.

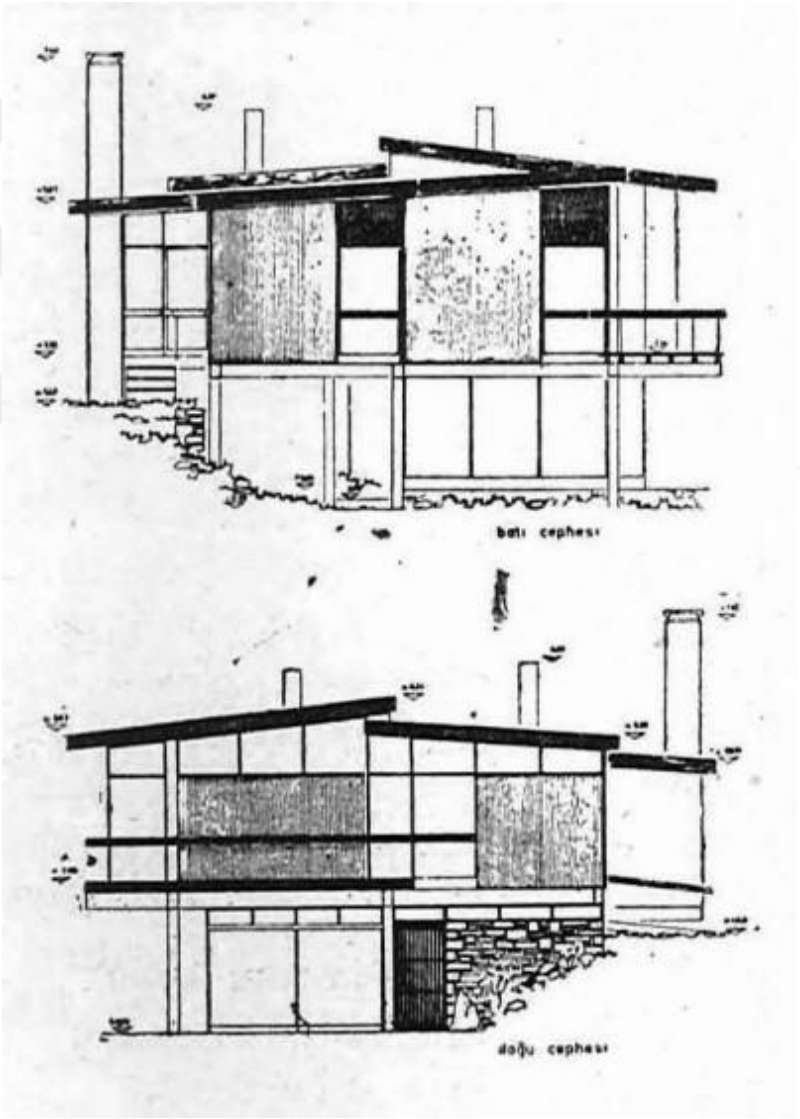
Şekil 2.15 : Adnan Kunt Villası: (a)Zemin kat, (b)Normal kat planları (Mutlu, İzgi ve Suher, 1968).

Şekil 2.16 : Adnan Kunt Villası iç mekan fotoğrafı (Salt Araştırma arşivi).

Çatı sistemi, bina ana kütlesindeki gibi betonarme sistem ve ahşap panolar ile oluşturulmuştur. Betonarme kolon ve kiriş sistemi üzerine oturtulan ahşap çatı gövdesi iç mekan dekorasyonunda kaplama malzemeleri tercih edilmediği için rahatlıkla

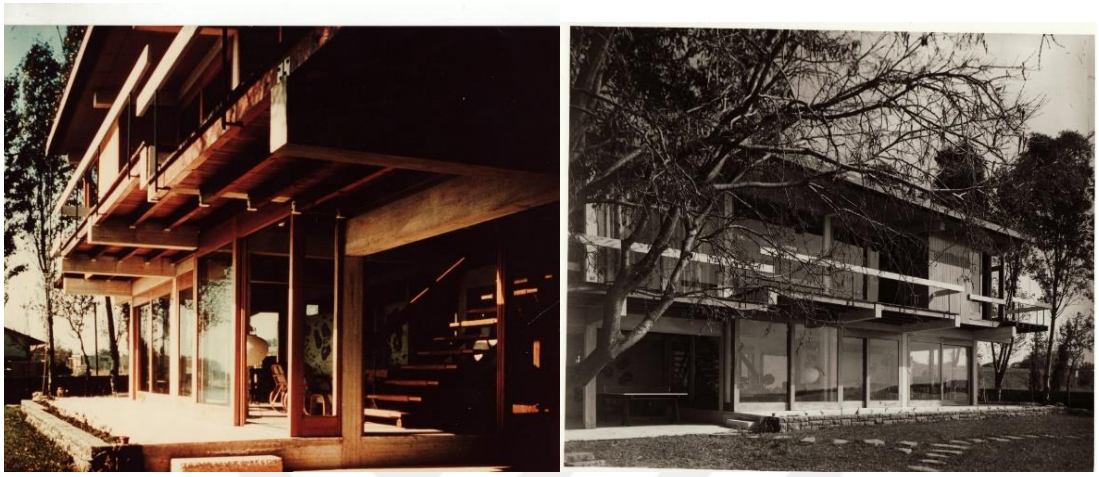
okunabilmektedir. Bakır kaplama çatı geniş saçaklar ile sonlandırılır. Saçakların altında taşıyıcı kirişlerin görünür kılınması taşıyıcı sistem okunabilirliğini sağlayan önemli unsurlardandır. Çatıda dere saçak ucuna yerleştirilmesine karşın kaplama malzemesi ile cephede okunması gizlenmiş, su içişlerinin zincirler ile sağlanması temiz cephe kurgusunun zedelenmemesini sağlamıştır. Sundurma formdaki çatının farklı kotlardaki iki kanadının arası sabit doğramalar ile kapatılmıştır (Şekil 2.17). Böylelikle yapının çatı aracılığıyla da iç mekan aydınlatmasına katkıda bulunulur. Çatı eğimi ile sağlanan yükseklik son katta kullanılmış, bu kararlar ile ferahlayan bir iç mekan yaratılmıştır.

Şekil 2.17 : Adnan Kunt Villası: (a)Batı, (b)Doğu görünüşler (Mutlu, İzgi ve Suher, 1968).

Cephe kurgusu, binanın en vurgulu cepheleri olan deniz ve yol cepheleri üzerinden incelenmiştir. Bahçe katı deniz cephesinde iç – dış mekan birlikteliğini kuvvetlendiren

büyük cam yüzeyler tasarlanmıştır (Şekil 2.18). Duvar yüzeyinin minimumda tutulması ve ahşap doğramaların kayar sistemde istenildiğinde büyük açıklıklar yaratabilmesi akışkan plan şemasının cephe tasarımında kendisini göstermesini sağlamaktadır. Birinci kat deniz cephesinde ise balkonların yarattığı yatay vurguyu dengelemek adına düşey etki yaratan ahşap duvar panellerinin kullanıldığı görülür.

Şekil 2.18 : Adnan Kunt Villası: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Salt Araştırma arşivi).

Yol cephesinde ise servis mekanlarının bu cepheye bakması nedeni ile ahşap duvar panoları yoğun kullanılmıştır. Cepheyi hafifletmek için üstte devam eden yatay bant pencereler tercih edilmiştir. Bu bant pencerelerin taşıyıcı elemanlarla kesintiye uğraması ve cephede de taşıyıcı elemanların brüt bırakılması düşey etkiyi yaratarak yatay ile düşey arasındaki dengeyi sağlamaktadır.

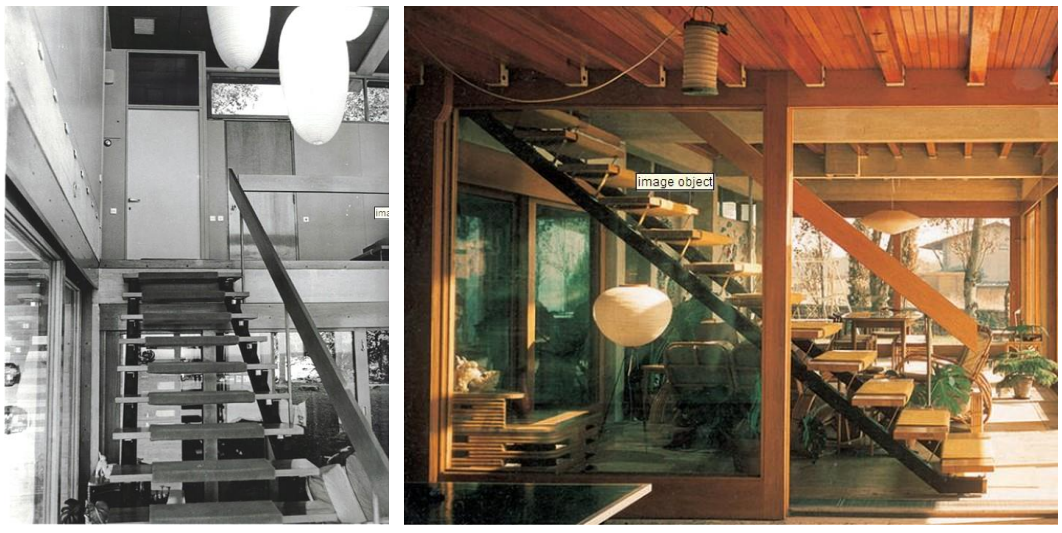
Balkonlar yalnızca deniz cephesinde bulunur. Ana kütleden konsol çıkan balkonlar sayesinde cephede en dikkat çeken yapı elemanlarının balkonların döşeme alınları olması sağlanmıştır. Bu etki döşeme kirişlerinin cepheye dik olarak uzatılması ve açıkta bırakılması ile arttırılmıştır. Seyrek yerleştirilen metal dikmeler ve ahşap küpeşte tasarımı ile korkuluklar balkon döşemelerinin yarattığı yatay vurguyu güçlendirir.

Cephenin bazı bölümlerinde cephe elemanı olarak ahşap malzemeden yapılmış güneş kırıcılar kullanılmıştır. Mekanda mahremiyet sağlamak amacıyla da kullanılan ahşap ızgaralar cepheye düşey hareketlilik katmıştır. Yapıda giriş saçağı tasarlanmamıştır. Bina girişi kot farkı nedeniyle konutun üst katından yapıldığı için çatı saçağı bu işlevi karşılamaktadır. Yapının ikincil girişinde ise çatı saçağı bu işlevi karşılamaktadır (Şekil 2.19).

Şekil 2.19 : Adnan Kunt Villası: (a)Güneş kırıcı, (b)Giriş kapısı (Salt Araştırma arşivi).

Konut iç merdiveni çelik kirişler ile taşıtılmıştır. Tek kol formundaki merdiven salonda yaratılan galeri boşluğu içinde yükselir (Şekil 2.20). Merdiven kirişlerinin üzerine metal profillerle sabitlenen rıhtsız ahşap basamaklar iç mekandaki görsel bağlantının sürekliliğini sağlar. Bu karar ile; merdivenin bulunduğu galerinin yarattığı genişlik ve ferahlık hissi desteklenir. Aynı tasarım anlayışının devamı olarak korkuluklar seyrek yerleştirilen metal ayaklar üzerinde devam eden yatay vurgulu ahşap küpeşte ile oldukça hafif tasarlanmıştır.

Şekil 2.20 : Adnan Kunt Villası iç merdiven: (a)Önden görünüş, (b)Yandan görünüş (Salt Araştırma arşivi).

İç mekanda bütüncül tasarım anlayışının sonucu olarak ahşap taşıyıcı sisteme referans veren ahşap kaplamalar kullanılmıştır. Çift kalıpla dökülen betonarme sistem brüt bırakılmış, böylelikle iç mekanda da taşıyıcı aksların okunabilmesi sağlanmıştır. İç mekan ile dış mekanın birlikteliği aynı kaplama malzemesi kullanılarak kuvvetlendirilir. İç mekanda en çok dikkat çeken unsur Füreya Koral tarafından tasarlanan seramik panolardır (Şekil 2.21). Mimari anlayışın sanatla bütünleşmesi bu karar ile pekiştirilmiştir (Aysel, 2012).

Şekil 2.21 : Adnan Kunt Villası: (a)İç mekan tasarımı, (b)Seramik panolar (Salt Araştırma arşivi).

Yapının tablo bilgileri yol cephesi ve deniz cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3 : Çalışma kapsamında oluşturulan Adnan Kunt Villası analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				ADNAN KUNT VİLLASI / 1964
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	
			pencere	
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	
			geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
		yığma		-
		ahşap		
		çelik		-
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
		asma kat kullanımı		
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
		cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		
		ahşap		
		çelik		-
	FORM	kırma		-
		beşik		-
		sundurma		
		düz		-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	
			gizli	-
		geniş saçak tercihi		
		çatı formunun gizlenmesi		-
	FONKSİYON	teras kullanımı		-
		çatı arası kat		-
		yüksek son kat		
		aydınlatma-havalandırma		
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
		modern anlayışa uygun biçimleniş		
	FONKSİYON	taşıyıcı		-
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		
		metal		-
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		-
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
			eğrisel	-
			prizmatik ve eğrisel	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
			yüzey sınırından farklı: konsol	
			yüzey sınırında	-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	-
			ahşap	
			metal	
			cam	-
		form	yatay	
			düşey	-
		görsellik	saydam	
			opak	-
			saydam ve opak	-

Çizelge 2.3 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Adnan Kunt Villası analiz tablosu

					ADNAN KUNT VİLLASI / 1964
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			-
		ahşap			-
		çelik			
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		
			spiral		-
		yapısal	plak		-
			rıhtsız		
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.4 Sirer Yalısı

İstanbul'un Sarıyer ilçesinde bulunan yapı Sedad Hakkı Eldem tarafından tasarlanmış, 1966 yılında onaylanmıştır. Yapı günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

Eldem tarafından Yeniköy sahil şeridinin yerleşim planı gereğince bitişik nizama tabi olduğu belirtilen arsada bulunan yapı denize bakan dar cephesiyle dikkat çeker

(Eldem, 1971). Bu sebepledir ki, yapıyı çevreleyen bir bahçeden söz edilemez ve yapının kendisini gösterebileceği yalnızca iki cephesi vardır. Cephe karakteri ve kütle yüksekliği ile bulunduğu sahil şeridinin karakterine uyum gösterir. Giriş kat üzeri iki normal kat ve bir çatı katı katından oluşan binanın prizmatik kütlesi balkonlar, teras ve cephe elemanları ile kendine özgü bir çizgi yakalayarak emsallerinden farklılaşır (Şekil 2.22). Yol cephesinden içeri çekilerek sağlanan giriş, yapının akışkan plan düzeni ile teras ve bahçeye bağlanır. Yol cephesinin cumbalı ve geniş saçaklı tasarımı geleneksel mimarinin özelliklerini yansıtırken cepheye hareket katmıştır. Cephe, pencere yerleşimleri ile sağlanan doluluk – boşluk etkisi ve malzeme seçimleri ile uluslararası üslubu yakalamıştır. Deniz cephesinde bulunan iki katlı balkon ana kütlenin dışında konumlandırılarak vurgulanmış, dinamik bir cephe kurgusu sağlanmıştır. Bu hareket, taşıyıcı kolonların cephede yardımcı tasarım elemanları olarak da kullanılmasıyla güçlendirilir. Dar cephenin dezavantajları, saydam cephe tasarımının binaya kattığı derinlik ile ortadan kaldırılır.

Şekil 2.22 : Sirer Yalısı deniz cephesi (Salt Araştırma arşivi).

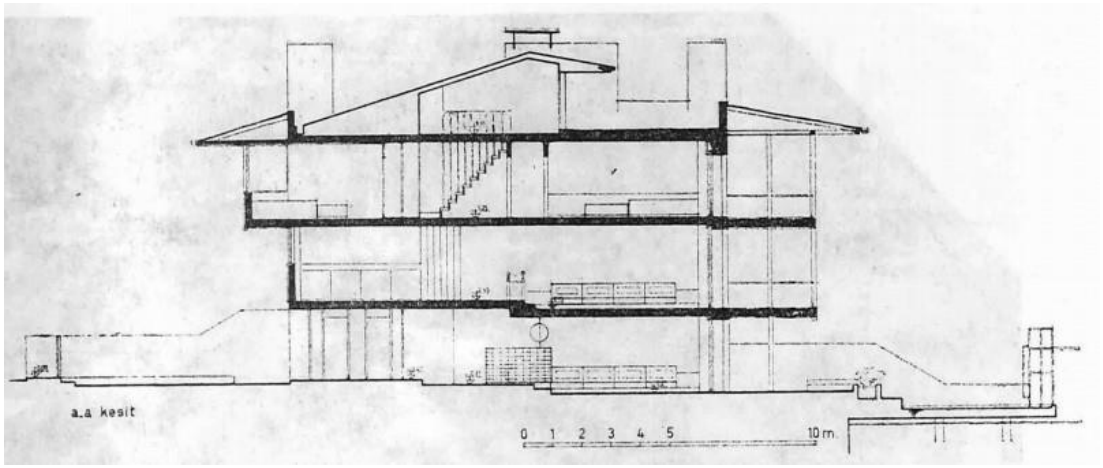
Yapı taşıyıcılarında betonarme sistem ile çelik sistem birlikte kullanılmıştır. Bina ana kütlesi betonarme sistem ile çözülmüş, balkonlar ise çelik sistem ile taşıtılmıştır. Çelik yapı elemanları saklanmayarak taşıyıcı sistemin ince kesitli elemanlarının okunabilirliği sağlanır. Taşıyıcı sistemin sağladığı avantajlar kullanılarak kattan kata farklılaşan planlar tasarlanabilmiş, yaşam alanlarının konumlandığı deniz tarafında

geniş açıklıklar elde edilebilmiştir (Şekil 2.23). Bitişik nizam yerleşimin bir sınırlaması olarak kütle köşelerinde cam dönüşlerle hafifleme sağlanamamış olsa da, pencere sınırlarının plan düzleminde bina sınırlarına dek dayanması ve geniş balkon alanlarının kullanılması ile bina hafifletilir.

Şekil 2.23 : Sirer Yalısı: (a)Zemin kat, (b)Normal kat planları (Eldem, 1971).

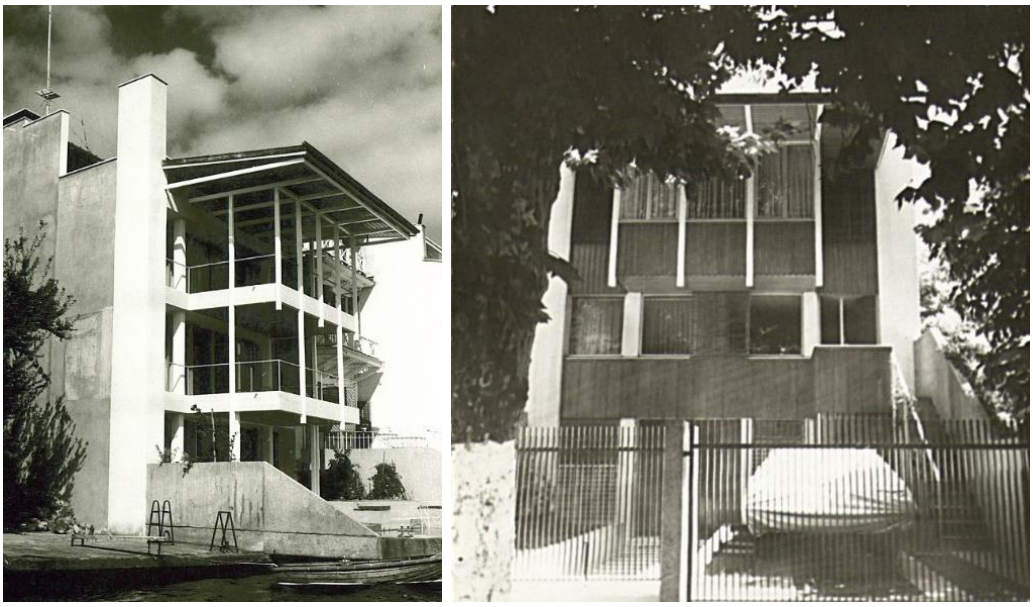
Çatı betonarme son kat üzerine oturan beşik formundadır. Geniş kullanılan saçakların altında çelik kirişler görülmektedir ve bu kısımda ahşap çatı altı örtüsü üzeri bakır kaplama kullanılmıştır. Çatı arasında yaratılan kapalı hacmin çatısı ise kiremit ile kaplanmıştır. Deniz tarafında beşik çatı kesintiye uğratılarak boşaltılır ve sistem içine teras dahil edilir. Bu hamle ile çatı katında da büyük cam yüzeyler elde edilmiş, doğal ışıktan daha fazla yararlanılması sağlanmıştır (Şekil 2.24). Yağmur dereleri saçak başlangıcına yerleştirilmiş, gizli dere kullanımı ile temiz bir cephe tasarımı elde edilmiştir.

Şekil 2.24 : Sirer Yalısı: (a) A-A kesit (Eldem, 1971), (b)Çatı detayları (Salt Araştırma arşivi).

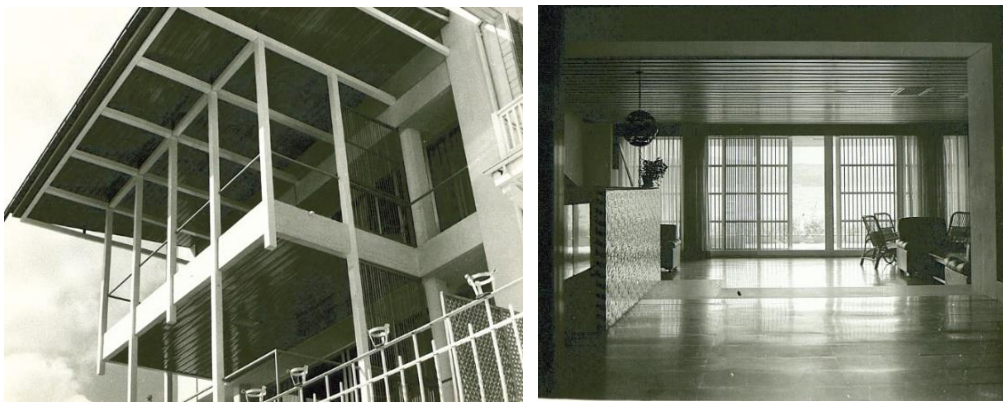
Binanın yol cephesinde mahremiyeti sağlamak amacı ile deniz cephesine kıyasla daha az cam yüzey tercih edilmiştir (Şekil 2.25). Ahşap kaplama duvarlar arasında yatay bant şeklinde devam eden pencere sistemi cephenin yatay vurgulu olmasını sağlar. Pencereler yerleşiminin yarattığı yatay etki cam yüzeyi kesintiye uğratan kolonlar ve cephe elemanlarının düşeyliği ile dengelenir.

Şekil 2.25 : Sirer Yalısı: (a)Deniz cephesi, (b)Yol cephesi görünüşleri (Salt Araştırma arşivi).

Deniz cephesinde duvar kullanımı asgaride tutularak hem manzaranın sağladığı avantajlar kullanılmış hem de doğal ışıktan yararlanılması sağlanmıştır. Tüm kat yüksekliğinde ve deniz cephesi genişliğince devam eden cam yüzeyler çelik kolonların arkasında konumlandırılarak taşıyıcıdan kopartılmıştır. Cephe sınırının taşıyıcı arkasına konumlandırılmasındaki gaye balkonların yarattığı güçlü yatay etkiyi dengeleme çabasıdır. Bu anlayışın devamı olarak, çelik kolonlarla aynı kesite sahip profiller cephe elemanları olarak tekrarlanır. Cephedeki denge balkon döşeme alınlarının ve cephe elemanlarının etkileri ile dengelendiği için balkon korkuluklarında öne çıkan bir tasarım tercih edilmemiştir. İnce metal profiller ile uygulanan cam korkuluklar sakin bir tasarıma sahiptir.

Cephe tasarımında kütleyi hareketlendirmek amacı ile yardımcı cephe bileşenleri ve güneş kırıcı paneller kullanılmıştır (Şekil 2.26). Ana kütleden çıkan ve yatay etkiyi kuvvetlendiren balkonlarda düşey etki yaratan çelik taşıyıcı elemanları saklanmamış hatta aynı kesitli çelik elemanlar, belirli bir ritimle tekrar edilerek yatay ve düşey etki arasında denge kurulmuştur. Çelik kirişlerin uzunluklarının ve başladıkları kotun değişkenlik göstermesi cepheye dinamizm katan önemli unsurlardandır. Cephede dikkat çeken bir diğer unsur ahşap güneş kırıcılardır. Kimi sabit kimi hareketli tasarlanan ızgara formundaki güneş kırıcılar özellikle deniz cephesinde hareketli tasarlanmış, istenildiğinde sürülerek büyük açıklıkların elde edilmesi mümkün kılınmıştır.

Şekil 2.26 : Sirer Yalısı: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcı (Salt Araştırma arşivi).

Bina girişi için yol cephesinde ayrıca bir saçak tasarımı tercih edilmemiştir. Giriş kapısının cephe sınırından içeride konumlandırılması saçak ihtiyacını karşılar. Giriş kapısının önünde örülen cam tuğlalar ile bir hol yaratılmıştır. Bu karar, kamusal alan ile özel alanın kesişiminde tampon görevi gören bir geçiş alanı yaratır (Şekil 2.27).

Şekil 2.27 : Sirer Yalısı giriş kapısı (Salt Araştırma arşivi).

Konut iç merdiveni betonarme sistem ile taşıtılmış plak merdivendir. Spiral formdaki merdiven binanın geniş antresinde yükselir. Merdivenin iç çapı geniş tutulmuştur. Bu karar hem merdiven kütlesini hafifletir hem de katlar arası ışık geçişini arttırır (Şekil 2.28). Zemin katta mahremiyet sağlamak amacı ile sağır bırakılan merdiven cephesi sonraki iki katta cam yüzeylerle geçilerek merdiven tasarım kararları cephe tasarımına yansıtılmıştır. Merdiven korkulukları seyrek yerleştirilen ahşap dikmeler üzerinde devam eden kalın kesitli ahşap küpeşte ile oluşturulmuştur. Yatay etkinin sağlandığı tasarım ile merdivenin formu vurgulanır.

Şekil 2.28 : Sirer Yalısı iç merdiven: (a)Karşıdan görünüş, (b)Tavan özellikleri (Salt Araştırma arşivi).

Yapının günümüzdeki durumunda çatı katına ait teras saçak başlangıcına kadar kapatılarak iç hacme dahil edilmiştir (Şekil 2.29). Bu hamle, yapının deniz cephesindeki cam ağırlıklı hafif kurgunun zedelenmesine yol açar. Ayrıca merdivenin bulunduğu cephede yer alan cam yüzeyler mahremiyeti sağlamak amacı ile iptal edilmiştir. Merdivenin doğal ışığı kullanan ve vurgulayan tasarım kararına uymayan bir müdahaledir.

Şekil 2.29 : Sirer Yalısı deniz cephesi güncel durumu (İpek Fetil arşivi, 2019).

Yapının tablo bilgileri yol cephesi ve deniz cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4 : Çalışma kapsamında oluşturulan Sirer Yalısı analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				SİRER YALISI / 1966
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	
			pencere	-
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-
			geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
		yığma		-
		ahşap		-
		çelik		
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
		asma kat kullanımı		-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
		cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		-
		ahşap		
		çelik		
	FORM	kırma		-
		beşik		
		sundurma		-
		düz		-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	
			gizli	
		geniş saçak tercihi		
		çatı formunun gizlenmesi		
	FONKSİYON	teras kullanımı		
		çatı arası kat		
		yüksek son kat		-
		aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
		modern anlayışa uygun biçimleniş		
	FONKSİYON	taşıyıcı		-
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		-
		metal		
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		-
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
			eğrisel	-
			prizmatik ve eğrisel	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
			yüzey sınırından farklı: konsol	
			yüzey sınırında	-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	-
			ahşap	-
			metal	-
			cam	
		form	yatay	-
			düşey	-
		görsellik	saydam	
			opak	-
			saydam ve opak	-

Çizelge 2.4 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Sirer Yalısı analiz tablosu

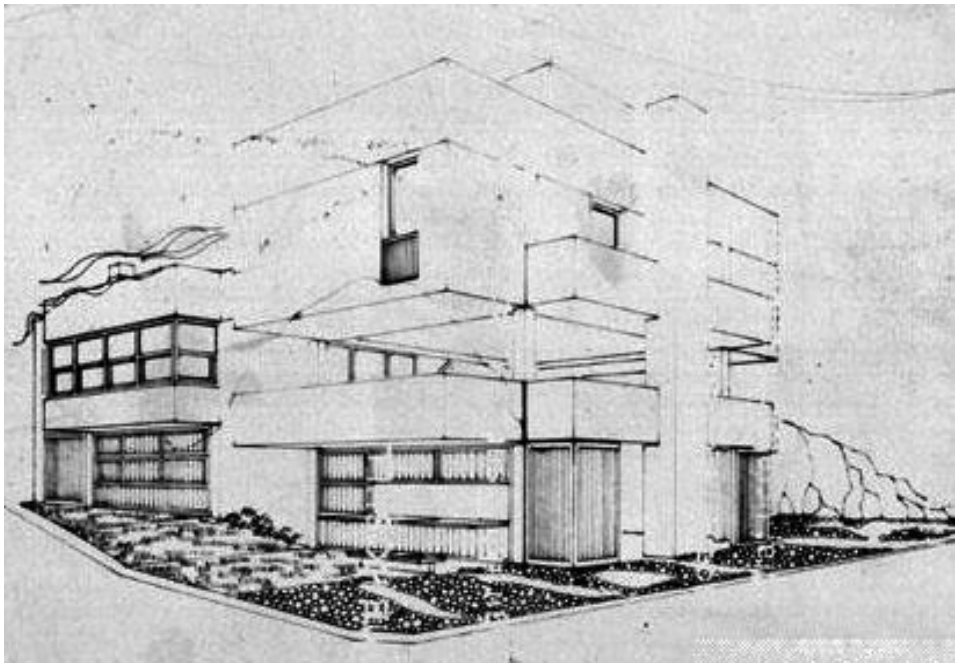
					SİRER YALISI / 1966
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		-
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.5 Kangotan Evi

Muğla'nın Datça ilçesinde bulunan yapı Cengiz Bektaş tarafından tasarlanmış, 1977 yılında onaylanmıştır. Günümüzde ticari kullanımdadır.

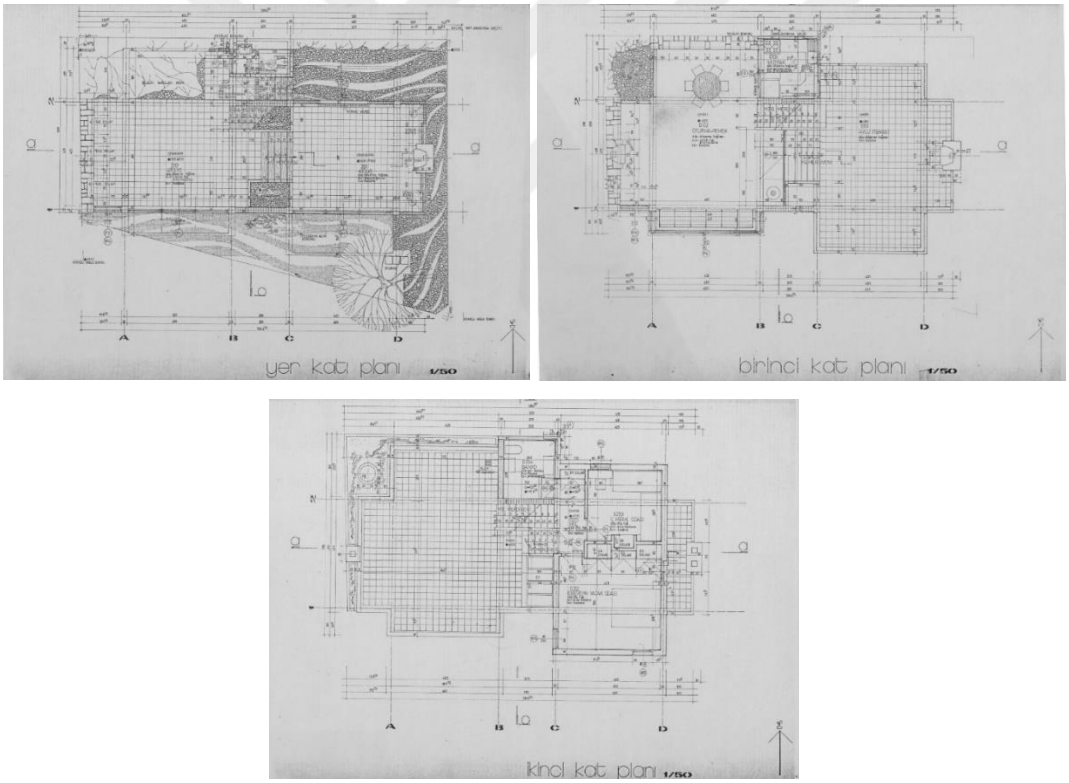
Yapı zemin üstü iki normal kat ve bir çatı katından oluşmaktadır. Yola bakan uzun cephesi düşeyde iki ayrı prizmatik kütle olarak okunmaktadır (Şekil 2.30). Bina konsollarının kesintiye uğramasıyla yaratılan bu iki farklı kütle etkisi çatı planında da

etkisini gösterir ve farklı kotlarda bulunan iki çatı terası ile vurgulanır. Projenin en belirgin özelliği bulunduğu arsanın karakterine saygı gösteren tasarım anlayışıdır. Binanın ön cephe, arka cephe ve yan cephe olmak üzere üç cephesi vardır. Dördüncü cephesi, parsel sınırında bulunan taş duvara kadar dayanır, hatta bu duvarı iç mekan tasarımına da dahil ederek görünür kılar. Üzerinde durulması gereken bir diğer karar taş duvar önünde konumlanan kayanın kaldırılmaması ve giriş kat sınırları içine dahil edilmesidir. Binada kapalı ve açık alanlar arasındaki sınır bahçe kotunda yaratılmış ancak sıcak ve soğuk alanlar arasındaki sınır birinci normal katta çekilmiştir. Plan düzenine göre atölye kullanımı öngörülen zemin kat yarı açık bir mekan kurgusuna sahiptir. Bu anlayış bahçedeki yürüme yollarında doğal malzemenin etkisini devam ettirme niyetiyle çakıllar kullanılması ile de devam ettirilerek doğal çevreden yapılı çevreye yumuşak bir geçiş sağlanmıştır. Kütlenin hareketini sağlayan en önemli unsur birinci kattan itibaren başlayan konsollardır. Yapının tasarımında boşaltılmış zemin kat kurgusu vurgulanmamasına rağmen yapının bulunduğu alanla bağlantısının hafiflemesini sağlamaktadır. Yol cephesinde ve yan cephede kullanılan konsol döşemeler cephede baskın bir yatay hareket yaratır. Özellikle birinci katta yaratılan teras, iki düşey prizma ile vurgulanan kütleyi yatayda keserek kütle içine dış mekanı dahil etmiştir. Konsollar ya balkon olarak değerlendirilmiş ya da pencerelerle kapatılmış olduğu için kütlede hafifliği sağlayan en önemli unsurlardır.

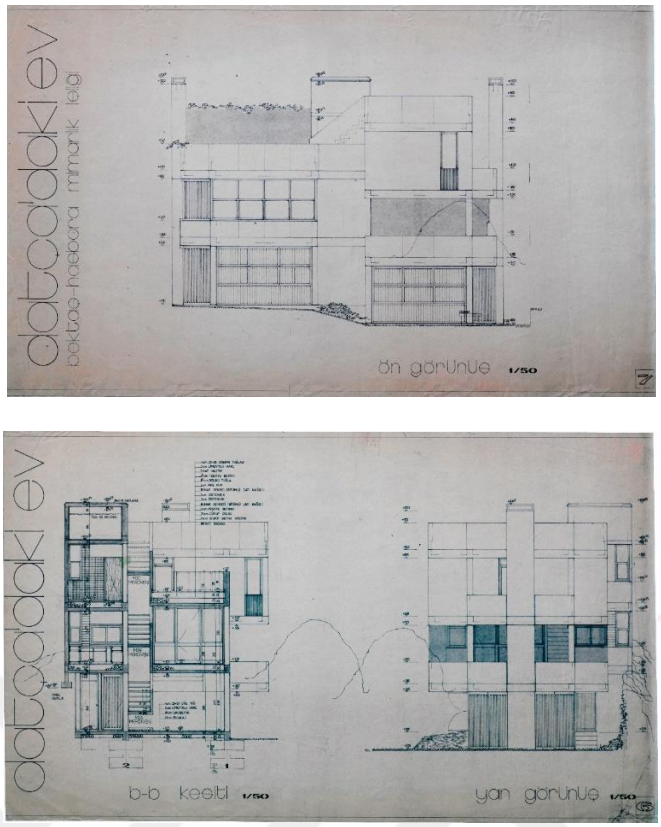
Şekil 2.30 : Kangotan Evi kütle eskizi (Url-1).

Yapı betonarme sistem ile inşa edilmiştir. Taşıyıcı sistemin avantajları konsollarda kendini göstermektedir. Geniş konsol kullanımları normal katların kullanım alanını zemin kata kıyasla arttırarak kütlenin normal katlarda genişlemesini sağlar (Şekil 2.31). Kütlede konsollarla vurgulanan yatay hareket konsol cephelerinin yatay etkiyi vurgulayan pencereleri ya da korkulukları ile kuvvetlendirilir. Taşıyıcı elemanların cephe sisteminden koparılması pencerelerin kesintisiz devamlılığını sağlarken, gözün kolonların yaratacağı düşey etkiyi okumasının önüne geçilir. Bulunduğu arsanın topografyasından referans alınarak yerleştirilen döşeme tablaları, ana kütleyi oluşturan iki prizmada farklı kotlara yerleştirilmiştir. Bu hareket binanın cephesinden de konsol ya da pencere izleri takip edilerek okunabilmektedir. Çatı sistemi betonarme taşıyıcıdan yapılmış düz çatı formunda tercih edilmiştir. İki farklı kotta teras kullanımı ve parapet tasarımı ile sonlandırılan bina kütlesi yapıya hakim prizmatik formu vurgulamaktadır.

Şekil 2.31 : Kangotan Evi: (a)Zemin Kat, (b)Birinci kat, (c) İkinci kat planları (Salt Araştırma arşivi).

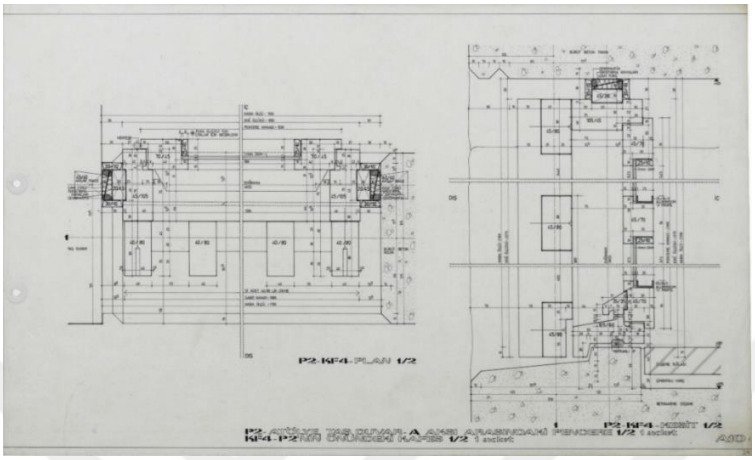
Yol cephesinde duvar alanının azlığı dikkat çekmektedir. Ya boş bırakılan ya da doğramalarla oluşturulan cephe tasarımı balkonların yarattığı yatay hareketi vurgulamaya yöneliktir. Yol cephesinde ana kütleyi ikiye bölen ve konsol döşemenin kullanılmayarak plan düzleminde geride tutulan bölüm sağır bırakılmıştır (Şekil 2.32).

Şekil 2.32 : Kangotan Evi: (a)Ön görünüş, (b)B-B kesiti ve yan görünüş (Salt Araştırma arşivi).

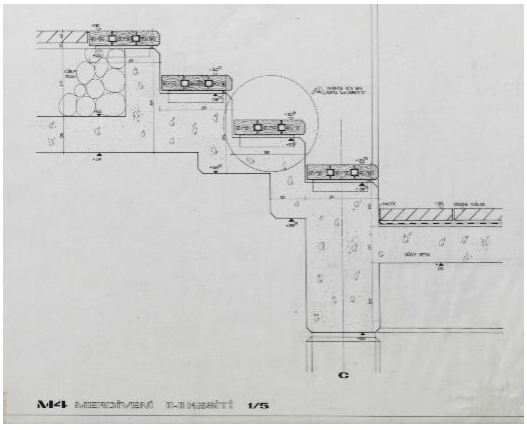
Yarattığı düşey etki ile cephede denge sağlayan bu tasarım kararı aynı zamanda kütledeki hareketi ön plana çıkarır. Yol cephesinde modern mimaride çok tercih edilmeyen giyotin pencereler tasarımla bütünleşerek uygulanmıştır. Ahşap malzeme kullanılan doğramalar, konsol döşemeyi kesintiye uğramadan dönerek yatay etkiyi pekiştirir. Yan cephede yatay etkili balkonlar ile düşey etkili bacanın kurduğu denge dikkat çekicidir. Bu cephede zemin kat yarı açık kullanımda olduğu için duvar ya da camlarla değil; sürgü ahşap kafeslerle geçilmiştir. Birinci katta bu cephede ara kat terası bulunmaktadır. Bu nedenle yalnızca betonarme korkuluklar kullanılmıştır. İkinci katta yatak odaları konumlandığı için cephenin geri kalanına oranla daha sağır bir tasarıma gidildiği söylenebilir. Sağır alan ile hemen altında yer alan terasın yarattığı karşıt doluluk – boşluk etkisi yatak odasından konsol çıkan balkonların yarattığı hafiflik ile yumuşatılır. Cephede kullanılan dikkat çekici elemanlardan biri güneş kırıcılardır. Ahşaptan yapılan ve kimi sabit kimi menteşeli tasarlanan güneş kırıcı elemanlar yalnızca zemin katta kullanılmıştır. Bu tasarım kararı, sokak kotundaki katın mahremiyetini sağlama gayesini de göstermektedir. Düşey eksende kullanılan ahşaplarla oluşturulan güneş kırıcı ızgara yatay hareketin vurgulu olduğu cepheye

denge getirir (Şekil 2.33). Ön cephede yer alan ahşap ızgaralar giyotin pencere açılma eksenine uygun hareket etmektedir. Yatay eksende ikiye bölünen sistem, alta ve üste katlanarak açılmaktadır. Yan cephede kullanılan ve arkasında doğrama kullanılmayan ahşap kafesler ise sürgü kayar sistem ile tüm kat boyunca açılabilmektedir. Bu karar, iç mekan ile dış mekan birlikteliğini kuvvetlendirmiştir.

Şekil 2.33 : Kangotan Evi cephe bileşenleri (Salt Araştırma arşivi).

Konut içi merdivenleri iki tiptir. Aynı kat içerisindeki kot farkını geçmek için tasarlanan kısa merdiven beş basamaklıdır ve tek kol betonarme plaktan yapılmıştır. Katlar arası ulaşımı sağlayan uzun merdiven ise betonarmeden yapılan kirişli bir merdivendir (Şekil 2.34). Tek kol olarak çıkan merdivenin korkuluklarında saydam bir tasarım tercih edilmemiş, betonarme kullanılmıştır. Korkulukların merdiven basamaklarının üzerinden başlatılması, merdiveni gizlemek gibi tasarım kaygısının olmadığını gösterir. Tam tersine, merdivenin kirişli formundan kaynaklanan basamak hareketlerine dikkatin daha çok çekilmesi sağlanmıştır.

Şekil 2.34 : Kangotan Evi iç merdiven: (a)1-1 kesiti (Salt Araştırma arşivi), (b)Görünüş (Url-2).

Yapının cephesi günümüzde değişikliğe uğramış, genel tasarım kararlarına uymayan hamleler ile bazı güçlü yanlarını kaybetmiştir. En dikkat çeken değişim birinci normal katta konumlanan ara kat terasının bir kısmının pencerelerle bir kısmının da duvarlarla kapatılması ve iç mekana dahil edilmesidir (Şekil 2.35). Pencereler ile kapatılan kısımda orijinal doğrama tasarım ve bölümlenmesine uyma niyeti dikkat çeker ancak; yapının yarattığı ağır kütle algısının önüne geçilemez. Aynı şekilde zemin katta da duvar örümü yapılmış, orijinal tasarımda yer alan ahşap sürme kafes kapılar kaldırılmıştır. Ön cephede yer alan güneş kırıcılar farklı bir tasarıma sahip olan alternatifleri ile değiştirilmiştir. Ancak, mimarın tasarladığı güneş kırıcıların düşey etkisi bu değişim ile yitirilmiştir. Peyzaj tasarımını oluşturan çim alan ve çakıl yürüme yolları da küp taşlar ile değiştirilerek projede tasarımın bel kemiğini oluşturan doğaya saygılı duruş zedelenmiştir. Aynı anlayış iç mekanda da devam ettirilmiş; zemin katta kapalı hacme dahil edilen taş duvar ve kaya önüne duvar örülerek kapatılmıştır.

Şekil 2.35 : Kangotan Evi güncel durumu (Url-3).

Yapının tablo bilgileri yol cephesi ve yan cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5 : Çalışma kapsamında oluşturulan Kangotan Evi analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					KANGOTAN EVİ / 1977
KÜTLE	FORM	denge			
		dinamizm			
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler		balkon	
				pencere	
		boşaltılmış giriş katı		kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme			
		yığma			-
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı			
		asma kat kullanımı			-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen			
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni			
		cephede serbestlik sağlaması			
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
ÇATI	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	kırma			-
		beşik			-
		sundurma			-
		düz			
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu		saçak ucu	-
				gizli	-
		geniş saçak tercihi			-
		çatı formunun gizlenmesi			-
	FONKSİYON	teras kullanımı			
		çatı arası kat			-
		yüksek son kat			-
		aydınlatma-havalandırma			-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			
		modern anlayışa uygun biçimleniş			
	FONKSİYON	taşıyıcı			-
		ayırıcı			
PENCERE	MALZEME	ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
		tüm yüzey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		ek ara kayıtlar			-
	FONKSİYON	aydınlatma			
		havalandırma			
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	
			yüzey sınırında		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		
			ahşap		-
			metal		-
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		-
			opak		
			saydam ve opak		-

Çizelge 2.5 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Kangotan Evi analiz tablosu

					KANGOTAN EVİ / 1977
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		
			spiral		-
		yapısal	plak		-
			rıhtsız		-
			kirişli		
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		
			ahşap		-
			metal		-
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		-
			opak		
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			-
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.6 Muammer Aksoy ve Akrabaları Evi

Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan yapı Şevki Vanlı ve Muzaffer Vanlı tarafından tasarlanmış, 1954 yılında onaylanmıştır. Günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

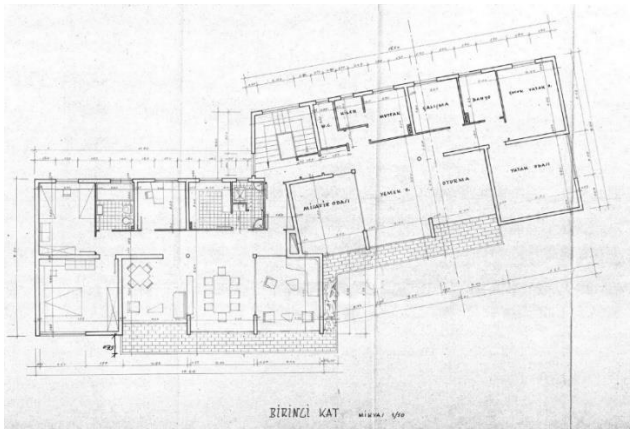
Binaya ilişkin kütle kararları yapının en belirgin özelliğidir. İki dikdörtgen prizmanın kesiştirilmesi ile oluşturulan bina kütlesi, içinde bulundurduğu dört dairenin görüş

açılarını birbirinden ayırarak kullanıcıların mahremiyetini sağlamıştır. Prizmatik kütlelerle oluşturulan binada sade ve dengeli cephe tasarımı dikkat çeker. Kütlede dinamizm pencerelerin cephe yerleşimleri ile sağlanan doluluk – boşluk etkisi, cam yüzeylerin plan düzleminde farklı hizalarda konumlanması ve balkon hareketleri ile sağlanmıştır (Şekil 2.36). Boşaltılmış köşeler ya da boşaltılmış giriş katı bina kütlesini hafifletme unsuru olarak kullanılmamıştır. Aksine, cephede cam yoğunluklu alanlar ile sağır bırakılan alanların dengeli dağılımı kütleye hareket kazandıran cephe kararı olarak dikkat çekmektedir.

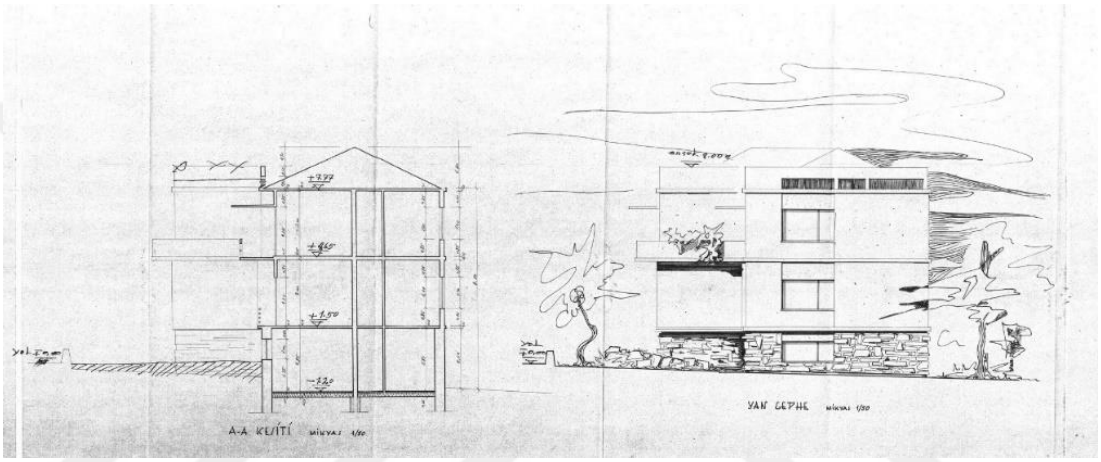
Şekil 2.36 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi sokak görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Betonarme sistem ile inşa edilen yapıda taşıyıcı sistemin özellikleri net bir şekilde okunabilmektedir. Geniş cam yüzeylerin tercih edilebilmesi ve bina köşelerine yaklaşan konumlandırma betonarme sistemin cephe düzeninde sağladığı bir avantajdır (Şekil 2.37). İç duvarların taşıyıcı nitelikte olmaması da kattan kata farklılaşan plan düzenlerinin uygulanabilmesini sağlamıştır.

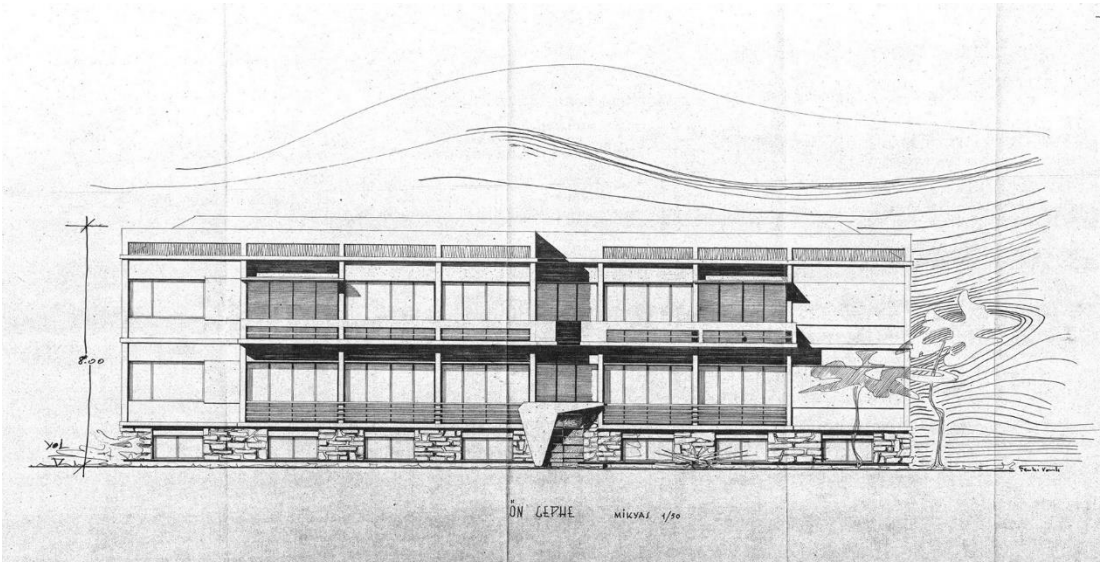
Şekil 2.37 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi birinci kat planı (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Betonarme döşeme ile kapatılan son katın üzerine kırma çatı yerleştirilmiştir. Bu kırma çatı görüntüsü yüksek parapetlerle cephede gizlenmiştir (Şekil 2.38). Bu noktada geleneksel mimari ile modern mimari formlarının kesiştirildiğini söylemek mümkündür. Modern mimarinin uluslararası üslubunun en belirgin özelliği olan teras çatı sistemi bu projede kullanılmamıştır. Tercih edilen geleneksel kırma çatı formu, teras çatının görsel etkisini sağlamak amacı ile parapetlerin arkasında bırakılmıştır. Böylelikle binanın dışından gözlemlenen ve kullanıcı ölçeğinde algılanan kütle hareketi uluslararası üsluba yaklaştırılmıştır. Dere detayının parapetler ile kırma çatı sisteminin kesişiminde çözülmesi temiz bir cephe görüntüsü sağlamaktadır.

Şekil 2.38 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi kesit ve görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Taşıyıcı sistem çözümünden itibaren oturtulan prizmatik kütle vurgusu tüm duvarlarda devam ettirilmiş, eğrisel formlara yapıda yer verilmemiştir. Sağır duvarlar ile cam yüzeyler arasındaki keskin ayrım yapıda doğramaların ön plana çıkmasını sağlamıştır (Şekil 2.39). Dönemin genel tercihlerine benzer olarak ahşap tercih edilen doğramalar çoğunlukla döşeme üstünden üst kat döşemesinin kiriş altına kadar devam ettirilerek tüm yüzeyde kullanılmış, doğrama sistemine ek ara kayıtlar eklenerek tek parçada geçilen cam alanı azaltılmış aynı zamanda da yatay ve düşey arasındaki denge korunmaya çalışılmıştır. Yaratılmak istenen cephe dengesi pencereleri kesintiye uğratan duvar dişlerinin düşeyliği ile pekiştirilmiştir. Cam yüzeyler kat yüksekliği boyunca devam ettirilmesine rağmen cephedeki konumu ve balkon ile ilişkisi nedeni ile tüm cephe ile etkileşimi açısından incelendiğinde yatay etkiyi vurgulamanın amaçlandığı söylenebilir.

Şekil 2.39 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi sokak görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi).

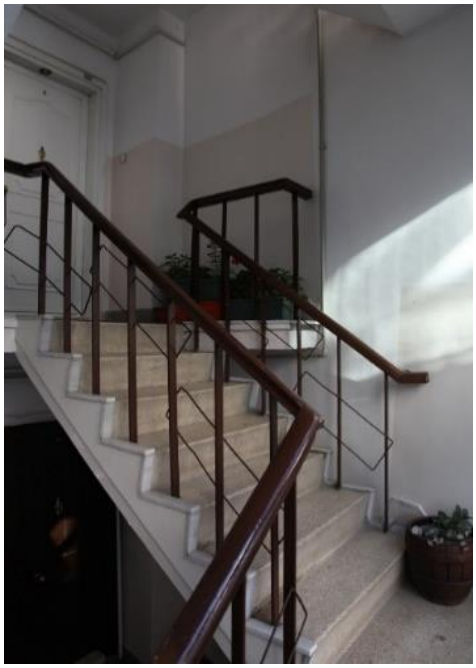
Balkonların cephedeki en önemli etkisi kütleye kazandırdığı dinamizmdir. Bina kütlesinde bulunduğu yüzeyden çıkıntı yaparak konumlanan balkonlar cephede en dikkat çeken elemanlar olarak yapıya hareketlilik katmıştır. Binada yatay vurgunun artmasını sağlayan bu cephe kararı balkon korkuluklarının tasarımının farklılaştırılması ile cephe kurgusunun önemli bir unsurunu oluşturur (Şekil 2.40). Sağır olarak düşünülen yüzeylerde tamamen opak tercih edilen korkuluklar, arkası cam olarak geçilen yüzeylerde yatay metal profiller ile birlikte kullanılmış ve cepheyi hafifletme gayesini vurgulamıştır. Birinci normal kat balkonu yatay cephe etkisini sağlamak için tüm cephe boyunca sürekli olarak devam ettirilmiştir. Ancak, iki farklı dairenin kullanımı söz konusu olduğu için daire kullanımları bitkilendirme kullanılarak ayrılmış, kullanıcıların mahremiyeti sağlanmıştır.

Şekil 2.40 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Balkon korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Cephe bileşenleri başlığı altında incelenen yardımcı cephe bileşenleri binanın sağır yüzeylerinin durağan etkisini kırmak amacı ile kullanılmıştır (Şekil 2.40). Özellikle köşe dönüşlerdeki duvar yüzeylerinde pencerelerin üst doğramaları ve balkon korkuluklarından hiza alan sıva dolguları tasarımda yatay ve düşey etkilerin dengelenmesinde ve kütle dinamizmine katkıda bulunur. Bu etki döşeme silmelerinin cephede okunabilirliğinin sağlanması ile kuvvetlendirilir. Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer cephe unsuru olan giriş saçağı betonarme olarak tasarlanmış, formu neticesinde bina girişini vurgulayan bir ön cephe hareketi oluşturmuştur.

Merdiven sistemleri için yapıda bulunan tek merdiven olan apartman ortak merdiveni incelenmiştir (Şekil 2.41). Betonarme plak merdiven çift kollu ve sahanlıklı formdadır. Merdiven sisteminin görsel etkisi korkuluklar ile sağlanmış, ahşap ve metal malzemeler tercih edilmiştir. Profiller arasında herhangi bir dolgu ya da kapatma malzemesi kullanılmayarak görsel bağlantı kesilmemiş, saydam bir tasarım tercih edilmiştir. Tasarımda ahşap küpeşte ile yataylık, metal profiller ile düşeylik vurgulanırken; düşeydeki metal profillerin karşıdan görünüşlerde ince kesit göze gelecek şekilde kılıcına yerleştirilmesi ve daha ince metal elemanlar ile yataylığı vurgulayan ek kayıtlar kullanılması merdiven korkuluklarındaki yataylığı vurgulama gayesini göstermektedir.

Şekil 2.41 : M. Aksoy ve Akrabaları Evi apartman ortak merdiveni (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Modern hayatın bir getirisi olan kullanıcıların günlük yaşantısını kolaylaştırması amacı ile tasarımlara dahil olmaya başlayan servislerden hiçbiri yapıda görülmemektedir. Buna karşılık daire tasarımlarında gelenekselden ziyade modern yaşantıya uygun çözümlemeler dikkat çekmektedir. Daire içlerinde aydınlatma elemanları, kornişler ve aplik yerleri apartman ortak alanında ise posta kutuları gibi detaylar mimar tarafından tasarlanmıştır. Malzeme seçimleri dönemin modern mimari özelliklerine uygundur. Ortak alanlarda ve merdivenlerde dökme mozaik tercih edilmiş, balkon zemin kaplamalarında ise karo taş kullanılmıştır. Bina bodrum katının toprak üzerinde kalan kısmında kısmi taş kaplamaların kullanılması geleneksel etkilerin görselliği halen şekillendirdiğini göstermektedir. Bu noktada yapının güncel halinde yapılan değişikliklerden de bahsetmek gerekir. Tasarım projesi ile güncel durum arasında üç büyük farklılık dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki zemin kat pencerelerinde yapılan değişikliktir. Yol cephesinde giriş kapısının sağında bulunan daire salonunun penceresi tasarımda öngörüldüğü konumdan farklı bir şekilde ön hizaya taşınmıştır. Bu hamle hem kütle hareketini değiştirmiş hem de pencereler arasında düşey vurguyu sağlayan duvar dişlerinin geri plana düşerek artık okunamaz olmasına neden olmuştur. İkinci değişiklik birinci kat balkonunun üstünü kısmen kapatacak şekilde tasarlanan balkon saçağıdır. Projede bu saçak balkon uzunluğunun yarısına kadar gelirken, yerinde yapılan değişiklikler ile tüm balkonu kapatacak şekilde uzatılmıştır. Orijinal saçak betonarme iken sonradan eklenen saçakta ahşap malzeme tercih edilmesi yapının orijinalliğine zarar vermektedir. Bir diğer değişiklik giriş saçağı tasarımında yapılmıştır. Tasarımda öngörüldüğü gibi opak bir şekilde betonarmeden yapılmasına karşın formu basitleştirilmiştir. Tasarımdaki giriş saçağının yarattığı vurgu ve dinamizm bu karar ile azalmıştır. Ayrıca, inşa edilen saçağın üst kısmının kiremit ile kaplanması da tasarımdaki malzeme seçimlerine uymamaktadır.

Yapının tablo bilgileri en vurgulu cephesi olan Batı cephesi (yol cephesi) esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.6)

Çizelge 2.6 : Çalışma kapsamında oluşturulan M. Aksoy ve Akrabaları Evi analiz tablosu.

					M. AKSOY VE AKRABALARI EVİ / 1954
BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					
	KÜTLE	FORM	denge		
			dinamizm		
		GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	-
				pencere	-
			boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
	TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
			yığma		-
			ahşap		-
			çelik		-
		FORM	prizmatik		
			prizmatik ve eğrisel		-
		GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
			asma kat kullanımı		-
			ince kesitli taşıyıcı bileşen		
		FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
			cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
	ÇATI	MALZEME	betonarme		-
			ahşap		
			çelik		-
		FORM	kırma		
			beşik		-
			sundurma		-
			düz		-
		GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	-
				gizli	
			geniş saçak tercihi		-
			çatı formunun gizlenmesi		
		FONKSİYON	teras kullanımı		-
			çatı arası kat		-
			yüksek son kat		-
			aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
	DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
			prizmatik ve eğrisel		-
		GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
			modern anlayışa uygun biçimleniş		
		FONKSİYON	taşıyıcı		-
			ayırıcı		
	PENCERE	MALZEME	ahşap		
			metal		-
		FORM	yatay		
			düşey		-
			tüm yüzey		-
		GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
			ek ara kayıtlar		
		FONKSİYON	aydınlatma		
			havalandırma		
	BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
				eğrisel	-
				prizmatik ve eğrisel	-
			yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
				yüzey sınırından farklı: konsol	
				yüzey sınırında	-
		GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	
				ahşap	-
				metal	
				cam	-
			form	yatay	
				düşey	-
			görsellik	saydam	-
				opak	-
				saydam ve opak	

Çizelge 2.6 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan M. Aksoy ve Akrabaları Evi analiz tablosu.

					M. AKSOY VE AKRABALARI EVİ / 1954
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			
		metal			-
	FORM	prizmatik			
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.7 Konservatuar Evleri

Ankara'nın Keçiören ilçesinde bulunan yapı Şevki Vanlı tarafından tasarlanmış, 1956 yılında onaylanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlaşan konut üretim biçimlerinden kooperatif sisteminin bir örneği olan yapı, günümüzde konut olarak kullanılmaya devam etmektedir.

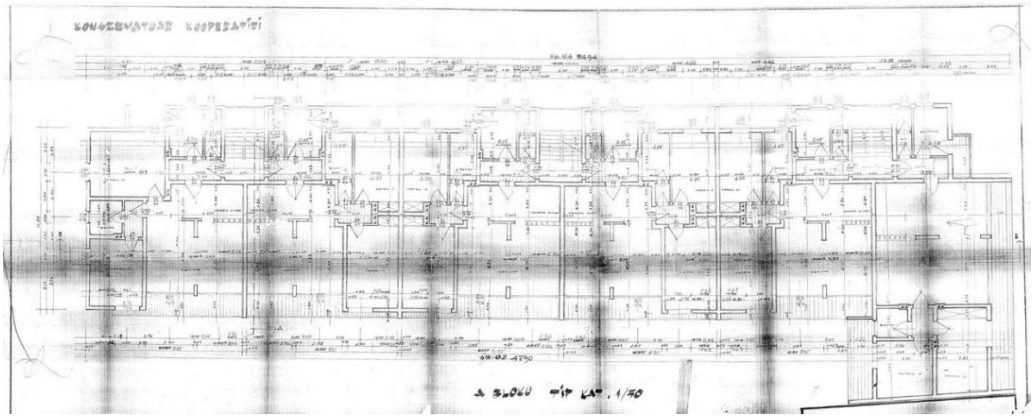
Konservatuar evleri geniş bir arsada konumlanan dört bloktan oluşur. Yapının en dikkat çeken özelliği bina kütlesinde sağladığı dengedir. Üç ve dört katlı bloklarda her bir dairenin cephedeki yansıması birbirine oldukça benzer ve simetrik tasarlanmıştır (Şekil 2.42). Bu cephe modülasyonu tüm cephe boyunca bütün katlarda devam ettirilmiştir. Kütle hareketini sağlayan esas elemanlar balkonlardır. Cephe boyunca sürekliliği bozulmadan devam eden balkon korkulukları ve plan düzleminde farklı hizalarda konumlanan iç mekan sınırı büyük bina kütlesinin hareketlenmesini sağlamıştır. Modern mimari yapıların en belirgin özelliklerinden olan boşaltılmış köşeler ya da zemin kat kararları bu projede uygulanmamıştır. Bu nedenle, özellikle konumlandığı alanın sağladığı potansiyeller de düşünüldüğü zaman, bina kütle kararlarının diğer örneklere kıyasla zayıf kaldığı söylenebilir.

Şekil 2.42 : Konservatuar Evleri bahçeden bir görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi).

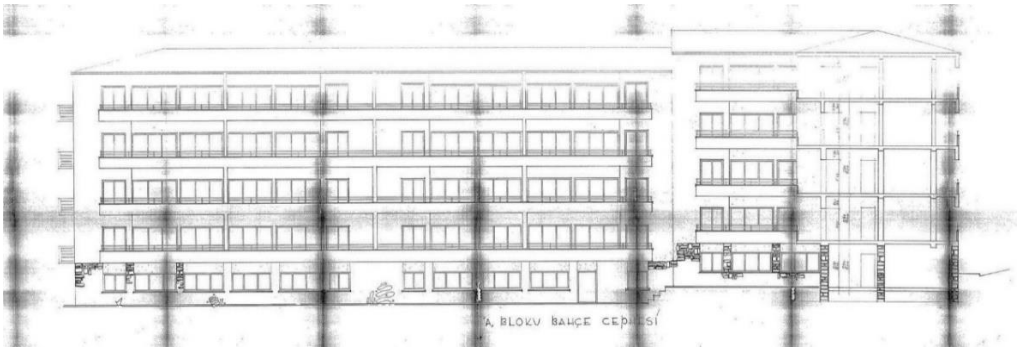
Yapının projeleri incelendiği zaman yığma tekniğinde inşa edildiği görülmektedir. Bina kütle özellikleri için yapılan eleştirilerin kaynağında taşıyıcı sistem seçiminin yattığı söylenebilir. Yapının yığma teknikle yapılmasının nedeni olarak yapıldığı dönemde betonarme demiri, kalay, çinko ve çivi gibi malzemelerin temininindeki zorluklar gösterilmiştir (Bayraktar ve diğ., 2014, s.95). Çoğu modern dönem yapısının aksine betonarme sistemin kullanılmamasının yarattığı dezavantaj cephe sisteminin tasarımı ile yenilmeye çalışılmıştır. Cephedeki ağır kütle etkisi yatayda sürekli devam eden balkonların arkasında bırakılarak gizlenmeye çalışılmıştır. Cephe yüzeyine dik eksende konumlanan duvarların cephe kurgusunda düşey dengeyi sağlaması amaçlanmıştır. Normal katlara çıktıkça 25 santimetreye düşen duvar kalınlığı betonarme yapılardaki gibi ince kesitli bileşenler kullanıldığı algısını yaratmaktadır

(Şekil 2.43). Tüm bu çabalar geleneksel mimari ögeler ile tasarlanan yapının modern mimari ilkeleri ile bütünleşmesini sağlamıştır.

Şekil 2.43 : Konservatuar Evleri normal kat planı (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Betonarme döşeme ile kapatılan son katın üzerine kırma çatı yerleştirilmiştir (Şekil 2.44). Daha önce bahsedilen örneklerden farklı olarak; geleneksel kırma çatının geriye çekilerek ya da parapet arkasına gizlenerek cephede modern mimari üslubun yakalanması gibi bir çabaya girilmemiştir. Geleneksel mimariyi yansıtan çatı sisteminde saçak tercih edilmemiş, kiremit ile kaplanan çatı cephe ile aynı düşey hiza korunarak bitirilmiştir. Duvar yoğunluğu döneminin diğer örneklerine kıyasla daha fazla olan yapıda hem taşıyıcı hem de ayırıcı nitelikte duvarlar bulunmaktadır. Ahşap malzemenin kullanıldığı doğramalar cephede yatay etkiyi vurgulayacak şekilde konumlanır. Doğrama sisteminde tercih edilen ince profiller ve yatay – düşey dengesini sağlayan ek ara kayıtlar sayesinde yapının doğrama sistemi açısından modern mimari çizgisini yakaladığı söylenebilir.

Şekil 2.44 : Konservatuar Evleri bahçe cephesi görünüşü (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Balkonlar zemin kat sınırında devam ederek binanın ana kütlesini oluşturur. Korkulukların arkasında devam eden kapalı hacim sınırlarının değişkenliği yapıya

hareketlilik katar (Şekil 2.45). Balkon genişliği 40 santim ila 150 santim arasında değişkenlik göstermektedir. Korkulukların sağır duvarların önünde de kesintiye uğramadan devam etmesi yatay etkiyi en çok kuvvetlendiren unsurdur. Kütle karakterinin balkonlar üzerinden kurgulanması korkulukların da betonarme malzeme ile yapılmasıyla mümkün olmuştur. Böylelikle cepheye ilk bakışta dikkati çeken unsurun balkonların sağladığı hareketler olması amaçlanmıştır.

Şekil 2.45 : Konservatuar Evleri balkon özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Yapıda cephe bileşeni olarak yardımcı cephe bileşenleri ve giriş saçağı kullanılmıştır. Cephe elemanları cephe kurgusunda blok girişlerini ve sirkülasyon alanını vurgulamaktadır. Tüm cephedeki etkisine bakıldığında düşeyde hizalandıkları görülen boşluklar yuvarlak formdadır. Giriş kapısının üzerinde yer alan betonarme saçak projede daha geometrik bir forma sahip iken inşa sırasında değişikliğe uğramıştır. Projedeki giriş saçağı tasarımının eni dar olsa dahi form ve malzeme olarak Türkiye modern mimarisinin özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Apartmanın ortak kullanımındaki merdiven betonarme plaktan yapılmış, çift kollu ve sahanlıklı bir merdivendir (Şekil 2.46). Merdiven korkuluklarında ahşap ve metal birlikte tercih edilmiştir. Ahşap küpeşteyi taşıyan metal dikmelerin ritmik aralıklarla yerleştirilmesi merdiven korkuluklarının düşey etkisini vurgulamaktadır.

Şekil 2.46 : Konservatuar apartman ortak merdiven özellikleri.

Yapının malzeme seçimleri döneminin örneklerine benzerlik göstermektedir. Merdiven kaplamaları ve ortak koridorlarda dökme mozaik tercih edilmiştir. Normal kat cepheleri sıva üstü boya tercih edilirken bodrum katın toprak üstünde kalan kısmında taş kaplama tercih edilmesi dikkat çekmektedir. Geleneksel Keçiören bağ evlerinin de dikkat çeken özelliği taş duvarlardır (Cengizkan, 2002a). Ulusal mimari unsur olan taş duvarlar kaplama olarak binada kendine yer bulmuş; modern mimari ile geleneksel unsurların birlikteliğine bir kez daha dikkat çekilmiştir.

Yapının tablo bilgileri en vurgulu cephesi olan yol cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.7).

Çizelge 2.7 : Çalışma kapsamında oluşturulan Konservatuar Evleri analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				KONSERVATUAR EVLERİ / 1956
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		-
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	-
			pencere	-
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-
			geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		-
		yığma		
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		-
		asma kat kullanımı		-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		-
		cephede serbestlik sağlaması		-
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		-
		ahşap		
		çelik		-
	FORM	kırma		
		beşik		-
		sundurma		-
		düz		-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	
			gizli	-
		geniş saçak tercihi		-
		çatı formunun gizlenmesi		-
	FONKSİYON	teras kullanımı		-
		çatı arası kat		-
		yüksek son kat		-
		aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		-
		modern anlayışa uygun biçimleniş		-
	FONKSİYON	taşıyıcı		
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		
		metal		-
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
			eğrisel	-
			prizmatik ve eğrisel	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
			yüzey sınırından farklı: konsol	-
			yüzey sınırında	
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	
			ahşap	-
			metal	
			cam	-
		form	yatay	
			düşey	-
		görsellik	saydam	-
			opak	
			saydam ve opak	-

Çizelge 2.7 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Konservatuar Evleri analiz tablosu.

					KONSERVATUAR EVLERİ / 1956
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			
		metal			-
	FORM	prizmatik			
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		-
			düşey		
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.8 Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları

Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan yapı Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz tarafından tasarlanmış, 1956 yılında onaylanmıştır. Günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır. Dönemin mimari özelliklerini yansıtan bir başka kooperatif yapısı olan projenin inşaatına Yeşiltepe Kooperatifi tarafından başlamış ve altı blok inşa

edildikten sonra son iki bloğun inşası Yıldıztepe Kooperatifi tarafından tamamlanmıştır.

Toplamda sekiz bloktan oluşan projede blokların kütle özellikleri projenin en dikkat çeken unsurudur. İki prizmatik kütle bir araya gelerek blokların bir kolunu oluşturur ve her blok üç koldan meydana gelir. Üç kolun ortasında kalan alan galeri boşluğu olarak tasarlanmış, çatıda da üstü kapatılmayarak blokların sirkülasyon alanlarının doğal ışık ve havalandırmadan yararlanması sağlanmıştır (Şekil 2.47). Blokların zemin üzerinde dokuz normal kat boyunca devam etmesi düşey etkisi fazla kütlelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tasarımda bu etki blok cepheleri boyunca sürekli devam eden balkonların vurguladığı yatay etki ile dengelenmiştir. Yapıda kütle etkisini hafifletmek için balkonlarla sağlanan boşaltılmış köşeler bulunmaktadır.

Şekil 2.47 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları: (a)Sokaktan, (b)İç avludan görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Yapı betonarme sistem kullanılarak inşa edilmiştir. Betonarme sistemin sağladığı avantajlar cephe üzerinden okunabilmektedir. Blokları oluşturan kolların kesişimlerinde kullanılan geniş cam yüzeyler hem yapıların kesişimlerinde hafiflik sağlamış hem de bu cephelerden ışık alan ortak koridorların doğal aydınlatmasına katkıda bulunmuştur (Şekil 2.47). İç duvarların taşıyıcı nitelikte olmaması kattan kata farklılaşan plan düzenlerinin uygulanabilmesini sağlamıştır.

Çatı betonarme sistem kullanılarak kapatılmıştır. Teras çatı blokların ortak kullanım alanı olarak değerlendirilmiş, açık oturma alanları düzenlenmiştir. Çatıda kullanılan saçaklar balkonların düşeydeki izini takip etmektedir (Şekil 2.48). Böylece binanın cephe hareketinin son kat döşemesi de dahil olarak ortak bir dilde devam etmesi sağlanmıştır. Teras çatı kullanılması dere detayının cepheye yansıtılmadan temiz bir görüntü ile çözülmesini sağlamıştır.

Şekil 2.48 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları sokak kotundan çatı saçakları (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Bina cephesinde duvarların ve pencerelerin yerleşimi incelendiğinde pencerelerin süreklilik oluşturamadığı görülmektedir (Şekil 2.49). Daha çok düşey etkiyi sağlayacak şekilde tasarlanan pencerelerin yatayda süreklilik sağlayamama nedeni cephedeki kolonlarının cephe sınırına paralel şekilde yerleştirilmesidir. İç mekan kullanımı ve görselliği düşünülerek alınan bu karar kolonların uzun ayrıtının cephede yer kaplamasına ve pencerelere kısıtlı bir alan kalmasına neden olmuştur. Blok cephelerinde pencere yerleşiminin yarattığı bu etki iki unsurla kırılır. Bunlardan ilki, blok kollarının kesişiminde yer alan ve yatay bir bant oluşturan geniş cam yüzeylerdir (Şekil 2.49). Ahşap doğrama ile geçilen bu alanlarda konumu modülden modüle farklılaşan yatay ek ara kayıtlar kullanılmıştır. İkinci unsur ise ana bina kütlesinden yaklaşık 200 santim konsol çıkan balkonların azalan genişlikte tüm cephe boyunca devam ettirilmesidir. Balkon genişliği blok kollarının kesişimindeki cam ağırlıklı cepheye yaklaştıkça 50 santime kadar düşer ve eğrisel bir hareket ile sonlanır. Balkonların formu hem kütlede dar açı ile birleşen kollarının hareketini vurgular hem de cam alanı fazla olan cepheye yumuşak bir geçiş sağlar. Balkon korkuluklarında sık yerleştirilen düşey metal profiller kullanılmıştır. Ancak; korkulukların cephe ile etkileşimi incelendiği zaman korkuluk sisteminin yatay etkiyi vurgulayan karakteri göze çarpmaktadır.

Şekil 2.49 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları: (a)Balkon, (b)Pencere özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Cephe bileşenleri başlığı altında yardımcı cephe bileşenleri ve giriş saçağı incelenmiştir. Bina balkonlarında kattan kata adetleri değişen kat yüksekliğinde metal profiller tercih edilmiştir. Balkonların yarattığı baskın yatay vurguyu az da olsa dengelemeyi amaçlayan profiller özellikle bina köşelerinde balkon genişliğinin maksimuma çıktığı noktalarda kullanılmıştır. Balkon korkulukları ile aynı malzemenin kullanıldığı profiller uzun balkonlar boyunca farklı ritimlerde tekrarlanır ve kimi çamaşır askısı olarak da kullanılır. Cephe geneline bakıldığı çok dikkat çekmeyen profiller, cephede yatay – düşey dengesinin kurulmasına yardımcı olur. Blok girişlerini ön plana çıkarmak amacı ile girişlerin sınırı geri çekildiği gibi saçaklarla vurgusu da arttırılmıştır (Şekil 2.50). Betonarmeden yapılan saçaklar eğrisel bir forma sahiptir ve balkonlardaki eğrisel form ile cepheye hafif bir hareket katar.

Şekil 2.50 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blok girişi (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Merdiven sistemleri için binanın ortak kullanımdaki merdiveni incelenmiştir. Betonarme plak merdiven çift kollu ve sahanlıklı forma sahiptir (Şekil 2.51). Merdiven korkuluklarında yalnızca yatayda devam eden metal profiller kullanılmış, hafif bir tasarım ile yatay etki ön plana çıkartılmıştır.

Şekil 2.51 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları apartman ortak merdivenleri (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Modern düşüncenin değiştirdiği günlük hayat ve tasarım anlayışı yalnızca kütlede ya da cephe kurgusunda bırakılmayarak daire kullanımlarını da değiştirmiştir. Daire salonları için Azmi Koz tarafından tasarlanan kanepe ve mobilyalar kullanılmıştır (Şekil 2.52). Her blokta iki adet asansör bulunur ve daha önce bahsedilen örneklerden farklı olarak binada çöp bacası bulunmaktadır. Bina cephe kaplamasında sıva üzeri boya tercih edilmiş, ortak iç mekanlarda mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.52 : Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları iç mekan tasarımı (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Yapının tablo bilgileri blokların en vurgulu cephesi olan içbükey cepheler esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8 : Çalışma kapsamında oluşturulan Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					YEŞİLTEPE - YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956
KÜTLE	FORM	denge			
		dinamizm			
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler		balkon	
				pencere	-
		boşaltılmış giriş katı		kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme			
		yığma			-
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı			
		asma kat kullanımı			-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen			
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni			
		cephede serbestlik sağlaması			
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
ÇATI	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	kırma			-
		beşik			-
		sundurma			-
		düz			
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu		saçak ucu	-
				gizli	-
		geniş saçak tercihi			
		çatı formunun gizlenmesi			-
	FONKSİYON	teras kullanımı			
		çatı arası kat			-
		yüksek son kat			-
		aydınlatma-havalandırma			-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			-
		modern anlayışa uygun biçimleniş			
	FONKSİYON	taşıyıcı			-
		ayırıcı			
PENCERE	MALZEME	ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			
		tüm yüzey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		ek ara kayıtlar			
	FONKSİYON	aydınlatma			
		havalandırma			
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	
			yüzey sınırında		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-

Çizelge 2.8 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Yeşiltepe – Yıldıztepe Blokları analiz tablosu

					YEŞİLTEPE - YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			
	GÖRSEL NİTELİK	opak			
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			-
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				
	garaj - depo				-
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				

2.3.9 Cinnah 19

Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan yapı Nejat Ersin tarafından tasarlanmış, 1958 yılında onaylanmıştır. Kooperatif yapısı olan bina günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

Bina; geometrisi, özgün tasarımı ve cephede sağladığı dinamizm ile Türkiye modern dönem örnekleri arasında yalın ancak çarpıcı etkisi ile dikkat çekmektedir. Yapının çevresi ile kurduğu ilişki ve bulunduğu Cinnah caddesine dik bir şekilde konumlandırılarak sergilediği tavır döneminin ön plana çıkan yapılarından biri olmasını sağlamıştır. Dikdörtgen prizma formuna sahip bina kütlesinin ağırlığı, özellikle Kuzey ve Güney cephede kendini gösteren özel cephe tasarımı sayesinde hissedilmemektedir (Şekil 2.53). Bina kütlesinin dingin etkisi Kuzey cephedeki balkon hareketleri ve Güney cephede kullanılan güneş kırıcı tasarımı ile hareketlendirilmiştir. Binada kütleyi hafifletmek için pencere ve balkon kullanımı ile yaratılan boşaltılmış köşe etkisi görülmemektedir, bunun yerine genel tasarım kararı olarak kütlenin dikdörtgen formu bozulmadan boşluklar sistem içine dahil edilmiştir.

Şekil 2.53 : Cinnah 19: (a)Kuzey, (b)Güney cephe fotoğrafları (Cengizkan, 2002b).

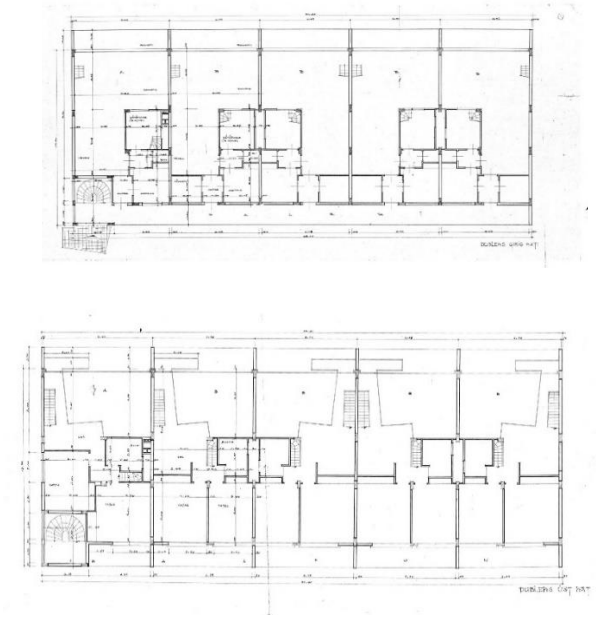
Yapı dubleks dairelerden oluşur ve bu nedenle Kuzey cephedeki balkon modülleri iki katta bir kendini tekrar eder. Dubleks dairelerde üst kattan ulaşım sağlanan daha ufak balkonların tasarlanması daire modüllerinin kendi içinde dahi dinamik bir etki yaratmasına olanak verir (Şekil 2.54). Daire modüllerinde saydam yüzeyler doğrama sistemi ile opak yüzeyler dubleks üst kat balkon parapetleri ile karşılanmış böylelikle; cephenin dinamizmi hem malzeme seçimleriyle hem de dairelerin alt kat ve üst katında bulunan balkonların farklılaşan boyutları ile sağlanmıştır. Yapının güney cephesinde bina ortak koridoru ve dubleks dairelerin üst katındaki yatak odalarının balkonları bulunmaktadır. Sirkülasyon alanının ve daire balkonlarının mahremiyeti delikli tuğladan yapılan boşluklu bir cephe tasarımı ile sağlanmıştır. Tasarım her katta kendini tekrar eder ve bulunduğu cepheye özgün bir hareket kazandırır (Şekil 2.54). Tasarımın döşeme hizalarında kesintiye uğraması yatay vurguyu arttırmaktadır.

Şekil 2.54 : Cinnah 19: (a)Kuzey, (b)Güney cephe kütle özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi).

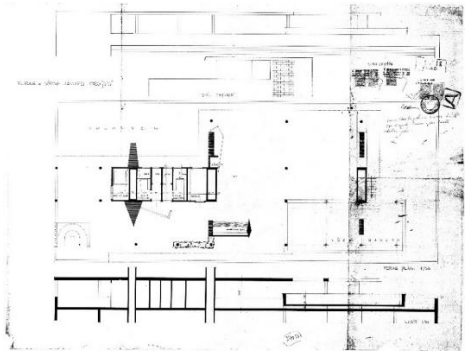
Giriş kat tasarımında bina servis alanları ve çekirdek alanı dışında kalan kısım peyzaja ayrılmıştır. Böylelikle; ana kütlenin kolonlar üzerinde yükselerek zeminden koparılması sağlanmıştır. Bu karar, yapının büyük prizmatik bir kütle olarak bulunduğu alana oturmasını engelleyerek hem görsel açıdan daha hafif bir tasarımı mümkün kılmış hem de ortak kullanım ile kullanıcı bağlantılarını kuvvetlendirmiştir.

Betonarme sistem ile inşa edilen yapıda taşıyıcı sistemin özellikleri net bir şekilde okunabilmektedir. Cam ya da güneş kırıcılarla geçilebilen geniş yüzeyler betonarme sistemin cephe düzeninde sağladığı bir avantajdır. Binadaki dubleks dairelerin üst katları asma kat olarak tasarlanmış ve yine betonarme tercih edilmiştir. İç duvarların taşıyıcı nitelikte olmaması kattan kata farklılaşan plan düzenlerinin uygulanabilmesini sağlamıştır (Şekil 2.55).

Şekil 2.55 : Cinnah 19: (a)Dubleks giriş, (b)Dubleks üst kat planları (Url-4).

Binanın çatısı betonarmeden inşa edilmiş, düz çatı formu kullanılmıştır. Düz çatının avantajı kullanılarak ortak kullanıma açık olarak değerlendirilmiş; havuz, soyunma ve duş alanları, tuvaletler ve amerikan bar ile fonksiyon kazandırılmıştır (Şekil 2.56).

Şekil 2.56 : Cinnah 19 çatı planı (Cengizkan, 2002b).

Bina kütlesinin vurgulu prizmatik formu dış duvar sistemini de şekillendirmiştir. Betonarme sistemin bir avantajı olarak taşıyıcı sistemden bağımsız tasarlanabilen duvarların yoğunluğu cam ve boşluklu yüzeylere oranla daha azdır. Bina köşelerinde balkon ya da pencerelerle herhangi bir hafifleme sağlanmamıştır ancak duvarların köşelere yaklaştıkça yoğunluğunun azalması ve hafifliği sağlayan boşluklu ya da saydam alanların plan düzleminde gelebileceği en uç sınırlara kadar çekilmesi binanın kübik formuna rağmen ağırlaşmasını engelleyen en önemli tasarım kararlarındandır (Şekil 2.57). İnce kesitli ahşap doğramaların kullanıldığı pencere sistemi kendini kuzey cephesinde gösterir. Dubleks dairelerin üst katı asma kat olarak tasarlanmış ve döşeme sınırı geride bırakılmıştır. Bu karar asma kat döşeme izinin cepheye yansıtılmamasını sağlamıştır. Böylelikle iki kat yüksekliğinde devam eden cam alanları elde edilmiştir. Geniş cam yüzeylerin ek ara kayıtlar ile bölünmesi hem cepheye hareket katmış hem de yatay – düşey dengesini kendi içinde kurabilmesini sağlamıştır.

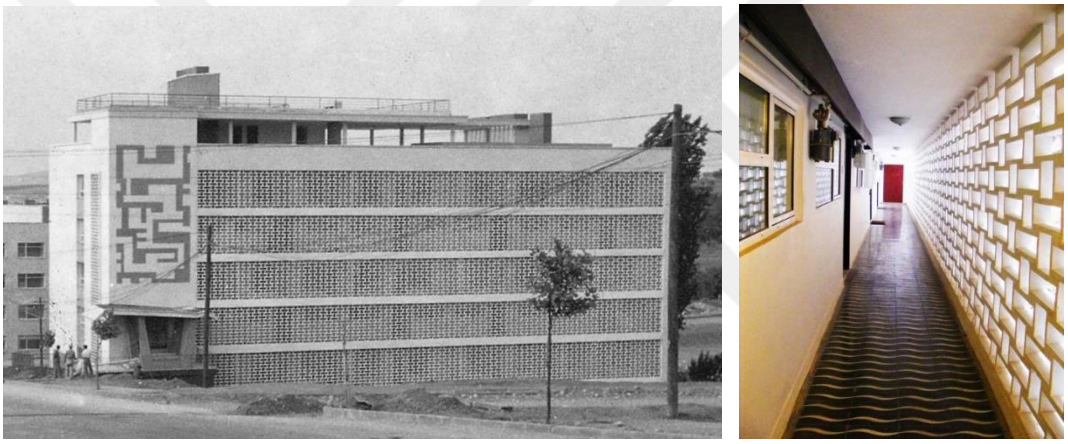
Şekil 2.57 : Cinnah 19: (a)Pencere, (b)Balkon özellikleri (Url-5).

Bina cephesinde balkonların etkisini incelemek için iki farklı balkon tipine odaklanmak gerekir (Şekil 2.58). Bunlardan ilki dubleks dairelerin alt katından ulaşılan büyük balkondur. Bu balkonlar ana kütlenin de sınırını belirlediği için en göz önünde olan ve kütlenin yarattığı görsel algıyı şekillendiren elemanlarıdır. Daireleri birbirinden ayıran duvarların yarattığı düşey etki balkon döşemelerinin yataylığı ile dengelenir. Bu etkiyi pekiştirmek için yatay metal profillerden tasarlanmış balkon korkulukları kullanılmıştır. Üç sıra yatay profilin daire cephesi boyunca sürekli devam etmesi ve her daire modülünde tekrarlanması cephedeki yatay etkiyi destekler. Korkuluklarda sadece profil kullanılarak saydam bir tasarıma gidilmesi binanın ağırlaşmasının önüne geçilmesini sağlamış ve kapalı mekanın sınırı olan doğramaların etkisinin gölgelenmesini önlemiştir. Bahsedilmesi gereken diğer balkon tipi dubleks dairelerin üst katından ulaşılan küçük balkondur. Arkasında devam eden cam yüzeyle tezat oluşturacak şekilde opak korkuluk tercihi ve bulunduğu cam yüzey sınırından çıkıntı yapması Kuzey cephede dinamizmi sağlar. Bu noktada, dairelerin üst kat yatak odasından çıkılan üçüncü balkonları cepheye etkisi açısından değerlendirmeye alınmamıştır. Güney cephede yer alan balkon güneş kırıcılardan oluşan cephe tasarımının arkasında kalmaktadır. Cepheye tek etkisi güney cephede daire sınırının cepheye kadar uzatılması ile döşeme alınlarının okunabilir olması ve yatay etkinin desteklenmesidir. Tabloda “Cephe sistemi özellikleri – Balkon” bölümü bahsedilen ilk iki balkonun bilgileri ile doldurulmuştur.

Şekil 2.58 : Cinnah 19 balkon korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Cephe bileşenleri başlığı altında yapı özelinde yardımcı cephe bileşenlerinden, güneş kırıcılardan ve giriş saçağından bahsetmek gerekir (Şekil 2.59). Yapının güney cephesinde güneş kırıcılar ile gizlenen ortak koridorların yanında yer alan, ortak merdivenin duvarı sıva üzeri boya tekniği ile hareketlendirilmiştir. Bu karar aynı zamanda bina girişini de vurgulamaktadır. Yoğun olarak güney cephede devam eden ve delikli tuğlanın sıvanması ile elde edilen güneş kırıcı sistemi cephe genelinde yatay etkiyi kuvvetlendiren bir etkiye sahiptir. Güneş kırıcıların doğrama sistemi ile arasında, ortak koridorun ve dairelerin yatak odası balkonlarının konumlandırıldığı bir hacim yaratması dikkat çeker. Güneş kırıcılar doğu cephesinde (yol cephesi) ve zemin katta da ara ara kullanılmış, genel cephe kurgusuna dengeli bir şekilde dağılmıştır. Bina giriş saçağı betonarme plak olarak tasarlanmıştır. Kolonlar üzerinde taşıtılarak kendi içerisinde de yatay – düşey dengesini sağlayan bir cephe elemanıdır.

Şekil 2.59 : Cinnah 19: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcılar (Url-4).

Yapı dubleks dairelerden oluştuğu için merdivenler incelenirken hem ortak kullanımdaki bina merdiveni hem de daire iç merdivenlerin özelliklerinden bahsedilecektir. Bina ortak merdiveni betonarmeden yapılmış, spiral formda plak merdivendir (Şekil 2.60). Merdiven sisteminin görsel etkisi korkuluklar ile sağlanmış, ahşap ve metal malzemeler tercih edilmiştir. Profiller arasında herhangi bir dolgu ya da kapatma malzemesi tercih edilmeyerek görsel bağlantı kesilmemiş, saydam bir tasarım ile merdiven plağının formu vurgulanmıştır. Tasarımda ahşap küpeşte ile yataylık, metal profiller ile düşeylik vurgulanmaktadır. Korkuluğun genel formuna bakıldığı zaman sık sık kullanılan ince kesitli düşey elemanların baskın görsel etkiyi yarattığı söylenebilir.

Şekil 2.60 : Cinnah 19 apartman ortak merdiveni (Cengizkan, 2002b).

Daire iç merdivenleri ise çelik taşıyıcı ve ahşap basamakların birlikteliği ile tasarlanmıştır. Tek kol olarak çıkan merdiven rıhtsız basamaklarıyla dikkat çeker (Şekil 2.61). Böylelikle dar bir alanda konumlanan merdivenin hacmi bölerek daha da sıkışık bir etki yaratması engellenmiştir. Merdiven korkulukları da genel tasarım düşüncesine uygun olarak bir metal profilin yatayda kullanılması ile oluşturulmuş oldukça hafif bir tasarıma sahiptir. Tabloda "Merdiven sistemi özellikleri" bölümü bina ortak merdiveninin özellikleri esas alınarak doldurulmuştur.

Şekil 2.61 : Cinnah 19 iç merdiven: (a)Taşıyıcı eleman, (b)Yandan görünüş (Url-5).

Malzeme seçimleri dönemin genel özelliklerine benzer tercih edilmiştir. Ortak koridor ve merdivenlerde dökme mozaik tercih edilmiştir. Aynı malzeme aynı desen ile balkon zemin kaplamalarında da kullanılmıştır.

Yapının tablo bilgileri en vurgulu cepheleri olan Doğu cephesi (yol cephesi), Kuzey cephesi (manzara cephesi) ve Güney cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9 : Çalışma kapsamında oluşturulan Cinnah 19 analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				CİNNAH 19 APARTMANI / 1958
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	-
			pencere	-
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	
			geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
		yığma		-
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
		asma kat kullanımı		
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
		cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	kırma		-
		beşik		-
		sundurma		-
		düz		
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	-
			gizli	-
		geniş saçak tercihi		-
		çatı formunun gizlenmesi		-
	FONKSİYON	teras kullanımı		
		çatı arası kat		-
		yüksek son kat		-
		aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
		modern anlayışa uygun biçimleniş		
	FONKSİYON	taşıyıcı		-
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		
		metal		-
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
			eğrisel	-
			prizmatik ve eğrisel	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
			yüzey sınırından farklı: konsol	
			yüzey sınırında	
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	
			ahşap	-
			metal	
			cam	-
		form	yatay	
			düşey	-
		görsellik	saydam	
			opak	
			saydam ve opak	-

Çizelge 2.9 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Cinnah 19 analiz tablosu

					CİNNAH 19 APARTMANI / 1958
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-
		yatay ve düşey etki dengesi			-
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			
		metal			-
	FORM	prizmatik			
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				-
	garaj - depo				
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			-
	çöp odası				-

2.3.10 Mobilgaz Sitesi

Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde bulunan yapı Tülay Taşçıoğlu tarafından tasarlanmış, 1972 yılında onaylanmıştır. Kooperatif yapısı günümüzde de konut olarak kullanılmaktadır.

Binanın en çarpıcı özelliği; biri dubleks daireleri diğeri sirkülasyon alanlarını barındıran iki prizmatik kütleden oluşmasıdır (Şekil 2.62). Büyük olan konut kütlesi

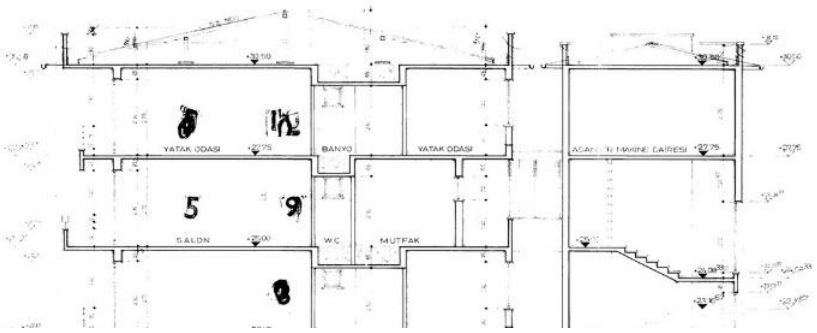
yol cephesine bakar ve dairelerin gerekliliklerini karşılayacak bir cephe tasarımına sahiptir. Küçük olan sirkülasyon kütlesi ise kuzeyde yer alır ve her iki katta bir köprüler ile konut kütlesine bağlanır. Böylelikle iki kütle arasında yaratılan boşluk ile yapı hafifletilmiş, ulaşım köprüleri ile de yatayda devam eden hareket sağlanmıştır. Prizmatik kütlelerin cepheleri, karşılamaları gereken fonksiyona bağlı olarak balkonlar ya da pencerelerle hareketlendirilir. Konut kütlesinin Güney cephesi farklı ebatlardaki balkonlar ve cam yüzeyler ile hareketlendirilmiştir. Kuzey cephede ise dinamizm yatayda sürekliliği sağlanan pencerelerin arasında devam eden cephe elemanları ile sağlanmıştır. Konut kütlesinin Batı ve Doğu cepheleri tasarım kararı olarak sağır bırakılmış böylelikle; Kuzey ve Güney cephelere daha çok dikkat çekilmiştir. Sirkülasyon kulesi sade cephe kurgusu ile dikkat çeker. Cephede dinamizm sağır ve cam yüzeylerin dengeli dağılımı ile sağlanmış, bina ortak merdiveninin doğal ışıktan yararlanması amaçlanmıştır. Betonarme sistem ile inşa edilen yapıda taşıyıcı sistemin özellikleri tasarıma dahil edilmiştir. Güney cephede kullanılan geniş cam alanları, ana kütleye dinamizm katan balkon hareketleri ile Kuzey cephesi boyunca sürekli olarak devam eden ve köşeleri dönen yatay vurgulu pencereler dikkat çekmektedir. Kuzey cephe kurgusuna benzer bir dile sahip olan sirkülasyon kulesi de köşeleri dönen pencereler ile hafifletilmiştir. İç duvarların taşıyıcı nitelikte olmaması da kattan kata farklılaşan plan düzenlerinin uygulanabilmesini sağlamıştır.

Şekil 2.62 : Mobilgaz Sitesi: (a)Sokak kotundan görünüş, (b)Sirkülasyon kulesi görünüş (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Hem konut kütlesinde hem de sirkülasyon kulesinde betonarme döşeme ile kapatılan son katın üzerine kırma çatı yerleştirilmiştir. Kütle bitişinde kullanılan yüksek parapetler kırma çatı görüntüsünü cephede gizlemiştir (Şekil 2.63). Böylelikle bina dışından gözlemlenen ve kullanıcı ölçeğinde algılanan kütle hareketi uluslararası

üsluba yaklaştırılmıştır. Yapı uygulanırken bu tasarım kararına uyulmamış, parapet yerine saçak tercih edilmiştir.

Şekil 2.63 : Mobilgaz Sitesi kesiti (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Bina kütlesinde sağır bırakılması tercih edilen cepheler haricinde cam alanların yoğun olarak kullanılması dikkat çekmektedir. Konutların yer aldığı Güney cephede dubleks dairelere bağlı şekillenen cephe modülasyonu iki katta bir tekrarlanır (Şekil 2.64). Dubleks dairelerin alt katından ulaşım sağlanan büyük balkonlar ana kütlenin sınırını oluşturur. Dubleks üst katta yer alan yatak odasından çıkılan ikinci balkon ise daha kısa ve dar tasarlanarak cephe modüllerinin kendi içinde dinamizmini sağlamaktadır. Cephede köşeleri dönen doğramalar ya da balkonlar kullanılmamış; kütlede hafiflik yoğun kullanılan cam yüzeylerin kütle sınırlarına dek dayandırılması ile sağlanmıştır. Daire cephelerinde doğramalar kat yüksekliği boyunca devam eder ve yalnızca döşeme silmelerinde kesintiye uğrar. Genel cephe kurgusunda balkonların hareketi ile birleştiği zaman yataylığı vurgulayan bu hamle, daireleri ayıran duvarların döşeme sınırından da önde bitirilmesi ile yaratılan düşeylik ile dengelenir.

Şekil 2.64 : Mobilgaz Sitesi pencere ve balkon özellikleri (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Kuzey cephede ise iki katta bir kendisini gösteren yatayda sürekli pencereler ve aynı doğrama sisteminin içinde çözülen güneş kırıcılar dikkat çekmektedir (Şekil 2.65). Aynı tasarım anlayışı sirkülasyon kulesinde tercih edilmiş, yerleşimin kuzeyinde yer alan tüm cephelerde ortak bir cephe kurgusu oluşturulmuştur. Cephe bileşenleri başlığı altında incelenen yardımcı cephe bileşenleri binanın öne çıkarılan iki cephesinden biri olan kuzey cephede kendini gösterir. Güney cephenin modüler olarak tekrarlanan dinamik tasarımını dengelemek amacıyla görece daha sakin bir tasarıma sahip kuzey cephesi betonarmeden yapılan elemanlar ile hareketlendirilmiştir (Şekil 2.65). İnce kesitli betonarme çıkıntıların vurguladığı düşeylik, aynı cephede yer alan bant pencerelerin yarattığı yatay etkiyi dengeler. Yardımcı cephe bileşenlerinin bant pencereler ile karşılaştığı noktada kesintiye uğratılması cephe kurgusunda öncelikli olarak yaratılmak istenen etkinin hafiflik ve yatay vurgu olduğunu göstermektedir. Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer cephe unsuru güneş kırıcılardır. Tabloda güneş kırıcılar başlığı altında değerlendirilen elemanların öncelikli amacı gün ışığının kontrolünden ziyade bina ortak koridorunun doğal havalandırması sağlamaktır. Dairelerin mutfakları bina ortak koridoruna açılan bir pencere ile havalandırılır, bu nedenle koridorda sürekli bir hava sirkülasyonu gerekmiştir. Ahşap doğrama sisteminin içinde çözülen menfezli bölme hem havalandırmayı sağlar hem de kısmi olarak gün ışığı kontrolü yapar. Günümüzde bu alan ahşap plaklar ile kapatılarak fonksiyonunu kaybetmiştir.

Şekil 2.65 : Mobilgaz Sitesi arka cephe: (a)Yardımcı cephe bileşenleri, (b)Güneş kırıcılar (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Merdiven sistemleri için apartman ortak merdiveni incelenmiştir. Betonarme plak merdiven çift kollu ve sahanlıklı formdadır. Merdiven sisteminin görsel etkisi

korkuluklar ile sağlanmış ve metal malzeme tercih edilmiştir (Şekil 2.66). Malzeme seçimi saydam bir tasarıma olanak tanımış, bu etkiyi kuvvetlendirmek adına profiller arasında herhangi bir dolgu ya da kapatma malzemesi kullanılmamıştır. Korkuluk tasarımında metal dikmelere sabitlenerek korkuluk küpeştesine paralel yerleştirilen metal plak dikkat çeker. Kullanılan ek ara kayıtlar, merdiven korkuluklarındaki yataylığı vurgulama gayesini göstermektedir.

Şekil 2.66 : Mobilgaz Sitesi merdiven korkulukları (Sivil Mimari Bellek arşivi).

Modern hayatla günlük yaşama dahil olan servis sistemleri yapıda sıklıkla kullanılmıştır. Merdiven kollarının arasında konumlandırılan asansör ve çöp bacası ile kullanıcılara tahsis edilmiş açık otopark ve depo alanları dikkat çekmektedir.

Yapının tablo bilgileri en dikkat çeken cepheleri olan Güney cephesi (yol cephesi) ve Kuzey cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 2.10).

Çizelge 2.10 : Çalışma kapsamında oluşturulan Mobilgaz Sitesi analiz tablosu.

					MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ					
KÜTLE	FORM	denge			
		dinamizm			
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler		balkon	-
				pencere	
		boşaltılmış giriş katı		kolon üzerinde	-
				geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ					
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme			
		yığma			-
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı			
		asma kat kullanımı			-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen			
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni			
		cephede serbestlik sağlaması			
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
ÇATI	MALZEME	betonarme			-
		ahşap			
		çelik			-
	FORM	kırma			
		beşik			-
		sundurma			-
		düz			-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu		saçak ucu	-
				gizli	
		geniş saçak tercihi			-
		çatı formunun gizlenmesi			
	FONKSİYON	teras kullanımı			-
		çatı arası kat			-
		yüksek son kat			-
		aydınlatma-havalandırma			-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			
		prizmatik ve eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			
		modern anlayışa uygun biçimleniş			
	FONKSİYON	taşıyıcı			-
		ayırıcı			
PENCERE	MALZEME	ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
		tüm yüzey			-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		ek ara kayıtlar			
	FONKSİYON	aydınlatma			
		havalandırma			
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	
			yüzey sınırında		
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-

Çizelge 2.10 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Mobilgaz Sitesi analiz tablosu

					MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-

MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ

MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		-
			cam		-
		form	yatay		-
			düşey		-
		görsellik	saydam		-
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			

SERVİSLER

SERVİSLER	asansör		
	garaj - depo		
	havalandırma sistemi	görünür	-
		gizli	-
	çöp odası		

3. KONUT BİNALARININ YENİLENMESİNDE TEKNOLOJİNİN ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR YAKLAŞIM

3.1 Seçilen Örnek Yapılar Üzerinden Teknolojik Değerin Ortaya Konması

DOCOMOMO tarafından yeni malzeme ve yapım tekniklerinin denenmesi ve farklı estetik çözümlemelere ulaşılması olarak tanımlanan teknolojik değer kavramının modern dönemdeki güçlü etkileri nedeni ile yeniden tanımlanması gerekmektedir. Ortaya konan yeni tanımlama ile modern dönemde teknoloji ve mimarlık arasındaki ilişkiyi analiz etmeye yardımcı olmayı hedefleyen teknolojik değer kavramının kapsamı Ünlü Tavil ve Erdoğan tarafından "tasarım anlayışına katkıda bulunan değerler kümesi, yapı elemanları düzeyinde özgünlük, gelişmiş yapı teknolojileri ve özgün detaylardan etkilenen malzemeler" şeklinde açıklanmıştır (2016). Yapı elemanlarının modern anlayışı yansıtan özellikleri teknolojik değer kriterlerini oluşturur. Bu nedenle, bu bölümde; seçilen örnek yapıların binaya ilişkin kütle özellikleri, taşıyıcı sistem özellikleri, cephe sistemi özellikleri, merdiven sistemi özellikleri ve servisleri tablolar üzerinden ilerletilen karşılaştırmalı bir analiz ile incelenir. Tablolardan yapılan okumalar sonucunda belirlenen kapsam çerçevesinde Türkiye modern dönem konut yapılarının teknolojik değerine dair çıkarımlar yapılarak yenileme projelerinde göz önünde bulundurulması gereken bi yaklaşım ortaya konmuştur. Örnek yapıların incelenmesi sonucunda karşılaşılan malzemeler, malzeme tablosunda bir araya getirilmiş, böylelikle dönemin tekniğinde ve malzeme kullanımında zaman içinde gerçekleşen değişim ve gelişmeler tespit edilmeye çalışılmıştır (Ek C).

3.1.1 Binaya ilişkin kütle özellikleri

Modern mimarinin temel tasarım anlayışını oluşturan dinamizm ve dengeli kütle formları incelenen örneklerin tamamında görülmektedir. Bina cephesinin yüzey sınırında ya da yüzey sınırından farklı bir noktada konumlanan balkonların hareketi, dış duvarların plan düzleminde çizdiği sınır ve cephe tasarımına yardımcı bileşenler,

güneş kırıcı elemanlar ve giriş saçağı gibi cephe bileşenlerinin etkisi ile yaratılan etki kendisini dinamik ve dengeli kütle formunda göstermektedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan binaya ilişkin kütle özellikleri karşılaştırma tablosu.

				RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
KÜTLE	FORM	denge		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		dinamizm		■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	■	■	■	■	■	-	-	■	-	-
			pencere	-	■	■	-	■	-	-	-	-	■
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-	-	■	-	-	-	-	-	■	-
			geri çekilerek	■	■	-	-	-	-	-	-	-	-

Kütlenin hafifletilmesi amacı ile görsel bir unsur olarak kullanılan boşaltılmış köşeler ya da zemin kat tercihi, yapıların konumlandıkları alanın özelliklerine, çevresindeki dinamiklere ve taşıyıcı sistemin sağladığı olanaklara göre tasarıma yön vermiştir. Yapıların çoğunluğunda görülen kütleyi hafifletme gayesi ya pencere ya balkonlar ya da zemin kat oturumları ile bir şekilde sağlanırken; apartman bloklarında Muammer Aksoy ve Akrabaları Evi ve Konservatuar Evlerinde tercih edilmediği görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak Muammer Aksoy ve Akrabaları Evinin az katlı oluşu; Konservatuar Evlerinin de geleneksel yığma sistem ile inşa edilmiş olması köşelerde ya da zeminde boşluk yaratma imkanını ortadan kaldırmıştır. Ancak, istisna oluşturan örnekler haricinde incelenen örneklerin çoğunda bu kaygının okunabilmesi sonucunda, bahsedilen niteliğin Türkiye modern dönem müstakil konutları ve apartman blokları için karakteristik bir özellik olduğu belirtilmelidir.

3.1.2 Taşıyıcı sistem özellikleri

Hem apartman bloklarında hem de müstakil konutlarda betonarme sistemin yoğun kullanımı dikkat çeker. Bu durum, modern mimari anlayışın strüktürel sisteme birebir yansımasıdır. Apartman blokları arasında, kütlesel özellikleri ve cephe tasarımıyla modern mimariyi yakalasa da taşıyıcı sistem tekniğinde dönem özelliklerini yansıtamayan Konservatuar Evleri istisnayı oluşturur. Müstakil yapılarda ise betonarme sistemle beraber ahşap ve metal strüktürün birleştirilmesi hem dönemin hafif malzeme kullanım niyetini yansıtır hem de farklı strüktürel malzemelerin birbiri

ile birlikte kullanımını sağlayacak detay çözümlemelerinin yapıldığını göstermektedir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan taşıyıcı sistem özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RİFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
		yığma	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-
		ahşap	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-
		çelik	-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
	FORM	prizmatik	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		prizmatik ve eğrisel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
		asma kat kullanımı	-	-	■	-	-	-	-	-	■	-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
		cephede serbestlik sağlaması	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■

Betonarme sisteme ek olarak yapının belirli kısımlarının farklı strüktürel elemanlarla taşıtıldığı Adnan Kunt Villası ve Sirer Yalısının buluştuğu ortak nokta; farklılaşan strüktürel elemanları hem iç hem de dış mekanda gizlemeyerek okunabilir kılınması ve özellikle cephe tasarımında dinamizmi sağlayan bir unsur olarak kullanmalarıdır. Bu sebeplerledir ki; incelenen dönem için taşıyıcı sistem malzeme seçimleri özelinde yapılması gereken değerlendirme betonarme sistem kullanımının baskınlığının yanı sıra yapı detayı özelinde yapılan çözümlemelerin dikkat çekici olduğu yönündedir.

İncelenen tüm yapılarda konsol kullanılması iki noktaya işaret etmektedir. Bunlardan ilki; cephelerde dinamizmi sağlayan en önemli unsur olan balkonların çoğunlukla tercih edildiğidir. İkinci nokta ise konsollarla elde edilen ek alanlara yapının kullanımı ve kullanıcı konforu açısından verilen önemdir. Aynı amaca hizmet eden diğer özellikler; asma kat kullanımı ve ince kesitli bileşenlerin sayesinde iç mekanların rahatlatılmasıdır. Geniş cam yüzeylerin kullanılabilmesine olanak veren ince kesitli taşıyıcılar cephede özgür tasarımları mümkün kılmıştır. Belirtilen bu özellikler ile birlikte sıralanması gereken kattan kata farklılaşan plan düzenlerinin kullanılabilmeye başlanması bireyi merkeze koyan modern düşüncenin mimaride karşılık bulmuş halleri olması nedenleri ile modern mimari kimlik için önem taşımaktadır.

3.1.3 Çatı sistemi özellikleri

Apartman bloklarında çatı taşıyıcı sistemler kronolojik sıra ile incelendiğinde yapıların zaman içinde geleneksel etkiden sıyrılarak uluslararası üslubun betonarme sistemine geçtiği gözlemlenir. Benzer bir süreç müstakil yapılarda da okunmaktadır. Ancak müstakil konutlar özelinde, bina taşıyıcı sistemlerinde olduğu gibi çatı taşıyıcılarında da farklı malzemelerden yapılan strüktürel elemanların birlikte kullanılmasından çekinilmediği belirtilmelidir. Türkiye modern döneminin ilk yıllarında ahşap çatı strüktürünün oluşturduğu kırma çatılar, cepheden anlaşılmamasını sağlayacak şekilde geri çekilerek ya da yüksek parapetler ardına gizlenerek kullanılmaya devam etmiştir. Teknik ve uygulama düzeyinde yakalanamayan modern mimari üslup biçimin saklanması ile verilmeye çalışılırken uluslararası stil, yerel kültür ile birleştirilmiş olur. Bu nedenle, Türkiye modern dönemi için çatı taşıyıcı malzemesi kullanımı özelinde hem betonarmenin hem de ahşabın mimari kimliğin bir parçası olduğu söylenebilir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 : Çalışma kapsamında oluşturulan çatı sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu.

				RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
ÇATI	MALZEME	betonarme		-	-	■	-	■	-	-	■	■	-
		ahşap		■	■	■	■	-	■	■	-	-	■
		çelik		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
	FORM	kırma		-	■	-	-	-	■	■	-	-	■
		beşik		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
		sundurma		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-
		düz		-	-	-	-	■	-	-	■	■	-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	■	-	■	■	-	-	■	-	-	-
			gizli	-	■	-	■	-	■	-	-	-	■
		geniş saçak tercihi		-	-	■	■	-	-	-	■	-	-
		çatı formunun gizlenmesi		-	■	-		-	■	-	-	-	■
	FONKSİYON	teras kullanımı		-	-	-	■	■	-	-	■	■	-
		çatı arası kat		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
		yüksek son kat		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-
		aydınlatma-havalandırma		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-

Çatı kaplama malzemelerinin değişimi çatı strüktür seçiminin şekillendirdiği formlara bağlı olarak farklılaşır. Apartman bloklarında geleneksel form ile gelen geleneksel kiremit malzemesinin kullanımı gittikçe azalır ve teras kullanımına izin veren düz çatının kullanılmaya başlanması ile kiremitler yerini modern kaplama malzemelerine bırakır. Müstakil konutlarda ise malzeme çeşitliliği dikkat çekicidir. Geleneksel formdaki çatılar bakır ve eternit gibi modern çatı kaplamaları kullanılarak tercih edilir.

Bu noktada dikkat çeken husus, geleneksel formun modern malzemelerle kaplanması çatı formunu gizleme çabasını da ortadan kaldırmıştır. Teknik ve biçim ile yerel kültürü yansıtan çatılar, kaplamaları ile modernliği yakalar. Bu noktada, apartman blokları için yapıldığı döneme göre kiremit ya da modern kaplama malzemeleri olarak değişebilen malzeme seçimlerinin her ikisinin de döneminin özelliklerini yansıttığı söylenebilirken müstakil konutlar için uluslararası üslubun malzeme seçimleri özelinde daha çabuk yakalanması çatı kaplamalarında Dünya geneline uygun bir portre çizmesini sağlamıştır.

Yapılarda tercih edilen çatı formuna bağlı olarak geniş geleneksel saçaklarla hala karşılaşılır. Buna ek olarak Yeşiltepe – Yıldıztepe bloklarında görüldüğü üzere düz çatı formuna rağmen saçakların kullanılması incelenen dönem için saçak kullanımının ne derece yerleşmiş bir mimari unsur olduğunu göstermektedir.

Çatının formuna bağlı olarak çatıların karşıladığı ikincil fonksiyonlar; teras kullanımı sağlaması, çatı arası kat olarak konutların kullanımına verilmesi, yüksek tavanlı son kat oluşturulması ve müstakil konutlarda örneklerine rastlanan çatı penceresi ile aydınlatma ve havalandırma sağlaması olarak sıralanabilir. Bu noktada apartman blokları ile müstakil konutların teras kullanımı tercihleri arasındaki farklılıktan bahsedilmelidir. Müstakil konutların kendilerine ait bahçelerinin olması ya da geniş konsol kullanımlarının tercih edilmesi çatı teraslarını öncelikli bir ihtiyaç olmaktan çıkartmıştır. Kullanıcılar, dış mekanla ilişki kurabileceği farklı kotlarda konumlanmış açık alanlara sahiptir. Apartman blokları ise daire balkonlarının dışında daha geniş açık alanlara ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle apartmanlarda gittikçe artan betonarme düz çatı tercihi görülürken, müstakil konutlarda yalıtım konusunda uygulama ve teknik bilgiye hakim olmamanın yarattığı çekingen tavır daha uzun süre gözlemlenir.

Hem müstakil konut hem de apartman blokları örneklerinde yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlayan çözümlerde temiz cephe bitişini bozmayacak gizli dere tercihi dikkat çekicidir. Kronolojik sıralamaya dikkat edilerek bakıldığında örneklerin çoğunluğunda kullanılan gizli derelerin 1960lı yıllarda yaygınlaştığı görülmektedir. Örnek yapılardan Adnan Kunt Villasında dere saçak ucunda konumlandırılmasına rağmen; derenin çatı kaplaması ile aynı malzeme kullanılarak gizlenmesi ve su inişinin yağmur zinciri detayı ile çözülmesi dönemin genel anlayışını açıklayan bir örnektir.

Derelerle ilgili yapılan bu inceleme esasında daha geniş bir pencereden değerlendirilmelidir. Binaya hizmet eden tüm servis elemanları, modern mimari kimliği oluşturan sade silueti zedelemeyecek şekilde çözülmelidir. İncelenen örneklerden bazılarında karşılaşılabileceği gibi kimi yapılarda çatı arası hacimlere herhangi bir fonksiyon yüklenmemiştir. Bu hacimler modern dönemde yapılan yapılara kullanıcıların konforunu sağlamak için sonradan eklenmesi olası servis elemanlarının gizlenmesi için kullanılabilir.

3.1.4 Cephe sistemi özellikleri

3.1.4.1 Dış duvar

İncelenen tüm örneklerde -Konservatuar Evleri hariç tutularak- dış duvar sistemlerinin yalnızca ayırıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Bu durum modern taşıyıcı sistemlerin yaygınlaşması ile açıklanır. Yığma sistemin kısıtlamalarından kurtulan binanın cephe tasarımı da özgürce yapılarak geniş boşluklar mümkün kılınmış ve konumları binanın köşelerine yaklaştırılabilmiştir. Yığma teknikle yapılmamış olmasına rağmen; konumlandıkları alanın özellikleri ve çevresindeki dinamikler nedeniyle boşaltılmış köşe kullanılamayan yapılarda bu şekilde kütlenin hafifletilmeye çalışıldığı söylenebilir. Yaratmak istedikleri etkinin aynı olması nedeni ile, köşelerde hafifleme niteliğinin boşaltılmış köşeler kullanmak kadar dönemin karakterini yansıttığı yorumu yapılabilir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4 : Çalışma kapsamında oluşturulan dış duvar özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		prizmatik ve eğrisel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme	■	■	■	■	■	■	-	-	■	■
		modern anlayışa uygun biçimleniş	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
	FONKSİYON	taşıyıcı	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-
		ayırıcı	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Apartman cephe kaplamalarında çoğunlukla sıvanın kullanılması malzeme karşılaştırma tablosu ile ortaya konan en net sonuçtur. Apartman yapılarının 1950'li yılların başında yapılan ilk örneklerinde ana kütlede sıva kaplama kullanılırken, zemin

katlarda taş kaplamaların tercih edilmesi Türkiye modern mimarlığının ilk yıllarında geleneksel estetik anlayışının hemen terk edilemediğini gösterir. Geleneksel teknikle yapılmış yığma taş evlerin cephe dokusu kaplamalarla takip edilmeye çalışılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu düşüncenin sonraki yıllarda terk edildiğidir. Müstakil konutların cephe kaplamalarında gösterdiği çeşitlilik hem kişiye özel yapılan yapılar olması nedeni ile proje bütçelerindeki serbestlik hem de metrajlarının az olması ile açıklanabilir. 1950'li yılların başından 1970'lere kadar cephelerde tercih edilen yoğun ahşap kullanımı dikkat çekicidir. Rıza Derviş ve Adnan Kunt Villalarında cephede brüt beton yüzeylerin bırakılması hem zamanın teknik bilgi ve malzeme kalitesinin hem de işçiliğin geliştiğini göstermektedir. Yalıtım konusunda sıkıntı çıkarmayacak ve kalıptan düzgün çıkarılabilecek beton yüzeyler belirli bir bilgi ve deneyimin sonucudur. Cephe kaplamasında brüt beton yüzeylerin tercih edilmesi 1970li yıllarda etkisini göstermeye başlayan brütalizm akımına da işaret etmektedir. Kangotan Evinde "modern mimarinin gri ve beyazdan oluşan renk çözümlerini" (Eyüce, 1999) yansıtan sıvalar doğal malzemeden yapılmış cephe elemanları ile kurgulanmıştır.

3.1.4.2 Pencere

Apartman bloklarının tüm örneklerinde ahşap doğramanın tercih edilmesi dikkat çekicidir. Müstakil konutlarda ise metal malzemeden doğramalara da rastlanmaktadır. Belirtilen farklılaşmanın temelinde projelerin toplam bütçesi ve metraj farklıları gibi nedenlerin yattığı söylenebilir. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta, metal doğrama kullanımının 1960ların sonlarına doğru artmaya başlamasıdır. Bu durumun nedeni belirlemek için Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ile açılmaya başlanan alüminyum fabrikalarının tarihleri incelenmiştir. 1969 Trakya Sanayi, 1970 İzmit Nasaş, 1970 Kocaeli Gebze Nasaş ve 1974 Konya Etibank Seydişehir fabrikalarının açılması (Valeri ve diğ., 2016) ile yerli üretimin başlaması Türkiye modern dönem yapılarında da doğrama malzemesinin değişime uğramasını sağlamıştır.

Modern mimarinin yatay etkili cepheleri örneklerin pencere formlarında kendini göstermiştir. Müstakil konutlar ve apartmanlara ait tüm örneklerde cephede yatay ekseni vurgulayan cam yerleşimi dikkat çekicidir. Buna ek olarak müstakil konutlardaki bazı örneklerinde tüm yüzeyde kullanılan geniş cam yüzeyler dikkat çekmektedir. Müstakil konutların çoğunlukla bahçe ya da deniz manzaralı oluşu

tasarımı şekillendirmiştir. Apartman bloklarına kıyasla kat yükseklikleri de çok daha az olan müstakil konutlarda iç mekan ile dış mekanın görsel bağlantısı manzaraya yönelen büyük cam yüzeyli cephe tasarımı ile sağlanmıştır. Müstakil konutların genellikle özel bahçe içinde konumlanması büyük cam alanlarının mahremiyeti zedelemesine izin vermez (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 : Çalışma kapsamında oluşturulan pencere özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
PENCERE	MALZEME	ahşap	■	■	■	-	■	■	■	■	■	■
		metal	-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
	FORM	yatay	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		düşey	-	-	-	-	-	-	-	■	-	-
		tüm yüzey	■	■	■	■	-	-	-	-	■	-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		ek ara kayıtlar	■	-	-	-	-	■	■	■	■	■
	FONKSİYON	aydınlatma	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		havalandırma	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Doğramaların görsel niteliğine bakıldığı zaman ince kesitli ahşap ya da metal malzemelerin kullanımı dikkat çekmektedir. Dönemin teknoloji çerçevesinde incelendiğinde camların günümüzdeki kadar kalın ve ağır olmaması, tek cam kullanılması ve doğrama yalıtımlarının yeterince gelişmemiş olması sıralanabilir.

Doğramalar ile ilgili bahsedilmesi gereken son konu ise ek ara kayıtların kullanılma durumudur. Bu durumun temelinde tek parçada geçilecek cam alanı büyüdükçe maliyetin de artması yatmaktadır diyebiliriz. Büyük cam yüzeylerin tercih edildiği müstakil konut örneklerinde ek ara kayıt kullanımı az görülür. Genel tercih iç mekan ile dış mekanın daha bütün algılanasını sağlayacak tek parça büyük camların kullanımından yanadır. Apartman bloklarında ise ek ara kayıtlarla sıklıkla karşılaşılır. Dönemin kısıtlı imkanlarını ve mali kısıtlamaları nedeni ile büyük camların kullanılamaması mimarlara detay tasarım mecburiyeti getirmiş ve sonucunda bir tasarım unsuruna dönüştürülerek cephe kurgusunda kendisine yer edinmiştir. Modern dönem binalarının genelinde hakim olan yatay etki, doğrama ek kayıtları ile yaratılmak istenen etkiye göre kimi yerde pekiştirilir kimi yerde ek kayıtların yarattığı düşey etki yaratarak dengelenir.

3.1.4.3 Balkon

Müstakil örneklerin tamamında, apartman bloklarının ise çoğunluğunda balkonların konsol kullanımı dikkat çekmektedir. Kütleye dinamizm kazandırmanın en önemli unsuru olan balkonlar bulundukları yüzey sınırından ayrı bir hareket oluşturarak cepheye hareket katar. Modern dönem binalarında görülen cephede yatay etkiyi öne çıkartma gayesi balkonların yatayda sürekliliği ve balkon parapetlerinin tasarımı ile pekiştirilir. Apartman bloklarının balkon korkuluklarında metal malzemenin yoğun bir şekilde tercih edilmesi en dikkat çeken unsurlardandır. Büyük oturum alanları ve kat sayısı göz önüne alındığı zaman, cepheyi hafifletmek amacı ile görüşü kesmeyen tasarımlara ve malzemelerin tercih edilmesi olağandır. Cam kullanımının maliyeti, ahşap malzemenin bir apartman bloğunda düzenli bakımının gerçekleştirilmesinin zorlukları nedeni ile ilk ve en çok tercih edilen malzeme metal olmuştur. Müstakil evlerde ise dış mekana ahşabı çıkartmaktan korkulmaması balkon korkuluk tasarımında kendini göstermektedir. Manzaranın kesilmemesi, iç mekan – dış mekan ile bütünlük kurulması gibi amaçların yanı sıra apartman bloklarında olduğu gibi hafif bir yapı tasarlama gayesiyle ahşap latalarla kullanılan metal korkuluklar tercih sebebidir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 : Çalışma kapsamında oluşturulan balkon özellikleri karşılaştırma tablosu.

					RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	MAKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
			eğrisel		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			prizmatik ve eğrisel		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				konsol	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■
			yüzey sınırında		-	-	-	-	-	-	■	-	■	■
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-	-	-	-	■	■	■	-	■	-
			ahşap		■	■	■	-	-	-	-	-	-	-
			metal		■	■	■	-	-	■	■	■	■	■
			cam		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-
		form	yatay		■	■	■	-	■	■	■	■	■	■
			düşey		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		görsellik	saydam		■	■	■	■	-	-	-	■	■	■
			opak		-	-	-	-	■	-	■	-	■	-
			saydam ve opak		-	-	-	-	-	■	-	-	-	-

3.1.4.4 Cephe bileşenleri

Yardımcı cephe bileşenleri ve güneş kırıcılar cephede dengeyi sağlamak için kullanılan en önemli unsurlardır. Cephe kurgusunda balkonlar, balkon korkulukları,

pencereler ve kütle hareketleriyle vurgulanan yatay etki genellikle düşey eksende kullanılan yardımcı cephe bileşenleri ve güneş kırıcı elemanlar ile dengelenir. Böylece cephe tasarımında yatay – düşey dengesi sağlanmış olur. Örnek yapılarda cephe bileşenlerinin kullanımı incelenmiştir (Çizelge 3.7, Çizelge 3.8, Çizelge 3.9)

Çizelge 3.7 : Çalışma kapsamında oluşturulan yardımcı cephe bileşenleri özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme	-	-	-	-	-	-	■	-	-	■
		sıva	-	-	-	-	-	■	-	-	■	-
		ahşap	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		metal	-	-	-	■	-	-	-	■	-	-
	FORM	yatay	-	-	-	-	-	■	-	-	-	-
		düşey	-	-	-	■	-	-	■	■	-	■
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit	-	-	-	■	-	■	-	■	-	■
		yatay ve düşey etki dengesi	-	-	-	■	-	■	-	■	-	■

Müstakil konutlarda yardımcı cephe bileşenlerinin tercih edilmemesi dikkati çeken bir noktadır. Bu durum müstakil konutların düşeyde çok yükselmemesi ile açıklanabilir. Çok katlı apartman blokları ise yatay etkiyi vurgulayan birçok kata sahip olduğu için yardımcı cephe bileşenlerine daha çok ihtiyaç duyar. Cephe kurgusuna bağlı olarak yataylığı daha da pekiştiren ya da düşey etki ile dengeleyen yardımcı cephe bileşenleri tüm apartman bloğu örneklerinde kullanılmıştır.

Çizelge 3.8 : Çalışma kapsamında oluşturulan güneş kırıcı özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket	-	-	-	-	-	-	-	-	■	-
		ahşap	-	■	■	■	■	-	-	-	-	■
		metal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	yatay	-	-	-	-	-	-	-	-	■	■
		düşey	-	■	■	■	■	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	opak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		boşluklu	-	■	■	■	■	-	-	-	■	■
	FONKSİYON	hareketli	-	■	-	■	■	-	-	-	-	-
		sabit	-	■	■	■	■	-	-	-	■	■

Güneş kırıcıların kullanımının yaygınlaşması cam yüzeylerin artması ile bir gereklilik halini alır. Büyük cam yüzeylerde güneş kontrolü yapmak kullanıcı konforunu arttırır.

Müstakil konutlarda zaman içinde çok tercih edilmeye başlanması bu durum ile ilgili bilincin gittikçe arttığını göstermektedir. Müstakil konutlar genellikle tüm yüzeyde kullanılan büyük camlara sahip oldukları için Türkiye modern dönem binalarında güneş kırıcı kullanımının en özgün örneklerini sergilerler.

Çizelge 3.9 : Çalışma kapsamında oluşturulan giriş saçağı özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme	-	-	-	-	-	■	■	■	■	-
		metal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	prizmatik	-	-	-	-	-	■	■	-	■	-
		eğrisel	-	-	-	-	-	-	-	■	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	opak	-	-	-	-	-	■	■	■	■	-
		yarı sadam	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Giriş saçaklarının apartman bloklarında çoğunlukla kullanılması dikkat çekicidir. Apartmanların çok sayıda kullanıcıya hitap etmesi ve müstakil konutlara oranla daha büyük yapılar olması girişin vurgulanmasını ve kullanıcıları yönlendirmeyi bir gereklilik haline getirir. Müstakil konutlarda böyle bir ihtiyaç olmaması giriş saçaklarının az görülmesine neden olmaktadır. Müstakil konutlarda genellikle giriş vurgusu giriş kapısının geri çekilmesi ile verilir. Zaten çok katlı olmayan müstakil konutlarda çatı saçağı bile giriş saçağının işlevini sağlayabilir. Rıza Derviş Evinde görebileceğimiz gibi üst kat kütlesinin giriş cephesinde öne uzatılması ve bu döşeme altından bina girişinin sağlanması da apartman bloklarında görülemeyen çözümlemelerdir.

3.1.5 Merdiven sistemi özellikleri

Merdiven sistemleri için öncelikli olarak doğal ışığı kullanma çabasından bahsetmek gerekir. Merdivenler döşeme boşluğu yaratmaları nedeniyle – eğer ki yapısal ve biçimsel formları da izin verirse – sanki bir ışık bacası gibi çalışıp katlar arasında ya da bulundukları katın cepheden uzak noktalarına ışığı taşırlar. Merdivenlerin bu özelliğini etkili bir şekilde kullanabilmek için merdivenin yapısal ve biçimsel formları ile korkuluk tasarımının da bu amaç göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir. Bu noktada müstakil evlerin örnek yapıları incelendiği zaman doğal ışığın taşınması işlevini sağlayan dört örnekten üçünün çelik taşıyıcıdan imal edilmiş metal korkuluklu

rıhtsız merdivenler olduğu görülmektedir (Çizelge 3.10). En yaygın olarak görülen bu birliktelik minimum alanda çözümü sağlayan en geçirgen tasarımdır. Müstakil ev merdivenleri doğal ışığı cepheden, düz çatıdan ya da büyük cam yüzeyler yaratan galeri boşluklarından alır. Apartman blokları incelendiği zaman doğal ışığın taşınmasını sağlayan merdivenlerde müstakil konutlardan çok daha farklı tasarımlar görülmektedir. Merdivenlerin çoğunluğu betonarme plaktan yapılmış çift kollu U merdivendir. Apartman merdivenlerinde doğal aydınlatmanın kullanılabilmesi sağlayan tek önemli unsur merdivenin cephesinin olması ve bu cephenin merdivene denk gelen kısmının merdiven de düşünülerek tasarlanmasıdır.

Çizelge 3.10 : Çalışma kapsamında oluşturulan merdiven sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu.

					RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	MAKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			-	■	-	■	■	■	■	■	■	■
		ahşap			■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		çelik			-	-	■	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-	■	-	-	-	■	■	■	-	■
				sahanlıksız	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			tek kollu		■	-	■	-	■	-	-	-	-	-
			spiral		-	-	-	■	-	-	-	-	■	-
		yapısal	plak		-	■	-	■	-	■	■	■	■	■
			rıhtsız		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-
			kirişli		-	-	-	-	■	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-	-	-	-	■	-	-	-	-	-
			ahşap		■	-	■	■	-	■	■	-	■	-
			metal		■	-	■	-	-	■	■	■	■	-
			cam		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		form	yatay		-	-	■	■	■	■	-	■	■	-
			düşey		■	-	-	-	-	-	■	-	-	-
		görsellik	saydam		■	-	■	■	-	■	■	■	■	-
			opak		-	-	-	-	■	-	-	-	-	-
			saydam ve opak		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		doğal ışığın taşınması			-	-	■	■	-	■	■	-	■	■

3.1.6 Servisler

Müstakil konutlarda tercih edilmeyen servis elemanlarının apartman bloklarında son zamanlarda gösterdiği yoğunluk dikkat çekicidir. Kat sayısı yükseldikçe asansör kullanımı ve çöp bacaları yaygınlaşmıştır. Hukukçular sitesinde dairelere hizmet eden havalandırma sisteminin bulunması modern hayatın kullanıcıya ve kullanıcı konforuna verdiği öneme işaret eder (Çizelge 3.11).

Çizelge 3.11 : Çalışma kapsamında oluşturulan servis sistemi özellikleri karşılaştırma tablosu.

			RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M.AKSOY VE AKRABALARI EVİ/ 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 / 1958	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
SERVİSLER	asansör		-	-	-	-	-	-	-		-	
	garaj - depo		-	-	-		-	-	-	-		
	havalandırma sistemi	görünür	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		gizli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	çöp odası		-	-	-	-	-	-	-		-	

3.2 Yaklaşıma Dair

Türkiye modern dönem konutlarına yapılacak herhangi yapısal müdahalenin, yapının teknolojik değerine zarar vermemek adına göz önünde bulundurması gereken noktalar yenileme projelerinin modern dönem yapılarına yaklaşımını oluşturur. Yaklaşım, teknolojik özellikleri incelenen 5 müstakil konut ve 5 apartman bloğunun karşılaştırması analizleri sonucunda ortaya çıkan sonuçlarla belirlenir.

Birinci başlıkta incelenen binaya ilişkin kütle özelliklerinde denge ve dinamizmin her örnek için önemli bir unsur olduğu ve her örneğin tasarımı etkilediği açıkça görülmektedir. Buna ek olarak yapıyı hafifletme gayesi müstakil konutlarda daha yoğun olmak üzere her iki tipoloji için de net olarak okunabilir.

İkinci başlıkta incelenen taşıyıcı sistemler incelendiğinde örneklerin çoğunluğunda modern taşıyıcı sistemlerin tercih edildiği görülür. İskelet sistemlerin sağladığı avantajlardan geniş konsol kullanımlar ve cephenin taşıyıcı sistemden serbest tasarlanabilmesi modern taşıyıcı sistemlerin kullanıldığı tüm örneklerde okunmaktadır. Bu özellikler binanın kütle özelliklerini de etkilediği için önem taşımaktadır. İki farklı modern taşıyıcı sistemin birlikte kullanıldığı durumlarda taşıyıcı sistem elemanlarının saklanmaması hatta yardımcı cephe bileşenleri olarak daha da ön plana çıkarılması dikkat çekicidir.

Çatı sistemlerinde son yıllara doğru betonarmenin gelmesi nedeni ile geleneksel kırma çatı formunu modern dile yaklaştırma çabası dikkat çekicidir. Değerlendirmeler sonucuna göre geleneksel formun geleneksel kaplama malzemeleri ile beraber kullanımında çatının yüksek parapetler ya da geri çekilmesi ile gizlenmesi net okunabilen bir tavırdır. Geleneksel formun modern kaplama malzemeleri ile

kaplanması durumunda ise çatı formu gizlenmemektedir. Hatta geniş saçak kullanımlarıyla vurgulandıkları örneklere rastlanır. Çatılara dair bir diğer sonuç dereler ile ilgilidir. Modern dönemden önce geleneksel formlu çatılarda geniş saçaklar ve bu saçakların ucunda konumlanan çatı dereleri, modern dönem ile önemli bir değişim gösterir. Temiz bir cephe bırakmak amacı ile hem çatıda hem de inişlerde gizleme çabası dikkat çekicidir. Betonarme düz çatılarda yağmur suyu tahliye elemanlarının cepheden okunamamaya başlaması ile gelişen bu arayış; saçak çıkan çatılarda gizli dere kullanımı ile, gizlenen çatılarda parapetler arkasında çözülerek kendisini gösteren önemli bir detaydır. Bu değişimin etkilerini daha geniş perspektifte değerlendirmek ve binanın tüm sistem elemanları için bu tasarım anlayışını benimsemek gerekir.

Duvar ve pencere yerleşimleri incelendiği zaman uluslararası üsluba yaklaşan cephe dili dikkat çeker. Köşelerde balkon ya da pencerelerde hafifleme sağlanamıyorsa mutlaka cam alanı köşelere yakın konumlandırılarak bu etki sağlanmaya çalışılır. Cephe kaplama malzemelerinde püskürtme yöntemiyle uygulanan dokulu bir yüzey yaratan sıvanın kullanımı dikkat çeker. 1950'li yılların başında taş kaplamalar kullanılırken bu kararın sonraki yıllarda değiştiği gözlerden kaçmamalıdır. Cephede doğal malzeme kullanma isteği yerini taştan ahşaba bırakmıştır. Ahşap malzeme genellikle modern taşıyıcı sistemleri vurgulayan brüt kolonlarla kullanılır.

Cam malzemenin özellikle müstakil konutlarda tüm yüzeyde kullanımı dikkat çekmektedir. Eğer tek parça cam temin edilebiliyorsa öncelikli olarak bu tercih edilir. Ancak, gerekli boyutlarda tek parça cam temin edilemediğinde, ek ara kayıtlarla camları parçalamak mecburiyet olmuştur. Cephe kurgusunun bir parçası olan ek kayıtlar yatay vurguyu kuvvetlendirmek, yatay – düşey dengesini sağlamak ve cepheyi hareketlendirmek için kullanılır.

Cam yüzeylerin büyümesi ile bir zorunluluk haline gelen güneş kırıcılar cephede dinamizmin en önemli unsurlarını oluşturur. Özellikle müstakil konutlarda kendini gösteren güneş kırıcılar farklı işlevleri birden karşılayabilmeleriyle ve tasarımlarıyla modern dönemde en çok tercih edilen cephe bileşeni olmuştur.

Modern dönem binaları incelendiği zaman iki döşeme malzemesi ön plana çıkmaktadır; daha pahalı olan ithal malzeme mermer ve daha ekonomik olan mozaikler. Dönemin anlayışında mermer prestij malzemesi sayılmış ve yapıların

yalnızca vurgulanmak istenen önemli yerlerinde kullanılmıştır. Mozaik ise balkon, koridor ve merdivenlerde tercih edilir.

Yapıların teknolojik özelliklerini gösteren tablolar sonucunda Türkiye modern dönem yapılarının teknolojik değerini oluşturan unsurlar belirtilmiş, yenileme projeleri için oluşturulan yaklaşımın temel dayanakları bu şekilde belirlenmiştir.

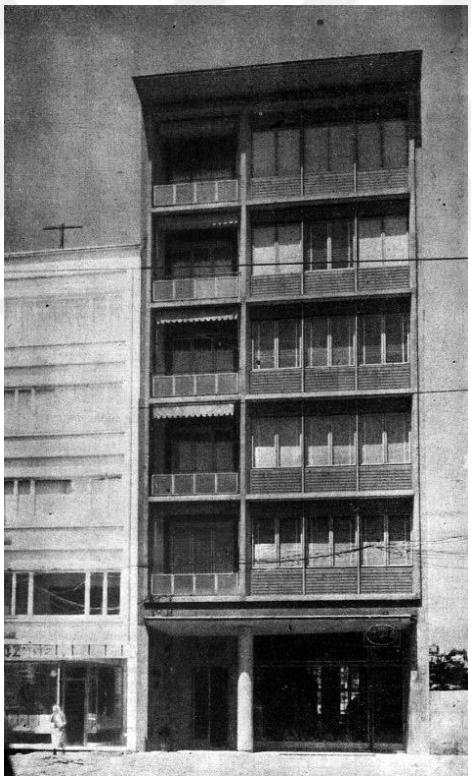
4. ÖNERİLEN YAKLAŞIMA GÖRE ÖRNEK YAPILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ

Türkiye modern dönemini incelemek için modern kavramı ve modern düşünce ile modern hareketin etkileri incelenerek başlanan çalışmada binaların tasarım anlayışında ve kullanımında eski zamanın alışkanlıklarından farklılaşan noktalar dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri de belirtilerek aktarılmıştır. Bu noktada modernizmin bireyi ve kullanıcıyı merkeze alan anlayışının en net okunabildiği konut yapıları seçilmiştir. Örnek yapıların belirlenmesi incelenen çok sayıda kaynağın ortak olarak bahsettiği yapılar çalışmanın örnek yapı listesini oluşturur. Bu noktada müstakil konut örneklerinin İstanbul'da, apartman bloklarının ise Ankara'da yoğunlaştığı görülmüştür. Bahçeli müstakil evlerin yanı sıra İstanbul Boğazı'nın da etkisiyle yalıların varlığı, İstanbul'da yüksek kentleşme oranına rağmen müstakil konutların yapımının devam ettiğini gösterir. Apartman bloklarının Ankara ağırlıklı çıkması ise incelenen dönemde Ankara'nın bir memur kenti olarak tanımlanması ile açıklanabilir. Bu durum Şumnu'nun da belirttiği üzere beraber yaşama arzusu peşinde olan ve benzer sosyal, kültürel ve ekonomik sınıftan gelen kullanıcı gruplarının Ankara'da meydana getirdiği çokluk ile ilişkilendirilebilir (2018, s. 43-72). Kaynak taraması sonucunda bir başka dikkat çeken sonuç ise Ankara'nın modern mimarlık mirasını kayıt altına alan başarılı proje çalışmalarıdır. Bu çalışmalar ile yapılar hakkındaki bilgi ve farkındalık artmıştır. Örnek yapıların belirlenmesi için yapılan literatür araştırmaları Ankara'da görülen modern mimarlık mirasını koruma çabasının diğer şehirlere göre oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Örnek yapıların karşılaştırmalı analizin sonucunda yenileme projeleri kapsamındaki müdahalelerde yararlanmak üzere, proje mimarlarına dönemin teknolojik değerinin anlaşılmasını sağlayan bir yaklaşım sunulmuştur. Bu noktada önerilen yaklaşımın daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla her ikisi de benzer zaman diliminde ve kentin Şişli – Harbiye gelişim aksında yer alan M.K. Apartmanı ve Hukukçular Sitesi incelenmiştir.

4.1 M.K. Apartmanı

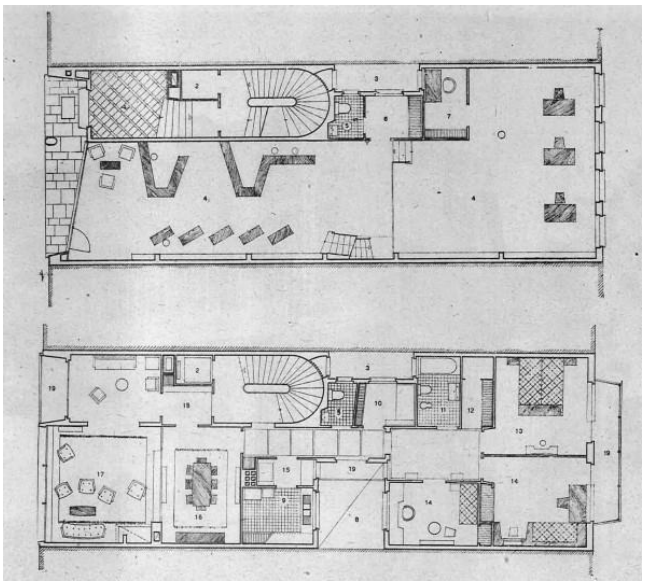
İstanbul'un Şişli ilçesinde bulunan yapı İrfan Bayhan tarafından tasarlanmış, 1954 yılında onaylanmıştır. Yapı günümüzde ticari fonksiyonuyla kullanılmaktadır.

Harbiye Caddesi üzerinde konumlanan bina bitişik nizam yapı düzenine tabidir (Şekil 4.1). Bu zorunluluk bina kütle hareketlerinin kısıtlanmasına neden olmuştur. Dinamizm doğrama yerleşimleri, balkonlar ve korkuluklar ile sağlanmaya çalışılır. Ön cepheyi ikiye bölen ve taşıyıcı sistem aksından hiza alan iki ana boşluktan küçük olan balkon olarak değerlendirilirken; büyük olan doğrama sistemi ile geçilerek binaya hareket kazandırılmıştır. Bitişik nizam yerleşimi nedeni ile kütlede boşaltılmış köşeler kullanılamamıştır ancak; yapının giriş katının geri çekilmesi ile kütlenin hafiflemesi hedeflenmiştir.

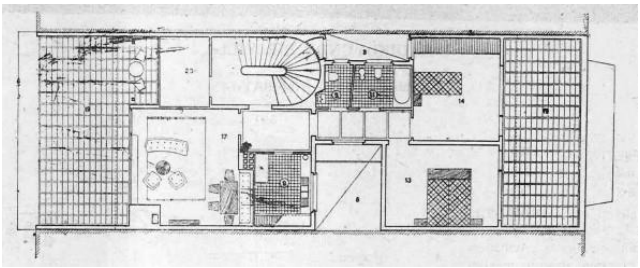
Şekil 4.1 : M.K. Apartmanı sokak cephesi (Bayhan, 1957).

Betonarme sistem ile inşa edilen yapıda taşıyıcı sistemin sağladığı avantajlar kullanılmış ve cephe sisteminin serbestliğinin rahatça okunabildiği bir tasarım tercih edilmiştir. Daha önce bahsedilen cephe akslarının yanı sıra giriş kat sınırının geri çekilmesi ile kendisini gösteren silindirik kolon betonarme sisteme işaret etmektedir (Şekil 4.2). Plan düzeninin katlar arasında farklılaşması zemin kat dükkan kullanımı ile normal kat konut kullanımlarının ideal şekilde çözülebilmesine imkan vermiştir.

Şekil 4.2 : M.K. Apartmanı zemin kat ve normal kat planları (Bayhan, 1957).

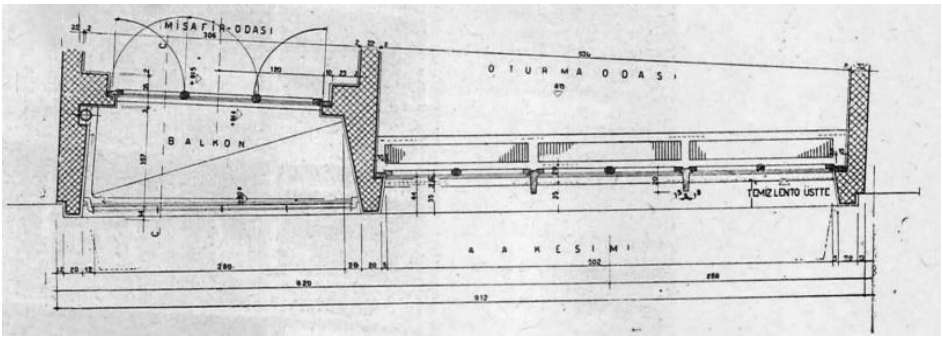
Betonarme döşeme ile kapatılan son katın üzerine beşik çatı yerleştirilmiştir. Beşik çatı altı çatı arası dairesi olarak değerlendirilmiş ve normal kat dairelerine göre daha küçük tutularak beşik çatı etkisinin cephede hissedilmesi engellenmiştir (Şekil 4.3). Modern mimarinin uluslararası üslubunun görsel etkisini yansıtma gayesi ile bu tasarım kararının alındığı söylenebilir. Çatı katındaki dairenin terası olarak değerlendirilen alan normal kat hizasında bitirilmiş, çatı döşemesinin saçak şeklinde uzatılan kısmı ile teras parapetlerinin sokak kotundan okunmasının önüne geçilmiştir. Bu karar bina cephesinde geniş saçak tercihi ile yataylığın vurgulanmasını sağlamıştır.

Şekil 4.3 : M.K. Apartmanı çatı planı (Bayhan, 1957).

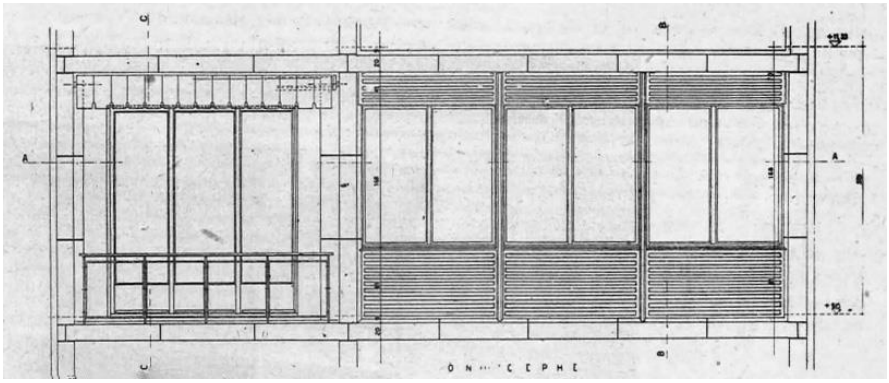
Prizmatik formun kullanıldığı dış duvarların yoğunluğu dar ön cepheye sahip yapının doğal ışıktan yararlanmasını sağlamak amacı ile az tutulmuştur. Cephe genelini cam yüzeyler oluşturmaktadır. Kütleyi köşelerde hafifletmek tam anlamı ile mümkün olamasa da pencere ve balkon doğramalarının plan düzleminde gelebileceği en uç noktalara dek devam ettirilmesi ve böylece köşelerde duvar alanlarının azaltılması ile benzer görsel etki sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 4.4). Ahşap doğramalarda tercih

edilen ince kesitler düşey etkiyi vurgularken pencerelerin cephe geneli ile etkileşimi yatay vurgunun sağlanması üzerinedir. Balkonda yer alan doğramalar tüm yüzeyde kullanılmasına rağmen balkon korkuluklarının etkisi ile cephede yaratılmak istenen yatay etkiyi azaltmasının önüne geçilir.

Şekil 4.4 : M.K. Apartmanı cephe detayı (Bayhan, 1957).

Balkonlar bulundukları yüzey sınırından taşmadan kütle içerisinde konumlandıkları için cepheye sağladıkları hareket de sınırlı olmuştur. Balkonların kütledeki etkisi doğrama sınırının balkon derinliği kadar geri çekilmesi ile yaratılan hafifleme ile sınırlı kalmıştır. Cephedeki bu sınırlı hareketin etkisini korkulukların azaltmaması adına mümkün olan en saydam tasarım tercih edilmiş, korkuluklarda ince metal profiller ve cam paneller kullanılmıştır. Yapıda cephe bileşeni olarak yalnızca sade tasarımlarıyla dikkat çeken yardımcı bileşenlere yer verilmiştir. Doğrama kayıtlarının arasında yer alan ince duvarlar doğrama sınırının önüne çekilerek düşey etkili eleman olarak kullanılmıştır (Şekil 4.5). Bu ince kayıtlarla yaratılan etki, görece daha kalın kesite sahip bina duvarlarının cephe yüzeyine dik eksende çıkıntı yapması ile kuvvetlendirilmiştir. İnce duvarların yarattığı düşey vurgu döşeme silmelerinin cephe kurgusunda okunabilmesi ve doğrama altındaki duvarlarda mozaik sıvaya yatay derzler verilmesi ile dengelenmiş, yatay ve düşey dengesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 4.5 : M.K. Apartmanı cephe görünüşü (Bayhan, 1957).

Merdiven sistemleri için yapıda bulunan tek merdiven olan apartman ortak merdiveni incelenmiştir. Betonarme plak merdiven spiral formdadır. Merdiven korkuluklarında ahşap ve metal malzeme birlikte kullanılmıştır. Metal dikmelerin 10 ve 15 santimetrelik ritimlerle sık sık yerleştirilmesi merdiven korkuluklarında düşey etkiyi güçlendirmiştir. Korkuluklarda saydam bir tasarımın tercih edilmesi merdiven plağının biçimini ve eğrisel formunu ön plana çıkartarak bina içi dinamizmi sağlamıştır. Yapıda tercih edilen malzemeler incelendiği zaman dönemin özelliklerine uygun olarak mozaik kullanımı dikkat çekmektedir. Döşeme silmeleri mozaik ile kaplanmıştır. Cephe duvarlarında ise mozaik sıva kullanılmış, sıvaya yatay derzler verilerek cephede yataylık vurgusu arttırılmıştır. Mimar tarafından tasarlanan detaylar dar bir cepheye sahip beş katlı binanın yatay – düşey dengesini kurabilmeyi amaçlamaktadır. Bina içi ortak alanları ve merdiven kaplamasında ise mermer tercih edilmiştir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 : M.K. Apartmanı ortak merdiveni: (a)Merdiven görünüş, (b)Korkuluk detayı (İpek Fetil arşivi, 2019).

Yapının tablo bilgileri en vurgulu cephesi olan yol cephesi esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan M.K. Apartmanı analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				M.K. APARTMANI / 1954
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	-
			pencere	-
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-
			geri çekilerek	
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
		yığma		-
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
		asma kat kullanımı		-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
		cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		-
		ahşap		
		çelik		-
	FORM	kırma		
		beşik		-
		sundurma		-
		düz		-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	-
			gizli	-
		geniş saçak tercihi		
		çatı formunun gizlenmesi		
	FONKSİYON	teras kullanımı		
		çatı arası kat		
		yüksek son kat		-
		aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
		modern anlayışa uygun biçimleniş		
	FONKSİYON	taşıyıcı		-
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		
		metal		-
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		

BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		
			eğrisel		-
			prizmatik ve eğrisel		-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-
				konsol	-
			yüzey sınırında		
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		-
			metal		
			cam		
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-

Çizelge 4.1 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan M.K. Apartmanı analiz tablosu

M.K. APTARTMANI / 1954

YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-
		sıva			
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			-
		metal			-
	FORM	prizmatik			-
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		yarı sadam			-

MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ

MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	-
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		-
			düşey		
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			-

SERVİSLER

SERVİSLER	asansör		
	garaj - depo		-
	havalandırma sistemi	görünür	-
		gizli	-
	çöp odası		-

M.K. Apartmanının günümüzdeki durumu incelendiği zaman bazı yenilemeler geçirdiği ancak özgün tasarımın kendisini halen gösterebildiği söylenebilmektedir. Harbiye'de konumlanan yapı bulunduğu bölgenin karakteri nedeniyle iş yerleri tarafından kullanılmaktadır. Yapının orijinal halinden farklı olarak günümüzdeki durumunda dikkat çeken değişiklikler zemin katta geriden başlatılan kapalı alan sınırının kütle sınırına kadar kapatılması, yapıya özgün cephe karakterini kısmen

devam ettirmeyi başarabilen iki kat eklenmesi, çatı katının sınırlarındaki ve tasarımındaki farklılaşmalar, pencere doğramalarının ve balkon korkuluklarının değiştirilmesidir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 : M.K. Apartmanı güncel durumu (İpek Fetil arşivi, 2019).

Yapının kütle özeliklerindeki değişiklikler incelendiği zaman üç tip müdahaleden bahsedilebilir. Zemin kat sınırının değiştirilmesi, balkon kapatılması ve ek kat çıkılması olarak sıralanabilecek bu üç müdahale, yapılan eklentilerin özgün tasarımdaki cephe kurgusunun anlayışına kısmen yakın olarak nitelendirilebilecek bir dilde olduğundan yapının teknolojik değerini oluşturan özelliklerini tümüyle ortadan kaldıran müdahalelerdir denilemez. Çalışma kapsamında üretilen 3D görseller yapının müdahale öncesi durumu ile günümüzdeki durumu arasındaki benzerlik ve farklılaşmaları daha net ortaya koyabilmek gayesini taşımaktadır.

İlk olarak cephenin çevresi ile kurduğu ilişkiyi etkileyen zemin kat sınırının değiştirilmesinden bahsetmek gerekir. Özgün tasarımda zemin kat sınırı geri çekilerek yapının hafiflemesi sağlanmış, zemin katın bir kısmı kamusal kullanımla bütünleşen bir alan yaratmıştır. Günümüzde apartman giriş kapısının orijinal konumda kaldığı ancak yanındaki dükkan alanının arttırılarak kütle sınırına kadar kapatıldığı görülmektedir. Müdahalenin temelinde çalışma kapsamında önerilen yaklaşıma zıt bir anlayış olsa dahi; kapatılan alanın yol cephesinin 5,5 metrelik kısmını etkileyen dar bir hamle olması ve kapatmanın saydam cam yüzeylerle sağlanması müdahalenin kütledeki etkisini sınırlamaktadır. Kütle hareketlerindeki değişimler incelendiği

zaman kapatılan balkon ve eklenen katlar dikkat çekmektedir (Şekil 4.8). Balkon kapatan iki daire olması yaklaşıma ters düşen bu müdahalenin genel cephe kurgusunu zedelemeyen bir istisna olarak kalmasını sağlamaktadır. En büyük etkiyi sonradan eklenen katlar yaratmaktadır. Bu katlarda cephe kurgusunun kısmen devam ettirilmesi dış duvar, pencere ve balkon özelinde farklılaşmaların minimumda tutulmasını sağlamakla beraber kütlenin volumetrik etkisini değiştirmektedir. Ayrıca sonradan eklenen katlardan birinin daha düşük kat yüksekliğine sahip olması ve fazladan balkon alanının tasarlanması kütlede tekrarlarla devam eden hareketi bozan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle bu müdahalenin yaklaşıma ters düşen bir hamle olduğu söylenebilir.

Şekil 4.8 : Çalışma kapsamında üretilen M.K. Apartmanı kütle modeli: (a)Orijinal durum, (b)Güncel durum.

Taşıyıcı sistem özelliklerinde çalışma kapsamında incelenen müdahale ince kesitli bileşenlerin okunabilirliğini engelleyen zemin kat sınırının ileri alınmasıdır. Özgün tasarımda geride tutulan dükkan sınırı ile betonarme silindirik kolon ortada bırakılmış, böylelikle yapının üst katlarında da balkonların yer aldığı kısım ile pencerelerin yer aldığı kısım arasındaki ayrımı sağlayan düşey hattı vurgulamıştır. Günümüzde dükkan sınırının kütle yüzeyine kadar çekilmesi ile kolon duvarlar arasında kaybolmuştur. Yapıya sonradan eklenen iki kat da betonarme ile taşıtılmaktadır. Yapılan eklemelerde döşemelerin ve cephede yer alan perde duvarların kalınlığı özgün tasarıma uygun olarak tasarlanmış, cephedeki okunabilirlikleri devam ettirilmiştir.

Yapının geçirdiği bir diğer değişim çatı sisteminde yapılan müdahalelerdir. Özgün tasarımda çatı arası da ayrı bir daire olarak tasarlanmış ancak kapalı alan sınırları kütle

sınırından geride bitirilerek hem geniş teras kullanımı sağlanmış hem de beşik çatı formunun sokak kotundan okunabilmesinin önüne geçilmiştir. Günümüzdeki durumda ise çatı arası dairenin kapalı alan sınırının kütle sınırına dek yaklaştırılması çatı formunu görünür kılmaktadır. Çalışma kapsamında önerilen yaklaşımda modern dönem konut yapılarının çatı sistemleri incelendiği zaman; geleneksel formların geleneksel kaplama ile birlikte uygulandığı durumlarda formu gizleme çabasının gözlemlendiğinden ancak bu durumun istisnalarının geleneksel formlarda modern kaplama malzemesi kullanıldığı durumlarda gerçekleştiğinden bahsedilmiştir. M.K. Apartmanının çatı sisteminin geçirdiği yenileme incelendiği zaman beşik çatı formunun kiremitle kaplanmasına rağmen kütle sınırlarına yaklaştırılarak okunabilir kılınması yaklaşıma zıt bir tutum sergilemektedir. Özgün çatı tasarımında yer alan saçak yenileme kapsamında kaldırılmış, bu karar modern dönem konut yapılarına ait bir teknolojik değerin yitirilmesine neden olmuştur. Saçağın kaldırılması ile çatı arası dairenin kullanımındaki teras için ayrı bir korkuluk tasarlanması mecburiyetini doğurmuştur (Şekil 4.9). Özgün tasarımda yer almayan bu detay yapının genel cephe kurgusundaki balkon korkuluklarından da farklılaşan başka bir tasarım ile uygulanmıştır. Bu sebeple hem özgün saçak detayı kaybedilmiş hem de cephe kurgusundaki bütüncül anlayış zedelenmiştir.

Şekil 4.9 : M.K. Apartmanı ek katların sokak kotundan görünüşü (İpek Fetil Arşivi, 2019).

Çatı yenilemesinde dikkat çeken bir diğer nokta yağmur suyu deresinin günümüzdeki durumda okunabilir olmasıdır. Çalışma kapsamında önerilen yaklaşımda modern dönem konut binalarında yağmur derelerinin saçak ucunda konumlanmadığı ve gizli dere detayı ile çözüldüğünden bahşedilmiştir. Saçak ucunda konumlanan derelerde ise dere alnının cephe kurgusuna uygun malzemeler ile kaplandığı ve yağmur suyu inişlerinin de aynı gizleme anlayışı ile tasarlandığı belirtilmiştir. M.K. Apartmanının

çatısında yapılan müdahaleler sonucunda yaklaşıma zıt olarak derenin beşik çatı bitiminde konumlandırıldığı ve herhangi bir gizleme çabasına girilmediği söylenebilir. Modern dönem konut binalarının teknolojik değerlerinden birini oluşturan dere çözümleri M.K. Apartmanının yenilenen çatısında gözlemlenememektedir.

Yapının dış duvarında zaman içinde gerçekleşen değişimler pencerelerin yer aldığı kısımda kendisi gösterir. Yalıtım problemleri nedeni ile mantolama uygulanan cephede pencere altı duvarlarda özgün cephe dokusuna benzer uygulama yapılmış ancak pencerelerin üzerindeki hatıl alnında özgün cephe kurgusunda yer almayan malzeme ile kaplama yapılmıştır (Şekil 4.10). Özgün cephe tasarımında yatayda bir pencere modülü boyunca sürekli devam eden yatay derzler kullanılırken yapının günümüzdeki durumunda özgün renk ve dokuya uygun uygulanan sıvalara hem yatay hem de düşey derzler verilmiştir. Pencere üzerinde yer alanın kaplamasında ise paneller tercih edilmiş, bu durum cepheden de anlaşılabilecek renk ve doku farklılıklarına neden olmuştur. Bu panellere özgün projeye uygun olarak yatay derzler verilmesine karşın hem günümüzdeki durumda pencere altı ve üstü arasındaki dolgu alanlarının farklılaşan detaylara sahip olmasına sebebiyet vermesi hem de özgün malzemeden farklı bir malzeme seçilmesi nedenleri ile yaklaşıma paralellik gösteren bir yenileme yapıldığı söylenemez.

Şekil 4.10 : M.K. Apartmanı dış duvar detayları: (a)Orijinal cephe modeli, (b)Güncel cephe modeli, (c)Güncel cephe fotoğrafı (İpek Fetil Arşivi, 2019).

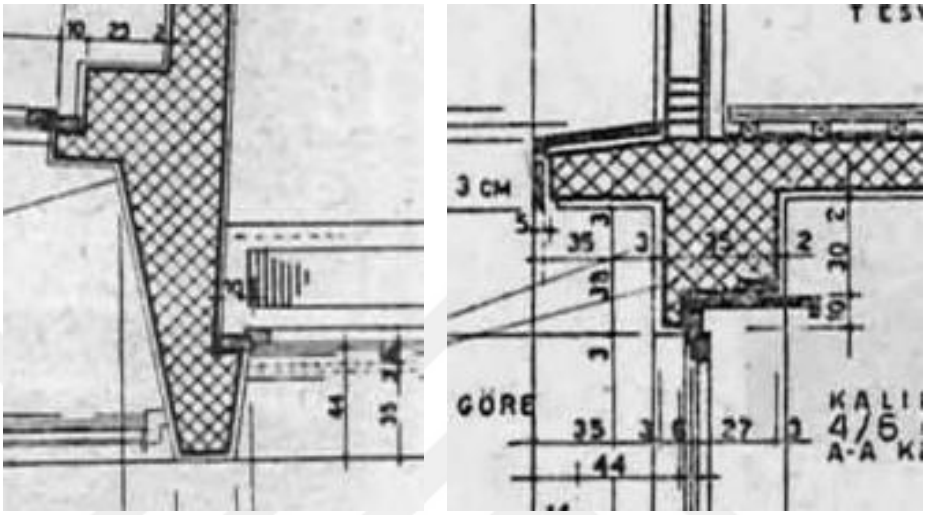
Yapının pencerelerinde dikkat çeken en büyük değişiklik tüm ahşap doğramaların PVC ile değiştirilmesidir. Ahşap doğramaların bakım gerektirmesi ve yalıtım problemleri ile açıklanabilen bu müdahaleler nedeniyle pencere sisteminin özgün malzemesi olan ahşap doku günümüzde yapının cephesinde okunamamaktadır. Pencere yenilemelerinde her bağımsız bölümün kendi isteği doğrultusunda pencere bölümlemesi yapmasının sonucunda özgün pencere modülasyonun korunmaması da dikkat çekmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 : M.K. Apartmanı pencere müdahaleleri: (a)Orijinal cephe, (b)Güncel cephe.

Yapının günümüzdeki durumunda çift camlar ile kullanılan PVC pencereler hem camları taşıyabilmek hem de daha iyi yalıtım sağlamak amacıyla özgün ahşap doğramalara kıyasla daha kalın profillere sahiptir. Ayrıca yapı doğramalarının uygulama detayları incelendiği zaman; özgün projede doğramaların oturması için duvarda dişler yapıldığı, doğrama kasa kalınlığının bir kısmının bu dişin ardında bırakılarak gizlendiği görülmektedir (Şekil 4.12). Bu uygulama detayı ile modern dönem konut mimarisi için teknolojik bir değer olarak belirtilen ince kayıtların

kullanılması özelliği pekiştirilmiş olur. Ancak günümüzdeki duruma baktığımız zaman duvarlarda yaratılan dişlerin korunamadığı ve daha kalın kesite sahip PVC doğramaların direkt duvar boşluğunun yan yüzeyine uygulandığı görülmektedir. Bütüncül ve dengeli cephe kurgusunu zedeleyen, buna ek olarak özgün malzeme ve uygulama detaylarının kaybolmasına sebebiyet veren pencere müdahaleleri nedeniyle çalışma kapsamında önerilen yaklaşıma ters düşüldüğü söylenebilir.

Şekil 4.12 : M.K. Apartmanı dış duvar – doğrama birleşim detayı: (a)Plan, (b)Kesit (Bayhan, 1957).

Yapının özgün balkon korkulukları metal profiller ile taşınan cam panellerden oluşmaktadır. Beyaz yağlı boya ile bitişi sağlanan korkulukların günümüzdeki durumu incelendiği zaman iki tip müdahale dikkati çekmektedir (Şekil 4.13). Bunlardan ilki yüksekliği arttırılan balkon korkuluklarıdır. Özgün projede yer alan beş balkonun günümüzde iki tanesi yapının tasarım anlayışına uygun malzeme ve uygulama ile korkulukları yükseltilmiştir. Bu yenileme kapsamında cephe kurgusunu bozan nokta; yenilenen iki balkon korkuluğunun birbirleriyle ve özgün durumunu koruyan kalan üç balkon korkuluğu ile farklılık göstermesidir. İkinci tip müdahale ise sonradan eklenen katların balkonlarında gözlemlenebilir. Yapının altıncı katını oluşturan ek katın balkonunda doğrama sınırı korkuluklara kadar dayanmıştır, bu nedenle bu müdahalenin cephenin genel kurgusundan farklılaşan ve dinamizmini olumsuz etkileyen bir müdahale olduğu söylenebilir. Yapının yedinci katını oluşturan ek katın balkon korkulukları ise özgün tasarımdan tamamen farklılaşarak düşeyde sık sık tekrarlanan metal profillerden oluşmaktadır. Özgün balkon korkuluklarının tasarımında yer alan cam paneller bu katta kullanılmamış bu sebeple bütüncül cephe kurgusu zedelenmiştir. Balkonlarda karşılaşılan diğer müdahale tipi bir daire özelinde

filmli camlarla balkonun kapatılmasıdır. Ek bir doğrama sistemi ile kapatılan açık alanın volumetrik etkisi binanın kütle özelliklerinin anlatıldığı kısımda detaylı bir şekilde incelenmiştir. Balkonlarda gerçekleştirilen müdahaleler incelendiği zaman kapatılan balkonların ve farklılaşan balkon korkuluklarının özgün malzeme ve detay uygulamalarını yansıtmaması ve cephe hareketine zarar veren etkileri nedeni ile yaklaşıma zıt bir tutum sergilediği söylenebilir.

Şekil 4.13 : M.K. Apartmanı balkon korkulukları müdahaleleri: (a)Orijinal korkuluklar, (b)Güncel durum (İpek Fetil Arşivi, 2019).

M.K. Apartmanının ortak merdiveni incelendiği zaman merdiven formunun yapısal ya da biçimsel olarak özgünlüğünü koruduğu söylenebilir (Şekil 4.14). Özgün projede mermer kaplama tasarlanan merdiven basamaklarının kaplamaları yenilenmiş ancak özgün malzeme kullanımı esas alınarak benzer doku ve ebatlarda mermerler tercih edilmiştir. Merdiven korkuluklarında ise gerekli bakım ve yenilemelerin düzenli olarak yapılması metal dikmelerle taşınan ahşap küpeşteli merdiven korkuluklarının özgün tasarımını muhafaza etmesini sağlamıştır. Yapının merdiven sisteminde geçirdiği yenilemeler çalışma kapsamında önerilen yaklaşımın anlayışına paralellik göstermektedir.

Şekil 4.14 : M.K. Apartmanı ortak merdiven: (a)Korkuluk, (b)Küpeşte detayları (İpek Fetil Arşivi, 2019).

Genel durumu yorumlamak gerekirse, yapının teknolojik değerine en çok zarar veren müdahalelerin sonradan eklenen iki kat ve yenilenen çatı sistemi uygulamasıdır. Her iki müdahale de yapının kütle özelliklerini olumsuz etkilemektedir. Çatı yenilemesinde ne özgün tasarımın muhafaza edildiği ne de dönemin teknolojik değerini oluşturan tasarım anlayışının takip edildiği söylenebilir. Yalıtım problemleri nedeniyle yenilenen dış duvar sisteminin kısmen tasarım anlayışını koruyabildiği ancak aynı sebeplerle yenilenen pencere sistemlerinin hem özgün malzemesi ile yenilenmemesi, hem cephede düzenli bir şekilde tekrar eden modülasyona uymayan ek ara kayıtlarla bölünmesi, hem de kasa profillerini ince gösterme amacı ile tasarlanmış özgün uygulama detaylarını koruyamaması nedenleri ile çalışma kapsamında önerilen yaklaşıma ters düşen müdahaleler olduğu söylenebilir. Türkiye modern dönem konut binalarının özgün detaylarını barındıran M.K. Apartmanı hatalı müdahalelere rağmen döneminin teknolojik değerlerini kısmen yansıtabilen yapılardandır.

4.2 Hukukçular Sitesi

İstanbul'un Şişli ilçesinde bulunan yapı Haluk Baysal ve Melih Birsel tarafından tasarlanmış, 1967 yılında onaylanmıştır. Kooperatif yapılarının en çarpıcı örneklerinden olan yapı günümüzde konut ve ticari olmak üzere karma kullanılmaktadır (Şekil 4.15).

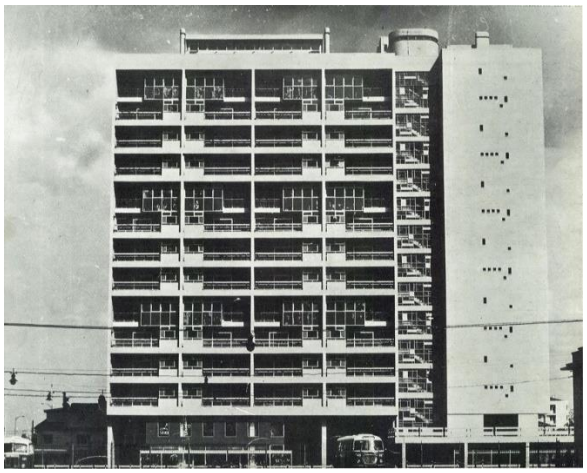
Şekil 4.15 : Hukukçular Sitesi Güney cephesi (Baysal ve Birsel, 1968).

Bina kütlesinin cephe sistemi ile yarattığı vurucu etki ve projenin özgün tasarım kararları Türkiye modern mimari konut örnekleri arasında yapıyı özel bir yere taşımaktadır. Yapının ana caddeye karşı konumlanması, çevresi ile farklı kotlarda

farklı yöntemlerle kurduğu güçlü bağ, cephe tasarımında kendisini hissettiren karakteristik kurgu ve her noktada kendini gösteren bütüncül tasarım anlayışı Hukukçular Sitesi'ni sıradanlığın çok ötesine taşımaktadır. Buna ek olarak, yapının barındırdığı konut ve ticari kullanımlara bağlı gelişen özel, kamusal ve sosyal alanların birbirleriyle ilişkisi dikkat çekmektedir.

Dikdörtgenler prizması formundaki yapıda cam ağırlıklı yüzeyler ile duvar ağırlıklı yüzeyler birbiri ile uyum içinde kullanılmış, yapıda doluluk – boşluk dengesini sağlamıştır. Tasarım kararına bağlı olarak saydam ve opak ağırlıklı alanların cephede keskin biçimde birbirinden ayrılması dikkat çekmektedir. Cephede alınan bu kararın nedeni boyutları değişse dahi aynı özelliklere ve eşit konfora sahip daireler tasarlama kaygısıdır.

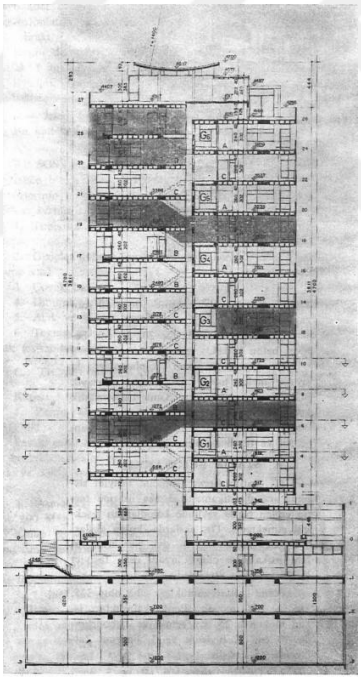
Binada simpleks, yarı dubleks ve dubleks olmak üzere üç farklı tip daire bulunmaktadır. Farklı daire tipleri ve dairelerin farklı kotlarda birbirleri ile kesişmeleri cephe modülasyonunun her dört katta bir farklılaşmasını sağlamıştır. Cephede yakalanan bu ritim prizmatik kütleye hareket katmaktadır. Simpleks daireler, yarı dubleks daireler ve dubleks dairelerin alt katı cephede aynı izi takip ederek bina ana kütlesini şekillendirir. Fakat; dublekslerin üst katı dar enli balkonlarla bu izden ayrılır ve modülasyonda farklılaşan dördüncü katı oluşturur. Bu dörtlü grup dikeyde üç kere kendini tekrar eder ve on ikinci katta çatı ile sonlanır. Yatayda ise kendisinden bir önceki modülün simetriği olarak dört kez tekrarlanır. Tüm bu tekrarlara rağmen cephenin sıradanlaşmaması modülasyonun kendi içinde barındırdığı dinamizm; cam, metal, beton gibi malzemelerin etkin kullanımı ve balkonların cephedeki hareketi ile açıklanabilir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi (Baysal ve Birsel, 1968).

Yapı oturduğu arazideki 7 metrelik kot farkını kullanarak sokak ile farklı kotlarda çeşitli bağlantılar kurar. Merdiven, rampa ve asma katların dahil olduğu bu sistem zemin katın boşaltılarak yapının yükseltilmesi ile pekiştirilmiştir. Bu alanlar bahçe, açık ve kapalı geçitler ile değerlendirilmiş; kalan kısımlar ise ticari alan olarak ayrılmıştır (Baysal, H., Birsel, M., 1968).

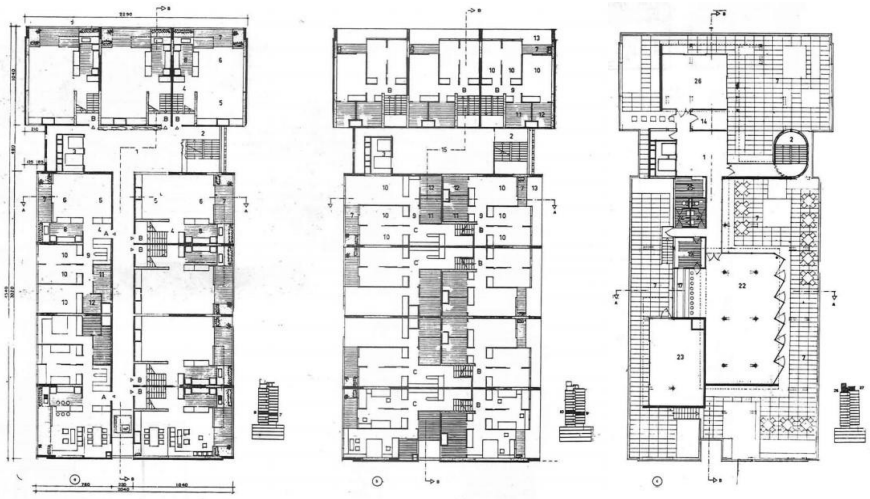
Betonarme sistem ile inşa edilen yapıda taşıyıcı sistemin sağladığı avantajların farkındalığıyla tasarım şekillendirilmiştir. Taşıyıcı sistem özellikleri ile simpleks, yarı dubleks ve dubleks daireler ortak bir kurgu ile yerleştirilmiş; dubleks ve yarı dubleks dairelere merdiven sahanlıklarından girilerek kütle içinde dairelerin yerleşimi ve birbiri ile ilişkisi optimize edilmiştir (Şekil 4.17). Bina ortak merdiveninin geniş cam yüzeylerle cephe kurgusuna dahil olması, asma katlar ve boşaltılmış giriş katı ile yapının hafifletilmesi ve kattan kata farklılaşan plan şeması ile betonarme sistem tasarım ile buluşturulmuştur.

Şekil 4.17 : Hukukçular Sitesi kesit (Arkitekt Dergisi, 1961).

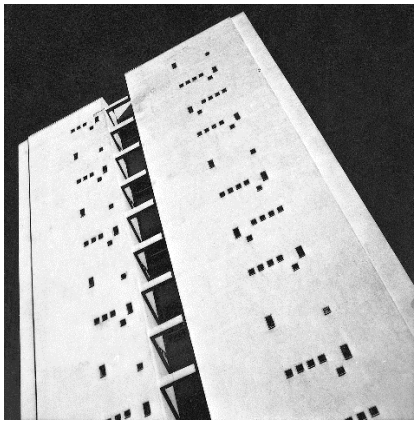
Binanın çatısı betonarme sistem kullanılarak inşa edilmiş, düz çatı formu kullanılmıştır. Binanın sosyal alanı olarak tasarlanan terasta açık ve kapalı alanlar, eğlence salonları ve amerikan bar bulunmaktadır. Çatıya çıkan merdiven eğrisel formda duvarlarla kapatılarak farklılaştırılmıştır. Merdiven kulesinin duvarlarının ahşap doğrama pencereler ile sonlandırılması cephe kurgusuna da şekil veren merdivenin doğal ışıktan yararlanma gayesine hizmet eder.

Bina cephesinde duvarların yoğun olduğu yüzeyler ve camların yoğun kullanıldığı balkon alanlarının ayrımı dikkat çekmektedir. Bu kararın temelinde aynı görsel niteliklere sahip daireler yaratma isteği yatmaktadır. Farklı tipolojilerde dahi binaların ışık ve hava alan cephelerinin oranı ve konumu eşit düzenlenmiştir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 : Hukukçular Sitesi: (a)Dubleks alt, (b)Dubleks üst, (c)Çatı katı planları (Arkitekt Dergisi, 1961).

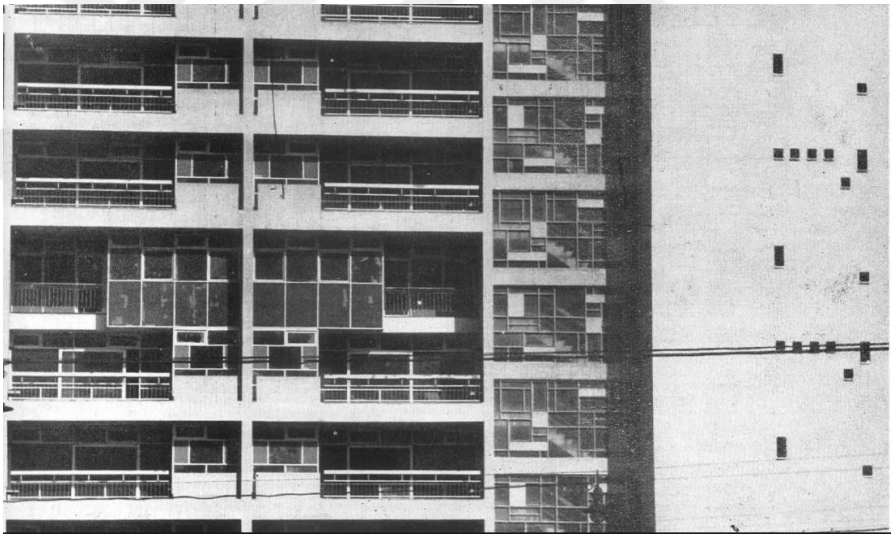
Binanın Batı cephesine (meydan cephesi) bakıldığı zaman, dairelerin konumlandığı yerlerde duvar yoğunluğunun azlığı dikkat çekmektedir. Böylelikle prizmatik forma sahip kütlenin ağır bir etki yaratmasının önüne geçilmiştir. Aynı cephenin sağ tarafına bakıldığı zaman duvar ağırlıklı bir cephe tasarımı tercih edildiği görülmektedir. Bu cephenin arkasında kalan dairelerin Güney yönelimli olması ve diğer daireler ile eşit nitelikte olması nedenleriyle dar kesitli ufak pencereler ile cepheye karakter kazandırılır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 : Hukukçular Sitesi Kuzey cephesi (Salt Araştırma arşivinden).

Binanın Kuzey cephesi (yol cephesi) duvar yoğunluklu tasarlanmış, dairelerin salonlarının doğal ışıktan yararlanmasını sağlayan ufak pencereler bu cephede de kullanılmıştır. Kütlenin ağırlaşmasını engellemek amacı ile binanın ortak koridorundan hiza alan bir genişlikte cephe geri çekilmiş, böylelikle cephe düşeyde iki parçaya ayrılmıştır. Bu düşey etki yatayda devam eden kirişler ile dengelenir (Şekil 4.19).

Dairelerin doğramaları döşeme üzerinden üst kattaki döşemenin alt sınırına kadar kat boyunca devam ettirilmiştir (Şekil 4.20). Cam yüzeylerin cephe geneli ile kurduğu ilişkide yataylığı ön plana çıkartan bir hafiflik sağladığı söylenebilir. Bu etki kullanılan ek ara kayıtlarla dengelenmiştir. Doğrama kayıtlarının hizası döşeme alnını da kapatacak şekilde düşeyde devam ettirilmiştir. Bina ortak merdivenin cephesi betonarme doğramalarla oluşturulmuş ve iki katta bir tekrarlanan bir ritim ile bölünmüştür. Ek kayıt kullanımı ile oluşturulan bölümlerin çoğu cam ile geçilirken kimi bölümler beton paneller ile kapatılarak cepheye dinamizm katılmıştır.

Şekil 4.20 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi (Baysal ve Birsel, 1970).

Bina cephesinde balkonların etkisini incelemek için simpleks, yarı dubleks ve dubleks dairelerin alt katından ulaşılan büyük balkon ele alınmıştır. Bu balkonlar bina kütlesinin sınırına kadar gelir ve cephe genelinde yataylığı vurgular. Balkonlar ile yaratılan yatay etki, daireleri birbirinden ayıran duvarların yarattığı düşeylik ile dengelenir. Bahsedilen dairelerde mutfak alanı balkon genişliğinin bir kısmını alarak öne çıkar ve salon hizasından önde bitirilir (Şekil 4.21). Kütlede yaratılan bu küçük hareket korkuluk tasarımını da etkiler. Balkonun görece geniş devam ettiği salon önü boyunca metal profillerle tasarlanan korkuluklar, mutfak alanının öne çıktığı yerlerde

opak bir tasarıma dönüştürülür. Bu karar cephedeki hareketin korkuluk malzemelerindeki farklılaşma ile de desteklenmesini sağlamıştır.

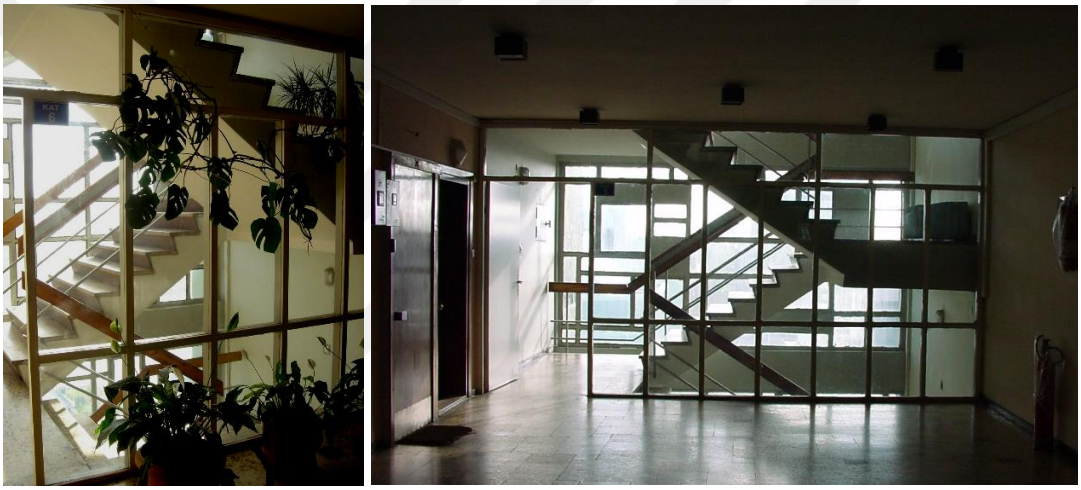
Şekil 4.21 : Hukukçular Sitesi kiralık daire balkonu (Url-6).

Cephe bileşenleri için yardımcı cephe bileşenleri ve giriş saçağı incelenecektir. Binanın Batı cephesinde (meydan cephesi) apartman ortak merdiveninin doğal ışıktan yararlanmasını sağlamak amacı ile cam yüzeyler kullanılmıştır. Geniş cam yüzeylerde ek doğrama kayıtları kullanılarak binaya dinamizm kazandırılır. Ek kayıtlar ile yaratılan bölümlerin bazıları doğramaların da malzemesi olan beton plaklar ile kapatılmıştır (Şekil 4.20). Farklı şekiller ve farklılaşan konumları ile düşeyde sürekli sistemde hareketlilik sağlamıştır. Binaya farklı kotlarda ulaşım sağlanabilmesine karşın yalnızca ana caddeden yapılan girişte saçak kullanımı tercih edilmiştir. İnce kesitli giriş saçağı çelik profil ayaklar üzerinde yükselir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 : Hukukçular Sitesi giriş saçağı (Salt Araştırma arşivi).

Apartman ortak merdiveni betonarmeden yapılmış, çift kollu ve sahanlıklı plak merdivendir (Şekil 4.23). Merdiven basamakları prefabrike mozaik plaktır. Merdiven korkulukları metal profiller ile taşıtılan ahşap paneller ile yatay etki vurgulanacak şekilde tasarlanmıştır. Merdivenin cepheden ışık alması ve sokak kotundan okunabilen formunu vurgulamak amacıyla, korkuluk profilleri arasında herhangi bir dolgu ya da kapatma malzemesi tercih edilmemiştir. Böylelikle; görsel bağlantı kesilmemiş, saydam bir tasarım ile merdiven plağının formu ön plana çıkarılmıştır. Aynı anlayış merdiven alanı ile asansör holünü birbirinden ayıran doğrama sistemlerinin tasarımında da devam ettirilmiştir. Ek ara kayıtlar ile bölümlenen ahşap doğrama sistemi yalnızca cam kullanılarak kapatılmış böylelikle binanın en iç kısımlarına dahi gün ışığının girebilmesi sağlanmıştır.

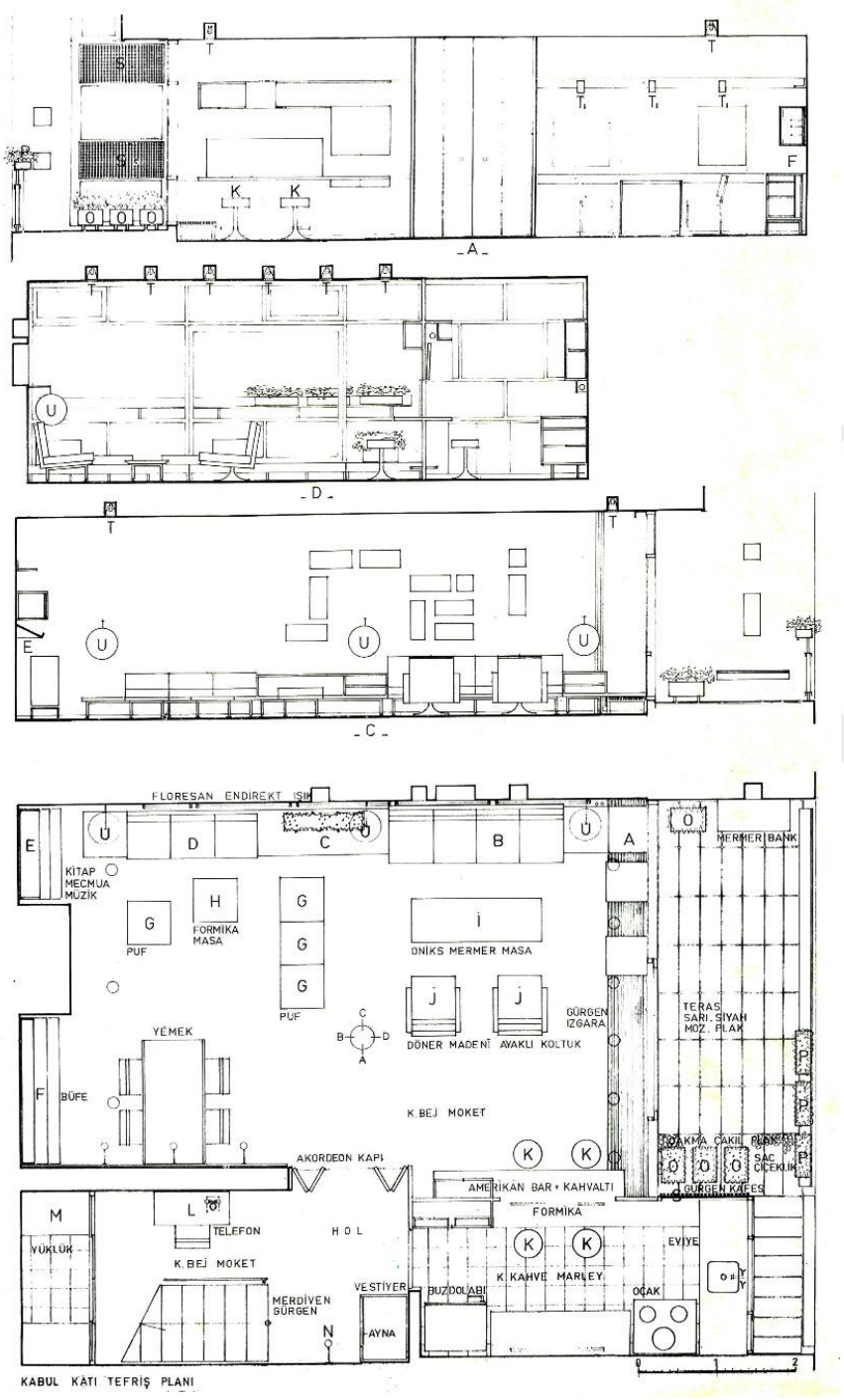

Şekil 4.23 : Hukukçular Sitesi apartman ortak merdiveni: (a)Merdiven alanı doğramaları, (b)Merdiven yan görünüş (Funda Uz arşivinden).

Modern hayatın günlük yaşantıya katkısı olan servis elemanları yapıda yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Düşey sirkülasyonun merdivenlerin yanı sıra asansörle de desteklenmesi, bina kullanıcıları için bodrum katlarda garaj ve depo alanlarının yaratılması, çamaşır odaları ve çöp bacasının düşünülmesi bu ayrıcalıklar arasında sayılabilir. Ayrıca binada dairelere de hizmet veren bir havalandırma sistemi bulunmaktadır. Kullanıcıların konforunu sağlamaya yönelik bu tasarım anlayışı daire planlarında da kendini göstermektedir.

Dairelerin projelendirmesinde her detay düşünülmüş ve birbirini tamamlayan bir mimari dil elde edilmiştir (Şekil 4.24). Daire iç mimarisi ve kullanımı plan, görünüş ve perspektif çizimleri açıklanarak uygun mobilya seçimleri, her noktanın kaplama malzeme bilgileri ve aydınlatma detaylarına kadar belirlenmiştir. Projeden okunan

bilgilere göre; balkon ve teraslarda mozaik plak, iç mekanda ise marley plak zemin kaplama tercih edilmiştir. Teras zeminlerinde ise taş plak ve çakıl birlikte kullanılmıştır.

Şekil 4.24 : Daire iç mekan kullanımına dair: (a)Kesit, (b)Plan (Arkitekt Dergisi, 1961).

Yapının tablo bilgileri en vurgulu cephesi olan Kuzey cephesi (yol cephesi) ve Batı cephesi (meydan cephesi) esas alınarak doldurulmuştur (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 : Çalışma kapsamında oluşturulan Hukukçular Sitesi analiz tablosu.

BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ				HUKUKÇULAR SİTESİ / 1967
KÜTLE	FORM	denge		
		dinamizm		
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	-
			pencere	-
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	
			geri çekilerek	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ				
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		
		yığma		-
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		
		asma kat kullanımı		
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		
		cephede serbestlik sağlaması		
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
ÇATI	MALZEME	betonarme		
		ahşap		-
		çelik		-
	FORM	kırma		-
		beşik		-
		sundurma		-
		düz		
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	-
			gizli	-
		geniş saçak tercihi		-
		çatı formunun gizlenmesi		-
	FONKSİYON	teras kullanımı		
		çatı arası kat		-
		yüksek son kat		-
		aydınlatma-havalandırma		-
CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ				
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik		
		prizmatik ve eğrisel		-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme		
		modern anlayışa uygun biçimleniş		
	FONKSİYON	taşıyıcı		-
		ayırıcı		
PENCERE	MALZEME	ahşap		
		metal		
	FORM	yatay		
		düşey		-
		tüm yüzey		-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit		
		ek ara kayıtlar		
	FONKSİYON	aydınlatma		
		havalandırma		
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik	
			eğrisel	-
			prizmatik ve eğrisel	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı: ayaklar üzerinde	-
			yüzey sınırından farklı: konsol	
			yüzey sınırında	
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme	
			ahşap	-
			metal	
			cam	-
		form	yatay	
			düşey	-
		görsellik	saydam	-
			opak	
			saydam ve opak	

Çizelge 4.2 (devam) : Çalışma kapsamında oluşturulan Hukukçular Sitesi analiz tablosu

					HUKUKÇULAR SİTESİ / 1967
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			
		sıva			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			
		yatay ve düşey etki dengesi			
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket			-
		ahşap			-
		metal			-
	FORM	yatay			-
		düşey			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			-
		boşluklu			-
	FONKSİYON	hareketli			-
		sabit			-
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme			
		metal			-
	FORM	prizmatik			
		eğrisel			-
	GÖRSEL NİTELİK	opak			
		yarı sadam			-
MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					
MERDİVEN	MALZEME	betonarme			
		ahşap			-
		çelik			-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı	
				sahanlıksız	-
			tek kollu		-
			spiral		-
		yapısal	plak		
			rıhtsız		-
			kirişli		-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-
			ahşap		
			metal		
			cam		-
		form	yatay		
			düşey		-
		görsellik	saydam		
			opak		-
			saydam ve opak		-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon			
		doğal ışığın taşınması			
SERVİSLER					
SERVİSLER	asansör				
	garaj - depo				
	havalandırma sistemi	görünür			-
		gizli			
	çöp odası				

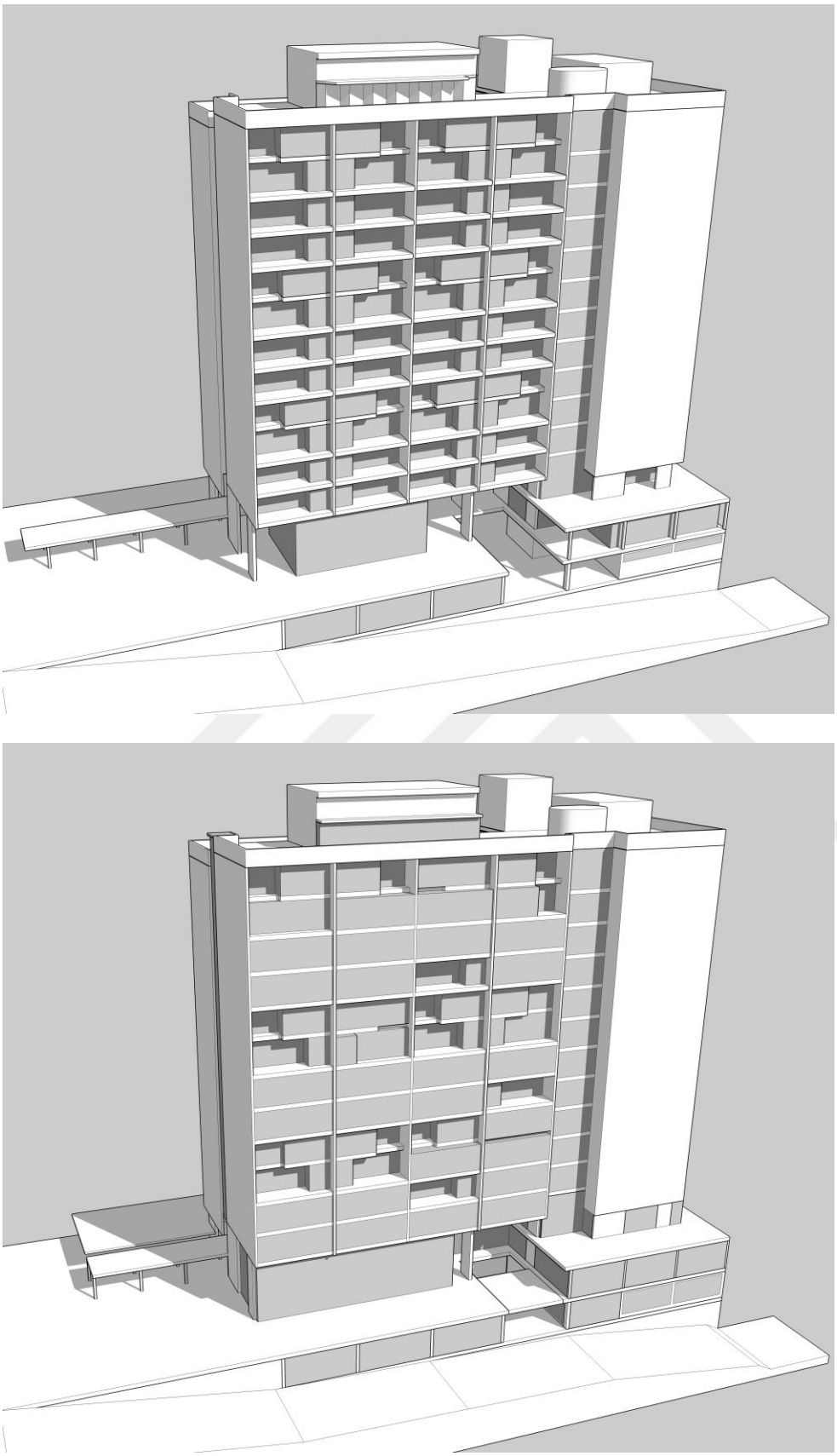
Yapının orijinal halini günümüzde tümüyle koruyabildiği maalesef söylenememektedir. Hem konut hem de ticari alanlarda zaman içinde yapılan müdahalelerin yapının özgünlüğünü ve karakterini, tamamen yok edemese dahi, büyük ölçüde zedelediği söylenebilmektedir. Şekil 4.25'te kırmızı çerçeve ile işaretlenen dairede özgün malzeme seçimleri okunamamaktadır ancak pencere modülasyonu ve kütle hareketlerini koruyabilmiş örneklerden biri olarak verilebilir. 1967 yılında

tamamlanan yapının zaman içerisinde yenilemelere ihtiyaç duyması olağandır. Bu durumun sebepleri arasında yapıldığı dönemin kısıtlı olanakları nedeniyle zaman içerisinde yalıtım problemlerinin ortaya çıkması, fonksiyon değişikliklerinin olması (Uz, 2010), kullanıcıların bilinç ve farkındalığının olmaması sıralanabilir. Bu sebeplere ek olarak Canoğlu Kocaman (2019) Hukukçular Sitesinin profesyonel bina yönetimi hizmeti aldığına ancak yapının modern mimarlığın önemli bir eseri olmasına dayanan bir yönetim planı uygulanmadığına dikkat çekerek yönetimin hatalı müdahaleleri caydırıcı bir misyon üstlenmediğini belirtir.

Şekil 4.25 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi güncel durum (İpek Fetil arşivinden).

Yapının özgün projesi ile günümüzdeki durumu karşılaştırıldığı zaman en büyük değişikliğin kütle özellikleri başlığı altında toplandığı söylenebilir. Önerilen yaklaşım çerçevesinde kütlenin form ve görsel nitelik özellikleri incelendiği zaman özgün tasarımdaki denge ve dinamizmin büyük oranda kaybedildiği, kütleyi hafifletme amacına hizmet eden boşaltılmış alanların özellikle zemin katta konumlanan ticari alanlarda ekonomik kaygılarla yok edildiği görülmektedir. Yaklaşıma ters düşen duvar ve döşeme ekleri yapının teknolojik değerine zarar veren en büyük etkeni oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında üretilen 3D görselleri kütlede zaman içinde yaşanan değişimleri net bir şekilde ortaya koymaktadır (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 : Çalışma kapsamında üretilen Hukukçular Sitesi: (a)Orijinal durum, (b)Güncel durum kütle modelleri.

Zemin katın hafifletilmesi amacıyla boş bırakılan alanlar günümüzde bina sınırına dek çekilmiştir ve ticari alan olarak dükkanlar tarafından kullanılmaktadır. Kapalı mekan alanlarının arttırılmasının yanı sıra ticari alanlarda tasarlanmış galeri boşluklarının ek döşemelerle kapatılması da yapının kütle etkisini ve kullanıcı deneyimini değiştiren etkenler arasında sayılabilir. Yaklaşım çerçevesinde modern dönem konut binaları için teknolojik bir değer olarak belirtilen boşaltılmış zemin katının yarattığı hafifleme yapının günümüzdeki durumunda okunamamaktadır. Ticari etkinliği arttırmak adına ekonomik kaygılarla yapılan bu değişiklerin yanı sıra yapının çevresinde yapılan yol düzenlemeleri de bazı mecburi değişiklere neden olmuştur. Hukukçular Sitesi giriş katında çevresi ile farklı kotlarda kurduğu ilişkilerle dikkat çeken bir yapıdır. Ancak, yol kotunun zaman içerisinde değişmesi bahsedilen ilişkilerin de yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda özgün tasarımda yer alan kimi merdivenler kaldırılmış ve yerine yeni sirkülasyon elemanları eklenmiştir. Bu nedenlerle günümüzde özgün projede yapının çevresi ile kurduğu ilişkiler net okunamamaktadır.

Kütle özelliklerindeki değişimlerin tamamı daire cephelerinden de okunabilmektedir. Çoğu dairenin balkonunu kapatarak açık alanı kapalı mekana dahil etmesi özgün tasarımda cephe kurgusunun temelini oluşturan ve çalışmada önerilen yaklaşım kapsamında bir teknolojik değer olarak ortaya konan denge ve dinamizm unsurlarının zayıflamasına neden olmuştur. Simpleks, yarı dubleks ve dubleks dairelerin birbirleri ile kurduğu ilişki sonucunda şekillenen cephe modülasyonu dört katta bir kendisi tekrar ederek düşeyde üç, yatayda ise kendinden bir önceki modülün simetriği olarak dört kez tekrar ederken, yapının günümüzdeki durumunda özgün tasarımı okumak oldukça zorlaşmıştır. Döşeme ilaveleri, ek duvar örümleri ve kapalı alan sınırının öne çekilmesi nedenleri ile yapının özgün tasarımdaki dengeli ve dinamik cephe kurgusunun etkisini günümüzde de aynı oranda koruyabildiği söylenememektedir. Bu müdahaleler cephe kurgusunda saydam yüzeyler ile duvar ağırlıklı yüzeyler arasında oluşturulan doluluk – boşluk dengesinin de bozulmasına sebebiyet vermektedir. Özgün projede merdiven bloğu ile ayrılan duvar ağırlıklı cephe ile modülasyonun okunabildiği saydam cephe arasındaki fark, günümüzdeki müdahalelerle netliğini kaybetmiştir.

Yapının taşıyıcı sistem özelinde geçirdiği müdahaleler döşeme ilaveleri ve ince kesitli taşıyıcı bileşenlerin okunabilirliği başlıkları altında incelenebilir. Özgün projede

dubleks dairelerin üst kat sınırı ana kütle sınırından geride bırakılırken günümüzde kimi dairelerin döşeme ekleyerek kütle sınırına kadar uzattığı okunabilmektedir. Yapının özgün projesine ters düşen bu müdahalelerin yaklaşım kapsamında değerlendirmesi kütle özelliklerine değinilen bölümde yapılmıştır. Ticari kullanıma ait olan zemin katın kapatılması ise projede net bir şekilde okunabilen taşıyıcı ayakların duvar içinde kaybolmasına sebebiyet vermiştir.

Hukukçular Sitesi'nin çatı katında gerçekleşen en önemli değişiklik sosyal donatı alanları olarak tasarlanan yapıların cephesinde gerçekleşmiştir. Teras planlarında ve Şekil 4.27'de görülebildiği üzere özgün tasarımda diyagonal konumlanan ahşap doğramaların günümüzde hem malzemeleri hem de yerleşimleri değiştirilmiştir. Doğramaların üzerinde devam eden özgün ahşap saçak kaldırılmış, doğrama hizası kapalı alan kullanımını arttırmak amacıyla yeni saçağın ucuna kadar ilerletilmiştir. Bu müdahale gerçekleştirilirken hem doğramaların projedeki konumları korunmamış hem de ahşap doğramalar yerine PVC doğramalar tercih edilmiştir. Özgün tasarımdaki bölümlenme ve malzemenin korunmaması, mekanı tanımlayan en karakteristik kararlardan biri olan pencere konumlarının özgün duruma uygun bir şekilde muhafaza edilmemesi bahsedilen yenilemelerin yaklaşım çerçevesine ters düşmesine neden olmaktadır. Özgün ahşap saçağın günümüzdeki durumunda okunamaması da Hukukçular Sitesi'nin kaybedilen bir teknolojik değeridir. Bu sebeple, pencere sistemindeki değişikliklerin yanı sıra saçaklardaki müdahaleler de göz önüne alındığı zaman çatı yenilemelerinin çalışma kapsamında üretilen yaklaşıma paralellik gösterdiği söylenemez.

Şekil 4.27 : Hukukçular Sitesi çatı katı: (a)Özgün tasarım, (b)Güncel durum (Uz ve Özsoy, 2006).

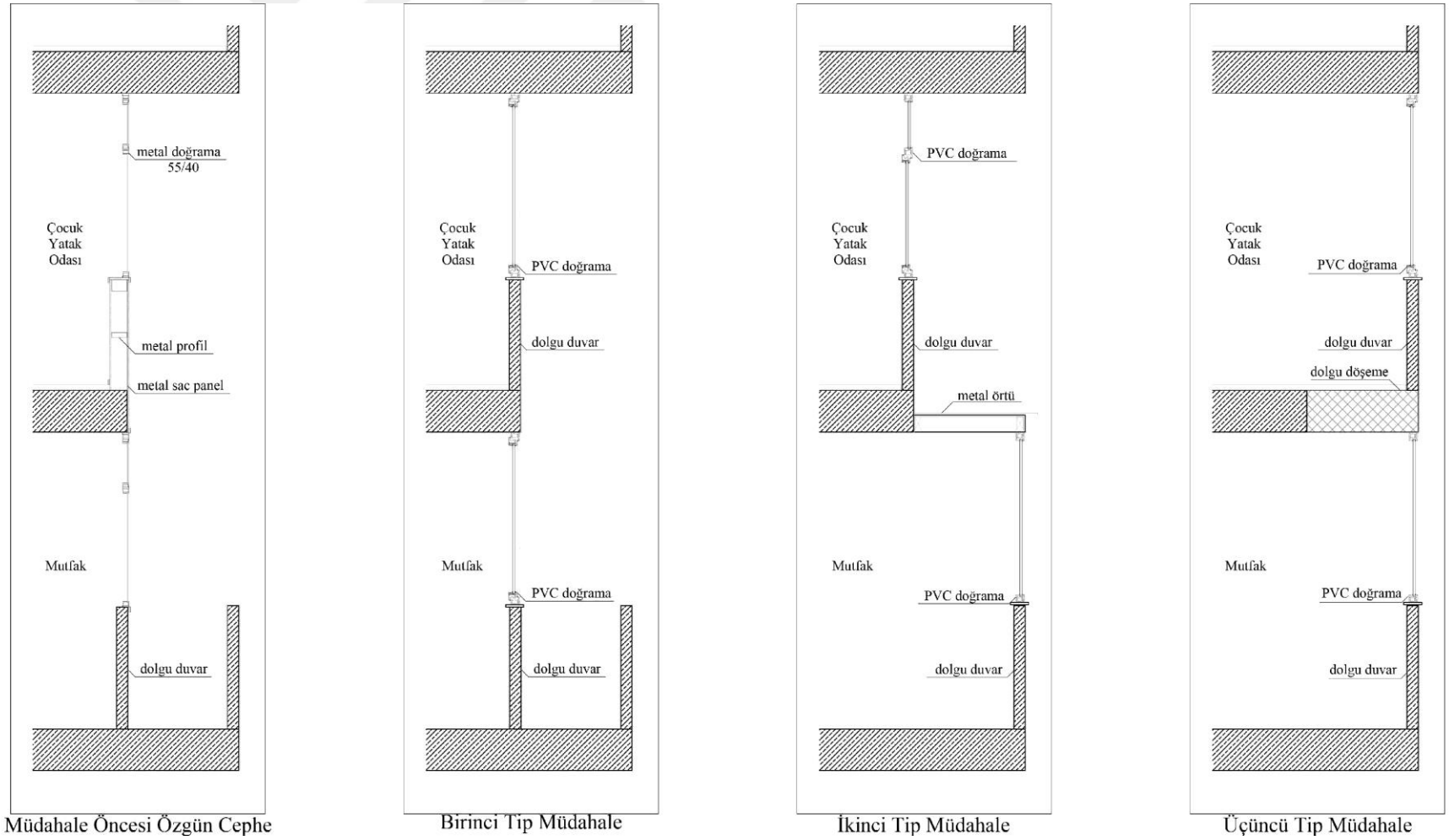
Hukukçular Sitesinin teras kat kaplamalarında gerçekleştirilen müdahalelerin temelinde yalıtım problemleri yatmaktadır. Yapıldığı dönemin teknolojisine bağlı olarak şekillenen çatı uygulaması zaman içinde su yalıtımı konusunda sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur (Akboğra, 2019). Bu sebeple çatı terasındaki özgün taş plak kaplamalar kaldırılarak membran uygulaması yapılmıştır. Ancak, kimi yerde membran yalıtım seramik karolarla kaplanmış, kimi yerde ise kumlu membran tercih edilerek üzerine ayrıca bir kaplama malzemesi uygulanmadan bitiş sağlanmıştır (Şekil 4.28). Özgün taş plakların kaybedilmesine yol açan bu uygulamanın çatı kullanımının günümüzde projede önerildiği gibi sosyal donatı alanı olarak kullanılmaması da gösterilebilir. Kullanıcıların kullanımına açık olmayan teras günümüzde yalnızca teknik donatıların konumlandığı bir mekan olarak kullanılmaktadır. Çatıdaki sosyal donatılar için tasarlanan kapalı alanlar ise bir mimari ofise kiraya verilerek ticari fonksiyon ile kullanılmaktadır (Akboğra, 2019).

Şekil 4.28 : Hukukçular Sitesi teras kat güncel zemin kaplamaları: (a)Kumlu membran, (b)Seramik kaplama (İpek Fetil arşivinden).

Yapının kütle özelliklerindeki değişimlerinin de temelinde yatan müdahaleler dış duvar, pencere ve balkon sınıflandırması ile detaylandırılacaktır. Bu bölümde bahsedilen müdahalelerin daha net ortaya konulabilmesi için kesit çalışmaları yapılmıştır. Değişimlerin etkisinin ve özgün proje ile günümüzdeki durum arasındaki farkların yapısal bağlamda ortaya konulabilmesi için değişimlerin en net okunabildiği dubleks daire tipi seçilmiştir. Mutfak – çocuk yatak odası, salon – çocuk yatak odası ve salon – ebeveyn yatak odası olmak üzere dubleks daireden üç adet cephe kesiti çizilmiştir. Yapının orijinal halinin özelliklerini ortaya koymayı hedefleyen kesit çalışmasında saha gezileri ve literatür çalışması ile elde edilemeyen veriler (çocuk yatak odasında bulunan metal taşıyıcılı duvar, metal pencere detayı, dairelerde kullanılan cam detayı, döşemelere yapılan eklentiler) Utarit İzgi'nin dönemin mimarisini detay çizimleri ile anlatan "Pencere: Hafif Cepheler Yardımcı Koruyucular" kitabından yapılan kabuller ile çizilmiştir. Yapının özgün cephe tasarımını ve uygulama detaylarını ortaya koymayı hedefleyen üç kesit, yapının günümüzdeki durumunda en çok karşılaşılan üç müdahale tipinin gösterildiği kesitlerle birlikte çalışılmıştır. Böylelikle daire cephelerindeki orijinal durum, 1. tip müdahale, 2. tip müdahale ve 3. tip müdahale sıralaması ile yapının zaman içinde geçirdiği değişimler gösterilmiş; müdahalelerin yarattığı değişim yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir (Ek D).

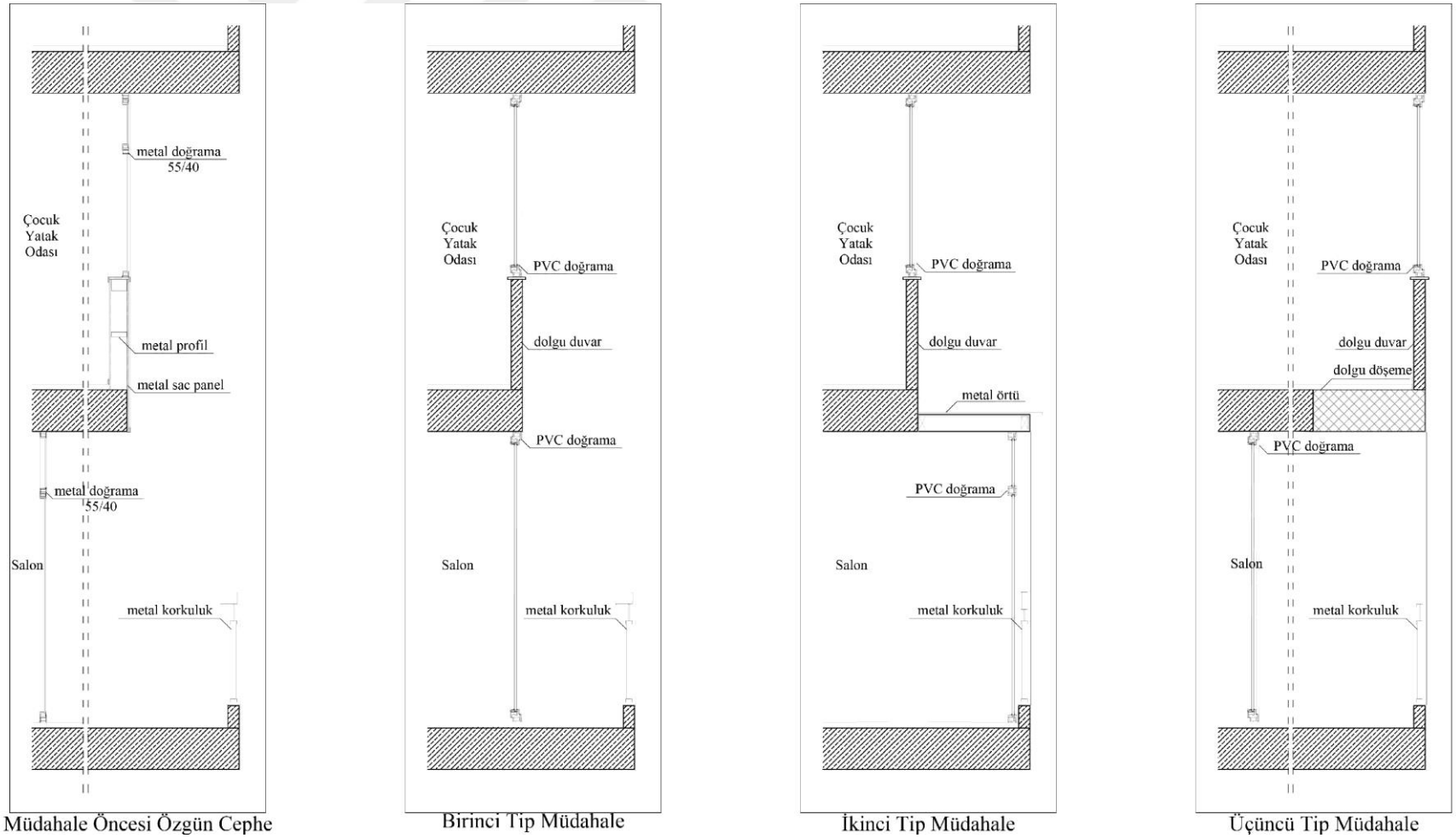
İlk grup kesit çalışmasından takip edilebileceği üzere, özgün projede dubleks üst kat sınırı geride bırakılarak kütleye hareket kazandırılmıştır (Şekil 4.29). Geride bırakılan çocuk yatak odasının cephe duvarları metal profiller ile yapılmış, duvar kaplaması paneller döşeme alt sınırına kadar uzatılmıştır. Böylelikle döşeme alnının cepheden okunmaması ve alt kat mutfak doğraması ile üst kat doğramasının bir bütün olarak algılanması sağlanmıştır. Çocuk yatak odasının metal profil taşıyıcılı duvarına yerleşen metal doğrama duvar ile birleşiminde ayrı bir denizlik detayı oluşturmadan duvarın dış yüzeyi ile hemyüz olacak şekilde konumlanmıştır. Mutfak cephesinde ise metal doğrama dolgu duvar üzerine uygulanmıştır. Bu noktada balkon korkuluklarının da farklılaşarak solid tasarlanması dubleks üst kattan başlayarak kesintisiz devam eden metal dokunun bitişinin cepheden okunmasını engeller. Pencere üstlerinde hatıl kullanılmamış, doğrama tavana dek devam ettirilmiştir.

Şekil 4.29 : Çocuk yatak odası – mutfak kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

İncelenen üç müdahale tipinin de ortak noktası çocuk yatak odasının metal profil taşıyıcılı duvarlarının kaldırılması olmuştur. Yalıtım problemleri ve dış cephede metal sac panel kullanımının bakım gerektirmesi gibi nedenlerle Hukukçular Sitesi'nin cephe tasarımında ilk vazgeçilen detayın cephede metal kullanımı olduğu söylenebilir. Müdahale tiplerinin bir diğer ortak noktası metal profil taşıyıcılı duvarlarla birlikte değiştirilen metal doğrama sistemidir. Aynı şekilde bakım zorluğu ve yalıtım problemleri ile açıklanabilen bu müdahaleler nedeni ile cephenin özgün malzemelerinden olan metalin ve uygulama detaylarının günümüzde kaybedildiği söylenebilir. Pencere ve doğrama sistemlerinin değiştirilmesi özgün tasarımda yer almayan denizliklerin kullanılmasına ve cephe kurgusunda yer verilmeyen harici bir malzemenin de sisteme dahil olmasına neden olmuştur. İncelenen örneklerde yalıtımlı çift camlar ile kullanılan PVC pencerelerin hem cam ağırlığını taşımak hem de doğramalarda daha iyi yalıtım sağlamak amacıyla orijinal metal pencerelere göre daha kalın kesitlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Yaklaşım çerçevesinde modern dönem konut yapılarının teknolojik değerlerinden biri olarak belirtilen ince kesitli doğrama profillerinin günümüzde korunamaması yaklaşıma ters düşen bir yenilemedir. Doğrama sistemlerinin yenilenmesi aşamasında okunabilirliği azalan bir diğer özellik ek ara kayıt kullanımıdır. Her dairenin kendi isteğine göre pencere bölümlenmesi tercih etmesi özgün pencere tasarımının cephedeki okunabilirliğini zedelerken cephede bütüncül olmayan bir görünüm ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Bir diğer müdahale tipi olarak balkonların kapatılması ile kapalı alan sınırının öne çekilmesi belirlenmiştir. İkinci ve üçüncü tip müdahalede görülebilen bu müdahalelerde mutfak önündeki dar balkon iptal edilmiş, pencereler balkon parapeti üzerine oturtulmuştur. Kapatılan alanın üstü ise kimi dairelerde çelik karkas ile (ikinci tip müdahale) kimi dairelerde ise betonarme ile (üçüncü tip müdahale) taşıtılmaktadır. Üçüncü tip müdahalede çocuk yatak odası sınırının alt kat döşeme sınırına kadar kapatılması dikkat çekicidir. Bu müdahalelerin yapının kütle hareketini zedelemesi ve özgün tasarımda alt kat ile üst kat arasında kurulan görsel bağlantıyı kopartması, özgün malzemelerin korunamaması ve tasarımda yer almayan harici malzemelerin cephe sistemine ana tasarım anlayışına entegre edilmeden dahil olması gibi etkileri nedeniyle yaklaşım çerçevesine zıt bir tutum sergiledikleri söylenebilir.

İkinci grup kesit çalışması dubleks dairelerdeki çocuk yatak odası – salon cephesine aittir (Şekil 4.30).

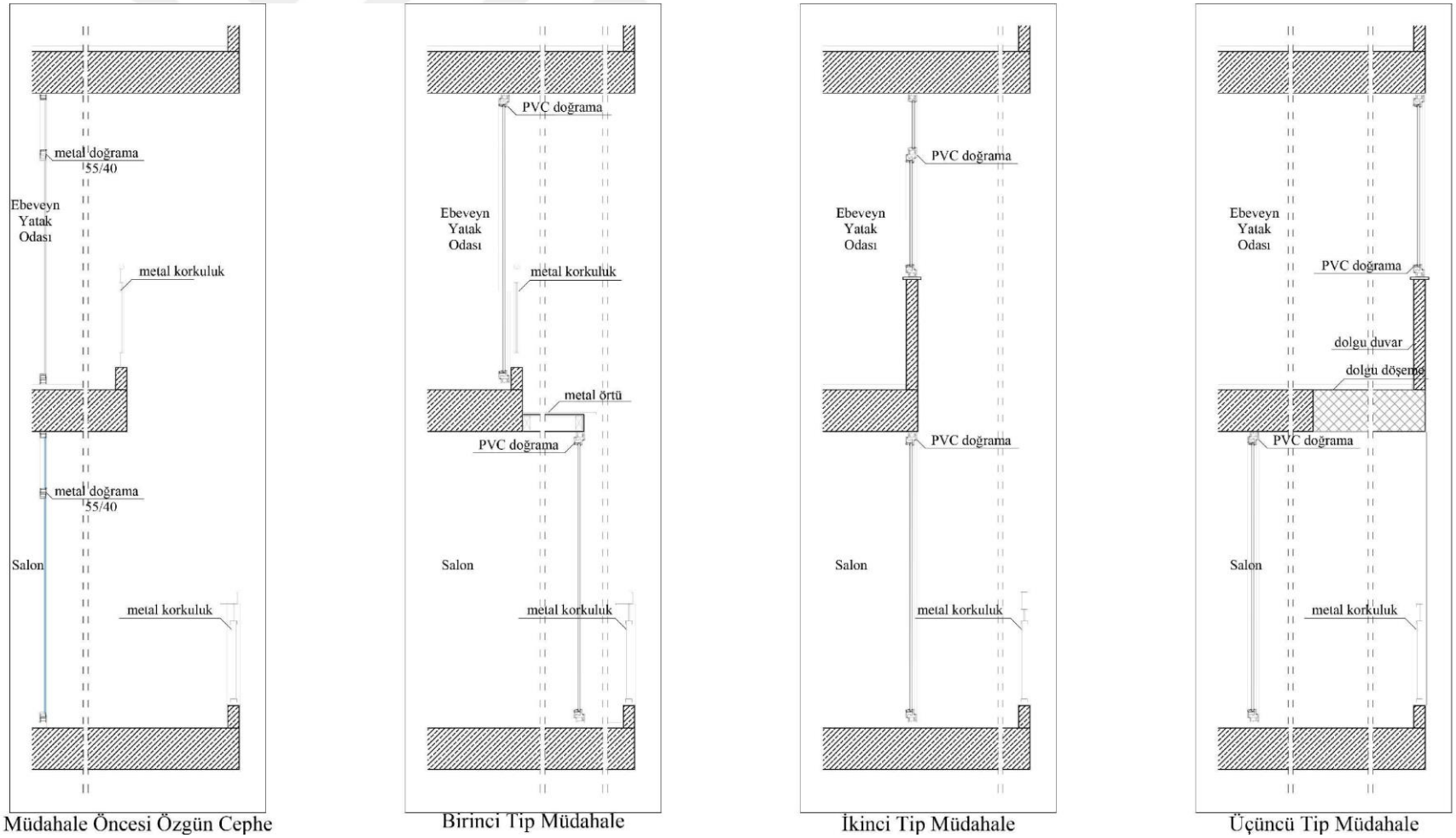
Şekil 4.30 : Çocuk yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

Yapının özgün tasarımında bir önceki kesite benzer olarak üst katta metal taşıyıcılı duvar ve doğrama tercih edilmiş, döşemenin alnı duvar kaplama malzemesi metal sac panellerin devam ettirilmesi ile kapatılarak sonlandırılmıştır (Şekil 4.31). Doğramalar tüm kat yüksekliğinde kullanılmış, ancak ek ara kayıtlar kullanılarak bölümlenmeler yapılmıştır.

Şekil 4.31 : Özgün cephede metal kullanımı: (a)Güney cephesi, (b)Yakından görünüş (Salt Araştırma arşivinden).

Tüm müdahalelerde dikkat çeken ortak nokta metal taşıyıcılı duvar ve doğrama sisteminin dolgu duvar ve PVC pencere detayı ile değiştirilmesi ve salon alanının büyütülerek doğrama konumunun ileriye taşınmasıdır. Birinci kesit grubuna benzer olarak metal dokunun ve uygulama detaylarının günümüzde kaybedilmesi, metal doğramaların yerine tercih edilen PVC doğramaların daha kalın profil kesitine sahip olması, özgün cephe kurgusundaki ek ara kayıtların kaldırılması ya da yerinin değiştirilmesi ile cephede tutarlı bir modülasyonun takip edilememesi çalışma kapsamında önerilen yaklaşıma zıt müdahalelerdir. Birinci müdahale tipinde salon sınırı üst kat döşeme sınırına kadar çekilirken ikinci tip müdahalede balkon korkuluklarının sınırına kadar dayanmıştır. Çelik taşıyıcılar ile üstü kapatılan bu alan yapının kütle dinamizmine zarar veren bir müdahaledir. Üçüncü tip müdahalede ise döşeme sınırı alt kat hizasına kadar uzatılmış ancak doğramanın orijinal konumu değiştirilmeyerek üstü kapalı bir balkon elde edilmiştir. Bu kesit grubunda balkon özelliklerindeki değişimler dikkat çekmektedir. Dairelerin çoğunluğunda özgün balkon korkulukları muhafaza edilmektedir. Ancak ikinci ve üçüncü tip müdahalelerde görülebileceği üzere balkon korkuluklarına ek profiller eklenerek yükseltilmiştir. Bu yükseltmeler özgün korkulukların genel tasarım anlayışına ve malzemesine benzer seçimlerle yapılmış olsa dahi cephedeki bütüncül anlayışı zedeleyen istisnaları oluşturur. Son kesit grubu dubleks dairelerin salon ve ebeveyn yatak odasının cephe özelliklerini göstermektedir (Şekil 4.32).

Şekil 4.32 : Ebeveyn yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

Özgün tasarımda ebeveyn yatak odası önünde yer alan balkon alt kat balkonundan detayda farklılaşan ancak malzemede benzerlik gösteren korkuluklarla tamamlanmıştır. Salon balkonunun korkulukları yanal duvarlara taşıtılırken, yatak odası korkulukları zemine taşıtılmaktadır. Pencereler metal doğrama tercih edilmiştir ve boydan kullanılmıştır. İnce kesitli metal doğramalar, kullanılan ek ara kayıtlarla cephenin genel kurgusuna uygun bir modülasyonda tasarlanmıştır.

Ebeveyn yatak odalarındaki ortak müdahaleler metal doğramaların PVC doğrama ile değiştirilmesi, özgün tasarımdaki pencere modülasyonunun kaybedilmesi ve balkonun iptal edilmesidir. Birinci tip müdahalede balkon korkulukları korunarak balkon alanı ebeveyn yatak odasına dahil edilmiştir. İkinci tip müdahalede ise balkon korkulukları kaldırılmış, yerine dolgu duvar uygulaması yapılmıştır. PVC pencere ve denizlik bu dolgu duvar üzerine oturur. Üçüncü tip müdahalede ise üst kat döşemesi alt kat hizasına kadar uzatılmış, cephede ise dolgu duvar üzeri PVC pencere kullanılmıştır. Döşeme sınırı değiştirilerek kütledeki hareketin zedelenmesi, özgün balkon korkuluklarının tamamen kaldırılması, dolgu duvar üzeri pencere uygulaması ile cephedeki saydamlık oranına zarar vermesi nedenleri ile yaklaşıma en ters düşen müdahale tipinin üçüncü çizim olduğu söylenebilir.

Salon cephesinde ise önceki kesitlere benzer olarak en dikkat çeken uygulama metal doğrama sisteminin ve tasarımının korunamamasıdır. Balkon korkuluklarında kısmen özgün tasarıma sahip korkulukların korunduğu söylenebilir. Müdahale geçiren korkuluklar ise bir önceki kesit grubunda açıklandığı gibi korkuluklardaki genel tasarım anlayışına ve malzeme seçimine uygun olarak yenilenmiş ancak daireler arası farklılıklar nedeni ile bütüncül cephe kurgusuna uygun olmayan müdahalelerdir.

Dış duvar, pencere ve balkon özelinde yapılan müdahaleleri değerlendirecek olursak dinamik ve dengeli kütle tasarımını zedeleyecek balkon kapatmaları ve döşeme eklemeleri yapılması, yapıda özgün cephe tasarımına ve malzeme seçimine aykırı müdahalelerin olması, kimi malzeme ve detayların yapının günümüzdeki durumunda birkaç istisna dışında okunamaz hale gelmesi (metal profil taşıyıcılı duvar, metal doğramalar, üst kat balkon korkulukları gibi), pencerelerin özgün tasarımındaki ince kesitli profillerin ve ek ara kayıtlarla cephede bütünlük arz eden modülasyonun değiştirilmesi, cephedeki doluluk – boşluk oranına özgün tasarımdaki gibi boydan pencere yerine dolgu duvar üzerine oturan pencerelerin tercih edilmesiyle zarar

verilmesi gibi nedenlerle önerilen yaklaşıma paralellik gösteren yenilemeler oldukları söylenememektedir.

Hukukçular Sitesinde merdiven cephesindeki gridal tasarım; saydam ve duvar ağırlıklı yüzeyler arasındaki ayrımı vurularken hem cepheye hareket kazandırır hem de merdivenlerin doğal ışıktan yararlanmasını sağlamaktadır. Betondan imal edilen gridlerin kimi cam yüzeylerle kimi ise beton panellerle kapatılmıştır (Şekil 4.33). Herhangi bir müdahale geçirmeyen cephe sistemi özgün halini günümüzde de korumaktadır. Güncel durumuna bakıldığı zaman beton alanlarda dökülme ve çatlamaların olduğu dikkat çeker. Saydam yüzeylerde tek cam kullanılması yalıtım konusunda sıkıntılara neden olmaktadır. Yaklaşım çerçevesinde değerlendirecek olursak; beton yüzeylerin tamiratının yapılması, cam yuvalarının çift cama uygun şekilde yenilenmesi özgün doluluk – boşluk oranı ve dağılımı zedelenmediği müddetçe uygun olacaktır.

Şekil 4.33 : Hukukçular Sitesi apartman merdiveni: (a)Cephe sistemi, (b)Deformasyon detay fotoğrafı (İpek Fetil arşivinden).

Ana caddede yer alan ve bina girişini vurgulayan saçak özgün tasarımda ince kesitli profiller ile taşıtılan minimal bir tasarıma sahipken günümüzde paneller ile kaplanmıştır. Hem saçak altında hem de saçak kolonlarında aydınlatma elemanlarının kullanılması ve elektrik tesisatını gizleme gayesi ile ek kaplama malzemelerinin kullanılması çözümüne gidilmesi güncel durumun nedeni olarak açıklanabilir. Özgün tasarımdaki narin etkinin kaybedildiği söylenebilir (Şekil 4.34). Bu nedenlerle giriş saçağının günümüzdeki durumunun yaklaşım çerçevesine paralellik gösteren bir yenileme geçirmemiştir.

Şekil 4.34 : Hukukçular Sitesi giriş saçağı: (a)Taşıyıcı sistem (Uz ve Özsoy, 2006), (b)Güncel durum (İpek Fetil arşivinden).

Çalışma kapsamında yapının ortak kullanımdaki merdiveni incelenmiştir. Merdivenlerin günümüzde de özgün tasarımına uygun durumda oluşu dikkat çeker (Şekil 4.35). Taşıyıcı sistemi, yapısal ve biçimsel formu herhangi bir müdahale geçirmeyen merdivenin basamak kaplamalarında mozaik plaklar korunmuştur. Özgün tasarımda metal dikmeler ile taşıtılan ahşap küpeşteden oluşan korkuluklar günümüzde de bakımı ve boyası düzenli olarak yapılarak muhafaza edilmiştir. Bu nedenle merdivenlerin güncel durumu incelendiği zaman önerilen yaklaşımın anlayışına paralellik gösteren müdahaleler geçirdiği ve merdiven sisteminin özgün tasarım anlayışını halen yansıtabildiği yorumu yapılabilmektedir.

Şekil 4.35 : Hukukçular Sitesi apartman ortak merdiveni güncel durum: (a)Genel görünüş, (b)Detay fotoğrafı (İpek Fetil arşivinden).

Yapının servis sistemlerindeki değişikliklerden ve yapılan müdahalelerin etkilerinden de bahsetmek gerekir. Hukukçular Sitesi her ne kadar yapıldığı dönem için birçok imkan sunsa da zaman içerisinde kullanıcı ihtiyaçları çerçevesinde yenilenmesi gerekmiştir. Yapının cephe kurgusunu de etkileyen değişikliklerin başında dairelerin iç mekan konforunu arttırmak amacıyla tercih ettikleri klima üniteleri ve panjurlar gelmektedir (Şekil 4.36). Her iki eklenti de cephede düzensiz ve her daire özelinde farklılaşan konumlara monte edilmiştir. Günümüzde sayıları çok arttığı için cephede dikkat çeker duruma gelmişlerdir. Müdahalelerin cephe kurgusuna zarar verecek derecede baskın etkilerinin olması dairelerin çoğunluğunun balkon alanlarını kapalı mekana dahil etmesi ile açıklanabilir. Kütle yüzeyine kadar çekilen doğrama sınırları nedeniyle daireler güneşe direkt maruz kalmakta, bir saçak görevi gören üst kat döşemelerinin güneşi engelleme fonksiyonu kullanılamadığı için bu problem panjur sistemleri ile çözülmeye çalışmaktadır. Aynı nedenden ötürü dairelerin balkon alanı azalmış klima ünitelerinin montajı için cephe yüzeyinden başka seçenek kalmamıştır. Bu durumu kapsamlı bir yönetim planının eksikliği de tetiklemektedir (Canoğlu Kocaman, 2019).

Şekil 4.36 : Hukukçular Sitesi Batı cephesi güncel durum (İpek Fetil arşivinden).

Cephede olumsuz etkisi olan bir diğer müdahale yapının duvar ağırlıklı tasarlanan duvarlarının reklam panoları ile kaplanmasıdır. Bu karar hem cephenin algısını etkilemekte hem de bu cephede yer alan özgün salon pencerelerinin cephede yarattığı etkiyi görünmez kılmaktadır. Cephe tasarımına zarar vermeyen değişiklik olarak sonradan eklenen yangın merdiveni verilebilir (Şekil 4.37). Özgün tasarımda duvar

ağırlıklı tasarlanan kuzey cephesinde (yol cephesi) koridor sınırı geriye çekilerek yaratılan yarık, ortak koridordan ulaşımı sağlanan balkonlar ile değerlendirilmiştir. Günümüzde ise bu boşluğa spiral formda yangın merdiveni yerleştirilmiş, tercih edilen ince kesitli elemanlar ile kütleleri ayıran yarığın yarattığı boşluk etkisinin yitirilmesi engellenmiştir. Bu nedenle bu müdahalenin çalışma kapsamında önerilen yaklaşım anlayışına paralellik gösterdiği söylenebilir.

Şekil 4.37 : Hukukçular Sitesi Kuzey cephesi yangın merdiveni: (a)Sokak kotundan, (b)Kat içinden görünüş (İpek Fetil arşivinden).

Genel durumunu yorumlamak gerekirse, yapının teknolojik değerine en çok zarar veren müdahalelerin dairelerde alınan kararlardan kaynaklandığı söylenebilir. Daire sahiplerinin ihtiyaç duydukları değişiklikleri yapının tasarım anlayışını gözetmeksizin uygulaması cephenin bütüncül tasarımının zedelenmesine ve kütle özelliklerinin ve özgün uygulama detaylarının yitirilmesine neden olmaktadır. Yenileme müdahalelerinin uygun bulunduğu merdiven sistemi haricinde özgünlüğünü koruyabilen diğer unsur merdiven kovasının cephesinde yer alan gridal sistemdir. Ancak bu cephe de günümüze kadar bir müdahale geçirmediği için yenilemeye ihtiyaç duymaktadır. Uz (2014) tarafından 1950'ler sonu ile 60'larda İstanbul'da ortaya konan en deneysel, en çizgi dışı konut yapısı olarak nitelendirilen Hukukçular Sitesi'nde gerçekleştirilen müdahalelerin dönemin teknolojik özelliklerinden temellenen bir anlayış ile ilerletilmemesi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

4.3 Genel Sonuç ve Tartışma

Dengeli ve dinamik cephe kurgusuna sahip hafifletilmiş yapılar modern mimarlığın temel kütle anlayışını belirten temel özelliklerdir. Örnek yapıların çoğunluğunda bahsedilen temel özelliklerin sağlanması Türkiye modern dönemi için de bu özelliklerin bir teknolojik değer olduğunu göstermiştir. Yenileme projelerinde kütlenin bu etkisini yitirmesine neden olacak müdahalelerin yapının karakterine derinden zarar vereceği yaklaşım kapsamında incelenen M.K. Apartmanı ve Hukukçular Sitesi örnekleriyle de ortaya konmuştur. Boşaltılmış köşe ve zemin etkisinin ya da kütlede dinamizmi ve dengeyi sağlayan cephe unsurlarının korunmaması yenileme bağlamında değerlendirilen yapının teknolojik değerine zarar veren müdahalelere sebebiyet vermiştir. M.K. Apartmanında zemin katta geri çekilen yapı sınırının korunmaması, yapıya ek kat çıkılması ve bazı balkonların kapatılması; Hukukçular Sitesinde ise kamusal kullanımın önerildiği ticari fonksiyonlu zemin katın boşaltılan tüm alanlarının doldurulması ve konut balkonlarının büyük bir çoğunluğunun kapatılması çalışma kapsamında oluşturulan yaklaşıma ters düşmektedir.

Modern taşıyıcı sistemlerin yapılarda gizlenmemesi modern dönem konut binalarında teknolojik değeri oluşturan bir diğer unsurdur. Yapının taşıyıcı elemanlarının cephe tasarımında okunabilirliğinin devam etmesi cephe kurgusunu belirleyen önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özellik kimi örneklerde cam yüzeylerin yerleşimi ve büyüklükleri ile hissettirilir, kiminde doğrudan kütlenin kaldırılması ya da geri çekilmesi ile zemin katta ortaya çıkarılır, kimi örneklerde ise cephede kaplama kullanılmaksızın çıplak bırakılarak vurgusu arttırılır. Bu tasarımların ulaşmak istediği amaçların kesişiminde sade ve yalın anlayışıyla ulaşılmak istenen modern mimari yatmaktadır. Yenileme projelerinde göz önüne alınması gereken bu anlayış cephe kaplama malzemelerinin uygulanacağı yerleri, cam yüzey konumlarını ve ebatlarını da şekillendirir. Yaklaşım kapsamında incelenen M.K. Apartmanında ve Hukukçular Sitesinde de görülebileceği gibi zemin katta bulunan açık mekanların kapatılması ile taşıyıcı sistemin okunabilirliğine zarar verilmiştir. Kapatmalarda kullanılan malzemelerin opak olması taşıyıcı sistem elemanları olan kolonların duvar ile hamur edilerek yol olmasına neden olmuş, modern dönem konut binalarının önemli bir teknolojik değerinin kaybedilmesi ile yaklaşıma ters düşen bir durum ortaya koymuştur.

Çatı sistemlerine dair en net okuma uluslararası üslupta baskın bir oranla uygulanan düz çatı tekniğinin Türkiye modern döneminde çeşitlendirildiğidir. Düz çatı kaplama malzemelerinin ve özellikle yalıtım malzemelerinin Türkiye'de ithalat kalemi olması yaygın kullanımlarını engellemiştir. Bu nedenle modern mimari geleneksel unsurlarla harmanlanarak düz çatılarla sağlanan kütle etkisi verilmeye çalışılmış, dönemin mimarları tarafından bu amaca özel detaylar üretilmiştir. Yüksek parapet kullanımları ya da çatının cephe hizasından geride başlatılması en yaygın kullanılan çözümler olarak karşımıza çıkar. Bu saklama kaygısı, çatı kaplama malzemelerinin modern dili yakalaması ile aşılır. Özellikle bakır kaplamaların ithal ve pahalı malzemeler olması çatı formu geleneksel olsa dahi, çatıları ortaya çıkarma eğilimine neden olmuştur. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, çatıların formunun geleneksel tercih edilmesinin onları modern dönem yapısı olarak değerlendirilmekten alıkoymadığıdır. Düz çatı formu ile saklanan yağmur suyu inişleri geleneksel formlara adapte edilmiş, tüm detaylarla modern çizgi sağlanmaya çalışılmıştır. Türkiye modern dönem konut yapılarında görülen bu çeşitlenme modern mimaride uluslararası üslup ile geleneksel mimarinin başarılı bir kesişimi olması nedeniyle teknolojik değer kapsamında belirtilmiş ve yaklaşımın çatı sistemleri kapsamındaki çerçevesini oluşturmuştur. Yenileme projelerinde çatı formu ve kaplama malzemesinin özgün hali dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerekir. Yaklaşım çerçevesinde değerlendirilen Hukukçular Sitesinde gerçekleştirilen çatı müdahalesi sosyal donatı alanları olarak tasarlanan kapalı hacimlerin cephesinde kendisini göstermektedir. Özgün ahşap pencerelerin kaldırılması, orijinal konumundan farklı yere yerleştirilen PVC pencerelerin kullanılması, bu müdahaleler yapılırken özgün ahşap saçak detayının korunamaması yapının teknolojik değerine zarar veren müdahalelerdir. Ayrıca, çatının yalıtım problemleri nedeni ile geçirdiği yenilemeden sonra kaplama malzemesi özgün haline uygun olarak tamamlanmaması dikkat çeker. Kimi yerde seramik kaplama kimi yerde ise kumlu membran ile bitiş uygulanmıştır. Müdahale kararlarının temelinde özgün projeden farklı olarak düz çatının sosyal donatılarla kullanımı yerine özel bir şirkete kiraya verilmesinin ve kalan alanların ortak kullanıma kapalı olmasının yattığı söylenebilir. Bu durum kullanıcı deneyimlerini olumsuz etkilemektedir. Yaklaşım çerçevesinde incelenen ikinci örnek olan M.K. apartmanında ise çatı sistemindeki değişim daha büyüktür. Yapıya sonradan eklenen iki kat ve çatı arası olarak kullanılan kapalı mekanın genişletilerek yapı sınırlarına yaklaştırılması hem kütlenin volumetrik etkisini zedelemiş hem de Türkiye modern dönem konut binalarında görülen çatı

tasarımlarından farklılaşan bir etkiye neden olmuştur. Geleneksel kiremit malzeme ile bitirilen çatı formunun ve binaya hizmet eden servis elemanlarından çatı derelerinin sokak kotundan okunmaya başlaması çalışmada önerilen yaklaşıma ters düşmektedir.

Yapılarda dış duvar ve cam yüzey alanı daha önce bahsedilen kütle etkilerini doğrudan etkileyen unsurlardır. Modern taşıyıcı sistemlerle özgürleşen duvarlar büyük cam yüzeylerle kullanılabilir, hatta tamamen camdan dahi yapılabilir. Bu noktada doğramaların ince kesitleri üzerinde durulması gereken bir konudur. Yapıldığı dönemin teknolojisi gereğince günümüze oranla çok daha hafif camları taşıyan yalıtımı tam olarak sağlanamamış doğramalar çok ince kesitlerde çıkmaktadır. Bu kesitlere günümüzde ulaşmak zor olsa da geniş cam yüzeyler kullanılarak ya da doğramanın kalınlığının kullanıcılar tarafından algılanmasının önüne geçilerek tasarımlar yapılması modern dönem yapılarının teknolojik değerine daha uygun olacaktır. Yaklaşım kapsamında incelenen M.K. apartmanı ve Hukukçular Sitesinin orijinal projelerinde ahşap ve metal doğramalar ya kılıcına kullanılarak ya da duvar dişleri ile doğrama kasasının bir kısmının gizlenmesi ile bahsedilen ince doğrama etkisi yaratılmıştır. Ancak günümüzde doğramaların çoğunluğunun daha kalın kesitli PVC pencerelerle değiştirilmesinin, duvar dişlerinin korunmamasının, doğrama sisteminde ek kayıt yerlerinin özgün cephe kurgusuna uygun olmayan bir şekilde uygulanmasının ve özgün cephe malzemelerinin kaybedilmesinin yaklaşıma ters düşen yenileme müdahaleleri oldukları söylenebilir.

Balkonlar cephede yatay vurguyu güçlendiren en önemli unsurlardır. Balkonlara yapılan herhangi bir hatalı müdahale binanın cephe kurgusunu ve kütle özelliklerini tamamen değiştirir. Balkonların en net okunan özelliği yatay etkiyi sağlayacak şekilde devam etmeleridir. Balkon korkuluk tasarımları ile cephede yaratılan etki kuvvetlendirilir. Korkuluklarda ince kesitli metal ve ahşap malzemenin sık görülmesi hem yapının hafifliğini sağlar hem de iç mekan ile dış mekan arasında görsel bağlantı kurma isteğini zedelemez. Bu nedenle balkonlarda ve korkuluklarında yapılacak müdahalelerin niteliği çok önemlidir. Doluluk – boşluk oranının ve dengesinin zedelenmemesi, cephe hareketlerini azaltacak bir değişiklik yapılmaması, balkon korkuluklarında benimsenen saydam anlayışın muhafaza edilmesi yapıların teknolojik değerini oluşturan ve yenileme projelerinde dikkat edilmesi gereken hususlardır. Yaklaşım kapsamında incelenen Hukukçular Sitesi konut balkonlarında gerçekleştirilen müdahaleler ile dikkat çeker. Çoğu balkonun kapatılarak iç mekana

katılması ya da kapalı balkon fonksiyon ile kullanılması yapının volumetrik etkisini en çok zedeleyen müdahalelerdir. Kapatılan balkonların bir kısmında balkon korkulukları sökülerek yerine doğrama sistemi oturtulmuş, bir kısmında parapet yüksekliğini arttırmak amacı ile duvar örümü yapılmış, bir kısmında ise yeni eklenen duvar ya da doğramalar korkulukların arkasına monte edilmiştir. Bu nedenle bina cephesinde özgün balkon korkuluklar halen okunabilmektedir. M.K. Apartmanında ise sonradan eklenen katlarda tamamen farklı bir tasarıma sahip metal korkuluklar dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı korkulukların cam panellerinin metal sac ile değiştirildiği görülür. Üç dairede ise korkuluklar özgün tasarıma uygun malzeme ve dil ile yükseltilmiştir ancak; korkulukların farklı yüksekliklerde bitirilmesi nedeni ile ortak bir dilden bahsedilemez. Bu sebeple yaklaşım çerçevesinde incelenen her iki yapıda da balkonların hep kütlede etkisini hem de özgün korkuluk tasarımlarını kaybettiği bu nedenle yaklaşıma ters düşen müdahalelere maruz kaldığı söylenebilir.

Çalışma boyunca cephe bileşenleri olarak adlandırılan yardımcı cephe bileşenleri, güneş kırıcılar ve giriş saçakları modern binalarda dengeyi sağlayan en önemli unsurlardır. Modern dönem ile terk edilen cephe süsleri Türkiye modern döneminde eski anlayışa göre oldukça sadeleşen bir üslupla yardımcı cephe bileşenleri olarak devam ettirilmiştir. Kullanımlarındaki amaç cepheyi süslemekten ziyade, yatay etki ile düşey etkiyi dengelemek ve cephe kurgusundaki dinamizmi pekiştirmektir. Sıvalarla, ince metal profillerle ya da betonarme olarak uygulanan yardımcı cephe bileşenleri cephenin genel kurgusuna göre yatay ya da düşey etkili olarak tasarlanırlar. Örnekler yapıların çoğu balkonlarla vurgulanan yataylığı dengelemek için düşey etkili cephe bileşenlerinden yararlanır. Yenileme projelerinde göz önüne alınması gereken nokta, öncelikli amacın dengeyi kurmak olduğudur. Bu nedenle tasarımının her noktasında ve bina ile ilişkisinde hafifliği yakalayan yardımcı cephe bileşenleri boşluklu yapısıyla içinde saydamlığı da barındırır. Yaklaşım çerçevesinde incelenen M.K. Apartmanında sıvaya derz verme yöntemi ile yaratılan etkinin ve Hukukçular Sitesinde ise merdiven kovasının ışık almasını sağlayan beton çerçeve ve panellerle uygulanan grid sistemin özgün tasarımlarını korunduğu görülmüştür. Ancak, özellikle Hukukçular Sitesinin cephesinde yer alan grid dokunun betonarmeden yapılan çerçevelerinin ve panellerinin kimi yerde çatlama ya da dökülmeler yapması, saydam yüzeylerde dönemin teknolojisi nedeniyle tek cam tercih edilmesi nedeniyle yenilemeye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Betonarme kısımlarda cam yuvasının çift cam genişliğine uygun olarak

yenilenmesi, ağırlığı artan camları taşımak ve daha iyi bir su yalıtımı sağlamak amacıyla daha yüksek sınıf brüt beton ile betonarme kısımların yenilenmesi ya da beton yüzeylerin hem ısı köprüsünü engelleyen hem de su yalıtımını sağlayan izolasyon sıvaları ile onarılması özgün doluluk – boşluk oranı ve tasarımı zedelenmediği müddetçe yaklaşıma uygun düşen yenileme yöntemleri arasında sıralanabilir.

Güneş kırıcılar modern dönemin başlarında çok rastlanmayan fakat zaman içinde kullanımı oldukça artan elemanlardır. Cam yüzeylerin artması ile iç mekanlarda, geniş balkonların kullanım alanının genişlemesi ile de dış mekanlarda bir zorunluluğa dönüşen güneş kontrolü, güneş kırıcı elemanlarla sağlanır. Yardımcı cephe bileşenlerinde olduğu gibi, güneş kırıcılar da cephenin yatay – düşey dengesinin sağlanmasında ve dinamizminde etkilidir. Camların ya da korkulukların önünde farklı dokulu bir yüzey oluşturmaları, boşluklu yapıları ve işlevsellikleri ile modern dönem yapılarının önemli bir unsurunu oluşturur. Yaklaşım kapsamında yapılacak müdahalelerde dönemin anlayışını yansıtan özgün malzemelerin kullanılması önem taşımaktadır.

Modern binalarda kullanılan merdivenlerin doğal ışık ile kurduğu ilişki tasarım karakterini belirleyen en kuvvetli unsurdur. Merdivenlerin ışık alması ve bu ışığı farklı katlara ya da binanın derinliklerine taşıması; düşey sirkülasyonu sağladığı gibi aydınlatmaya da yardımcı olan elemanlar olmalarını, bulundukları mekanlarda ferah ve açık bir mekan yaratmalarını sağlar. Bazen bu etki merdivenlerin büyük galeri boşluklarına yerleştirilmesi ile güçlendirilir. Cephe tasarımlarını da etkileyen bu faktör, bina cephelerinin merdiven ile kesiştiği yerde saydamlaşması ile sağlanır. Merdivenlerin rıhtsız tasarlanması ve ince kesitli korkuluklar kullanılması ışık geçişini en az kesen tasarım olması nedeniyle dönemin teknolojik değeri olarak değerlendirilir. Yaklaşım çerçevesinde incelenen her iki örneğin ortak merdivenlerinin yaklaşıma uygun yenileme geçirdikleri söylenebilir. Merdivenlerin formunda özgün tasarımlar korunabilmiştir. Hukukçular sitesinin merdiveni halen özgün mozaik plak kaplama ile kullanılmaktadır. Merdiven korkulukları ise projenin orijinalindeki metal dikmeler ve ahşap küpeştenin yaklaşıma uygun olarak bakımının yapılması nedeni ile iyi durumdadır. M.K. Apartmanının ortak merdivenlerinde ise korkuluklar korunabilmiş, basamak kaplamaları özgün tasarıma uygun olarak benzer doku ve ebatlardaki mermerler ile yenilenmiştir.

Hukukçular Sitesi ve M.K. Apartmanı incelemelerinden hareketle yaklaşımın kapsamını ve yenileme projeleri bağlamında yeterliliğini değerlendirmek adına yaklaşımın oluşturulma sürecine bakıldığında; başlangıç noktasını modern dönem konut binalarının teknolojik özelliklerinin belirlenen kapsam çerçevesinde kütle, taşıyıcı sistem, çatı sistemi, cephe sistemi ve merdiven sistemi başlıklarına ayrılarak literatür araştırmaları ve yerinde gözlemler ile incelenmesi oluşturmaktadır. Örnek yapıların elemanter analizi ile elde edilen teknolojik özelliklerinin karşılaştırmalı analizlerle yorumlanması Türkiye modern dönem konut binalarının teknolojik değerine dair çıkarımlar yapılmasını sağlamıştır. Modern dönem konut binalarında uygulanacak yenilemelerin yapının teknolojik değerine zarar vermesini engellemek amacıyla; yapılan çalışmanın sonucunda ortaya koyulan teknolojik değerler ve dönem Türkiye'sinin şartları göz önüne alınarak strüktürü oluşturulan bir yaklaşım sunulmuştur. Yaklaşım çerçevesinde M.K. Apartmanında ve Hukukçular Sitesinde günümüze kadar gerçekleştirilen müdahaleler yorumlanmış, yaklaşıma uygunluğu sorgulanarak bundan sonra gerçekleştirilecek yenileme projelerine yol göstermek amaçlanmıştır. Yaklaşım ile sunulan anlayışa paralellik gösteren müdahalelerin incelenen yapıların tasarımlarındaki mimari anlayışını koruyabilmesini sağladığı ve yaklaşıma ters düşen müdahalelerin incelenen yapıların özgün teknolojik özelliklerinin ve malzemelerinin kaybolmasına neden olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında oluşturulan yaklaşımın modern dönem konut yapılarının teknolojik değerini ortaya koyduğu ve yenileme projelerinde yol gösterici bir rota çizebildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Üretilen yaklaşım neticesinde elde edilen yapısal sonuçların yanı sıra ülkemizdeki çok disiplinlilik kültürünün henüz tam anlamıyla benimsenmemiş olmasının eksikliğinden de bahsetmek gerekmektedir. Çalışma kapsamında incelenen 1950 – 1980 arası dönem yapıları hem tasarımları hem de özgün detay çözümlemeleri ile yaşam felsefesi, koruma felsefesi, yapı felsefesi ve mimari tasarım felsefesinin bir arada ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Disiplinler arası çalışma anlayışı ve kültürü oturmadan yaşanılan problemlerin tam anlamı ile çözülemeyeceği aşikardır. Yapıların yenilenmesinin yalnızca restorasyon ve koruma alanlarına ait olduğu algısı genişletilmeli; dönemin koşullarının ve özgün tasarım anlayışının tam olarak anlaşılabilmesini sağlayacak çok yönlü bir çalışma yürütülmelidir. Bu noktada bahsedilmesi gereken bir diğer husus arşivleme konusundaki yetersizliklerdir. Çalışma kapsamında ilerletilen literatür

araştırmalarında birbiri ile çelişen bilgilerle karşılaşılmış, incelenen yapılara ait teknik çizimler arasında tutarsızlıklar belirlenmiştir. Bu durum özgün tasarım, malzeme ve detayların anlaşılabilirliğini zorlaştırmakta, korunabilmesinin önünde en büyük engeli oluşturmaktadır. Örneğin, çalışma kapsamında incelenen Hukukçular Sitesi'nin özgün cephe detaylarına ve malzemelerine ilişkin az sayıda kaynakta dış duvar sistemlerinde ahşap malzemenin kullanıldığı belirtilmiş ancak; araştırmalar derinleştirildikçe detayların metal profil ve sac paneller ile çözüldüğü bilgisine erişilmiştir. Bu sebeple, dönem yapılarının mimari karakterinin tam olarak anlaşılması için atılması gereken ilk adımlardan birinin bilginin doğru arşivlenmesi olduğu söylenebilir.

Yapıların zaman içerisinde yenilemelere ihtiyaç duyması olağandır ancak önemli olan özgün tasarım anlayışına ve teknolojik değerlere zarar vermeyen disiplinler arası çalışma anlayışına uygun müdahalelerin uygulanmasıdır. Örneğin, yaklaşım çerçevesinde incelenen M.K. Apartmanı ve Hukukçular Sitesi kentin aynı gelişim aksında konumlanan ve benzer karma kullanıma sahip yapılar olmalarına rağmen; Hukukçular Sitesi araştırmalara konu olmuş, üzerine kitaplar yazılmış kült bir yapı iken M.K. Apartmanı daha sıradan bir apartman bloğu örneğidir. Benzerliklerine rağmen mimari ve toplumsal hafızada farklı yerlerde konumlanan iki yapı da benzer anlayışta değişimler geçirmiştir. Bu noktada yapının bilinirliğinin ötesinde kaçınılamaz bir yenileme gerekliliği dikkat çekicidir. Yapılara ait özgün bilgilerin arşivlenmesi ve yönetim planları ile ihtiyaç duyulan yenilemelerinin çerçevesinin belirlenmesi toplumun yeterli bilince ulaşabilmesi için bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Bahsedilen tüm eksiklikler göz önüne alınarak gerçekleştirilecek disiplinler arası çalışmalar ile modern dönem konut binalarının özgün tasarımları ve teknolojik değerleri korunabilir, toplumda yeterli bilinç ve duyarlılığın gelişebilmesinin önü açılabilir.

KAYNAKLAR

Akboğra, S. (2019). Kişisel Görüşme, 11 Ekim, İstanbul.

Akpınar, İ., Uz, F. (2016). *Türkiye Tasarım Kronolojisi | Konut*. http://bizinsanmiyiz.iksv.org/wp-content/uploads/2017/11/konut_tr_opt.pdf

Alsaç, Ü. (1976). *Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Arkitekt Dergisi, (1961). *Hukukçular Sitesi.* 305(4). (s.182-183). Erişim: 13 Ekim 2019 http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/246/3403.pdf

Aslanoğlu, İ. (2001). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Aysel, N. (2012). İstanbul, Adnan Kunt Villası, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII,* (s.29) İzmit, Kocaeli: 12-14 Ekim

Bağce, H. E. (2004). Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni. Güngör Erdumlu (Ed.), *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye* (s. 3-59) . Ankara: Babil Yayınları.

Balamir, M. (1994). 'Kira Evi'nden 'Kat Evleri'ne Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler. *Mimarlık*. (260), 29-33.

Batur, A. (1998). 1925-50 Döneminde Türkiye Mimarlığı, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s.229). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Bayhan, İ. (1957). M.K. Apartmanı, *Arkitekt Dergisi*, 288(3), 99-101.

Bayraktar, N., Batuman, B., Ayhan, E. S. (2014). *Sivil Mimari Bellek: Ankara 1930-1980*. http://sivilmimaribellekankara.com/media/kitaplar/Katalog.pdf

Baysal, H., Birsel, M. (1968). Hukukçular Sitesi, *Mimarlık Dergisi, 52* (2), Erişim: 5 Haziran 2019 http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/366/5330.pdf

Baysal, H., Birsel, M. (1970). Hukukçular Sitesi, *Mimarlık Dergisi, 340* (4), Erişim: 5 Haziran 2019 http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/215/2915.pdf

Berman, M. (2013). *Katı olan her şey buharlaşıyor*. (B. Peker ve Ü. Altuğ, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Bilgin, İ., Kahvecioğlu, H. (2010). Kitlesel Konut, *Arredamento Mimarlık Dergisi, 11 (s. 82-91)*, Erişim: 26 Mayıs 2019 http://www.nsmh.com/ydosyalar/1.pdf

Birol, G. (2006). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, *Megaron Dergisi, Ekim (s. 3-16)*, Erişim: 26 Mayıs 2019

https://www.academia.edu/12182194/Modern_Mimarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n_Ortaya_%C3%87%C4%B1k%C4%B1%C5%9F%C4%B1_ve_Geli%C5%9Fimi

Bozdoğan, S. (2015). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bozdoğan, S., Isenstadt, S., Rizvi, K. (2008). Democracy, Development, and the Americanization of Turkish Architectural Culture in the 1950s, *Modernism and the Middle East: Architecture and Politics in the Twentieth Century* (s.116-138). Washington Press: Seattle

Brooks, H. A. (1979). Frank Lloyd Wright and the Destruction of the Box, *Journal of the Society of Architectural Historians, 38-1 (s. 7-14)*, Erişim: 26 Mayıs 2019 http://www.jstor.org/stable/989345

Bumin, T. (2003). *Tartışılan Modernlik: Decartes ve Spinoza*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Canoğlu Kocaman, S. (2019). *Haluk Baysal-Melih Birsel Mimarlık Pratiğinin Modern Mimarlık Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi - Hukukçular Sitesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Cengizkan, A. (2002a). Bağ Evi'nden Villa'ya: Ankara Keçiören bağ evleri ve kent konutu tipolojisinde dönüşüm, *Modernin Saati: 20. yüzyılda modernleşme ve demokratikleşme pratiğinde mimarlar, kamusal mekan ve konut mimarlığı* (s.119-142). İstanbul: Boyut Yayınları.

Cengizkan, A. (2002b). "Cinnah 19" Ütopik mi Gerçek Modern mi?, *Mimarlık Dergisi, 304 (2)*, Erişim: 5 Haziran 2019 http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/553/8278.pdf

Cengizkan, A. (2003). Dosya: Soruşturma 2003 Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor, *Mimarlık Dergisi, 311* (3), Erişim: 5 Haziran 2019 http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=8&RecID=193

Cengizkan, A. (2004). Cinnah 19: kentte bir figür, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları,* (s.1) Ankara: 10-11 Kasım

Cengizkan, A. (2007). İlhan Tekeli ile 'Cumhuriyetin Harcı' Üzerine: Türkiye'de Modernite ve Tarih Yazımı, *Mimarlık Dergisi, 311* (333), Erişim: 13 Ekim 2019 http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=51&RecID=1258

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Coşkun, N. (2015). Muğla Kangotan Evi, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XI,* Bolu: 18-19 Aralık

Coşkun, N. (2017). Modern Mimarlığın Kenarları: Ersen Gürel ve Akdenizlilik. N. M. Cengizkan, G. Albayrak (ed.) *Yere Ait: Ersen Gürel Mimarlığı* (s.67-85) . Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Dağaltı, A. (2010). *Modern Konut Mimarlığında Mekan Arayışı: Avrupa ve Türkiye İlk Dönem Örnekleri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Eldem, S., H. (1971). Sirer Yalısı, *Arkitekt Dergisi*, 343(3), 115-117.

Erkol Bingöl, İ. (2018). İstanbul'un Modern Konutları, *Mimar.ist Dergisi, 62* (3), Erişim: 5 Haziran 2019 http://www.mimarist.org/wp-content/uploads/yayinlar/mimarist/pdf/62.pdf

Eyüce, A. (2011). Modernlik ve Türkiye'de Modern Mimarlık, *Mimarlık Dergisi, 361* (5), Erişim: 21 Nisan 2019 http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=375&RecID=2843

Eyüce, Ö. (1999). Erken Modernizm'den Çoğulcu Modernizm'e İzmir'de Konut, *Ege Mimarlık Dergisi, 32* (4), Erişim: 21 Nisan 2019 http://egemimarlik.org/32/14.pdf

Güner, D., Kutlu, H. G. (2004). Akdeniz Modernizminin Kurucu Ögesi Olarak Güneş Kırıcılar, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları,* (s.7) Ankara 10-11 Kasım

Hancı, A., Cansever, T. (1952). Rıfat Yalman Evi, *Arkitekt Dergisi*, 249(3), 107-109.

Hasol, D. (2017). *20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı*. İstanbul: YEM Yayınevi.

Heynen, H., & Adorno, T. (1992). Architecture Between Modernity and Dwelling: Reflections on Adorno's "Aesthetic Theory". *Assemblage*, (17), 79-91. doi:10.2307/3171226

İzgi, U. (1983). *Pencere: Hafif Cepheler Yardımcı Koruyucular*. İstanbul: Yay Yayıncılık.

Kale, N. (2002). Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru, *Doğu Batı Dergisi*, 19(3), 29-49.

Karakurt, E. (2006). Kentsel mekânı düzenleme önerileri: modern kent planlama anlayışı ve postmodern kent planlama anlayışı, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26*, Erişim: 21 Nisan 2019 http://dergipark.ulakbim.gov.tr/erciyesiibd/article/view/5000115344/5000107345

Karaman, F., Erkman, O. (2008). Erken Cumhuriyet Dönemi Konut Yapılarında Estetik ve İşlevsel Ögeler Olarak Balkonlar, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları IV,* (s.38) Bursa: 26-27 Aralık

Karasözen, R., Özer, f. (2006). Çağdaş İstanbul Mimarlığında Postmodernizmin Rasyonel Temeli, *İTÜ Dergisi, Eylül (s. 107-114)*, Erişim: 13 Ekim 2019 http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/913/840

Köksal, A. (2009). Cam ve Anlamın Dönüşümü, *Mimarlık Kent ve Sanat Yazıları,* (1), (s.59-64), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Le Corbusier, P. J. (1971). Five Points Towards a New Architecture. U. Conrads (Ed.), *Programs and Manifestoes on 20th-century Architecture* (M. Bullock, çev.), (s. 99-101). Massachusetts: MIT Press

Loos, A. (1991). Süsleme ve Suç. U. Conrads (ed.) *20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar* (S. Yavuz, çev.), (s.8-12) . Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.

Mamalı, T. A. (2018). Rıfat Yalman Evi, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Yapı / Yerleşim Tanıtım Formu,* Erişim: 4 Kasım 2019 https://www.academia.edu/37574547/R%C4%B1fat_Yalman_Evi

Mehmetoğlu, Y. İ. (2012). Ankara, Muammer Aksoy apartmanı, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII,* (s.13) İzmit, Kocaeli: 12-14 Ekim

Mimar Dergisi, (1949). *İstanbul Adalet Sarayı Proje Müsabakası Jüri Raporu.* (5-6). (s.10-28). Erişim: 13 Ekim 2019 https://issuu.com/mimarlardernegi1927/docs/1949-5-6

Mutlu, A., İzgi U., Suher E. (1968). Adnan Kunt Villası, *Arkitekt Dergisi*, 332 (4), 151-153.

Omay Polat, E. E. (2008). *Türkiye'nin Modern Mimarlık Mirasının Korunması: Kuram ve Yöntem Bağlamında Bir Değerlendirme* (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Omay Polat, E. E., Can, C. (2008). Modern Mimarlık Mirası Kavramı: Tanım ve Kapsam, *Megaron Dergisi,* (2), Erişim: 10 Haziran 2019 http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-07078-ARTICLE-POLAT.pdf

Özalp, Ö. (2015). Ankara Mobilgaz sitesi, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XI,* (s.71) Bolu: 18-19 Aralık

Özkaban, F. F. (2014). *Modern Mimarlık Mirasının Korunması Sorunsalı: İzmir Konut Mimarlığı Örneği* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Sözen, M. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*. Ankara: Tisa Matbaası.

Şoher, Ş. (2017). *Modern Yapı Stoğunun Yeniden Değerlendirilmesi: İstanbul Tozkoparan* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şumnu, U. (2018). *Mimarlar ve Apartmanları*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Tanyeli, U. (1997a). Söyleşi: Utarit İzgi-Uğur Tanyeli, *Arredamento Dekorasyon*, Mayıs, s.58-65.

Tanyeli, U. (1997b). Teknolojisiz Ülkede Teknolojik Üretimin Peşinde, *Arredamento Dekorasyon*, Mayıs, s.66-67.

Tanyeli, U. (2005). Le Corbusier ve Batılı Olmayan Dünya, *Betonart Dergisi*, (7), 2-3.

Tanyeli, U. (2015). Modernizmin Sınırları ve Mimarlık, *Modernizmin Serüveni: Bir "Temel Metinler" Seçkisi 1840-1990* içinde (65-72). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Tekeli, İ. (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekin, İ. (2013). *Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı Sonrası Betonarmenin İnşası* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Touraine, A. (2002). *Modernliğin Eleştirisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tozoğlu, A. E. (2005). Yeşiltepe konut yapı kooperatifi, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları II,* (s.2) İzmir: 11-12 Kasım

Uz, F. (2014). Hukukçular Sitesi as the Stage of Everyday Life. Pelin Derviş (Ed.), *Places of Memory* (s. 134-145) . İstanbul: İKSV

Uz, F. (2017). Dıştan İçe – İçten Dışa / Kendine ait bir Oda: Hukukçular Sitesi'nin Özgünlüğü Üzerine İki İzlek. N. Müge Cengizkan ve Ali Cengizkan (Ed.), *Haluk Baysal – Melih Birsel Rasyonalizmi 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği* (s. 95-106) . Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Uz, F. (2019). Alüminyum ile Tasarlamak: 1970'lerde Ankara Mimarlığında Alüminyum, *Ankara Araştırmaları Dergisi, 7(1),* (s. 75-103). Erişim: 2 Kasım 2019 https://www.journalagent.com/jas/pdfs/JAS_7_1_75_103.pdf

Uz, F., Özsoy, A. (2006). Ordinary Stories from an Exceptional Building: "Everyday Life" in the Hukukçular Apartment, *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları IX,* Ankara: 27-29 Eylül

Ünlü Tavil, A., Erdoğan, S. K. (2016). Technological Value Concept for Modernist Residences in Turkey. M. Melenhorst, U. Pottgiesser, T. Kellner, F. Jaschke (Ed), *100 Years Bauhaus,* (s.249-264) Berlin: 1 Mart

Vanlı, Ş. (2006). *Mimariden Konuşmak: Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı Eleştirel Bakış*. İstanbul: VMV Yayınları.

Yalçın, S. (2007). Bir Sedad Hakkı Eldem Tasarımı; "Büyükada Rıza Derviş Villası", *do.co,mo.mo_tr Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları III,* (s.28) Kayseri: 2-4 Kasım

Yazman, D. (2012, 12 Mart). Geçmişin Modern Mimarisi – 2: Beşiktaş – Şişli. *Arkitera Mimarlık Merkezi*. Erişim adresi http://www.arkitera.com/haber/12604/gecmisin-modern-mimarisi---2--besiktas---sisli

Yıldız, Ş. (2005). Le Corbusier'nin Öncüsü Olmak, *Betonart Dergisi*, (7), 70-75.

Yücel, A. (2005). Le Corbusier'i Türkiye'de Aramak, *Betonart Dergisi*, (7), 65-69.

Url-1 <*https://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=36&year=2002 &aID=248*>, erişim tarihi 04.11.2019.

Url-2 <*https://farm9.static.flickr.com/8306/29838237226_18a41f10b0.jpg*>, erişim tarihi 04.11.2019.

Url-3 <*http://bilgimimbasakkonusur.blogspot.com/2014/10/gezi-staj-datca-analiz-5.html*>, erişim tarihi 04.11.2019.

Url-4 < *https://www.arkitektuel.com/cinnah-19/*>, erişim tarihi 04.11.2019.

Url-5 <*http://www.md1927.org.tr/media/PDF/CINNAH_19_CENGIZKAN_16_04_13.pdf*>, erişim tarihi 04.11.2019.

Url-6 <*http://www.experemlak.com.tr/konut-kiralik/daire-istanbul-sisli-halaskargazi-merkezi-dogalgaz-2-1-oda-140m2/CyHYMQxpATe6MxJV-yMxXA==%7C?new=1*>, erişim tarihi 04.11.2019.

EKLER

Ek A Kaynak listeleri
Ek B Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı.
Ek C Analiz ve malzeme tabloları
Ek D Hukukçular Sitesi cephe kesitleri

Ek A Kaynak listeleri

Çizelge A.1 : Apartman blokları kaynak listesi.

DÖNEM	AD	KONUM	YIL	MİMAR	KAYNAKLAR
1950-1959	ÖZTÜRK APARTMANI	ANKARA	1950	ZEKİ GÖKAY	5
	BAYER APARTMANI	İSTANBUL	1951	RUKNETTİN GÜNEY	6
	GÜNEŞ NO:7 NO:9	ANKARA	1951	NİZAMETTİN DOĞU	5
	14 MAYIS EVLERİ TİP2	ANKARA	1951	MUHİTTİN GÜRELİ	5
	TALATPAŞA 175	ANKARA	1951	ŞERAFETTİN ŞAHISTAN	5
	BÜYÜK APARTMAN	ANKARA	1952	ABİDİN MORTAŞ	5
	KUVEYT 12	ANKARA	1952	NESİM POLİKAR	5
	TİFTİK(KINACI) APARTMANI	ANKARA	1952	ZEKİ GÖKAY	5
	SAADET APARTMANI	ANKARA	1952	O. DENİZ	5
	ÇAYIR 12	ANKARA	1953	ABDÜLKADİR ASMA	5
	MUAMMER AKSOY VE AKRABALARI EVİ	ANKARA	1954	MUZAFFER VANLI	3-4-5-7
	MENEKŞE APARTMANI	ANKARA	1953	ZEKİ GÖKAY	5
	M.K. APARTMANI	İSTANBUL	1954	İRFAN BAYHAN	8-9
	ÖZMEN APARTMANI	ANKARA	1954	HÜSEYİN YILDIZ	5
	ÜNİVERSİTE APARTMANI	ANKARA	1954	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	5-7
	İSRAİL EVLERİ	ANKARA	1955	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	5-7
	DEMİRTAŞ APARTMANI	ANKARA	1955	NİZAMETTİN DOĞU	5
	DERYA APARTMANI	İSTANBUL	1955	BİLİNMİYOR	6
	KÜTÜPHANE EVLERİ	ANKARA	1955	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	5-7
	MAVİ APARTMAN	ANKARA	1955	FUAT DİRİKEN	5
	YILDIZ APARTMANI	ANKARA	1955	YILDIZ AKARSU	5
	KONSERVATUAR EVLERİ	ANKARA	1956	ŞEVKİ VANLI	3-4-5-7
	KUMRULAR İKAMET SİTESİ	ANKARA	1956	ORHAN BOLAK&ORHAN BOZKURT&GAZANFER BEKEN	5
	MALİYE EVLERİ	ANKARA	1956	EMİN ONAT	5-7
	ÖĞRETMENLER APARTMANI	ANKARA	1956	MUZAFFER VANLI	5
	ÜNALAN-ONBEŞLER APARTMANI	ANKARA	1956	NEJAT ERSİN	5
	YEŞİLTEPE-YILDIZTEPE BLOKLARI	ANKARA	1956	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	3-4-5-7
	96'LAR APARTMANI	ANKARA	1957	ARMAN GÜRAN	5
	ARMAĞAN APARTMANI	ANKARA	1957	ARAM SIKIYAN	5
	BOYLU APARTMANI	ANKARA	1957	ADNAN CANBEK	3-5
	ETİLER SİTESİ	ANKARA	1957	HALUK BERKSAN	5
	HAYAT APARTMANI	ANKARA	1957	EMİN ONAT	5
	İLBANK BLOKLARI	ANKARA	1957	FATİN URAN	3-5
	KAZAZOĞLU APARTMANI	ANKARA	1957	FAHRİ YETMAN	5
	MANASTIR APARTMANI	ANKARA	1957	SUPHİ KAYNAK	5
	MİNTRAK APARTMANI	ANKARA	1957	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	5-7
	MURAT APARTMANI	ANKARA	1957	FARUK NOYAN	5
	NUR APARTMANI	ANKARA	1957	ZEKİ GÖKAY	5
	SÖNMEZ APARTMANI	ANKARA	1957	SABİH KAYAN	5
	CİNNAH 19	ANKARA	1958	NEJAT ERSİN	3-5-6
	SEYHAN APARTMANI	ANKARA	1958	ŞERAFETTİN ŞAHISTAN	5
	TAN APARTMANI	ANKARA	1958	ADNAN KOCAASLAN	5
	TURGUT REİS 59	ANKARA	1958	ŞERAFETTİN ŞAHISTAN	5
	FİKİR İŞÇİLERİ APARTMANI	ANKARA	1958	DEMİRTAŞ KAMÇIL&RAHMİ BEDİZ	7
	DEFNE APARTMANI	ANKARA	1959	HALUK DERMAN	5
	GRANİT APARTMANI	ANKARA	1959	NAFİZ EVİRGEN	5
	İMAR BLOKLARI	ANKARA	1959	VEDAT DALOKAY&NEJAT TEKELİOĞLU	5
	BASIN SİTESİ I	ANKARA	1959	VEDAT DALOKAY&NEJAT TEKELİOĞLU	5-7

Çizelge A.1 (devamı) : Apartman blokları kaynak listesi.

DÖNEM	AD	KONUM	YIL	MİMAR	KAYNAKLAR
1960-1969	İPEK APARTMANI	ANKARA	1960	SAHİR ERÜRETEN	5
	İSTANBUL ATAKÖY KONUTLARI	İSTANBUL	1960	ERTUĞRUL MENTEŞE&FÜRUZAN BAYTOP	2-4-6
	AND II	ANKARA	1961	SEYHUN OPAN	5
	CİHAD GÖKDAĞ VE ORTAKLARI APARTMANI	ANKARA	1961	BİLİNMİYOR	3-5
	ÇİLE APARTMANI	ANKARA	1961	NURİ ABAÇ	5
	GÜNEŞ SİTESİ	ANKARA	1961	NİYAZİ ULUÇAY	5
	KOÇAK APARTMANI	ANKARA	1961	BİLİNMİYOR	5
	NECDET CALP APARTMANI	ANKARA	1961	NURİ ABAÇ	5
	SAADET APARTMANI	ANKARA	1961	İLHAN EROL	5
	ESER SİTESİ	ANKARA	1962	VEDAT YALÇINKAYA&KADRİ KALAYOĞLU	5
	İŞ BANKASI BLOKLARI	ANKARA	1962	KADRİ ERKMAN	3-5
	MUSTAFA SABUNCU APARTMANI	ANKARA	1962	RIFAT ÜNAL	5
	ÖZ-OK APARTMANI	ANKARA	1962	ERDOĞAN OKÇU&VELİYETTİN ÖZKAN	3-5
	SEFA APARTMANI	ANKARA	1962	İHSAN İNANKUR	5
	TAHSİN APARTMANI	ANKARA	1962	RIFAT ÜNAL	5
	TEKDAL APARTMANI	ANKARA	1962	VEDAT DALOKAY&NEJAT TEKELİOĞLU	3-5-7
	52. SOKAK 33	ANKARA	1963	KADRİ ERKMAN	5
	CİNNAH 22	ANKARA	1963	MEHMET SAVAŞ	5
	HAYDAR APARTMANI	ANKARA	1963	ŞÜKRÜ CENAN	5
	KADER I	ANKARA	1963	ŞEVKİ VANLI	5-7
	PARK APARTMANI	ANKARA	1963	MEHMET ALİ TOPALOĞLU	5
	REFİKLER APARTMANI	ANKARA	1963	NURİ ABAÇ	5
	CİNNAH 94	ANKARA	1964	MEHMET SAVAŞ	5
	ÇIRAĞAN APARTMANI	ANKARA	1964	TEOMAN ENER	3-5
	EREN APARTMANI	ANKARA	1964	NURİ ABAÇ	3-5
	KÖŞK APARTMANI	ANKARA	1964	MUTAHHAR BAYKAM	5
	RER APARTMANI	ANKARA	1964	NEJAT ERSİN	5
	SADIK APARTMANI	ANKARA	1964	BİLİNMİYOR	5
	BAŞKENT APARTMANI	ANKARA	1965	NEJAT TEKELİOĞLU	5-7
	ÇELEBİLER EVİ	ANKARA	1965	TEVFİK ÇİPER	5
	İBRAHİM ETHEM KAVŞİT APARTMANI	ANKARA	1965	KADRİ KALAYCIOĞLU	5
	YONCA APARTMANI	ANKARA	1965	ORHAN TURAMAN	5
	BAŞKENT APARTMANI	ANKARA	1965	NEJAT TEKELİOĞLU	7
	ORKİDE APARTMANI	ANKARA	1966	NEJAT TEKELİOĞLU	7
	İRFAN KÜÇÜK APARTMANI	ANKARA	1966	CELALETTİN UZER	5
	AY APARTMANI	ANKARA	1966	MUSTAFA BASMACIOĞLU	5
	ÇINAR APARTMANI	ANKARA	1966	VEDAT DALOKAY	7
	NERGİZ APARTMANI	ANKARA	1967	NEJAT TEKELİOĞLU	7
	ARZU APARTMANI	ANKARA	1967	FERİT TOKTAMIŞ	5
	ÇANKAYA 32	ANKARA	1967	VEDAT ÖZSAN	5
	HUKUKÇULAR SİTESİ	İSTANBUL	1967	HALUK BAYSAL&MELİH BİRSEL	2-4-6-8-9
	KARINCA APARTMANI	ANKARA	1967	FEHMİ DOĞAN&MEHMET ÜNAL	5
	İŞ BANKASI İKRAMİYE EVLERİ	ANKARA	1969	LEMİ VARNALI	5
	TALİP APARTMANI	ANKARA	1969	NEJAT TEKELİOĞLU	3-5-7
	REKLAM SİTESİ	İSTANBUL	1969	GÜNAY ÇİLİNGİROĞLU&MUHLİS TUNCA	2
	MESA ÇANKAYA SİTESİ 2.BÖLÜM	ANKARA	1969	UĞUR EKEN&AYKUT MUTLU	5
1970-1979	53. SOKAK 60	ANKARA	1970	ARMAN GÜRAN	5
	OR-AN TOPLU KONUT	ANKARA	1970	ŞEVKİ VANLI	3-4-6-7
	KINOĞLU VE AKIN APARTMANLARI	İSTANBUL	1970	NEZİH ELDEM	2
	DİLEK APARTMANI	ANKARA	1971	EMİN ERMİŞ	3-5
	KİLİS 5	ANKARA	1972	BİLGE BATUR	5
	MOBİLGAZ SİTESİ	ANKARA	1972	TÜLAY TAŞÇIOĞLU	3-5
	BOTANİK APARTMANI	ANKARA	1974	VEDAT ÖZSAN	5
	DANIŞTAY LOJMANLARI	ANKARA	1977	NEJAT TEKELİOĞLU	7
	İKİZ EVLER	ANKARA	1978	ŞEVKİ VANLI	7
	OBA APARTMANI	İSTANBUL	1978	ERCAN HAKGÜDER&MAZLUM SEPİCİ	6
	BİNEVLER TOPLU KONUTLARI	ÇORUM	1979	ALTUĞ&BEHRUZ ÇİNİCİ	2

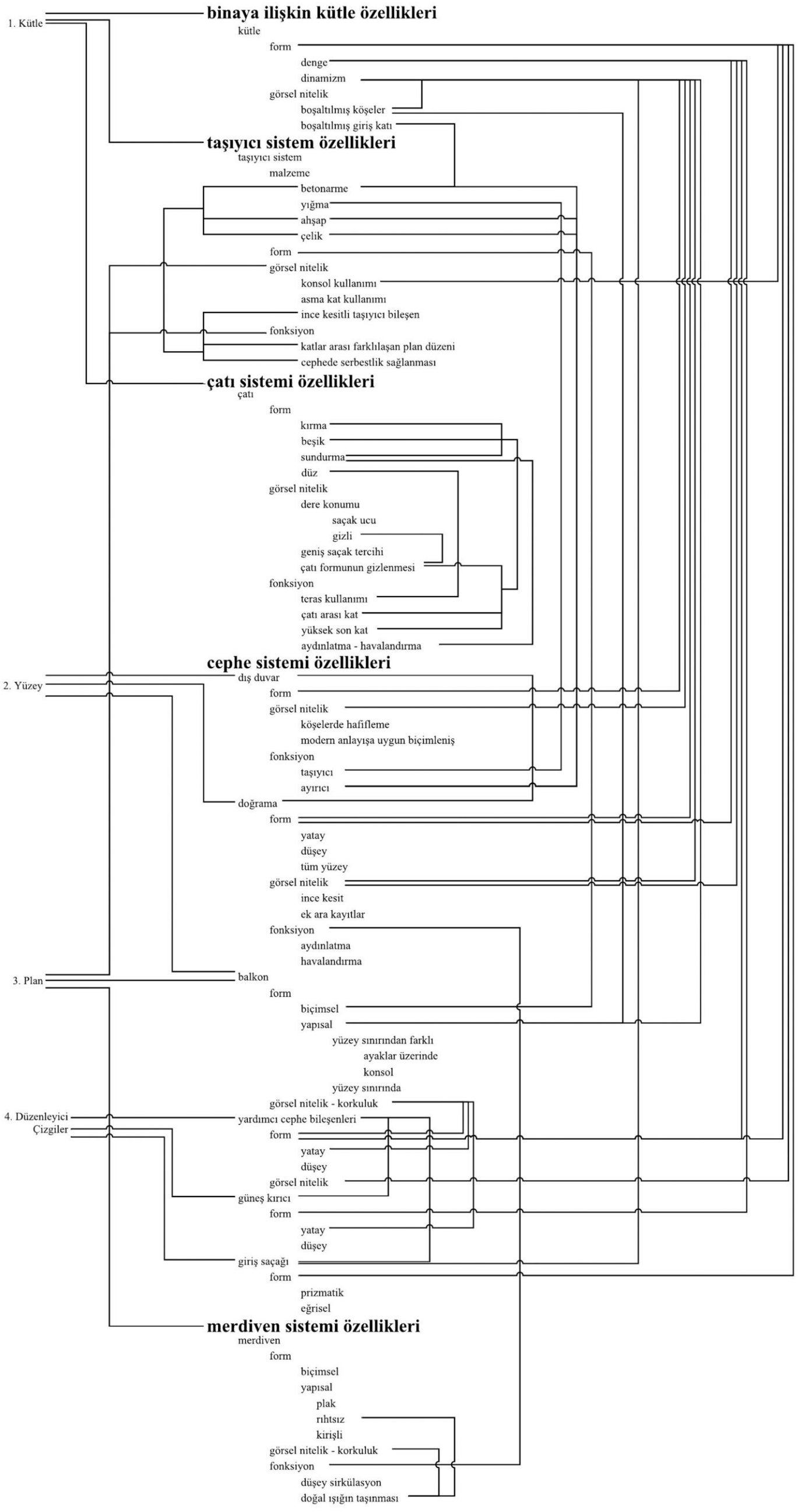
1 Konutlar: Villalar, Toplukonut ve Siteler, Yenileme Çalışmaları
2 Dosya: Soruşturma 2003 Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor
3 DOCOMOMO Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları
4 Mimariden Konuşmak: Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı
5 Sivil Mimari Bellek Ankara: 1930-1980
6 Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme
7 Ankara'da İz Bırakan Mimarlar
8 Derya Özakbaş - Gülşan Özsoydan çalışmaları
9 Dergi arşivleri

Çizelge A.2 : Müstakil konutlar kaynak listesi.

DÖNEM	AD	KONUM	YIL	MİMAR	KAYNAKLAR
1950-1959	RADİ BİROL EVİ	İSTANBUL	1950	RADİ BİROL	3
	14 MAYIS EVLERİ TİP1	ANKARA	1951	MUHİTTİN GÜRELİ	5
	KALABA MEBUS EVLERİ	ANKARA	1952	HALDUN GÜLERMAN&SAFİYEDDİN BİĞ	5
	EKREM BAYDAR EVİ	ANKARA	1952	LEYLA BAYDAR&FERZAN BAYDAR	5
	KAVACIK UCUZ SUBAY EVLERİ	ANKARA	1952	ALİ MUKADDER ÇİZER	5
	RIFAT YALMAN EVİ	İSTANBUL	1952	TURGUT CANSEVER&ABDURRAHMAN HANCI	4-9
	CENAP AND EVİ	ANKARA	1952	EMİN ONAT	2
	ALP DOĞAN ŞEN KONAĞI	ANKARA	1953	BİLİNMİYOR	5
	RIZA AŞKAN EVİ	İZMİR	1953	RIZA AŞKAN	3
	HAMİ ÇON VİLLASI	İSTANBUL	1954	HALUK BAYSAL&MELİH BİRSEL	4-9
	MUZAFFER TÜRKMEN EVİ	İSTANBUL	1954	MUHLİS TÜRKMEN	2
	VİLLA KARAKURT	İSTANBUL	1956	UTARİT İZGİ&MAHMUT BİR	9
	MERBANK EVLERİ	ANKARA	1957	SEDAT ÇAĞLAR	5
	RIZA DERVİŞ VİLLASI	İSTANBUL	1957	SEDAD HAKKI ELDEM	2-3-4-6-9
	SAFİYE ÖZATLI EVİ	ANKARA	1957	MUZAFFER VANLI	5
	KIRANER EVİ	ANKARA	1958	BİLİNMİYOR	5
	ÖNAL EVİ	İSTANBUL	1958	MARUF ÖNAL	4-9
	HALUK ŞAMAN VİLLASI	İSTANBUL	1959	UTARİT İZGİ	4-6
1960-1969	TURHAN TÜRKER EVİ	ANKARA	1960	BİLİNMİYOR	5
	İHSAN ÖZKAŞIKÇI EVİ	ANKARA	1962	ERDOĞAN OKÇU	5
	İLKADIM 22	ANKARA	1963	AHMET SÜPHANDAĞ	5
	ADNAN KUNT VİLLASI	İSTANBUL	1964	ASIM MUTLU&UTARİT İZGİ&ESAD SÜHER	2-3
	SUNA KIRAÇ YALISI	İSTANBUL	1965	SEDAD HAKKI ELDEM	2-6
	UŞAKLIGİL KÖŞKÜ	İSTANBUL	1965	SEDAD HAKKI ELDEM	4-8
	SİRER YALISI	İSTANBUL	1966	SEDAD HAKKI ELDEM	2-4-6
	NAMIK YOLGA EVİ	KOCAELİ	1969	ÇELİK ALATUR	3-9
	İKİZ EV	İSTANBUL	1969	UTARİT İZGİ	2
1970-1979	GÜREL AİLESİ YAZLIK EVİ	ÇANAKKALE	1971	SEDAT GÜREL	1-2-8
	AHMET ERTEGÜN EVİ	MUĞLA	1973	TURGUT CANSEVER	2
	KANGOTAN EVİ	MUĞLA	1977	CENGİZ BEKTAŞ&NADİR HASBORA	1-2-3-4
	KAMHİ YALISI	İSTANBUL	1979	UTARİT İZGİ&MUSTAFA DEMİRKAN&ALİ MUSLUBAŞ	2
1980-1989	RAHMİ KOÇ YALISI	İSTANBUL	1980	SEDAD HAKKI ELDEM	6
	KOMİLİ EVİ	İSTANBUL	1980	SEDAD HAKKI ELDEM	6
	TERAS EV	ANKARA	1981	UĞUR EKEN	5

1 Konutlar: Villalar, Toplukonut ve Siteler, Yenileme Çalışmaları
2 Dosya: Soruşturma 2003 Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor
3 DOCOMOMO Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları
4 Mimariden Konuşmak: Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı
5 Sivil Mimari Bellek Ankara: 1930-1980
6 Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme
7 Ankara'da İz Bırakan Mimarlar
8 Derya Özakbaş - Gülşan Özsoydan çalışmaları
9 Dergi arşivleri

Ek B Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı

Şekil B.1 : Çalışma kapsamında oluşturulan teknolojik özellik diyagramı.

Ek C Analiz ve malzeme tabloları

Çizelge C.1 : Analiz tabloları.

				RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	ÇANGOTAN EVİ / 1977	M. AKSOY VE AKRABALARI EVİ / 1954	M.K. APTARTMANI / 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE - YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 APARTMANI / 1958	HUKUKÇULAR SİTESİ / 1967	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
BİNAYA İLİŞKİN KÜTLE ÖZELLİKLERİ															
KÜTLE	FORM	denge		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		dinamizm		■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
	GÖRSEL NİTELİK	boşaltılmış köşeler	balkon	■	■	■	■	■	-	-	-	■	-	-	-
			pencere	-	■	■	-	■	-	-	-	-	-	-	■
		boşaltılmış giriş katı	kolon üzerinde	-	-	■	-	-	-	-	-	-	■	■	-
			geri çekilerek	■	■	-	-	-	-	■	-	-	-	-	-
TAŞIYICI SİSTEM ÖZELLİKLERİ															
TAŞIYICI SİSTEM	MALZEME	betonarme		■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
		yığma		-	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-	-
		ahşap		-	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		çelik		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	prizmatik		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		prizmatik ve eğrisel		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	konsol kullanımı		■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
		asma kat kullanımı		-	-	■	-	-	-	-	-	-	■	■	-
		ince kesitli taşıyıcı bileşen		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	FONKSİYON	katlar arası farklılaşan plan düzeni		■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
		cephede serbestlik sağlaması		■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
ÇATI SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ															
ÇATI	MALZEME	betonarme		-	-	■	-	■	-	-	-	■	■	■	-
		ahşap		■	■	■	■	-	■	■	■	-	-	-	■
		çelik		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	kırma		-	■	-	-	-	■	■	■	-	-	-	■
		beşik		-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-
		sundurma		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		düz		-	-	-	-	■	-	-	-	■	■	■	-
	GÖRSEL NİTELİK	dere konumu	saçak ucu	■	-	■	■	-	-	-	■	-	-	-	-
			gizli	-	■	-	■	-	■	-	-	-	-	-	■
		geniş saçak tercihi		-	-	■	■	-	-	■	-	■	-	-	-
		çatı formunun gizlenmesi		-	■	-		-	■	■	-	-	-	-	■
	FONKSİYON	teras kullanımı		-	-	-	■	■	-	■	-	■	■	■	-
		çatı arası kat		-	-	-	■	-	-	■	-	-	-	-	-
		yüksek son kat		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		aydınlatma-havalandırma		■	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge C.1 (devam) : Analiz tabloları.

CEPHE SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ					RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M. AKSOY VE AKRABALARI EVİ / 1954	M.K. APARTMANI / 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE - YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 APARTMANI / 1958	HUKUKÇULAR SİTESİ / 1967	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
DIŞ DUVAR	FORM	prizmatik			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		prizmatik ve eğrisel			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	köşelerde hafifleme			■	■	■	■	■	■	■	-	-	■	■	■
		modern anlayışa uygun biçimleniş			■	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■
	FONKSİYON	taşıyıcı			-	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-	-
		ayırıcı			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
PENCERE	MALZEME	ahşap			■	■	■	-	■	■	■	■	■	■	■	■
		metal			-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	■	-
	FORM	yatay			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		düşey			-	-	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-
		tüm yüzey			■	■	■	■	-	-	-	-	-	■	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		ek ara kayıtlar			■	-	-	-	-	■	■	■	■	■	■	■
	FONKSİYON	aydınlatma			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		havalandırma			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
BALKON	FORM	biçimsel	prizmatik		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
			eğrisel		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			prizmatik ve eğrisel		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		yapısal	yüzey sınırından farklı	ayaklar üzerinde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				konsol	■	■	■	■	■	■	-	-	■	■	■	■
			yüzey sınırında		-	-	-	-	-	-	■	■	-	■	■	■
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme		-	-	-	-	■	■	-	■	-	■	■	-
			ahşap		■	■	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			metal		■	■	■	-	-	■	■	■	■	■	■	■
			cam		-	-	-	■	-	-	■	-	-	-	-	-
		form	yatay		■	■	■	-	■	■	■	■	■	■	■	■
			düşey		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		görsellik	saydam		■	■	■	■	-	-	■	-	■	■	-	■
			opak		-	-	-	-	■	-	-	■	-	-	■	-
			saydam ve opak		-	-	-	-	-	■	-	-	-	-	■	-
YARDIMCI BİLEŞENLER	MALZEME	betonarme			-	-	-	-	-	-	-	■	-	-	■	■
		sıva			-	-	-	-	-	■	■	-	-	■	-	-
		ahşap			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		metal			-	-	-	■	-	-	-	-	■	-	-	-
	FORM	yatay			-	-	-	-	-	■	■	-	-	-	-	-
		düşey			-	-	-	■	-	-	■	■	■	-	■	■
	GÖRSEL NİTELİK	ince kesit			-	-	-	■	-	■	■	-	■	-	■	■
		yatay ve düşey etki dengesi			-	-	-	■	-	■	■	-	■	-	■	■

Çizelge C.1 (devam) : Analiz tabloları.

						RIFAT YALMAN EVİ / 1952	RIZA DERVİŞ VİLLASI / 1957	ADNAN KUNT VİLLASI / 1964	SİRER YALISI / 1966	KANGOTAN EVİ / 1977	M. AKSOY VE AKRABALARI EVİ / 1954	M.K. APARTMANI / 1954	KONSERVATUAR EVLERİ / 1956	YEŞİLTEPE - YILDIZTEPE BLOKLARI / 1956	CİNNAH 19 APARTMANI / 1958	HUKUKÇULAR SİTESİ / 1967	MOBİLGAZ SİTESİ / 1972
GÜNEŞ KIRICI	MALZEME	tuğla/briket				-	-	-	-	-	-	-	-	-	■	-	-
		ahşap				-	■	■	■	■	-	-	-	-	-	-	■
		metal				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	yatay				-	-	-	-	-	-	-	-	-	■	-	■
		düşey				-	■	■	■	■	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	opak				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		boşluklu				-	■	■	■	■	-	-	-	-	■	-	■
	FONKSİYON	hareketli				-	■	-	■	■	-	-	-	-	-	-	-
		sabit				-	■	■	■	■	-	-	-	-	■	-	■
GİRİŞ SAÇAĞI	MALZEME	betonarme				-	-	-	-	-	■	-	■	■	■	■	-
		metal				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	prizmatik				-	-	-	-	-	■	-	■	-	■	■	-
		eğrisel				-	-	-	-	-	-	-	-	■	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK	opak				-	-	-	-	-	■	-	■	■	■	■	-
		yarı sadam				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

MERDİVEN SİSTEMİ ÖZELLİKLERİ

MERDİVEN	MALZEME	betonarme				-	■	-	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		ahşap				■	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		çelik				-	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FORM	biçimsel	çift kollu U	sahanlıklı		-	■	-	-	-	■	-	■	■	-	■	■
				sahanlıksız		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			tek kollu			■	-	■	-	■	-	-	-	-	-	-	-
			spiral			-	-	-	■	-	-	■	-	-	■	-	-
		yapısal	plak			-	■	-	■	-	■	■	■	■	■	■	■
			rıhtsız			■	-	■	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			kirişli			-	-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-
	GÖRSEL NİTELİK - KORKULUK	malzeme	betonarme			-	-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-
			ahşap			■	-	■	■	-	■	■	■	-	■	■	-
			metal			■	-	■	-	-	■	■	■	■	■	■	-
			cam			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		form	yatay			-	-	■	■	■	■	-	-	■	■	■	-
			düşey			■	-	-	-	-	-	■	■	-	-	-	-
		görsellik	saydam			■	-	■	■	-	■	■	■	■	■	■	-
			opak			-	-	-	-	■	-	-	-	-	-	-	-
			saydam ve opak			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	FONKSİYON	düşey sirkülasyon				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		doğal ışığın taşınması				-	-	■	■	-	■	-	■	-	■	■	■

SERVİSLER

SERVİSLER	asansör					-	-	-	-	-	-	■	-	■	-	■	■
	garaj - depo					-	-	-	■	-	-	-	-	-	■	■	■
	havalandırma sistemi	görünür				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		gizli				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	■	-
	çöp odası					-	-	-	-	-	-	-	-	■	-	■	■

Çizelge C.2 : Malzeme tablosu.

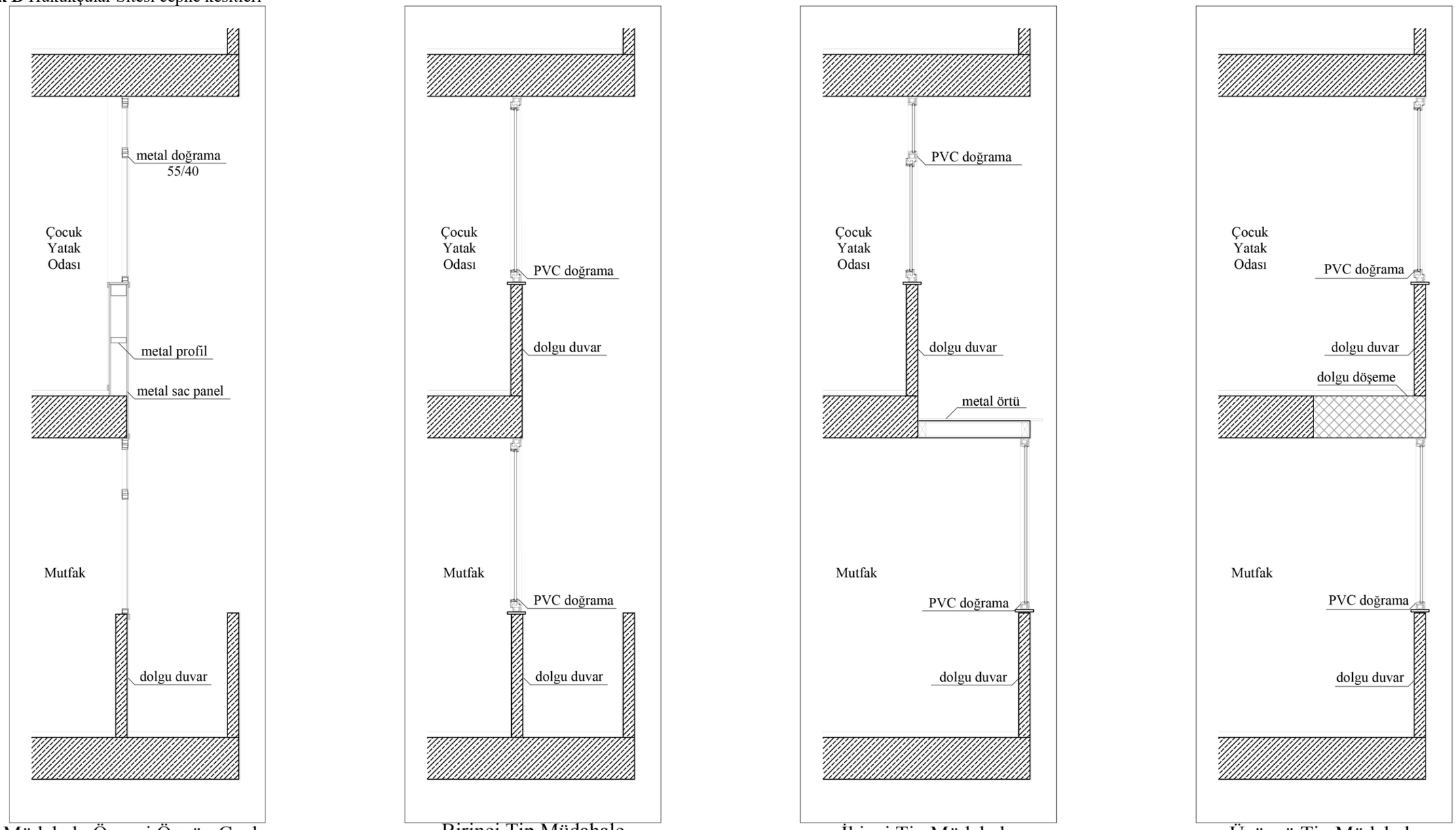
	M. AKSOY VE AKRABALARI	MK APT.	KONSRVATUAR EVLERİ	YEŞİLTEPE YILDIZTEPE B	CİNNAH 19	HUKUKÇULAR SİTESİ	MOBİLGAZ SİTESİ
Taşıyıcı Sistem	BETONARME	BETONARME	YIĞMA	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME
Cephe Kaplaması	SIVA DİĞER	MOZAİK	SIVA DİĞER	DİĞER	SIVA	MOVİLİTH SIVA	SIVA
Çatı Taşıyıcısı	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	BETONARME	BETONARME	BETONARME	AHŞAP
Çatı Kaplaması	KİREMİT	KİREMİT	KİREMİT	DİĞER	DİĞER	DİĞER	KİREMİT
Doğramalar	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP METAL	AHŞAP
Mediven Taşıyıcısı	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME
Merdiven Basamakları	MOZAİK	MERMER	MOZAİK	MERMER	MOZAİK	MOZAİK	MOZAİK
Merdiven Korkulukları	AHŞAP METAL	METAL AHŞAP	METAL AHŞAP	METAL	AHŞAP METAL	AHŞAP METAL	-
Zemin Kaplaması	DİĞER	MERMER	MOZAİK	MOZAİK	MOZAİK	MOZAİK	MOZAİK
Balkon Korkulukları	B.A. / DOLGU METAL	CAM METAL	B.A. / DOLGU METAL	METAL	METAL B.A. / DOLGU	METAL B.A. / DOLGU	METAL
Yardımcı Elemanlar	SIVA	SIVA	-	METAL	SIVA	BETONARME	B.A. / DOLGU
Güneş Kırıcılar	-	-	-	-	SIVA	-	AHŞAP
Giriş Saçağı	BETONARME	-	BETONARME	BETONARME	BETONARME	BETONARME	-

	RIFAT YALMAN EVİ	RIZA DERVİŞ VİLLASI	ADNAN KUNT VİLLASI	SİRER YALISI	KANGOTAN EVİ
Taşıyıcı Sistem	BETONARME	BETONARME	BETONARME AHŞAP	BETONARME METAL	BETONARME
Cephe Kaplaması	AHŞAP SIVA	AHŞAP BRÜT	AHŞAP BRÜT	AHŞAP	SIVA
Çatı Taşıyıcısı	AHŞAP	AHŞAP	BETONARME AHŞAP	AHŞAP METAL	BETONARME
Çatı Kaplaması	KİREMİT	BAKIR	BAKIR	KİREMİT BAKIR	DİĞER
Doğramalar	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	METAL	AHŞAP
Mediven Taşıyıcısı	AHŞAP	BETONARME	METAL	BETONARME	BETONARME
Merdiven Basamakları	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP
Merdiven Korkulukları	METAL AHŞAP	-	AHŞAP METAL	AHŞAP	BETONARME
Zemin Kaplaması	DİĞER	DİĞER	DİĞER	MERMER	DİĞER
Balkon Korkulukları	AHŞAP METAL	AHŞAP METAL	AHŞAP METAL	CAM	B.A. / DOLGU
Yardımcı Elemanlar	-	-	-	METAL	-
Güneş Kırıcılar	-	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP	AHŞAP
Giriş Saçağı	-	-	-	-	-

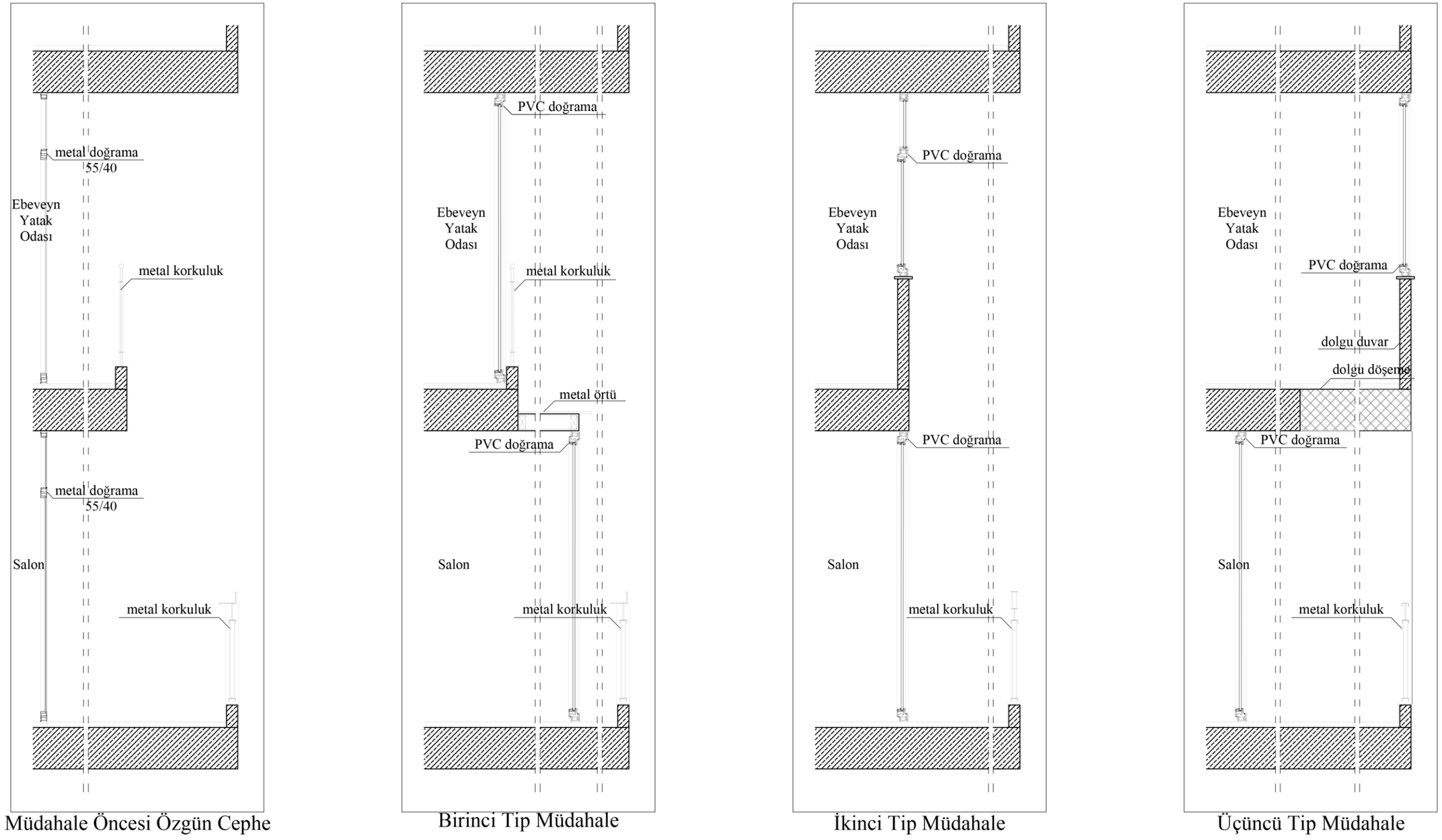
BETONARME / DOLGU
YIĞMA
SIVA
MOZAİK
DİĞER
AHŞAP
KİREMİT
MERMER
METAL
CAM
\- BULUNMAMAKTADIR

BETONARME / DOLGU
METAL
AHŞAP
SIVA
BRÜT
DİĞER
KİREMİT
BAKIR
MERMER
CAM
\- BULUNMAMAKTADIR

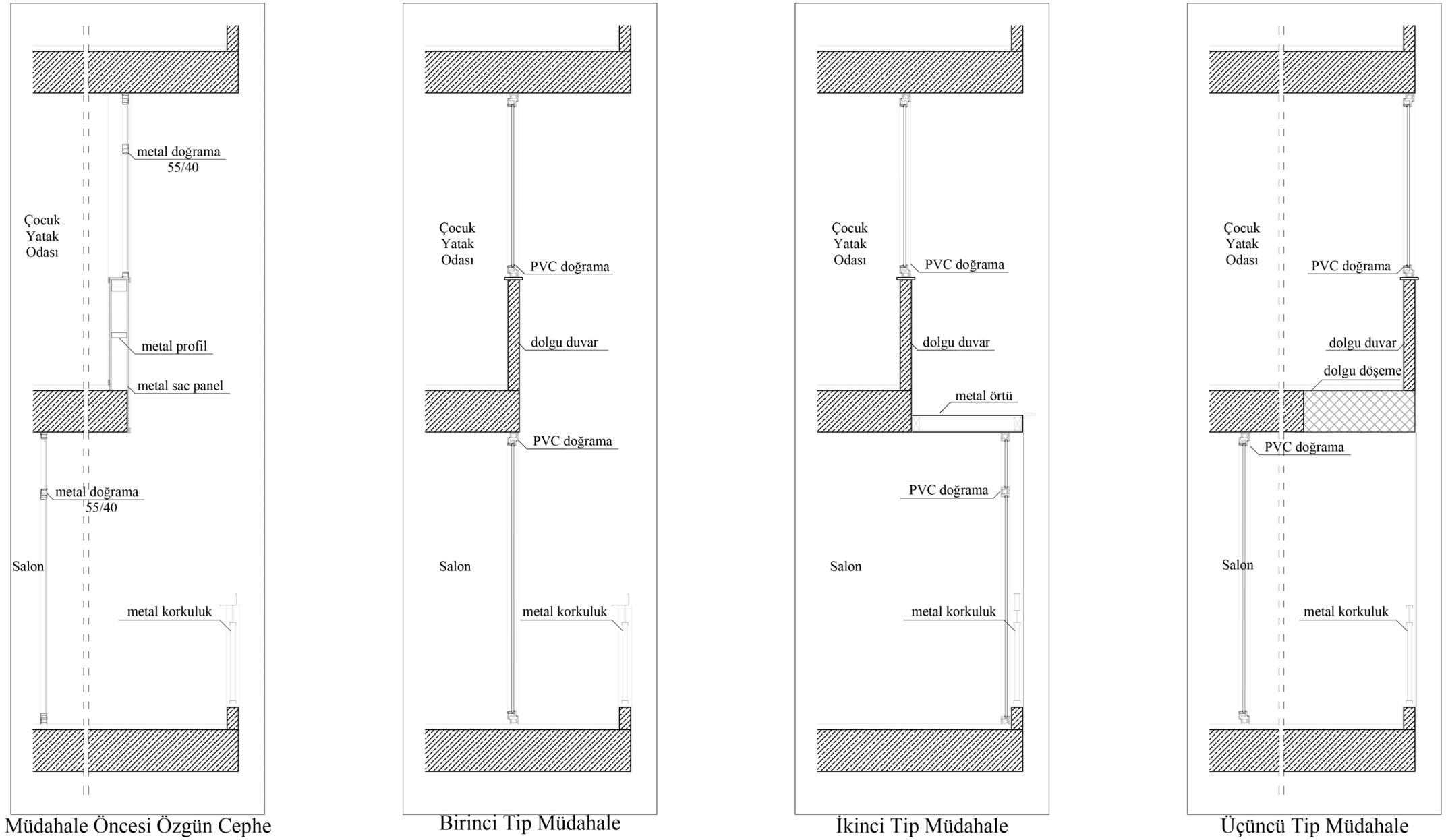
Ek D Hukukçular Sitesi cephe kesitleri

Şekil D.1 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / çocuk yatak odası – mutfak kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

Şekil D.2 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / ebeveyn yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

Şekil D.3 : Hukukçular Sitesi cephe kesitleri / çocuk yatak odası – salon kesit grubu: (a)Müdahale öncesi özgün cephe, (b)Birinci tip müdahale, (c)İkinci tip müdahale, (d)Üçüncü tip müdahale.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad **:** İpek FETİL

Doğum Tarihi ve Yeri **:** 2 Kasım 1991 – Nazilli / Aydın

E-posta **:** ipekfetil@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** **:** 2016, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İngilizce Mimarlık Bölümü